Вестник зоологии

НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ
ИНСТИТУТА ЗООЛОГИИ ИМ.И.И.ШМАЛЬГАУЗЕНА
НАЦИОНАЛЬНОЙ АКАДЕМИИ НАУК УКРАИНЫ
ОСНОВАН В ЯНВАРЕ 1967 ГОДА
ВЫХОДИТ 6 РАЗ В ГОД
КИЕВ

УТВЕРЖДЕН НА ЗАСЕДАНИИ
УЧЕНОГО СОВЕТА
(ПРОТОКОЛ № 7, 7.11.2000)

Отдельный выпуск

№15 2000

С. Н. Горб, Р. С. Павлюк, З. Д. Спуріс

БАБКИ (ODONATA) УКРАЇНИ: ФАУНІСТИЧНИЙ ОГЛЯД

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА **4**
РОЗДІЛ 1. КОРОТКА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРИРОДНИХ УМОВ УКРАЇНИ **5**
РОЗДІЛ 2. ІСТОРІЯ ВИВЧЕННЯ ФАУНИ БАБОК УКРАЇНИ **10**
РОЗДІЛ 3. МОРФОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ БАБОК **16**
РОЗДІЛ 4. БІОЛОГІЯ БАБОК **20**
РОЗДІЛ 5. ВИЗНАЧНИК БАБОК **30**
1. Родина Calopterygidae 31
2. Родина Lestidae 31
3. Родина Platycnemididae 32
4. Родина Coenagrionidae 32
5. Родина Gomphidae 36
6. Родина Aeshnidae 37
7. Родина Cordulegasteridae 39
8. Родина Corduliidae 39
9. Родина Libellulidae 41
РОЗДІЛ 6. ПОШИРЕННЯ БАБОК НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ **45**
Підряд ZYGOPTERA *45*
Родина Calopterygidae *45*
1. Calopteryx splendens Harris, 1782 45
2. Calopteryx virgo Linnaeus, 1758 47
Родина Lestidae *48*
3. Lestes barbara Fabricius, 1798 48
4. Lestes dryas Kirby, 1890 50
5. Lestes macrostigma Eversmann, 1836 51
6. Lestes sponsa Hansemann, 1823 52
7. Lestes virens Charpentier, 1825 54
8. Chalcolestes viridis v. d. Linden, 1825 55
9. Chalcolestes parvidens Artobolevsky, 1929 56
10. Sympecma fusca v. d. Linden, 1823 57
11. Sympecma paedisca Brauer, 1882 59
Родина Platycnemididae *59*
12. Platycnemis pennipes Pallas, 1771 59
Родина Coenagrionidae *61*
13. Cercion lindeni Selys, 1840 61
14. Coenagrion armatum Charpentier, 1840 62
15. Coenagrion hastulatum Charpentier, 1825 63
16. Coenagrion lunulatum Charpentier, 1841 65
17. Coenagrion mercuriale Charpentier, 1840 65
18. Coenagrion ornatum Selys, 1850 66
19. Coenagrion puella Linnaeus, 1758 67
20. Coenagrion pulchellum v. d. Linden, 1823 69
21. Coenagrion scitulum Rambur, 1842 72
22. Enallagma cyathigerum Charpentier, 1840 72
23. Erythromma najas Hansemann, 1823 75
24. Erythromma viridulum Charpentier, 1840 76
25. Ischnura elegans v. d. Linden, 1823 78
26. Ischnura pumilio Charpentier, 1825 80
27. Nehalennia speciosa Charpentier, 1840 81
28. Pyrrhosoma nymphula Sulzer, 1776 82

Підряд ANISOPTERA *83*
Родина Aeshnidae *83*
29. Aeschna affinis v. d. Linden, 1823 *83*
30. Aeschna cyanea Müller, 1764 *84*
31. Aeschna grandis Linnaeus, 1758 *85*
32. Aeschna juncea Linnaeus, 1758 *87*
33. Aeschna mixta Latreille, 1805 *88*
34. Aeschna viridis Eversmann, 1835 *89*
35. Anax imperator Leach, 1815 *90*
36. Anax parthenope Selys, 1839 *91*
37. Anaciaeschna isosceles Müller, 1767 *92*
38. Brachytron hafniense Müller, 1764 *94*
39. Hemianax ephippiger Burmeister, 1839 *95*
Родина Gomphidae *96*
41. Gomphus vulgatissimus Linnaeus, 1758 *96*
42. Onychogomphus forcipatus Linnaeus, 1758 *98*
43. Ophiogomphus serpentinus Charpentier, 1825 *99*
Родина Cordulegastridae *100*
44. Cordulegaster annulata Latreille, 1805 *100*
45. Cordulegaster bidentata Selys, 1843 *100*
Родина Corduliidae *100*
46. Cordulia aenea Linnaeus, 1758 *100*
47. Epitheca bimaculata Charpentier, 1825 *102*
48. Somatochlora alpestris Selys, 1840 *103*
49. Somatochlora arctica Zetterstedt, 1840 *104*
50. Somatochlora flavomaculata v. d. Linden, 1825 *104*
51. Somatochlora metallica v. d. Linden, 1825 *105*
Родина Libellulidae *107*
52. Crocothemis erythraea Brulle, 1832 *107*
53. Leucorrhinia albifrons Burmeister, 1839 *107*
54. Leucorrhinia caudalis Charpentier, 1840 *108*
55. Leucorrhinia dubia v. d. Linden, 1825 *109*
56. Leucorrhinia pectoralis Charpentier, 1825 *109*
57. Leucorrhinia rubicunda Linnaeus, 1758 *110*
58. Libellula depressa Linnaeus, 1758 *111*
59. Libellula fulva Müller, 1764 *112*
60. Libellula quadimaculata Linnaeus, 1758 *113*
61. Orthetrum albistylum Selys, 1848 *116*
62. Orthetrum brunneum Fonscolombe, 1837 *117*
63. Orthetrum coerulescens Fabricius, 1798 *118*
64. Orthetrum cancellatum Linnaeus, 1758 *118*
65. Sympetrum danae Sulzer, 1776 *120*
66. Sympetrum depressiusculum Selys, 1841 *121*
67. Sympetrum flaveolum Linnaeus, 1758 *122*
68. Sympetrum fonscolombei Selys, 1840 *125*
69. Sympetrum meridionale Selys, 1841 *125*
70. Sympetrum pedemontanum Allioni, 1766 *126*
71. Sympetrum sanguineum Müller, 1764 *128*
72. Sympetrum striolatum Charpentier, 1840 *131*
73. Sympetrum vulgatum Linnaeus, 1758 *132*
РОЗДІЛ 7. СПИСКИ БАБОК ОБЛАСТЕЙ УКРАЇНИ **135**
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ **150**

Редактор *Г. А. Городиська*
Комп'ютерна верстка *Д. П. Гуляєв*

Підп. до друку	Формат 70×108/16	Ум. друк. арк. 12 Ум.-вид. арк.	Тираж 200	Замовл. 3/8-2000	Пап. Ганноарт (мат.) Офс.

Редакція журналу "Вестнік зоології"
Інститут зоології ім. І. І. Шмальгаузена НАН України
вул. Б. Хмельницького, 15
Київ-30, ДСП, 01601 Україна
ТОВ «Велес», вул. Е. Потьє, 14, Київ, 03057 Україна

Vestnik zoologii, Supplement № 15: 3-155, 2000

© 2000 С. М. Горб, Р. С. Павлюк, З. Д. Спуріс

УДК 595.733(477)

БАБКИ (ODONATA) УКРАЇНИ: ФАУНІСТИЧНИЙ ОГЛЯД

С. М. Горб, Р. С. Павлюк, З. Д. Спуріс

Институт зоологии НАН Украины, ул. Б. Хмельницкого, 15, Киев-30, ГСП, 01601 Украина

Одержано 12 серпня 2000.

Бабки (Odonata) України: фауністичний огляд. Горб С. М., Павлюк Р. С., Спуріс З. Д. — Дана монографія підсумовує результати фауністичних досліджень авторів та аналізу літератури з фауни бабок України. Для відображення розповсюдження видів на території України авторами створено та проаналізовано банк даних по 4635 знахідках, котрий охоплює переважну більшість літературних даних та велику кількість неопублікованих оригінальних матеріалів. Робота є не тільки вичерпним списком бабок України, але й подає загальну інформацію про морфологію, біологію, періоди льоту бабок, визначник видів, історію вивчення фауни бабок України, а також ілюстративний матеріал з більшості видів для того, щоб полегшити роботу початківців-одонатологів.

Ключові слова: бабки, Odonata, розповсюдження, фауна, Україна.

Стрекозы (Odonata) Украины: фаунистический обзор. Горб С. Н., Павлюк Р. С., Спурис З. Д. — Настоящая монография подытоживает результаты фаунистических исследований авторов и анализа литературы по фауне стрекоз Украины. Для отображения распространения видов на территории Украины авторами был создан и проанализированы банк данных по 4635 находках, который охватывает подавляющее большинство литературных данных и большое количество неопубликованных оригинальных данных. Работа представляет собой не только исчерпывающий список стрекоз Украины, но и содержит общую информацию о морфологии, биологии, периодах лета стрекоз, определитель видов, историю изучения фауны стрекоз Украины, а также иллюстративный материал большинства видов для облегчения работы начинающих одонатологов.

Ключевые слова: стрекозы, Odonata, распространение, фауна, Украина.

Odonata of Ukraine: a faunistic overview. Gorb S. N., Pavljuk R. S., Spuris Z. D. — This report summarises the results of observations of the odonate fauna of the Ukraine. Using the original and literature data, authors created and analysed a database containing 4635 records. Numerous records have not been previously published. This work is not only a comprehensive list of Odonata in the Ukraine, but contains some general information on odonate morphology, biology, flight periods, and a history of studies of the odonate fauna in the Ukraine. Identification tables and numerous illustrations of mophological details will help beginners with species identification.

Key words: dragonflies, damselflies, Odonata, distribution, fauna, Ukraine.

ПЕРЕДМОВА

Бабки — одна з найбільш чутливих до змін навколишнього середовища група комах. Це пов'язано з тим, що личинки багатьох видів — стенобіонти, які можуть розвиватись тільки в певних типах водойм і нерідко потребують високої чистоти води. Ця особливість бабок використовується гідробіологами для біоіндикації водойм. В деяких країнах Європи весь ряд бабок занесено до національних «червоних книг», що було реакцією на зниження чисельності за останні десятиліття багатьох колись звичайних видів. Для того щоб охороняти види, треба вміти їх розрізняти в природі і знати їх розповсюдження. Картування видів бабок такої величезної території, як Україна, — справа непроста і потребує багаторічних спостережень місць виплоду. Така робота може бути проведена в майбутньому тільки при наявності достатньої кількості добровольців-аматорів, що зможуть проводити багаторічні спостереження на місцях.

Запропонована робота — результат фауністичних досліджень авторів та аналізу літератури з фауни бабок України. Дані авторів частково опубліковано в численних фауністичних замітках та списках, а інші фауністичні дослідження (особливо роботи початку століття) розпорошено по важкодоступних журналах. Для відображення розповсюдження видів на території України авторами створено банк даних по 4635 знахідках, котрий охоплює переважну більшість літературних джерел та велику кількість неопублікованих оригінальних даних. Спочатку цю роботу задумано як вичерпний список бабок України, але потім, за побажаннями колег, було вирішено додати деяку загальну інформацію про морфологію, біологію, періоди льоту бабок, визначник видів, історію вивчення фауни бабок України, а також ілюстративний матеріал з більшості видів для того, щоб полегшити роботу початківців-одонатологів.

Інститут зоології ім. І. І. Шмальгаузена (Київ) та Львівський державний університет ім. І. Франка протягом багатьох років підтримували авторів. Ідея цієї роботи була також підтримана Н. Муром (N. Moore) та Т. Салліваном (T. Sullivan) з Міжнародного Союзу охорони природи (The World Conservation Union — IUCN). Друк частково фінансовано з гранту Чікагського зоологічного товариства (Chicago Zoological Society, Chicago Board of Trade Endangered Species Fund, Brookfield, Illinois, U. S. A.). При написанні роботи використано ілюстративний матеріал В. Бешовського, А. Вендлер (A. Wendler) та Й.-Х. Нюсс (J.-H. Nüβ). О. В. Горб (Національний університет ім. Тараса Шевченка, Київ) активно допомагала у створенні банку даних та редагуванні тексту. Науковий редактор Л. І. Францевич (Інститут зоології ім. І. І. Шмальгаузена, Київ), рецензенти В. Г. Долін (Інститут зоології ім. І. І. Шмальгаузена, Київ) та В. М. Бровдій (Педагогічний університет ім. Драгоманова, Київ) допомогли у редагуванні тексту та внесли ряд пропозицій щодо оформлення роботи. Н. О. Матушкіна (Національний університет ім. Тараса Шевченка, Київ) критично переглянула рукопис. Всім вищеназваним особам та керівникам установ автори висловлюють щиру подяку.

PREFACE

Dragonflies and damselflies are very sensitive to environmental changes. This is because the larvae of many species are stenobionts, restricted to particular types of water bodies, some species are very sensitive to pollution. This sensitivity allows hydrobiologists to use species spectra for bioindication of water bodies. In some countries of western Europe, the entire order Odonata is included in the national Red Lists of endangered species. This was in response to the decrease in the abundance of many species which were still common a couple of decades ago. The first step in protecting species is an ability to recognise them in nature and to know their current distribution in particular regions. Mapping the odonate species of such a large territory as the Ukraine is a difficult task requiring multiannual observations of species' habitats. Such a project can only succeed in the future with the aid of numerous volunteers and societies which can provide observations of many localities simultaneously.

This report has been written to summarise the results of observations of the odonate fauna of the Ukraine. Some original data of authors has been previously published, other material on Ukrainian fauna (especially from the beginning of the century) are scattered in numerous lists of species which appeared in local journals. Using the original and literature data, authors created a database containing 4635 records. Numerous records have not been previously published. Initially, this work was intended as a comprehensive list of Odonata in the Ukraine. However, in the course of completing the book, following suggestions of colleagues, it has been decided to add some general information on odonate morphology, biology, flight periods, and a history of studies of the odonate fauna in the Ukraine. Identification tables and numerous illustrations of mophological details will help beginners with species identification.

Schmalhausen Institute of Zoology (Kyiv) and Lviv State University have supported both authors over the course of many years. The idea of this work has been supported by N. Moore and T. Sullivan from The World Conservation Union (IUCN). The publication was supported by a grant of Chicago Zoological Society (Chicago Board of Trade Endangered Species Fund, Brookfield, Illinois, U. S. A.) to S. G. Many illustrations of V. Beshovski, A. Wendler, and J.-H. Nüβ were used. O. V. Gorb (Taras Shevchenko University of Kyiv) helped in creating a database and linguistic corrections. Scientific editor L. I. Frantsevich (Schmalhausen Institute of Zoology, Kyiv), reviewers V. G. Dolin (Schmalhausen Institute of Zoology, Kyiv) and V. M. Browdij (Dragomanov pedagogic University, Kyiv) helped in correction of the manuscript and suggested many valuable ideas for the final version of the layout. N. A. Matushkina (Taras Shevchenko University of Kyiv) made some critical comments. The support of all organisations and persons mentioned above is greatly acknowledged.

РОЗДІЛ 1. КОРОТКА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРИРОДНИХ УМОВ УКРАЇНИ

Рельєф

Україна знаходиться на південному заході Східно-Європейської рівнини. Тут розташовано декілька височин та низовин, що обумовлюють велику неоднорідність земної поверхні. На заході України височіють Українські Карпати, на півдні — Кримські гори. Північну частину України займає Поліська низовина. Продовженням Поліської низовини на лівобережжі Дніпра є Придніпровська низовина. На крайньому північному сході України розташовані відроги Середньоруської височини, місцевість котрої порізана густою сіткою ярів та балок, глибокими річковими долинами. Південно-східні райони України займають Донецький кряж та Приазовська височина. Їх поверхні нерівні, дуже розсічені балками, ярами та долинами річок. Центральну та західну частини правобережжя басейну Дніпра займають Придніпровська та Волино-Подільська височини. На захід, між долинами річок Дністер та Південний Буг, розташована Волино-Подільська височина. Вона вирізняється найбільшими висотами та розчленованістю порівняно з іншими районами України. Долини Дністра, його притоків та інших річок дуже глибокі, каньйоноподібні, з середньою глибиною 100– 150 м. Плато має яружно-балковий рельєф. На заході та південному заході України Волино-Подільська височина переходить в Українські Карпати, які простягаються з північного заходу на південний схід і складаються з кількох хребтів, розділених поперечними річковими долинами на окремі гірські масиви. Їх висота збільшується в напрямку на південний схід. Південні райони України зайняті Причорноморською низовиною, яка через Перекопський перешийок з’єднана з Північно-Кримською рівниною. На півдні Кримського півострова розташовані Кримські гори. Вони складаються з трьох паралельних гряд. Поздовжні зниження між грядами займають річкові долини. Південні схили всіх гряд — круті, уривисті, північні — похилі, вкриті трав’янистою рослинністю.

Клімат

Розподіл температури на території України обумовлений в основному її географічним положенням, а отже, відповідним притоком сонячної радіації, циркуляцією атмосфери та особливостями земної поверхні. В зимовий період найвищі температури спостерігаються на південному заході та заході України (рис. 1). Південно-західні райони знаходяться під впливом повітряних мас, що надходять з Середземного та Чорного морів, а західні — з Атлантичного океану (рис. 2). Схід та північний схід України знаходяться під впливом східного антициклону і частково арктичного повітря, в зв’язку з чим температура повітря тут взимку найнижча. Горизонтальний градієнт температури повітря і взимку, і влітку направлений з південного заходу на північний схід (рис. 1). В теплий період року термічний режим в основному визначається радіаційним фактором та впливом земної поверхні.

Головною рисою річного ходу середньої температури повітря є її відносно невеликі зміни від місяця до місяця взимку і влітку та різкі коливання навесні та восени. Ці зміни мають однаковий характер на всій території України.

Важливим фактором клімату, який дозволяє визначити ступінь його континентальності, є річна амплітуда температури повітря, тобто різниця між середньою температурою найхолоднішого та найтеплішого місяців. Значення амплітуди залежить від положення району відносно океанів та морів. Для морских узбережь характерні малі амплітуди температури. До середини континенту вони збільшуються. Збільшення амплітуди спостерігаються на від’ємних формах рельєфу (долинах, низинах, котловинах). В Україні річна амплітуда зростає з заходу на схід, оскільки в цьому напрямку збільшується вплив повітряних мас континентального походження.

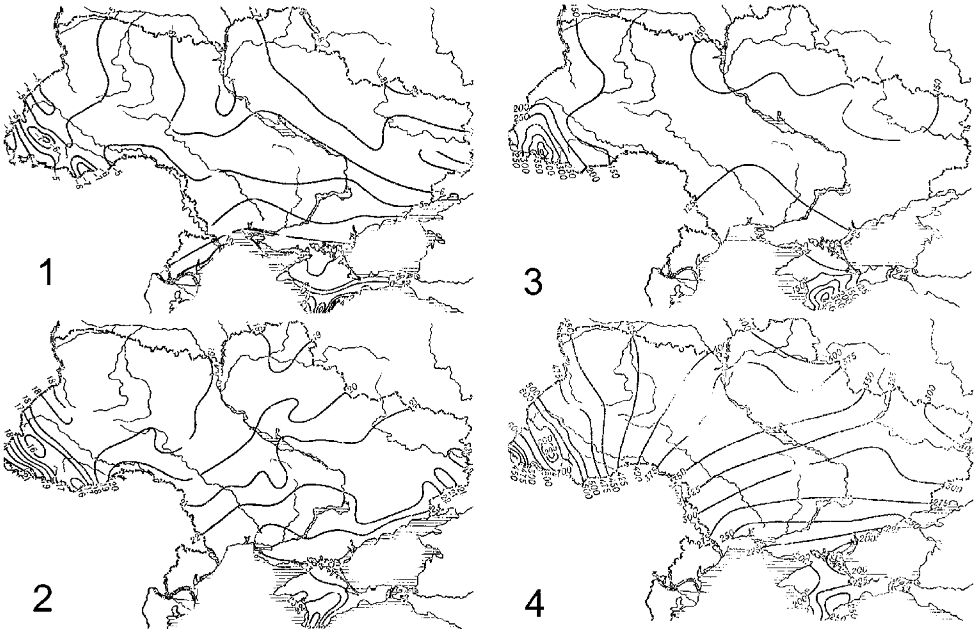

Рис. 1. 1 – середня місячна температура повітря січня (в °С); 2 – середня місячна температура повітря липня (в °С); 3 – кількість опадів (в мм) в холодний період; 4 – кількість опадів (в мм) в теплий період (Логвинов, Щербань, 1984).

В Україні спостерігається континентальний тип річного ходу опадів, при якому сума опадів теплого періоду перевищує суму опадів холодного періоду (рис. 1). Такий розподіл опадів найбільше виражений на височинах та в північних і північно-західних районах України. В степових районах річний хід опадів рівномірніший, особливо на узбережжях морів.

Внутрішні води

Більшість річок України належить до басейнів Чорного та Азовського морів. Річки належать до двох основних типів — рівнинного та гірського. Більша частина їх має рівнинний характер. Це Дніпро, його притоки, середня частина Дністра, Сіверський Донець, річки Приазов'я. Вони мають широкі долини, похилі схили, порівняно невелику швидкість течії. Більшість рівнинних річок живиться переважно талими та дощовими вода ми. В зв'язку з цим основні повені спостерігаються навесні, коли тане сніг. Найбільша річка України — Дніпро з великими притоками: правим — Прип'яттю та лівим — Десною. Вона ділить територію країни на правобережжя та лівобережжя, які суттєво відрізняються в кліматичному відношенні. Правобережжя характеризується м'якшим помірнішим кліматом, лівобережжя — збільшенням континентальності. До гірських належать річки Українських Карпат (Дністер, Тиса, Прут та їх притоки) і Криму (Чорна, Альма, Бельбек, Салгір та ін.). Вони мають вузькі глибокі долини з крутими схилами. Швидкість течії гірських річок велика, особливо під час повені.

Фізико-географічне районування

Рівнинна частина України розташована на Східно-Європейській платформі і є південно-західною частиною Східно-Європейської рівнинної країни. Тут чітко виражена зміна ландшафтних зон в напрямку з півночі на південь. Гірські масиви, такі як Карпати та Гірський Крим, мають висотну поясність ландшафтів, де умови для прояву ландшафтоутворюючих факторів та протікання фізіко-географічних процесів набагато відрізняються від умов на рівнині.

Південні райони України омиваються водами Чорного і Азовського морів. Азовське море є мілководною затокою Чорного моря (Маринич, 1984). У зимовий час морські басейни сприяють підвищенню температури повітря в прилеглих районах суші. Вплив Чорного моря розповсюджується в глибину території України на 140–280 км, Азовського — на 90–120 км.

В Україні фізико-географічні пояси відрізняються за значеннями радіаційного балансу, а також типів грунтово-рослинного покриву. Межа між помірним та субтропічним поясами проходить по південному схилу Головної гряди Кримських гір. Фізико-географічні зони виділяються на основі виявлення ландшафтних типів грунтово-рослинного покриву. Зони утворюються при певних умовах балансу тепла та вологи, який змінюється в напрямку з півночі на південь, що впливає на умови існування рослин, формування грунтів, розвиток геохімічних процесів. Це призводить до закономірної зміни типів грунтового та рослинного покривів. Україна займає південно-західні частини зон мішаних лісів, лісостепу та степу.

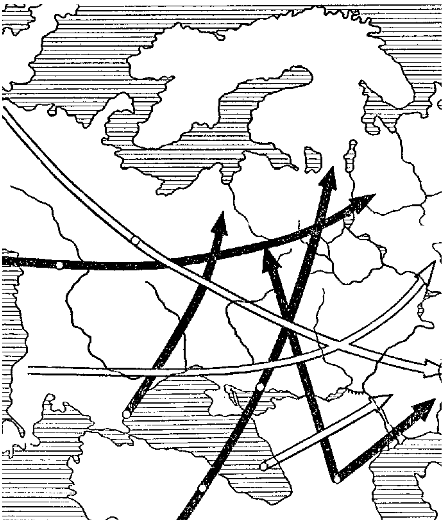

Рис. 2. Основні шляхи циклонів (чорні стрілки) та антициклонів (білі стрілки) влітку (Логвинов, Щербань, 1984). Напрямки циклонів та антициклонів можуть впливати на міграції деяких видів бабок, наприклад *Hemianax ephippiger*.

Зона мішаних лісів Східно-Європейської рівнини займає північну частину України, простягається від західного кордону України до Середньо-руської височини на сході. Південна межа зони мішаних лісів проходить по лінії населених пунктів: Рава-Руська, Нестерів, Львів, Золочів, Кременець, Ізяслав, Шепетівка, Полонне, Чуднів, Житомир, Корнін, Київ, Ніжин, Батурин, Кролевець, Глухів. Менш помітна межа в придніпровській частині, зокрема на лівобережжі Дніпра, де ландшафти зони мішаних лісів по широких терасах поступово переходять в лісостепові ландшафти. На заході України, південніше від міст Луцьк та Рівне, простягається Волинська височина, яка належить до лісостепової зони. Від Подільської височини вона відділена Малим Поліссям. Зона мішаних лісів займає бли зько 20% території України. В цій зоні розташовано більшість районів Волинської, Рівненської, Житомирської та Чернігівської областей, а також частина районів Львівської, Хмельницької, Київської та Сумської областей. Характерними рисами природного середовища зони мішаних лісів в Україні є низовинний рельєф, густа річкова сітка з широкими заболоченними річковими долинами, додатній баланс вологи, значне розповсюдження соснових лісів з домішками широколистяних порід. Зона мішаних лісів України розташована майже повністю в південній частині Поліської низовини, тому її називають поліською зоною.

Лісостепова зона простягається від Передкарпаття до західних відрогів Середньоруської височини на відстань майже 1100 км. Вона охоплює 34% території України. Північна межа зони звивиста, але досить добре простежується по суцільному розташуванню північно-лісостепових ландшафтів. В північну частину лісостепу по долинах річок проникають ландшафти мішаних лісів. Південна межа лісостепу проходить по лінії населених пунктів: північніше Великої Михайлівки і Ширяєво, північніше Новоукраїнки і Кіровограду, через Знаменку, Онуфрієвку, через Кобеляки, Нові Санжари, північніше Краснограду, через Балаклею, вздовж р. Оскол до території Росії. Лісостепова зона охоплює Тернопільську, Хмельницьку, Вінницьку, Черкаську, Полтавську та Харківську області, південну половину Львівської, Волинської, Рівненської, Житомирської, Київської, Чернігівської, більшу частину Сумської, північні частини Одеської та Кіровоградської, частково Івано-Франківську та Чернівецьку області. Це зона -

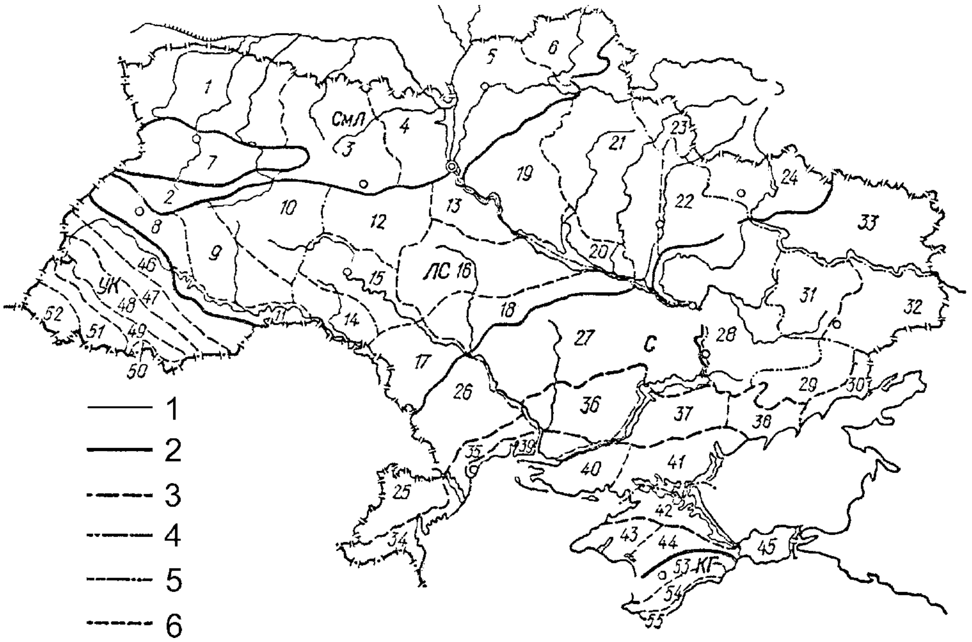

Рис. 3. Схема фізико-географічного районування України (Маринич, 1985). Кордон: *1* — країни; *2* — зони; *3* — підзони; *4* — провінції; *5* — підпровінції; *6* — області; *СмЛ* — зона мішаних лісів; *ЛС* — лісостепова зона; *С* — степова зона; *УК* — Українські Карпати; *КГ* — Кримські гори (на схемі цифрами позначені області). Південний схід Східно-Європейської рівнини. *Зона мішаних лісів.* Поліська провінція: *1* — Волинське Полісся; *2* — Мале Полісся; *3* — Житомирське Полісся; *4* — Київське Полісся; *5* — Чернігівське Полісся; *6* — Новгород-Сіверське Полісся. *Лісостепова зона.* Західно-Українська лісостепова провінція: *7* — Волинське лісостепове Опілля; *8* — Росточчя і Опілля; *9* — Західно-Подільський лісостеп; *10* — Північно-Подільський лісостеп; *11* — Прут-Дністровський лісостеп. Дністровсько-Дніпровська лісостепова провінція: *12* — Північно-Придніпровський лісостеп; *13* — Київський височинний лісостеп; *14* — Придністровсько-Подільський лісостеп; *15* — Подільсько-Побузький лісостеп; *16* — Центрально-Придніпровський височинний лісостеп; *17* — Південно-Подільський височинний лісостеп; *18* — Південно-Придніпровський височинний лісостеп. Лівобережно-Дніпровська лісостепова провінція: *19* — Північно-Дніпровський терасно-рівнинний лісостеп; *20* — Південно-Дніпровський терасно-рівнинний лісостеп; *21* — Північний Полтавський лісостеп; *22* — Південний Полтавський лісостеп. Середньоруська височинна лісостепова провінція: *23* — Сумський височинний лісостеп; *24* — Харківський височинний лісостеп. *Степова зона.* Північностепова підзона. Дністровсько-Дніпровська північностепова провінція: *25* — степові відроги Центрально-Молдавської височини; *26* — степові відроги Подільської височини; *27* — степові відроги Придніпровської височини. Лівобережно-Дніпровсько-Приазовська північностепова провінція: *28* — Орельсько-Копський низинний степ; *29* — Приазовський височинний степ; *30* — Приазовський низинний степ. Донецька північностепова провінція: *31* — степові західні відроги Донецької височини; *32* — Донецький височинний степ. Задонецько-Донська північностепова провінція: *33* — Старобільський степ. Середньостепова підзона. Причорноморська середньостепова провінція: *34* — Задністровський низинний степ; *35* — Дністровсько-Бузький низинний степ; *36* — Бузько-Дніпровський низинний степ; *37* — Дніпровсько-Молочанський низинний степ; *38* — степові південно-західні схили Приазовської височини. Сухостепова підзона. Причорноморсько-Приазовська сухостепова провінція: *39* — Приморський низинний степ; *40* — Нижньодніпровський терасно-дельтовий степ; *41* — Присивашсько-Приазовський низинний степ. Кримська степова провінція: *42* — Кримсько-Присивашський низинний степ; *43* — Тарханкутський височинний степ; *44* — Центральнокримський рівнинний степ; *45* — Керченський горбистий степ. Українські Карпати: *46* — Передкарпаття; *47* — Зовнішні Карпати; *48* — Водороздільно-Верховинські Карпати; *49* — Полонинсько-Чорногорські Карпати; *50* — Рахівсько-Чивчинські Карпати; *51* — Вулканічні Карпати; *52* — Закарпатська низовина, Кримські гори; *53* — Передгірний лісостеп; *54* — Головна гірсько-лучно-лісова гряда; *55* — Кримське південнобережне субсередземномор'я.

інтенсивного землеробства, яке дуже змінило лісостепові ландшаф-ти, котрі постійно знаходяться під впливом сильного антропогенного фактору. Своєрідність природи лісостепової зони полягає в чергуванні різних типів ландшафтів: 1) широколистяно-лісових; 2) лісостепових; 3) лучно-степових.

Степова зона простягається з південного заходу на північний схід України, від нижньої течії р. Дунай до південних відрогів Середньоруської височини на відстань більше 1000 км. Ширина зони змінюється від 100 км на заході до 300 км на сході. На довготі Перекопського перешийка ширина степу досягає 450 км. У степовій зоні України розташовані Одеська, Миколаївська, Херсонська,

Дніпропетровська, Запорізька, Донецька, Луганська області, південні частини Кіровоградської та Харківської, рівнинна частина Кримської області. Степова зона складає близько 40% території України. Розширення степової зони в східному напрямку обумовлено закономірною зміною атмосферної циркуляції: на сході зони слабшає вплив помірних зволожуючих повітряних мас Атлантики та посилюється дія сухіших континентальних мас Євразії. Південно-західна, центральна та північнокримська частини зони зайняті слаборозчленованими неглибокими балками, місцями плоскою Причорноморською низовиною. На сході вона переходить у вузьку хвилясту Приазовську низовину. В північній частині степової зони розташована південна окраїна Придніпровської низовини (лівобережжя Дніпра) і розчленовані ярами та балками південні відроги Придніпровської височини (правобережжя Дніпра). На північному заході в степову зону заходять південні відроги Подільської та Центральномолдавської височини, густо розчленовані балками. На сході виділяються густо розчленовані річковими долинами Донецька та Приазовська височини. В Криму вирізняються Тарханкутська височина та горбиста рівнина Керченського півострова.

Кримські гори розташовані на півдні Кримського півострова вздовж Чорного моря. Витягнутість Кримських гір з заходу на схід обумовлює різне положення різних їхніх частин відносно вологих повітряних мас, що надходять з заходу, та холодних — з півночі. Південний схил Кримських гір знаходиться в зоні субтропічного поясу. Ця область в середньому на 1,5–3,0°C тепліша за інші місця, що знаходяться в континентальних умовах відповідних широт. У формуванні клімату регіону важливу роль відіграє бризова циркуляція, яка обумовлена термічними контрастами суші та моря в теплий період року. Всі річки Криму беруть початок в його гірській частині. Річки південних схилів короткі, їх системи розвинені слабо, водозбори невеликі, маловодні, нахили великі, течія бурхлива, з порогами. Річки північних схилів порівняно довгі, мають значну кількість притоків, водозбори порівняно великі та багатоводні, нахили загалом менші, течія спокійніша.

Українські Карпати — гірська гряда, межа якої з Східно-Європейською рівниною проходить по лінії Яворів — Городок — Миколаїв — долина р. Дністер — долина р. Бистриця — Отиня — Коломия — долина р. Прут — Новоселиця. Для Українських Карпат характерні теплий та вологий клімат, чітко виражена вертикальна поясність ландшафтів. Кліматичні умови Українських Карпат визначаються гірським рельєфом та континентальним і морським повітрям помірних широт, що надходить сюди. Гідрографічна сітка густа. Річки Українських Карпат належать бассейнам Дністра, Дунаю та Вісли. Вони характеризуються високою водоносністю, добре вираженим повеневим режимом, різкими коливаннями стоку. Живлення річок змішане. Частка живлення дощовими водами найбільша в низькогір'ї, з висотою збільшується частка живлення сніговими та грунтовими водами. Українські Карпати відносять до Центрально-Європейської провінції Європейської широколистяної області. В Українських Карпатах виділяються такі висотні пояси рослинності: передгірний дубовий, низькогірний буковий, верхній гірський ялицевий, субальпійський чагарниково-лучний, альпійський.

Фізико-географічні провінції виділяються як частини зон або підзон за ступенем континентальності клімату в зв'язку з віддаленістю території від океанів та різним характером трансформації повітряних мас. Області об'єднують певні групи ландшафтів. Для території України виділено 14 фізико-географічних провінцій та 55 областей (рис. 3) (Маринич, 1985).

РОЗДІЛ 2. ІСТОРІЯ ВИВЧЕННЯ ФАУНИ БАБОК УКРАЇНИ

Короткий нарис історії вивчення фауни бабок в Україні було наведено З. Д. Спурісом (Спурис, 1989) в його роботі, присвяченій історії вивчення, складу та генезису фауни бабок Європейської частини СРСР. Детальний розгляд цього питання було представлено Р. С. Павлюком (Павлюк, Стражник, 1985; Павлюк, 1992). Даний розділ є розширеним варіантом двох останніх праць.

Перші фрагментарні відомості про бабок України з'явились лише в 70-х рр. XVIII століття. До фауністичних списків комах спочатку просто включали тільки окремі види бабок. Так, у праці Палласа (Pallas, 1771) згадано два види бабок — *Onychogomphus forcipatus* з Дону та Дніпра і *Lestes barbara* з Криму. П. Ейхвальд (Eichwald, 1830) серед комах Волині відмітив бабку *Leucorrhinia rubicunda*, а Е. Селі-Лоншан та Х. Хаген (Selys-Longshamps, Hagen, 1850) для Криму окрім *L. barbara* вказали красотку блискучу (*Calopteryx splendens*).

Перші невеликі фауністичні списки бабок були представлені Бельке з околиць Кам'янця-Подільского (18 видів) (Belke, 1858) та з Радомишльского повіту бувшої Київської губернії (сьогодні входить до складу Житомирської області) (9 видів) (Belke, 1866).

У Галичині (Львівська, Тернопільска та Івано-Франківська області) поряд з іншими комахами бабок збирали М. Ломніцький (Lomnicki, 1877) — на Поділлі поблизу р. Дністер (16 видів) та Вежейський (Wierzejski, 1883) — з околиць Стрия, Івано-Франківська та Бучача (3 види).

І. Фрівальдський (Frivaldszky, 1875), С. Мочарі (Moscari, 1877), Р. Когаут (Kohaut, 1896) та Ш. Понграц (Pongracz, 1914) до списків бабок Угорщини включили також по декілька видів бабок з Закарпаття, головним чином з околиць м. Ужгорода.

Першим одонатологом в Україні слід вважати І. Іванова (Иванов, 1876), який грунтовно дослідив околиці м. Куп'янська Харківської області, головним чином р. Оскол та ближні озера, де зібрав 36 видів бабок. Він навів їхніх детальні морфологічні описи, дані з фенології льоту, описав біотопи та спосіб життя окремих видів. Пізніше В. А. Ярошевський (1882) на основі власних досліджень та обробки колекцій інших осіб опублікував матеріали з фауни бабок Харківської губернії. Всього В. А. Ярошевський (Ярошевский, 1881) вказав 37 видів бабок, із них 10 видів із Славянського повіту, який зараз як район належить Донецькій області, та 6 видів з Охтирського повіту, який сьогодні належить Сумській області, а також по 3–4 види з Миргородського, Лохвицького, Кременчуцького повітів (районів) Полтавської області та бувшої Херсонської губернії. В цій же праці знову для околиць Куп'янська В. А. Ярошевський навів 35 видів бабок, для околиць Харкова — 21 вид, для Зміївського повіту — 6 видів і для околиць сел. Валки — 5 видів.

В. Н. Родзянко (Родзянко, 1889) своїми зборами доповнив список видів Харківської губернії до 42. Із них для околиць Харкова він наводить 7 видів, Куп'янська — 5, для Бирки Зміївського повіту та для Ізюмського — по 2 види. Для Полтавської губернії він вказує 36 видів, з них 12 видів з околиць м. Лубни біля р. Сула, 4 види з околиць Полтави біля берегів р. Ворскла та 2 види з околиць Ромен Сумської області. В своїй пізніші праці поряд із оглядом фауни Київщини (16 видів) В. Н. Родзянко (Родзянко, 1914) вперше описав деякі різновидності (аберації) бабок з околиць Ромен, такі як *Sympetrum flaveolum* ab. *hyalinata* Rodz., *Somatochlora flavomaculata* ab. *fasciata* Rodz.

На заході України перші фауністичні дослідження проводив М. Ломніцький (Lomnicki, 1877). Його особливо цікавили лускокрилі та жуки, хоча він збирав також й інших комах, зокрема бабок. До списків комах південно-західної частини Поділля (з околиць Ягельниці, Скали-Подільської, Мельниці-Подільської, Борщева та ін.) він включив 16 видів бабок, які визначив спеціаліст-одонатолог того часу Ю. Дзендзелевич. Юрист за освітою, Ю. Дзендзелевич (Dziedzielewicz, 1890; 1902; 1919 та ін.) з

1865 р. почав збирати бабок та проводити фауністичні дослідження в різних районах Східної Галичини (сьогоднішні Львівська, Івано-Франківська і Тернопільська області). Бабками він займався протягом 53 років. За цей час він достатньо грунтовно дослідив околиці Львова, де зібрав 23 види бабок (не враховуючи широко розповсюджених), околиці Івано-Франкова (бувший Янів, 28 видів), Рави-Руської (11 видів), Сокаля (головним чином с. Поториці — 17 видів), Пеняків в долині р. Серет (13 видів), Черткова (10), Коломиї (14), Надворної (11) та ряду інших місць Українських Карпат і Передкарпаття. Ю. Дзендзелевич звичайно не включав масові та широко розповсюджені види бабок до списків із вказаних вище пунктів. Із околиць більше ніж 50 населених пунктів Східної Галичини він наводить усього 58 видів бабок з інформацією про їхнє розповсюдження на даній території, чисельність, біологію, фенологію льоту. З цієї території Ю. Дзендзелевич вперше описав 11 різновидностей бабок (*Libellula quadrimaculata* ab. *olivacea*; *L. fulva* ab. *fulvissima*; *L. f.* ab. *binervosa*; *Sympetrum depressiusculum* ab. *nubila*; *S. flaveolum* ab. *interpunctata*; *Leucorrhinia rubicunda* ab. *rubrodorsalis*; *Somatochlora metallica* ab. *montana*; *S. flavomaculata* ab. *flaveolata*; *Ophiogomphus serpentinus* ab. *flavissima*; *Calopteryx virgo* ab. *violacea*; *Sympecta fusca* ab. *aestiva*).

А. Браунер (Браунер, 1902; 1903) в 1893 р. проводив уривчасті дослідження бабок в околицях Одеси, в 1894 р. — в Криму (Сімферополь, околиці оз. Сиваш, Севастополь), в 1895–1896 рр. — в околицях Херсону і в 1902 г. — знову в Криму на степових ставках, 35 км від Керчі біля сел. Каяли-Сарт та Темеш (старі назви), звідки навів 5 видів бабок. Ним також були опрацьовані збори Н. Г. Лігнау з південного берега Криму (Ай-Тодор і Ай-Петрі — 5 видів) та збори А. Т. Талалаєва з околиць Ізмаїла (4 види). В цілому для Херсонської губернії А. Браунер вказав 37 видів бабок, а для Криму — 14.

М. Шугуров (Шугуров, 1903) навів з околиць Одеси 15 видів бабок. Потім А. Браунер (Браунер, 1910) опублікував невелику працю з фауни бувшої Бесарабії, включивши до неї види Хотинського повіту на Буковині (Чернівецька обл.). Із цього району (околиці с. Клишківці) він навів 12 видів бабок, серед яких особисто ним відловлено декілька особин *Cordulegaster annulatus*, вперше зареєстрованого в Україні.

А. Н. Бартєнєв (Бартенев, 1912), узагальнивши літературні дані, результати власних зборів та колекційний матеріал Н. Я. Кузнецова та інших осіб, представив загальну картину одонатофауни Криму, яка нараховувала на той час 27 видів. Автор звернув увагу на відсутність тут представників, характерних для північної частини Палеарктики (род. Corduliidae; рід *Leucorrhinia* та ін.), та на наявність південних елементів (*Sympetrum fonscolombei*, *S. striolatum, Orthetrum brunneum, Lestes macrostigma*). Він вважав, що найбільш цікавими видами кримської фауни є *Coenagrion scitulum* та ендемік Криму *Calopteryx splendens taurica*. Г. В. Артоболевський (1915) доповнив список бабок Криму ще двома видами з околиць Євпаторії (*Nehalennia speciosa* і *Erythromma viridulum*). Він також відмітив, що дозорщик *Anax imperator* літає тут майже виключно у вечірній час.

Значно пізніше стали вивчати одонатофауну околиць Києва. Перші дослідження були проведені тут В. Н. Родзянком (Родзянко, 1913; 1914). Досить детально фауну бабок околиць Києва (о. Труханів, оз. Рудня Яблонівська в басейні р. Ірпінь, оз. Імшане, Пуща-Водиця, Ботанічний сад в центрі міста, Міжгір'я, Святошин) вивчили Е. В. Шарлемань та Г. В. Артоболевський (Шарлемань, Артоболевский, 1915), описавши для 40 видів стації, період льоту, спосіб життя. Автори констатували, що для околиць Києва характерна змішана фауна бабок, яка складається з північних та південних елементів. Г. В. Артоболевський (Артоболевський, 1917б) доповнив список бабок околиць Києва ще двома видами та однією різновидністю. Він помітив, що у старіших самок *Libellula depressa* зрідка з'являється такий же блакитний наліт, як у самців, і дійшов висновку, що у цього виду статевий диморфізм переходить у диморфізм віковий.

Узагальнивши літературні дані, використавши колекції низки установ, приватних колекціонерів, а також власні збори з околиць Києва з 1919 р., Г. В. Артоболевський опублікував у 1927 р. грунтовну працю про фауну бабок околиць Києва (50 видів),

охопивши при цьому також фауну бувшої Київської губернії (52 види). До останньої належали також Радомишльський (10 видів) та Коростишівський (14 видів) райони сучасної Житомирської області та ряд місць Черкаської області: Канівський район (Коропиші — 9 видів), околиці Городища та Млієва (16 видів), Умані (5), Звенигородки (3), Шевченківської округи (4), Черкас та Мошен (2), Шполи (1). Територія сучасної Київської області, крім найближчих околиць Києва, була представлена небагатьма пунктами: околиці Василькова, головним чином поблизу сіл Вільшанка та Митниця (9 видів), р. Рось по-близу Богуслава (6 видів), Біла Церква (1 вид). Серед найцікавіших бабок з околиць Києва Г. В. Артоболевський відмічає південні види *Sympetrum meridionale* Selys та *Anax parthenope* Selys. Для останнього виду на той час найбільш північною вважали знахідку в Кобеляцькому районі Полтавської області. Єдина знахідка *Calopteryx virgo* була наведена зі станції Ірпінь поблизу Києва. Виявлення в околицях Києва *Coenagrion armatum*, за словами автора, відсунуло далеко на південь межу розповсюдження цього північного виду. При цьому він наводить відомості про розподіл бабок в біотопах, періоди їх льоту, чисельність, спосіб життя, характерні морфологічні особливості. За порівняно короткий час одонатофауна околиць Києва стала найбільш вивченою в Україні.

У той же час Г. В. Артоболевський (Артоболевский, 1917а; 1928; 1929а) продовжував вивчати фауну бабок бувшої Полтавської губернії, дослідження якої було розпочате В. Н. Родзянком (Родзянко, 1887; 1889; 1895). На основі власних зборів (більше 500 екз. бабок), а також в результаті обробки окремих приватних колекцій та колекцій Полтавського музею В. Г. Артоболевський навів для Полтавської губернії 48 видів бабок. Зокрема, для околиць Гадяча — 13 видів, Лохвиці — 5, Лубен — 38, Миргорода — 32, Зінькова — 4, Полтави — 30, Хорола — 17, Кременчука — 4, Кобеляк — 25, а також для Ромен бувшої Полтавської, а нині Сумської області — 28 видів, Бориcполя, Воронькова, Яготина бувшого Пирятинського повіту — 18, Переяслав-Хмельницького нинішньої Київської області — 27, Золотоноші Черкаської області — 12 та Краснограду Харковської області — 4 види. Вся ця територія в той час належала Полтавській губернії.

На основі обробки власних зборів, низки приватних колекцій та колекцій Зоологічного музею Української академії наук В. Г. Артоболевський (Артоболевский, 1926) опублікував також працю з фауни бабок Чернігівщини, а точніше Чернігівської губернії (25 видів). Місця зборів охоплювали околиці Чернігова (8 найбільш звичайних видів), Носовки (2 види), ряду сіл бувшого Остерського повіту, частина яких знаходиться уже в межах нинішньої Київської області, а також Гайворон (8 видів) Конотопського повіту — нинішній район Сумської області. Потім для околиць Остра Г. В. Артоболевський зареєстрував ще 7 видів бабок, так що загалом для Чернігівської губернії стало відомо 29 видів.

Із того часу фауністичних досліджень на Чернігівщині більше не проводили. Таким чином, враховуючи, що найближчі до міста Остер села належать зараз Київській області, а частина Конотопського повіту (зараз району) — Сумській, то Чернігівську область в одонатологічному відношенні на сьогодні можна вважати майже невивченою.

В 1927 р. В. Г. Артоболевський опублікував також працю з фауни бабок Поділля (26 видів) на основі обробки колекцій А. Вінницького з околиць Гайсина (15 видів) та В. Пятакової з околиць Литина (7 видів) Вінницької області та Балтського повіту, головним чином із села Грушки (16 видів) Одеської області. Для Східного Поділля, включаючи праці Г. Бельке з фауни бабок околиць Кам'янець-Подільського та А. Н. Бартєнєва, на теперішній час відомо всього 37 видів бабок лише зі згаданих вище чотирьох пунктів, тобто ця територія залишається ще мало вивченою.

У 1929 р. В. Г. Артоболевський об'єднав неопубліковані матеріали з колекцій Зоологічного музею АН СРСР, власних та деяких приватних зборів і опублікував доповнення до фауни бабок різних районів України. Так, для околиць Вінниці на основі обробки колекції А. Семенова-Тян-Шанського 1890 р. він вказав два види бабок, для

Ямполя Хмельницької області — 6 видів, Могилева-Подільського (за колекцією Чекіна) — 2, Кам'янець-Подільського — 5, для Гайворонського району Кіровоградської області — 2, для околиць Житомира (за колекцією Бирулі) — 6, для околиць Запоріжжя (за колекцією Верещагіна) — 9, для Павлоградського району Дніпропетровської області (за колекцією Верещагіна) — 9 видів та дві різновидності. В деяких працях В. Г. Артоболевський дав описи ряду нових різновидностей (аберацій) бабок України (*Sympetrum flaveolum* ab *innominata*, *S. flaveolum* ab. *neglecta*, *Leucorrhinia caudalis* ab *pteromaculata*, *L. pectoralis* ab. *ochropteryx*, *Somatochlora metallica* ab. *atavica*).

С. В. Солодовніков (Солодовников, 1927) опублікував список бабок Волині (26 видів і одна різновидність — *Calopteryx splendens* ab. *ancilla* Selys) на основі обробки колекції любителяентомолога І. Р. Михайлова, котрий збирав бабок в околицях Новоград-Волинського (Житомирська обл.) у 1909–1910 рр. Ним було відловлено три самки *Somatochlora arctica* — північного виду, південна межа котрого проходить в Московській області, і який потім трапляється на Кавказі. На жаль, з того часу (1909–1910 рр.) в цих місцях більше ніхто не проводив зборів бабок, тому залищається неясним, чи ще розвивається там даний вид, чи це були лише його випадкові зальоти.

У 1929 р. була опублікована праця С. В. Солодовнікова з фауни та біології личинок бабок на основі обробки матеріалів, зібраних Комісією з санітарно-біологічного обстеження р. Сіверський Донець та його притоків — річок Лопань, Уда, Донець в межах бувших Харківського та Зміївського повітів. Сам автор також особисто проводив збори личинок бабок в водоймах околиць Харкова та Зміїва. Добре вивчену до того часу фауну бабок Харківської губернії С. В. Солодовніков доповнив видом *Epitheca bimaculata.* Всього ним було зареєстровано 35 видів, з них 32 — на стадії личинки і 3 — імаго. Зокрема, на шести станціях річок Уда та Лопань в околицях Харкова було виявлено 11 видів личинок бабок, у р. Уда поблизу Васищева — 7, у р. Донець поблизу Кочетка — 11 видів. Автор навів характеристику екологічних умов існування для личинок виявлених видів. Завдяки повільній течії в цих річках їх одонатофауна досить багата і за своїм складом близька до фауни стоячих водойм. Для обстеженої території С. В. Солодовников вказав фенологію льоту 20 видів бабок.

Румунський ентомолог В. Безвалі (Bezvali, 1932) виявив декілька видів бабок в околицях Ізмаїла, Татарбунара і Вилкова Одеської області.

Фауну бабок Закарпаття досить грунтовно вивчив А. Грабар (Hrabar, 1905; Грабар, 1933). Найгрунтовніше він обстежив околиці Ужгорода, де виявив 42 види бабок. Для м. Виноградово та с. Онка ним було вказано по 22 види, для сіл Середнє — 15, Перечиня та Невицька — по 10, Хуста — 9, Комят — 8 тощо. Всього А. Грабар дослідив близько 50 населених пунктів з гірських та рівнинних районів Закарпаття, де зареєстрував у цілому 49 видів бабок. Для ряду видів він указав їх чисельність та періоди льоту. Так, за його даними, *Cordulegaster bidentatus* в одному році траплявся в дуже великій кількості, в наступні 10 років його не вдалося виявити, але потім він знову з'явився, хоч і в незначній кількості.

На обмеженій території передгір'я Буковини (Чернівецька обл.) площею близько 50 км^2 фауну бабок досліджував Д. Сан-Квентін (St. Quentin, 1932–1933). Спостереження за способом життя та чисельністю бабок автор проводив в околицях Жадова, що на правому березі р. Серет, на висоті близько 250 м над рівнем моря (30 видів) та Мигова в буково-ялицевій зоні Карпат (28 видів). Окрім власних зборів він використовував також колекцію професора Марку з Чернівецького університету. Бабки цієї колекції були зібрані в околицях Кіцманя (9 видів), Панки біля р. Серет (7 видів), Слободи-Комаровці (5 видів) та по одному виду в інших пунктах. Загалом, Сан-Квентін вказав 38 видів бабок із даними про коливання їх чисельності по роках, особливості їх біології, фенології льоту, поведінки, розподілу по біотопах. Крім того, він дав загальний географічний аналіз фауни. За чисельністю він розділив бабок на три групи: 1-а — види, у яких щорічна чисельність майже однакова, 2-а — види, чисельність яких змінюється, 3-я — рідкісні види, які вдається виявити не частіше, ніж один раз на рік.

Деякі фауністичні матеріали по західних областях України були опубліковані Ю. Фудаковським (Fudakowski, 1932a). Він частково обстежив Західне Поділля, зокрема околиці Більча Золотого біля р. Серет (14 видів), Заліщики біля р. Дністер (5 видів), Підгайці (4 види), а на передгір'ї Карпат — Старуню (між Надворною і Коломиєю, 7 видів) та інші. Ю. Фудаковський (Fudakowski, 1932b) опублікував також працю з фауни бабок Волині (22 види) на основі обробки колекції Г. Проніна з околиць Луцька (12 видів) та Ківерців (3 види), власних зборів з околиць Любешова на р. Стоход Волинської області (4 види), з околиць сіл Кухотська Воля і Морочно Рівненської області (по 2–3 види), а також поблизу сіл Барсуки і Борщівка (13 видів) на р. Горинь і біля великого ставка на півночі Тернопільської області, які в довоєнний час за польської адміністрації належали Волині. Потім Ю. Фудаковський (Fudakowski, 1935) дослідив фауну бабок найвищого карпатського хребта — Чорногори. Він відмітив, що у високогірних водоймах розвиваються і евритермні, і стенотермні холодолюбні види, а місця виплоду деяких видів бабок розташовуються тут значно вище, ніж у Татрах. У межах хребта Чорногори він вказує місця трапляння 7 видів бабок.

С. І. Мєдвєдєв (Медведев, 1963), вивчаючи ентомофауну боліт Північно-Східної України (Сумська обл., Богодухівський та Краснокутський райони Харківської обл.), виявив 10 видів бабок, характерних для трав'янистих (переважно осокових) боліт, та один вид (*Nehalennia speciosa*) на торфових сфагнових болотах (в околицях Краснокутська). Останній вид ще не був зареєстрований для цієї території. С. І. Мєдвє дєв відмічає, що фауна торфових боліт в лісостеповій зоні має реліктовий характер.

С. І. Волкова, Б. Ф. Григор'єв та Л. І. Гур'євська (Волкова и др., 1970) виявили в Дніпровсько-Бузькій гирловій області личинок 23 видів бабок. Достатньо несподіваним виявилось повідомлення про знахідки тут личинок північних видів *Leucorrhinia dubia* і *L. albifrons* та невідомого до цього часу в Україні виду *Coenagrion mercuriale* (Павлюк, 1973).

А. І. Олігер (Олигер, 1975а; б; в) виявив у водоймах 24 місць Донецької області личинок 25 видів бабок. Зокрема, в р. Сіверський Донець та з'єднаному з нею заплавному озері (в трьох пунктах) біля с. Богородичне Славянського району було знайдено 19 видів, у р. Кальміус з заплавним озером — 13 видів, на кар'єрах Новоазовського району біля Азовського моря — 5, в р. Вовча Мар'їнського району — 4, на затоках Кураховського водосховища — 3, в р. Мокрі Яли поблизу сел. Велика Новосілка та в р. Білосарайка поблизу сел. Ялта Першотравневого району — по 5 видів та по 1–3 види в Старобешівському, Волновашському та Шахтарському районах.

Найбільш численними та розповсюдженими в обстежених водоймах Донецької області серед рівнокрилих бабок виявились *Ischnura elegans* та *Platycnemis pennipes*, а серед різнокрилих — види роду *Anax* (що викликає сумнів). А. І. Олігер виявив, що у рівнокрилих бабок кількість самців лише дещо перевищує кількість самок, а у різнокрилих самці явно домінують. Вивчаючи фенологію та добову активність бабок, А. І. Олігер (Олигер, 1980) виявив у чотирьох місцях Донецької області (околиці Донецька, Славянський, Першотравневий та Велико-Новосілківський райони) 47 видів. До складу одонатофауни Донецької області ним був включений також північний вид *Aeshna serrata*, однак його трапляння тут надзвичайно сумнівне, оскільки південна межа його ареалу проходить на значній віддалі від північних кордонів України.

В. В. Поліщук (Полищук, 1974) для низини Дунаю — його дельти та системи суміжних водойм — наводить список личинок 44 видів бабок. Цей список доповнений ще двома видами (Павлюк, 1981б), один з яких *Cercion lindeni* був новим для фауни України.

Р. С. Павлюком та співавторами в ряді праць (Павлюк, 1970; 1973; 1974а; б; 1975; 1980; 1981а; б; 1989а; б; в; 1990а; б; Павлюк, Кузьмович, 1976; Павлюк, Стражник, 1985) уточнено роповсюдження бабок у семи західних областях України, показано їх чисельність, роль у біоценозах, відмічено необхідність їх охорони. Узагальнення всіх фауністичних даних по цих семи областях представлено в зведеній праці 1990 р. (Павлюк, 1990б). Окремо слід відмітити, що в 1989 р. поблизу Львова був виявлений

виплід чужого для фауни України афро-азіатського виду *Hemianax ephippiger* (Горб, Павлюк 1993а).

А. Е. Рязанцева та Е. Р. Пушкарь (Рязанцева, Пушкарь, 1987) вказують для Донецької області 7 рідкісних видів, 3 з яких зареєстровановперше.

Л. Н. Зімбалевська (Зимбалевская, 1989) для русла верхнього Дніпра вказує личинок виду *Calopteryx virgo*, для заплави Дніпра та його водосховищ — личинок 18 видів бабок. Серед них цікавими є *Coenagrion concinnum* із Каховського водосховища (однак ці личинки навряд чи визначені правильно) та *C. scitulum* із середньої та нижньої течії Дніпра, Київського, Канівського, Дніпропетровського, Запорізького та Каховського водосховищ, а також рідкісний *Aeshna viridis* із верхньої та середньої течії Дніпра.

В. В. Шерстюк та Н. С. Северенчук (Шерстюк, Северенчук, 1989) вказують для Дніпра та його водосховищ личинок 16 видів, серед яких рідкісні в Україні види *Onychogomphus forcipatus* (із русла верхнього Дніпра) та *Gomphus flavipes* (із Київського та Кременчуцького водосховищ). Як корм для риб Дніпра та його водосховищ вони називають личинок 6 видів бабок. До їх числа належать начебто також *Coenagrion concinnum* та *Lestes viridis*.

Ю. В. Плігін (Плигин, 1989) наводить для Дніпра та його водосховищ 16 видів бабок за личинками, серед яких деякі достатньо рідкісні.

В останні роки фауністичні дослідження центральних та східних областей України відновив С. М. Горб (Горб, 1990; 1991; 1992; Gorb, 1991). Для оз. Супій в околицях Яготина Київської області він вказує 27 видів бабок із характеристикою їх чисельності, для Голосіївських озер Києва — 26, серед яких *Leucorrhinia albifrons* відмічена для Київської області вперше. В Київській області ним був виявлений дуже рідкісний в Україні вид *Cordulegaster annulata* (Gorb, 1991б).

Таким чином, територія України в одонатологічному відношенні вивчена нерівномірно. В деяких районах дослідження фауни бабок ще не проводили, відомості з інших районів вже застаріли.

Українськими одонатологами також було проведено грунтовні дослідження територіальної поведінки бабок (Мокрушов, 1982), ролі зорових стимулів у поведінці бабок (Мокрушов, 1972; 1975; Мокрушов, Золотов, 1973; Мокрушов, Францевич, 1973; 1976а; б; Frantsevich, Mokrushov, 1984; Gorb, 1992; 1994a; 1998a; 1999b) та деяких інших аспектів поведінки бабок (Gorb, 1994b; 1996b). Крім того, проводились дослідження з функціональної морфології системи фіксації голови (Горб, 1988; 1989; 1990б; в; г; 1991г; д; Gorb, 1998b; 1999; 2000), яйцеклада (Gorb, 1994c; Матушкина, Горб, 1997), структур ніг (Gorb, 1996c), воскового нальоту (Gorb, 1995) та крилового апарату (Gorb, 1999a). У даній монографії, що присвячена фауні бабок, ми не будемо детально зупинятися на морфологічних, фізіологічних та етологічних аспектах одонатології в Україні.

РОЗДІЛ 3. МОРФОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ БАБОК

Бабки розповсюджені в основному в тропічних та субтропічних районах. Всього відомо близько 4000 видів, які розподіляються за 24 родинами та майже 500 родами. В Україні виявлено 73 види. За основу даного визначника було взято визначник Спуріса (Спурис, 1964), який в свою чергу базується на кращих європейських визначниках. У даному визначнику наведено всі виявлені та деякі очікувані види. Ілюстрації були запозичені з різних літературних джерел. Як порівняльний ілюстративний матеріал рекомендується використовувати малюнки з спеціальної частини.

Бабки — великі, звичайно яскраво забарвлені, добре літаючі хижі комахи з великою рухливою головою, дуже короткими, щетинкоподібними вусиками, великими, характерно модифікованими грудьми, чотирма майже однаковими, прозорими, сітчастими крилами з багатим жилкуванням та видовженим, струнким черевцем. Личинки живуть у воді. Метаморфоз неповний.

Голова (рис. 4, *1–3, 6–7*) велика, ширша за груди, досить рухливо зчленована з передньогрудьми. Очі дуже великі, розділені або дотикаються. Прості очка розташовані трикутником на більш або менш здутому тім’ї, яке знаходиться між очима або спереду них, якщо очі дотикаються. Спереду, вниз від тім’я, розташовані лоб, наличник, що складається з верхнього та нижнього відділів, та верхня губа. На межі між тім’ям та лобом прикріплені невеликі, слабо розвинені вусики. На лобі іноді є Т-подібний малюнок, який використовують для розрізнення видів. Ротові органи добре розвинені, гризучі, складаються з частково вкритих верх-

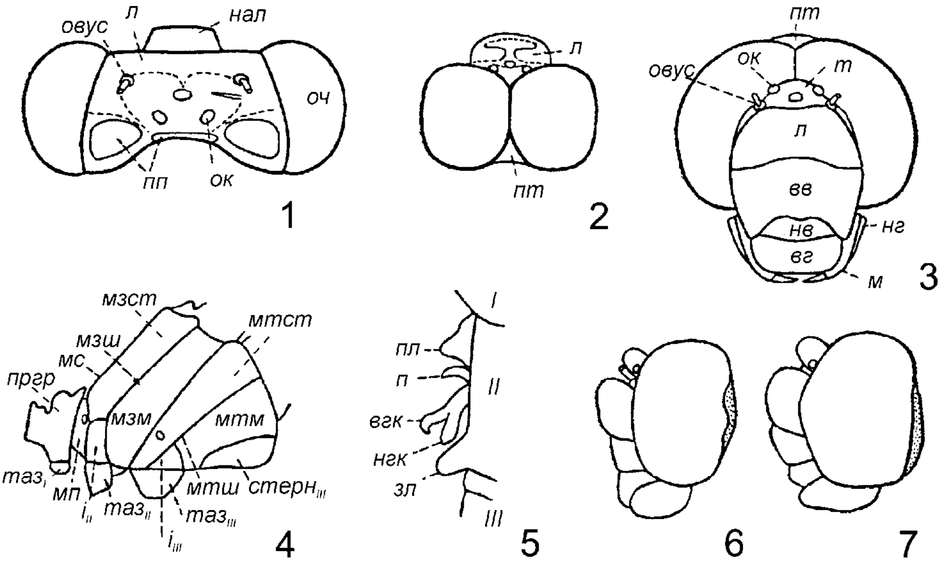

Рис. 4. Бабки (Спурис, 1964). 1 — голова Zygoptera зверху (*нал* — наличник, *л* — лоб, *овус* — основа вусика, *т* — тім'я, *ок* — очки, *пп* — потиличні плями, *оч* — очі); 2 — голова Aeshnidae зверху (*пт* — потиличний трикутник, на лобі — Т-подібний малюнок); 3 — голова Aeshnidae спереду (*вв, нв* — верхній та нижній відділи наличника, *вг* — верхня губа, *нг* — нижня губа, *м* — мандибула); 4 — схема будови грудей *Calopteryx*, вигляд збоку (*пргр* — передньогруди, *мп* — мезостигмальна пластинка, *мс* — медіальна складка, *мзст* — мезепістерна, *мзш* — мезоплейральний шов, *мзм* — мезепімера, *мтст* — метепістерна, *мтш* — метаплейральний шов, *мтм* — метепімера, $стерн_{III}$ — стерніт задньогрудей, i_{II}, — інфраепістерна середньо- та задньогрудей, $таз_{I}$, $таз_{II}$, $таз_{III}$ — тазик передньо-, середньо- та задньогрудей); 5 — схема вторинних копуляційних органів у представників родини Libellulidae, вигляд збоку (*пл* — передняя лопать, *п* — пеніс, *вгк, нгк* — внутрішня та зовнішня гілки генітального гачечка, *зл* — задня лопасть); 6 – голова представників родини Corduliidae (*Cordulia*) збоку; 7 – голова представників родини Libellulidae (*Sympetrum*).

ньою губою парних, гострозубчастих мандибул та максил, а також із непарної нижньої губи. Остання вкриває знизу парні ротові органи і складається з середньої та двох бічних лопатей. За тім'ям розташована потилиця. На потилиці часто є плями та лінії. Якщо очі дотикаються, на верхній стороні голови потилиця дуже звужена і утворює так званий потиличний трикутник.

Груди (рис. 4, *4*) складаються з передньогрудей, середньогрудей та задньогрудей. Передньогруди невеликі і відділені від наступного сегмента грудей. Верхня частина передньогрудей називається передньоспинкою. Середньогруди та задньогруди надзвичайно сильно розвинені і утворюють тісно зрослий комплекс, який далі умовно буде називатися «груди». До середньогрудей належить також мезостигмальна пластинка; вона невелика і з'єднує середньогруди з передньогрудьми. На відміну від інших комах у бабок спинна частина грудей косо відсунута назад, тому крила опиняються позаду ніг. Тергіти, які розташовані між основами крил, і стерніти сильно зменшені, а плейрити збільшені. Кожен плейрит складається з трьох частин — епістерни, епімери та інфраепістерни. Епістерна средньогрудей називається мезепістерною, епімера задньогрудей — метепімерою. На мезепістерні нерідко є світла або темна мезепістернальна, або доплечова смуга, що має таксономічне значення. Обидві мезепістерни дотикаються на передньо-верхній частині грудей та розділені медіальною складкою. Склерити грудей відділені один від одного швами. Епістерна та епімера розділені плейральним швом. Слід відзначити, що мезоплейральний шов у бабок часто називається плечовим, шов між мезепімерою та метепістерною — першим бічним, а метаплейральний шов — другим бічним швом.

Крила великі, майже однакової форми, звичайно майже повністю прозорі, з багатим жилкуванням (рис. 5–6). На крилі є шість основних поздовжніх жилок. Костальна жилка (*C*) утворює передній край крила. Субкостальна жилка (*Sc*) йде паралельно *C* і закінчується біля товстої поперечної жилки — вузлика, який з'єднує *C* та радіальну (*R*) поздовжні жилки. *R* спочатку ділиться на дві гілки — R_1 *и RS*. Радіальний сектор (*RS*) далі ділиться на три гілки (R_2, R_3, R_{4+5}). Між гілками R є декілька додаткових поздовжніх жилок, а саме: під R_2 — IR_2, під R_3 — IR_3 з двома гілками (верхньою та нижньою), під IR_3 — додатковий радіальний сектор (*RSpl*). За R_{4+5} слідує медіальна жилка (*M*), яка відходить від верхнього кута чотирикутника (або трикутника). В основі крила, до дужки, *R* та *M* злиті в одну (*R+M*). Під *M* є додатковий медіальний сектор (*MSpl*). Від нижнього кута чотирикутника (або трикутника) відходить п'ята основна поздовжня жилка — кубітальна (*Cu*). За нею слідує анальна жилка (*A*) з декількома гілками. Основним відрізком *A* (у рівнокрилих бабок) називається відрізок *A* між краєм крила та кубіто-анальною жилкою перед останньою. З поперечних жилок, крім вузлика, слід ще відмітити дужку, передвузликові, підвузликові та кубіто-анальні жилки. Дужкою (*arculus*) називається товста жилка, яка знаходиться біля основи крила між *R* + *M* та *Cu*. З дужки починаються *RS* та *M*. Передвузликовими називаються жилки, розташовані між *C* та *R*, основою крила та вузликом. Підвузликові жилки розташовані під вузликом між R_{2+3} та несправжньою основою IR_3, перед вузликовою косою жилкою (остання є справжнім початком IR_3). Кубіто-анальні жилки (їх завжди небагато) знаходяться біля основи крила, між *Cu*, *A* та чотирикутником (або трикутником). В основі крила, між *M* та *Cu*, зовні від дужки, у рівнокрилих бабок є поле, яке називається чотирикутником, а у різнокрилих бабок — трикутником. Поряд з трикутником іноді трапляється внутрішній трикутник (у бік основи крила). Дискоїдальне поле знаходиться між *M*, *Cu*, чотирикутником (або трикутником) та краєм крила. Якщо в цьому полі розташований лише один ряд комірок, то їх називають дискоїдальними комірками. Між *A* та заднім краєм крила розташоване анальне поле, від якого іноді відмежований анальний трикутник. Анальною петлею називається поле, відмежоване *A* та її гілками. До основи крила прилягає непрозора мембрана — перетиночка. Біля переднього краю крила, біля його вершини, знаходиться невелике, темне поле — птеростигма.

Черевце тонке, довге, складається з 11 сегментів; останній (анальний) сегмент, або тельсон, дуже зменшений порівняно з попереднім сегментом. Тергіти добре розвинені; окремий тергіт охоплює майже весь відповідний сегмент. У самців бабок на відміну від усіх інших комах є

вторинні копулятивні органи, які розміщені на II стерніті. Вони особливо важливі для визначення видів родини Libellulidae. При розгляді збоку пеніс звичайно не видно, а видно парні генітальні гачечки та лопатеподібні відростки (рис. 4, 5). Генітальний гачечок має внутрішню та зовнішню гілки. У самців деяких видів з боків другого сегменту черевця знаходиться ще одна пара відростків, так званих вушок. Статевий отвір самця відкривається на IX сегменті, тому перед копуляцією самець має перенести сперму до вторинного пенісу; це досягається завдяки пригинанню статевого отвору до II сегменту черевця. Статевий отвір самиці відкривається на межі VIII та IX сегментів. Самиці ряду видів мають яйцеклад, розвинений до різного ступеня. Для визначення видів іноді важливою є форма стулок яйцеклада. В типовому випадку є три пари стулок. Перша належить до VIII сегменту, а друга та третя пари — до IX. Добре розвинені треті стулки, наприклад, у Lestidae. У Libellulidae та Gomphidae другі та треті стулки майже або повністю зникли, а перші зменшені або перетворені у двохроздільну генітальну пластинку.

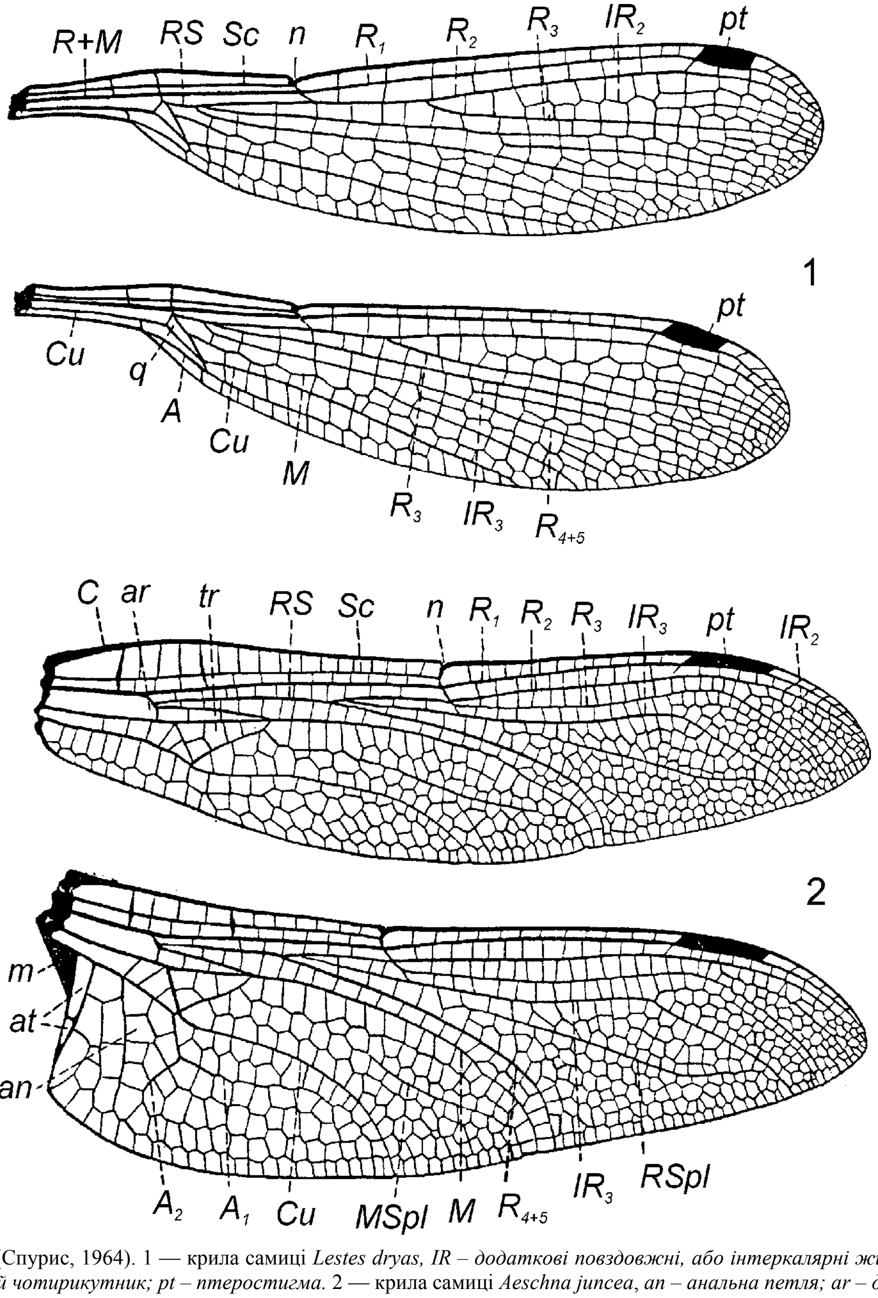

Рис. 5. Крила бабок (Спурис, 1964). 1 — крила самиці *Lestes dryas, IR – додаткові повздовжні, або інтеркалярні жилки; n – вузлик; q – криловий чотирикутник; pt – птеростигма.* 2 — крила самиці *Aeschna juncea, an – анальна петля; ar – дужка; at – анальний трикутник; IR – додаткові повздовжні, або інтеркалярні жилки; m – перетиночка; MSpl, RSpl – додаткові медіальний та радіальний сектори; n – вузлик; q – криловий чотирикутник; pt – птеростигма; tr – криловий трикутник, складається з 5 або 4 комірок.*

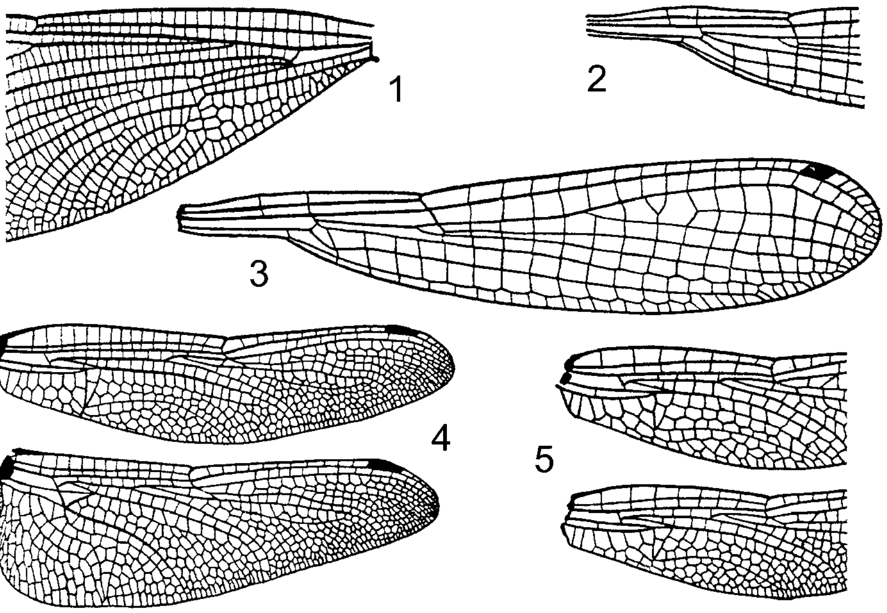

Рис. 6. Крила бабок (Спурис, 1964). 1 — *Calopteryx splendens*, самиця, основа заднього крила; 2 — *Platycnemis pennipes*, самець, основа заднього крила; 3 — *Coenagrion hastulatum*, самець, переднє крило; 4 — *Orthetrum cancellatum*, самець, крила; 5 — *Sympetrum danae*, самець, основа переднього крила; 6 — *Leucorrhinia albifrons*, самець, основа переднього крила

На кінці черевця розташовані анальні придатки — у самців парні верхні та парні або непарні нижні, у самок — лише парні верхні. У самок нерідко трапляється декілька кольорових форм. Самиці, схожі за забарвленням на самців, називаються гомохромними або андрохромними. Самиці, забарвлені інакше, ніж самці, називаються гетерохромними або гінохромними.

Колекціонування. В колекції дорослих особин бабок рекомендується зберігати підсушеними. Бабок не слід наколювати на шпильки, оскільки вони легко ламаються. Добре зберігати їх в паперових «трикутниках», можна випробувати також інші прозорі матеріали (целофан тощо). Перед сушкою у крупних видів бажано видалити кишечник. Для цього знизу надрізають черевце від III до VII сегменту, а також груди. Забарвлення багатьох бабок (*Calopteryx*, Lestidae, більшість Corduliidae та Libellulidae) зберігається добре і без спеціальної обробки. Для збереження яскравого світлого малюнка тіла у інших бабок рекомендується витримувати їх в ацетоні від декількох десятків хвилин до декількох годин.

РОЗДІЛ 4. БІОЛОГІЯ БАБОК

Короткий огляд біології бабок

У помірних широтах імаго бабок активні вдень. З другої половини квітня до жовтня (якщо тепла осінь — іноді до перших тижнів листопаду) їх можна зустріти теплої сонячної погоди. Вранці та при низьких температурах вони часто сидять, гріючись в сонячному промінні, на камінні, корі дерев та інших субстратах, здатних до швидкого теплообміну. Найчастіше їх можна зустріти в місцях парування та відкладки яєць біля водойм, хоча декі види можуть відлітати на значну відстань від водойм. Життя імаго триває в середньому від кількох днів до кількох тижнів. Окремі екземпляри, особливо різнокрилих бабок, можуть доживати до декількох місяців. Рівнокрилі бабки з роду *Sympecma*, що звичайно зимують у дорослому стані, можуть досягати віку 10 місяців, хоча більшу частину цього часу вони проводять у стані заціпеніння.

Деякі види бабок тяжіють у своїй біології до певних типів водойм, наприклад проточних водойм, ставків, боліт тощо. Такі спеціалізовані види, як правило, називають стенобіонтними. Інші види можуть заселять різноманітні типи водойм. Такі види називають еврибіонтними.

Життя імаго бабок можна розділити на два періоди. Ювенільний починається після линяння та виходу в повітря і закінчується статевим дозріванням (рис. 7). Під час цього періоду, що продовжується від кількох днів до кількох тижнів, більшість видів, як правило, займає фуражувальні ділянки на певній відстані від водойм, де інтенсивно харчується до настання другого, репродуктивного періоду. В цей час вони інтенсивно збільшуються у вазі та отримують характерне для імаго забарвлення тіла. Після закінчення ювенільного періоду бабки знов повертаються до водойм. Під час репродуктивного періоду, що також продовжується від кількох днів до кількох тижнів, бабки паруються поблизу водойм та відкладають яйця. Цікаво, що біля водойм спостерігається, як правило, більша кількість самців, ніж самок. Самиці знаходяться більшу частину часу на певній відстані від водойми і підлітають до водойми лише для парування та відкладки яєць. Самці багатьох видів територіальні, тобто охороняють ділянки біля водойм від інших самців свого чи близьких видів та намагаються спаруватись із самицями свого виду, котрі з'являються в межах території, що охороняється.

Процес парування у бабок досить незвичайний. Самець переслідує самку в польоті або знаходить її серед прибережної рослинності, захоплює її ногами з боків і, утримуючи в такому положенні, фіксує своїми щипцеподібними анальними придатками за голову (представники різнокрилих) чи передньогруди (представники рівнокрилих). У такому положенні, що називається тандемом, пара може літати. Після формування тандему самець підгинає кінець черевця вперед, щоб наповнити спермою свої вторинні копулятивні органи, що знаходяться на вентральному боці другого сегмента черевця. Після того, як самець розправляє черевце, самиця згинає своє черевце вперед і сполучає свої копулятивні органи з вторинними копулятивними органами самця. В цьому положенні, які називається кільцем, самець переносить сперму в статеві органи самиці. Цікаво, що самці багатьох представників підряду рівнокрилих спочатку видаляють сперму попередніх партнерів із статевих органів самиці. Яйця запліднюються самкою вже після копуляції під час відкладки яєць.

Тривалість парування значно варіює у різних видів від декількох секунд (*Libellula depressa, L. quadrimaculata*) до трьох годин (*Ischnura elegans*). У видів із нетривалим паруванням останнє повністю відбувається в польоті. У видів із тривалим паруванням після короткого польоту в тандемі власне парування проходить на рослинності. Невдовзі після парування настає яйцекладка. Відрізняють так звану ендофітну яйцекладку, коли яйця відкладаються самкою в живі рослини або в гниючі рештки рослин (представники рівнокрилих та різнокрилі бабки родини Aeshnidae). При цьому самиці

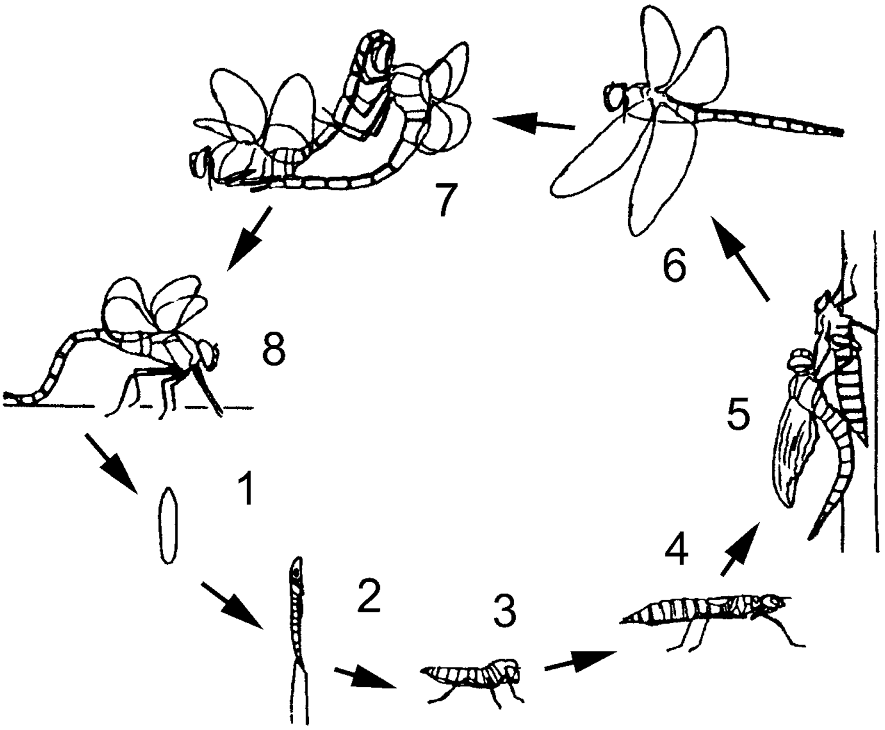

Рис. 7. Життєвий цикл бабок (Wendler, Nüβ, 1984). 1 — яйце; 2 — передличинка; 3 — личинка; 4 — личинка останнього віку; 5 — линяння; 6 — імаго; 7 — парування; 8 — відкладка яєць.

протикають спеціалізованим яйцекладом із гострими верхніми та нижніми стулками тканини рослин і депонують у прокол від одного до чотирьох яєць (Матушкина, Горб, 1997). Інші види характеризуються екзофітним типом яйцекладки, коли яйця відкладаються або у воду, або на водорості чи мул у прибережній зоні водойми. Представники родини Cordulegastridae відкладають яйця в польоті між камінням на дні струмка.

Самиці деяких представників рівнокрилих повністю опускаються під воду, де вони можуть знаходитись багато хвилин. Їхня поверхня здатна утримувати повітряну плівку завдяки спеціалізованій мікроскульптурі та гідрофобним властивостям кутикулярних восків. Нерідко яйцекладка відбувається у супроводі самця. У деяких видів, таких як представники родів *Platycnemis, Coenagrion, Pyrrhosoma*, пара залишається під час яйцекладки в положенні тандема. У представників роду *Sympetrum* самець допомагає самці при «розсіюванні» яєць у польоті, розгойдуючи самку вгору-вниз. У представників роду *Orthetrum* тандем розривається перед відкладкою яєць, проте самець залишається поблизу самиці під час яйцекладки, охороняючи її від посягань інших самців.

У залежності від виду, пори року та співвідношення температур, личинки вилупляються з яєць вже через декілька днів після відкладки. У багатьох видів це відбувається лише наступної весни. Личинки бабок, на відміну від імаго, намагаються уникати світла. Вони можуть жити серед водяної рослинності, повністю чи частково зариватись у мул, полюючи на здобич — личинок водяних комах, черв'яків, рачків, мальків риб. Якщо здобич наближається на певну мінімальну відстань до личинки, остання ударом так званої маски (видозміненої нижньої губи), озброєної міцними шипами та хетами, хапає жертву. Захоплення відбувається з блискавичною швидкістю завдяки гідравлічному механізму та з дивовижною точністю завдяки добре розвинутому зоровому аналізатору фасеткових очей.

Через певні проміжки часу личинки линяють та ростуть, поки нова кутикула повністю затвердне. Після кожного линяння крилові придатки стають все більш помітними. Кількість линянь, що є постійною у кожного виду, варіює від 7 до 15 у різних видів. Личиночний цикл у різних видів варіює від декількох місяців до п'яти років. Стадія лялечки у бабок відсутня; з личинки останнього віку відроджується імаго. Коли личинка досягла останнього віку, вона виходить із води, міцно зачіплюється за субстрат, наприклад, стебла рослин, каміння, та перетворюється на імаго. Під час останнього линяння шкірка в спинній частині личинки лопається, спочатку висуваються назовні голова, груди та частина черевця, а за ними — ноги. Потім личинка тримається міцно ногами за субстрат і витягає назовні задню частина черевця, залишаючи на субстраті тільки личиночну шкірку, так званий екзувій. Безпосередньо після виходу імаго має м'яку кутикулу та досить тьмяне забарвлення тіла.

Тільки представники роду *Sympecma* зимують на стадії імаго. Інші представники зимують на стадії яйця, або личинки, як правило, у воді, хоча іноді і в пересохлих водоймах. Завдяки тому, що яйця більшості бабок витримують пересихання і вимерзання, бабки здатні заселяти водойми, що промерзають взимку. За останні декілька десятків років було відмічено посування навіть деяких південних видів (*Erythromma viridulum, Orthetrum albistylum*) далі на північ, що можна пояснити пом'якшенням зимових температур. Деякі види бабок схильні до міграцій. На території України неодноразово було відмічено масові перельоти *Libellula quadrimaculata*. *Hemianax ephippiger* із Середземномор'я та Північної Африки при сприятливому напрямку вітрів може досягати майже центральних областей України, де за відповідних погодніх умов може також розмножуватись.

Бабки — хижаки. Імаго полюють на літаючих комах: мух, комарів, дрібних жуків та метеликів, а також на менших за розміром бабок. Жертва, як правило, захоплюється ногами, що завдяки своїй конструкції та озброєнню довгими шипами функціонує як ловильний кошик. Потім жертва переноситься до ротових органів. Рівнокрилі та різнокрилі бабки з родини Libellulidae з'їдають здобич, сидячи на рослинності, в той час як більшість різнокрилих роблять це в польоті.

Личинки бабок можуть поїдатись водяними птахами, рибами, хижими комахами, такими як водяні скорпіони, клоп-ранатра, жуки-плавунці тощо. Багато дорослих бабок гинуть у сітках павуків. Жаби та водоплаваючі птахи належать до основних ворогів бабок. Дрібні їздці-яйцеїди відкладають свої яйця в яйця бабок (Фурсов, 1984; Фурсов, Костюков, 1987).

За свою видовжену форму тіла та швидкий політ в культурах деяких народів світу бабки отримали назву летючих дияволових голок, хоча ніякої небезпеки для людини не являють. Загалом бабок слід оцінювати як корисних, оскільки дорослі бабки знищують багато шкідливих комах, і самі (дорослі та личинки) в свою чергу поїдаються корисними тваринами (птахами та рибами). Бабки шкідливі, головним чином, тому, що вони розповсюджують небезпечну хворобу домашніх птахів — простогонімоз.

Найбільш повна монографія з біології бабок — це книга «Поведінка та екологія бабок» Ф. Корбета (Corbet, 1999), що охоплює майже всю світову літературу з цього питання.

Періоди льоту бабок в західних та центральних областях України

Фенологія бабок України вивчена дуже нерівномірно та недостатньо. Основну кількість одонатологічних праць опубліковано на початку століття. Більшість публікацій грунтується на результатах обробки окремих, іноді приватних колекцій. Для цих вузькорегіональних фауністичних зведень дані з фенології спеціально не збирали, а отримували шляхом сумування даних етикеток колекційного матеріалу. Дати наводяться як вони подані в першоджерелах.

Початок фенологічних досліджень льоту бабок на території України було покладено грунтовними фауністичними роботами Г. Артоболевського (1927, 1929), Ю. Фудаковського

(Fudakowski, 1932a; 1932b) та Ю. Дзендзелевича (Dziedzielewicz, 1902; 1920). Але на сьогоднішній день ці дані дещо застаріли, оскільки зміни екологічних та кліматичних умов за останні десятиліття викликали деякі зміни також у поширенні, чисельності багатьох видів та їх фенології. Адже бабки, личинки котрих розвиваються у водному середовищі, достатньо чутливі до мінерального, органічного, а також теплового забруднення. За останній час спеціально цьому питанню було присвячено всього два коротких повідомлення Р. Павлюка (1980) та А. Олігера (1980), які охопили невеликі райони.

В статті С. Горба та Р. Павлюка (Горб, Павлюк, 1993б) порівнюються дані з періодів льоту бабок у центральних та західних областях України, а також сучасні дані з цих регіонів із літературними 50–80-річної давності. Даний підрозділ є скороченим варіантом цієї роботи. Умовні позначення: Art. — дані Г. Артоболевського, Dz. — дані Ю. Дзендзелевича, Paul. — дані Р. Павлюка, Gorb. — дані С. Горба, C — дані з центральних областей, W — дані з західних областей, O — старі дані, N — нові дані.

Періоди льоту бабок за літературними та оригінальними даними представлені в таблиці. На основі зібраного матеріалу нами виділено основні закономірності періодів та тривалості льоту різних видів бабок на вказаних територіях. В окремі роки дати початку та кінця льоту, тривалість періодів льоту дуже варіюють залежно від погодних умов. Максимальна тривалість льоту більша за старими даними і для центральних, і для західних областей. Скорочення часу льоту пов'язано, мабуть, зі зменшенням чисельності більшості видів та неможливістю через це точного обліку дат початку та кінця льоту. Особливо це стосується рідкісних видів (Calopterygidae, *Nehalennia speciosa*, Gomphidae та ін.) (Павлюк, 1989). Різниця в тривалості льоту за старими та новими даними складає від 3 до 10,5 декад (*Aeshna juncea*: Dz., Paul. — 10,5; *Sympetrum meridionale*: Dz.,

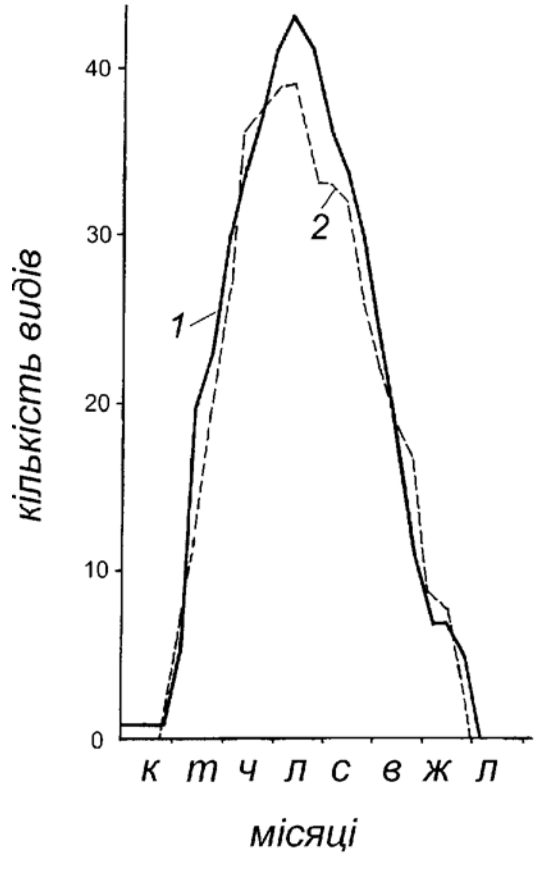

За тривалістю льоту види умовно розділені нами на 5 груп.

Рис. 8. Розподіл кількості видів, що знаходяться на імагінальній стадії, по місяцях для західних областей України (Горб, Павлюк, 1993б). 1 – Дані Ю. Дзендзелевича (Dzieedzieeelewicz, 1002; 1920). Дані С. Горба та Р. Павлюка.

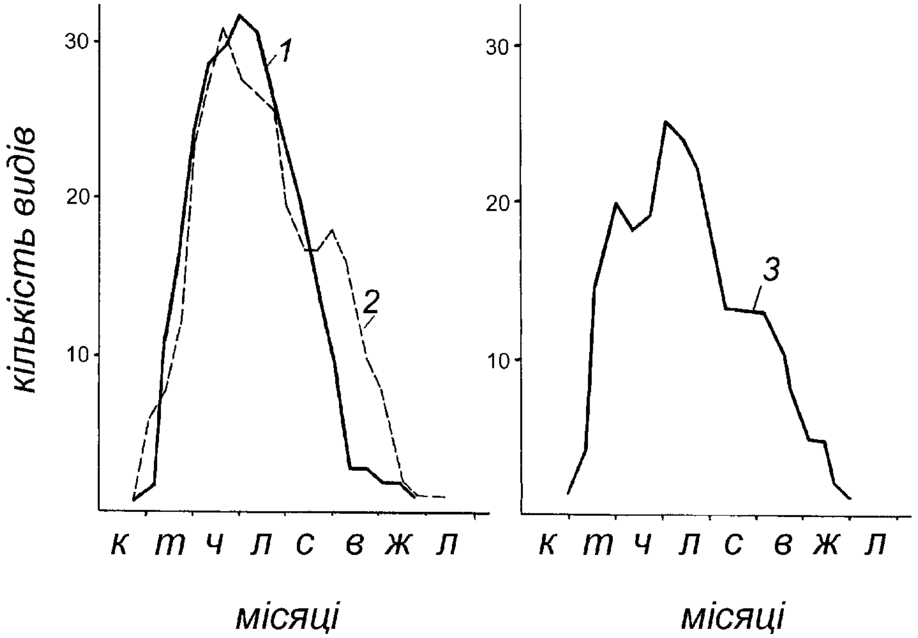

Рис. 9. Розподіл кількості видів, що знаходяться на імагінальній стадії по місяцях для центральних областей України. 1 — дані Г. Артоболевського (Артоболевский, 1929б) для Полтавської області. 2 — дані Г. Артоболевського (Артоболевский, 1927а) для околиць Київа. 3 — дані С. Горба та Р. Павлюка для Київської області (Горб, Павлюк, 1993б).

До групи видів із періодом льоту тривалістю до 3 декад належать деякі ефемерні весняні види (*Coenagrion armatum* (C, W), *C. hastulatum* (C), *C. ornatum* (C), *Brachytron hafniense* (C, W), рід *Leucorrhinia* (C, W), а також рідкісні види, періоди льоту котрих не можна вважати остаточно встановленими (Gomphidae (C, W), *Aeshna viridis* (C), *Ae. affinis* (W), *Ae. juncea* (W), *Ae. grandis* (C), *Orthetrum coerulescens* (C, W), *O. brunneum* (C, W), *Libellula fulva* (C, W), *Epitheca bimaculata* (W), *Calopteryx virgo* (C) та ін.). Більшість видів літають протягом 6–12 декад. До видів, що літають довго, належать представники родин Lestidae (*L. virens, Sympecma*), Coenagrionidae (*Ischnura pumilio* (C), *Coenagrion puella* (W), *C. pulchellum* (C), *Enellagma cyathigerum* (W), Aeshnidae (*Anax imperator* (W), *Aeshna mixta* (C, W), Libellulidae (*Libellula depressa* (W), *L. quadrimaculata* (W), *Sympetrum flaveolum* (W), *S. vulgatum* (W), *S. striolatum* (W), *S. sanguineum* (C, W).

Початок та кінець льоту (таблиця). Маючи періоди льоту однакової тривалості, різні види можуть відрізнятись за датами початку/кінця льоту. За нашими даними близько 4% (C) та 40% (W) розглянутих видів починають літ раніше, ніж вказано в літературі, пізніше — 31% (C) та 49% (W). Таким чином, дати початку вильоту імаго в центральних областях за новими даними для більшості видів пізніші, ніж за даними Г. Артоболевського. Дати закінчення льоту за новими даними пізніші, ніж за старими (60 та 38% відповідно). Приблизно таке ж співвідношення характерне і для західних областей (56 та 34%).

Таблиця. Періоди льоту бабок в центральних та західних областях України за літературними та оригінальними даними (Горб, Павлюк, 1993б). Умовні позначення: *1* – Dziedzielewicz, 1902; 1919–1920; *2* – Павлюк (оригінальні дані); *3* – Артоболевський, 1927, 1929; *4* – Горб (оригінальні дані); *А* – автор.

Родина, вид	А	Місяці																								
CALOPTERYGIDAE		3	4			5			6			7			8			9			10			11		
Calopteryx splendens	1								■	■	■	■	■	■	■	■	■									
	2						■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■									
	3					■	■	■	■	■	■	■	■	■												
	4							■	■	■	■	■	■													
Calopteryx virgo	1						■	■	■	■	■	■	■	■												
	2							■	■	■	■	■	■	■	■	■	■									
	3									■																
LESTIDAE		3	4			5			6			7			8			9			10			11		
Lestes dryas	1								■	■	■	■	■	■	■	■	■									
	2								■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■							
	3									■	■	■	■	■	■	■	■	■								
	4								■	■	■															
Lestes sponsa	1								■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■			
	2									■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■						
	3									■	■	■	■	■	■	■	■	■	■							
	4								■	■	■	■	■													
Lestes virens	1								■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■			
	2									■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■				
	3									■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■						
	4										■	■	■	■	■	■	■	■	■	■						
Lestes barbarus	1												■	■	■	■	■	■	■							
	2									■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■						
	3								■	■	■	■	■	■	■	■	■	■								
	4											■	■	■												
Chalcolestes viridis	1											■	■	■	?	?	?									
	2																	■	■	■	■					
Sympecma fusca	1	■	■	■	■							■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■			
	2					■	■	■	■				■	■	■	■	■	■	■							
	3												■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■			
Sympecma paedlsca	1								■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■						
	2										■	■	■	■	■	■	■	■	■	■						
	3															■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
COENAGRIONIDAE		3	4			5			6			7			8			9			10			11		
Ischnura elegans	1						■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■									
	2											■	■	■	■	■	■	■	■							
	3					■	■	■	■	■	■	■	■	■												
	4					■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■								
Ischnura pumilio	1									■	■	■	■	■	■	■	■									
	2					■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■							
	3											■	■	■	■	■	■	■	■							
	4												■	■	■	■										
Erythromma najas	1							■	■	■	■	■														
	2							■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■							
	3				■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■											
	4					■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■								
Erythromma viridulum	1									■	■	■	■	■	■	■	■									
	2												■	■	■	■										
Enallagma cyathigerum	1									■	■	■	■	■	■	■	■	■								
	2									■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■					
	3										■	■	■	■	■	■	■	■	■							
	4										■	■	■	■	■	■	■	■	■	■						
Coenagrlon puella	1					■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■									
	2					■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■									
	3						■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■								
	4						■	■	■	■	■	■	■													
Coenagrlon pulchellum	1					■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■									
	2						■	■	■	■	■	■	■	■	■											
	3					■	■	■	■	■	■	■	■													
	4							■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■								

Родина, вид	A	Місяці																								
COENAGRIONIDAE		3	4			5			6			7			8			9			10			11		
Coenagrion Halstulaturn	1						■	■	■	■	■	■	■													
	2					■	■	■	■	■	■	■	■													
	3			■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■											
	4					■	■	■																		
Coenagrion armatum	1						■	■																		
	2					■	■	■																		
	4						■	■																		
Coenagrion vernale	1							■	■	■	■															
	2						■	■	■	■	■															
	3						■	■	■	■	■															
Coenagrion ornatum	1								■	■	■	■	■													
	2							■	■	■	■	■	■													
	3											■	■	■	■											
	4							■	■	■	■															
Nehalennia speclosa	1									■	■	■	■													
	2									■	■															
	3							■	■	■	■	■														
Pyrrhosoma nymphula	1							■	■	■	■	■	■	■	■											
	2					■	■	■	■	■	■	■														
PLATYCNEMIDIDAE		3	4			5			6			7			8			9			10			11		
Platycnemis pennipes	1									■	■	■	■	■	■	■										
	2						■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■									
	3					■	■	■	■	■	■	■	■	■	■											
	4						■	■	■	■	■	■	■	■	■	■										
GOMPHIDAE		3	4			5			6			7			8			9			10			11		
Gomphus vulgatissimus	1					■	■	■	■	■	■	■														
	2						■	■	■	■																
	3					■	■	■	■	■																
	4					■	■	■																		
Gomphus flavipes	1										■	■	■	■	■	■	■	■								
	2							■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■								
	3										■															
	4									■	■	■	■													
Ophiogomphus serpentius	1									■	■															
	2									■	■	■	■	■	■	■	■	■								
Onychogomphus forcipatus	1											■	■													
AESHNIDAE		3	4			5			6			7			8			9			10			11		
Anax Imperator	1								■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■						
	2									■	■	■	■													
	3							■	■	■	■	■	■	■	■											
	4							■	■	■	■	■														
Hemianax ephippiger	1															■	■									
Anaciaeschna isosceles	1								■	■	■	■														
	2									■																
	3							■	■	■	■	■	■													
	4							■	■	■	■															
Brachytron hafniense	1					■	■	■	■	■	■															
	2						■	■	■																	
	3					■	■	■	■	■																
	4							■	■																	
Aeshna juncea	1									■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■						
	2																		■							
	3											■	■	■	■											
Aeshna cyanea	1											■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■			
	2											■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■				
	3														■	■	■	■	■							
Aeshna mixta	1															■	■	■	■	■	■					
	2															■	■	■	■	■	■					
	3							■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■						
	4													■	■	■	■	■	■	■	■	■				
Aeshna viridis	1												■	■	■	■	■									
	2									■	■	■	■	■	■											
	3								■	■	■	■	■													
	4									■	■	■														

Родина, вид	А	Місяці																								
AESHNIDAE		3	4			5			6			7			8			9			10			11		
Aeshna affinis	1											■	■	■	■	■	■	■								
	2														■	■										
	3							■	■	■	■	■	■	■	■	■										
	4										■	■	■													
CORDULIIDAE		3	4			5			6			7			8			9			10			11		
Cordulia aenea	1					■	■	■	■	■	■															
	2					■	■	■	■	■	■	■														
	3							■	■	■	■															
	4								■	■	■	■														
Somatochlora metallica	1								■	■	■	■	■	■												
	2						■	■	■	■	■	■	■													
	3								■	■	■	■														
	4								■	■	■	■														
Somatochlora flavomaculata	1							■	■	■	■															
	2									■																
	3							■	■	■	■	■	■	■	■	■										
	4						■	■	■	■	■															
Epitheca bimaculata	1								■	■	■															
	2							■																		
	3					■	■	■	■																	
	4						■	■	■	■																
LIBELLULIDAE		3	4			5			6			7			8			9			10			11		
Libellula quadrimaculata	1					■	■	■	■	■	■	■	■	■	■											
	2					■	■	■	■	■	■	■	■	■												
	3				■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■									
	4						■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■							
Libellula depressa	1					■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■										
	2			■	■	■	■	■	■	■	■	■	■													
	3							■	■	■	■	■														
	4								■	■	■	■														
Libellula fulva	1						■	■																		
	2						■	■	■	■	■	■	■	■	■	■										
	3						■	■	■	■																
	4								■	■	■	■	■	■	■											
Orthetrum cancellatum	1								■	■	■															
	2						■	■	■	■	■	■	■	■	■	■										
	3								■	■	■	■	■	■												
	4								■	■	■	■	■	■	■	■										
Orthetrum albistylum	1							■	■	■	■	■	■	■	■											
	2							■	■	■	■	■	■	■	■											
	3											■	■	■												
	4											■	■	■	■	■										
Orthetrum brunneum	1														■	■										
	2												■													
	3									■	■	■	■													
Orthetrum coerulescens	1												■													
	2												■													
	4							■	■	■	■	■	■													
Leucorrhinia pectoralis	1								■	■	■															
	2					■	■	■	■	■	■	■	■	■												
	3					■	■	■	■																	
	4								■	■	■															
Leucorrhinia caudalis	1									■																
	2							■	■	■	■	■														
	3						■																			
	4									■																
Leucorrhinia albifrons	2									■																
	4					■	■	■	■																	
Leucorrhinia rubicunda	4								■	■	■	■	■	■												
Sympetrum flaveolum	1							■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■						
	2										■	■	■	■	■	■	■	■	■	■						
	3											■	■	■	■	■	■									
	4														■	■	■	■								
Sympetrum depressiusculum	1																■	■								
	2												■	■	■	■	■	■	■	■	■	■				

Родина, вид	А	Місяці																								
LIBELLULIDAE		3	4			5			6			7			8			9			10			11		
Sympetrum danae	1												■	■	■	■	■	■	■	■	■					
	2															■	■	■	■	■	■					
	3															■	■	■	■	■	■					
	4															■	■	■	■	■						
Sympetrum vulgatum	1								■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
	2											■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■				
	3										■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■				
	4										■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■				
Sympetrum striolatum	1												■	■	■	■	■	■								
	2									■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■				
	3														■											
Sympetrum sanguineum	1												■	■	■	■	■	■								
	2								■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■						
	3								■	■	■	■	■	■	■	■	■	■								
	4									■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■				
Sympetrum pedemontanum	1												■	■	■	■	■	■								
	2													■	■	■	■	■	■							
	3									■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■						
	4															■	■	■								
Sympetrum meridionale	1											■	■	■	■	■	■	■								
	2															■										
	3											■	■	■	■	■	■									
	4												■	■	■											
Sympetrum fonscolombei	2								■	■	■	■	■	■	■	■										

В умовах рівнинних районів західних областей (північніше Карпат) перші весняні бабки з'являються на 7–12 днів пізніше, ніж в центральних областях; на 1–2 декади пізніше спостерігається максимум кількості літаючих видів. У центральних областях починають літати раніше, ніж у західних, близько 43% видів, пізніше — 39%. Закінчують літати раніше 64%, пізніше — 16%.

Літні види в осінні місяці літають помітно довше на заході, ніж у центрі країни. Види північного походження (*Coenagrion hastulatum, C. armatum, C. vernale*) рано з'являються, але і зникають раніше в межах досліджуваної території, ніж у більш північних районах.

Нами виявлено деякі закономірності в датах початку/кінця льоту бабок окремих таксономічних груп. Lestidae починають літати в західних областях раніше, ніж у центральних, і літають довше. Coenagrionidae починають літати практично одночасно (в західних на 0,5–1,5 декади раніше, ніж у центральних, крім *Coenagrion hastulatum*). Ніяких закономірностей в датах закінчення льоту представників цієї родини не виявлено. Aeshnidae починають літати раніше в центральних областях (крім *Aeshna juncea, Ae. cyanea, Ae. affinis*), але літають довше в західних (крім *Ae. mixta*). Corduliidae починають літати раніше в західних, а літають довше в центральних областях. Щодо представників родини Libellulidae, то види родів *Libellula* та *Leucorrhinia* починають літати раніше (крім *L. albifrons*) і літають довше (крім L. depressa) в центральних областях. Представники родів *Orthetrum* та *Sympetrum* починають літати раніше і літають довше в західних областях (крім *O. cancellatum, S. pedemontanum, S. meridionale*).

Класифікація за періодами льоту. За періодами льоту види можна класифікувати наступним чином: 1) види, що зимують на стадії імаго; 2) весняні види, які з'являються в травні і літають тільки навесні, або основна частина періоду льоту яких припадає на весну і закінчується на початку літа, не досягаючи його половини; 3) весняно-літні види, у котрих близько половини періоду льоту припадає на весну, а половина — на літо; 4) літні види, які з'являються наприкінці весни або на початку літа і літають все літо; 5) весняно-літньо-осінні види з довгим періодом льоту з'являються в травні, а останні особини трапляються ще в жовтні; 6) літньо-осінні види, які літають влітку та восени. Деякі можуть з'являтися вже наприкінці травня.

Розподіл в часі кількості літаючих видів (рис. 8). За даними Олігера (Олигер, 1980) для південно-східної частини України (Донецька та Луганська області) найбільша кількість літаючих видів (38) припадає на першу декаду липня. У західних областях

максимум літаючих видів припадає на середину липня, в центральних — на середину червня–початок липня. Розподіл у часі кількості літаючих видів має три піки: весняний (кінець травня), літній (початок липня), осінній (початок вересня). Літній та осінній піки добре простежуються на графіках, побудованих за даними Г. Артоболевського (рис. 9). На інших графіках добре виражений лише літній пік.

Максимум літаючих видів родини Lestidae в центральних областях виходить на плато в другій декаді червня і йде на спад в другій декаді серпня. У західних областях максимум літаючих видів виходить на плато в першій декаді червня і йде на спад у другій декаді вересня. Пік льоту Coenagrionidae: третя декада червня — перша декада липня (C), друга декада червня — перша декада липня (W); Gomphidae: третя декада травня — друга декада червня (C), друга декада червня — перша декада липня (W); Aeshnidae: перша декада червня — друга декада липня (C), друга декада серпня (W); Corduliidae: друга декада травня — друга декада червня (C), третя декада травня — третя декада червня (W); Libellulidae: перша декада липня (C), друга декада липня (W).

Зміна етоморф. За типом харчодобувної поведінки імаго бабок ділять на три типи: підстерігачі, патрулюючі та збирачі (Заика, Воронова, 1987). Зміна етоморф відбувається за наступною схемою. Підстерігачі: *Libellula* + *Leucorrhinia* → *Orthetrum* + *Sympetrum*. Патрулюючі види: *Anax* + *Anaciaeshna* + *Brachytron* + *Corduliidae* → *Aeshna affinis* + *Ae. grandis* + *Ae. viridis* → *Ae. juncea* + *Ae. mixta* + *Ae. cyanea*. Збирачі: *Sympecma* + *Coenagrion armatum* + *C- ornatum* + *C. hastulatum* + *Erythromma najas* → *C. pulchellum* + *C. puella* + *Ischnura* + *Lestes* + *Er. viridulum* + *Enallagma* → *Sympecma*.

РОЗДІЛ 5. ВИЗНАЧНИК БАБОК

У основу даного визначника взято визначник бабок Східної Європи З. Д. Спуріса (Спурис, 1964), створеного з використанням кращих європейських одонатологічних монографій. Наш визначник адаптований до фауни бабок України та доповнений деякими новими ознаками. У випадках, коли наводяться розміри (в мм), перші значення стосуються довжини комахи, другі – довжини крил. Як порівняльний ілюстративний матеріал рекомендується використовувати малюнки з спеціальної частини (Розділ 6).

1(8). Передні та задні крила однакові за формою та жилкуванням (рис. 5, 1), у спокої складаються (за виключенням роду *Lestes*) над черевцем. Анальне поле слабо розвинене або редуковане. Є криловий чотирикутник. Перетиночки немає. Очі напівкулясті, виступають, розділені, проміжок між ними ширший за очі (рис. 4, 1). У самців по одній парі верхніх та нижніх анальних придатків. У самок завжди є яйцеклад. (Підряд – Zygoptera – Рівнокрилі бабки).

2(3). Крила забарвлені. Передвузликових поперечних жилок багато (рис. 5, 2). Чотирикутник витягнутий, поділений поперечними жилками на багато комірок. Анальне поле розвинене слабо. Птеростигми у самців немає, у самок на її місці світла пляма (“несправжня птеростигма”).
Перший бічний шов цілком розвинений. Самка відкладає яйця без супроводу самця. . ... 1. Calopterygidae

3(2). Крила не забарвлені, зовсім прозорі. Передвузликових поперечних жилок лише 2 (рис. 5, *1*).
Чотирикутник не поділений поперечними жилками, складається з 1 комірки. Анальне поле відсутнє. Птеростигма завжди є. Перший бічний шов неповний.

4(5). Птеростигма порівняно довга, за довжиною дорівнює щонайменше 2 коміркам. Додаткова поздовжня жилка IR_2 викривлена (рис. 5, *1*). На тім’ї за вусиками є борозна. Тіло з металевим блиском. Верхні анальні придатки самця помітно довші за X сегмент черевця, обценькоподібні.
Самка відкладає яйця в супроводі самця, котрий тримається ногами за субстрат. . ... 2. Lestidae

5(4). Птеростигма порівняно коротка. Її довжина приблизно відповідає довжині однієї комірки.
Додаткова поздовжня жилка IR_2 пряма (рис. 6, *3*). Борозни за вусиками немає. Тіло зрідка, і тоді лише місцями, з металевим блиском. Верхні анальні придатки самця не кліщоподібні, звичайно коротші за X сегмент черевця.

6(7). Чотирикутник правильний, довжина його передньої сторони приблизно дорівнює довжині задньої сторони (рис. 6, *2*). Передвузликових дискоїдальних комірок 2. Гомілки двох задніх пар ніг у самця розширені. Самка відкладає яйця в супроводі самця, котрий, як правило, опирається на субстрат. . ... 3. Platycnemididae

7(6). Чотирикутник неправильний, довжина його передньої сторони значно коротша, ніж задньої (рис. 6, *3*). Передвузликових дискоїдальних комірок щонайменше 3. Гомілки не розширені. Самка відкладає яйця в супроводі самця, котрий, як правило, тримається ногами за субстрат. .. .. 4. Coenagrionidae

8(1). Передні та задні крила не однакові за формою та жилкуванням (рис. 6, *4*), у спокої розпластані. Анальне поле добре розвинене, особливо в задніх крилах, тому вони біля основи ширші за передні крила. Є криловий трикутник. Перетиночка звичайно є. Очі дотикаються; якщо розділені, то проміжок між ними вужчий за окреме око. У самців одна пара верхніх анальних придатків та єдиний нижній анальний придаток. Яйцеклад є або відсутній. (Підряд Anisoptera – Різнокрилі бабки).

9(14). Трикутники на всіх крилах розміщені однаково – витягнуті по довжині крила (рис. 5, *2*). Первинні передвузликові поперечні жилки є (у вигляді двох потовщених жилок). Всі лопаті ниж-ньої губи приблизно однакової величини, бокові лопаті з рухливими кінцевими крючками.

10(11). Очі не дотикаються. Яйцеклад відсутній. . ... 5. Gomphidae

11(10). Очі дотикаються. Яйцеклад присутній.

12(13). Очі дотикаються в одній точці. Яйцеклад великий, значно довший за анальні придатки. Бабки чорні з жовтими плямами. . ... 6. Cordulegastridae

13(12). Очі дотикаються на деякій відстані. Яйцеклад не довший за кінець черевця. Забарвлення інше. . ... 7. Aeshnidae

14(9). Трикутники на крилах розміщені неоднаково: на передньому крилі вони витягнуті поперек крила, на задньому – вздовж крила (рис. 6, *4*). Первинних передвузликових поперечних жилок немає. Середня лопать нижньої губи значно менша за бічні, останні без рухливих кінцевих крючків.

15(16). Задній бічний край очей посередині дуже увігнутий. Основа задніх крил самця вирізана. Гомілки самця на нижньому зовнішньому боці з видовженим, пластинкоподібним кілем. На II сегменті черевця самця є вушка. Тіло звичайно з металевим блиском.. .... 8. Corduliidae

16(15). Задній бічний край очей прямий. Основа задніх крил самця заокруглена. Гомілки самця без кіля. Вушок немає. Тіло без металевого блиску. . ... 9. Libellulidae

1. Родина Calopterygidae

Жилкування густе, передвузликових жилок багато, крила хоча б частково забарвлені, птеростигми немає, лише у самок є біла несправжня птеростигма. В спокої тримають крила складеними.

Визначник видів родини Calopterygidae 1.

Calopteryx Leach, 1815

1(2). Самці: крила темносині, блискучі (у молодого самця темнобурі), лише вершини світліші, напівпрозорі. Самиці: крила повністю димчасті або коричневі з сірувато-бурими або коричневими жилками; «несправжня птеростигма» вузька, довжиною 1 мм, віддалена від вершини крила на 5 мм. . ... *C. virgo* Linnaeus, 1758

2(1). Самці: крила біля основи та вершини прозорі, посередині з широкою темно-синьою металевою блискучою смугою. Самиці: крила зеленкуваті з металево-зеленим жилкуванням; *var. ancilla* Hag. (тільки самиці) з такою ж темною смугою на крилах, як у самців; несправжня птеростигма широка, довжиною 2 мм або трохи більше, посередині опукла, віддалена від вершини крила на 3 мм. . ... *C. splendens* Harris, 1782

2. Родина Lestidae

Жилкування густе, крила не забарвлені, прозорі. Передвузликових поперечних жилок 2. Птеростигма помітно довша за ширину, довжиною більша за 1 комірку, розташовану під нею. Поздовжня радіальна додаткова жилка викривлена. Тіло з металевим блиском.

Визначник родів родини Lestidae

1(2). Птеростигма на передніх та задніх крилах розташована на однаковій відстані від вершини крила. Задній край передньоспинки не трилопатевий. Тіло зверху металево-блискуче, без малюнка. У спокої тримають крила розпластаними. . ... *Lestes* Leach, 1815

2(1). Птеростигма розташована на задніх крилах від вершини далі, ніж на передніх. Задній край передньоспинки трилопатевий. Тіло сіре із слабо рожевуватим відтінком, із темно-зеленим слабо металевим блискучим малюнком. . ... *Sympecma* Burmeister, 1839

1. *Lestes* Leach, 1815

1(2). Птеростигма довга, під нею розташовані 3 або 4 комірки. Тіло металево-синювато-фіолетове. ... . *L. Macrostigma* Eversmann, 1836

2(1). Під птеростигмою розташовані 2 комірки. Тіло металево-зелене.

3(6). Птеростигма світла, жовтувата або світло-коричнева в чорному оточенні, її бічні сторони злегка вигнуті.

4(5). Самці: дистальний зуб верхніх анальних придатків виходить широкою пластиною в своїй основі. Самиці: третя стулка яйцекладу має на своїй вентральній поверхні 10—14 зубчиків (визначення самок ненадійне і потребує порівняльного матеріалу). . ... *L. (Chalcolestes) viridis* v. d. Linden, 1825

5(4). Самці: дистальний зуб верхніх анальних придатків у формі шипа без широкої основи. Самиці: третя стулка яйцекладу має на своїй вентральній поверхні 6—8 зубчиків (визначення самок ненадійне і потребує порівняльного матеріалу). . ... *L. (Charcolestes) parvidens* Artobolevsky, 1929

6(3). Птеростигма інша, її бічні сторони прямі.

7(10). Задня сторона голови повністю жовта або з крупними жовтими плямами. Самці: нижні анальні придатки коротші за половину довжини верхніх анальних придатків.

8(9). Птеростигма одноколірна, червонувато-бура. Самці: нижні анальні придатки прямі, тупі, без кінчиків, які розходяться (рис. 10, *1*). Самиці: анальні придатки жовті з чорними плямами. . ... *L. virens* Charpentier, 1825

9(8). Птеростигма двоколірна, її передня частина рудувато-бура, задня – білувата. Самці: вершини нижніх анальних придатків у вигляді гострих зубців, які розходяться (рис. 10, *2*). Самиці: анальні придаткі жовті. . ... *L. barbara* Fabricius, 1798

10(7). Задня сторона голови темна, не жовта. Самці: нижні анальні придатки значно довші за половину довжини верхніх анальних придатків.

11(12). Самці: нижні анальні придатки паличкоподібні, прямі (рис. 10, *5*); на I сегменті черевця напівкругла пляма. Самиці: треті (латеральні) стулки яйцеклада не виходять за останній (X) сегмент черевця (рис. 10, *11*). . ... *L. sponsa* Hansemann, 1823

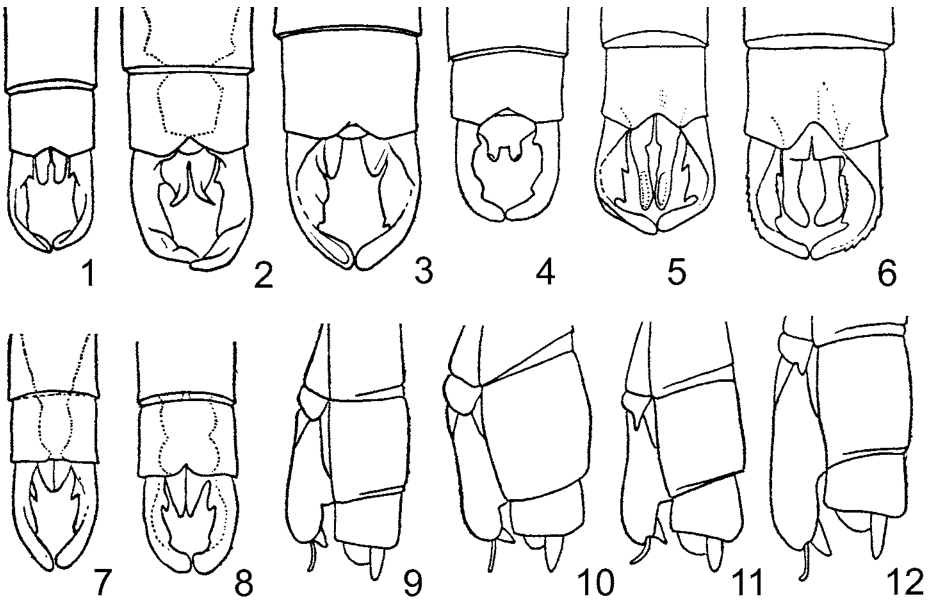

Рис. 10. Родина Lestidae. Анальні придатки самців (1—8) і кінчик черевця самиці (9—12) (Спурис, 1964). 1, 9 – *Lestes virens*; 2 – *L. barbarus*; 3 – *L. macrostigma*; 4, 10 – *L. (Chalcolestes) viridis*; 5, 11 – *L. sponsa*; 6, 12 – *L. dryas*; 7 – *Sympycna paedisca*; 8 – *S. fusca*.

12(11). Самці: нижні анальні придатки на кінці розширені, всередину увігнуті; на I сегменті черевця чотирикутна пляма (рис. 10, *6*). Самиці: треті (латеральні) стулки яйцеклада помітно виходить за край останнього (X) сегменту черевця (рис. 10, *12*). . ... *L. dryas* Kirby, 1890

2. *Sympecma* Burmeister, 1839

1(2). Нижній край доплечової смуги з зубчастим або прямокутним виступом. Самці: нижні анальні придатки не досягають внутрішнього зубчастого виступу верхніх анальних придатків (рис. 10, *7*). Самиці: анальні придатки коротші за X сегмент черевця. . ... *S. paedisca* Brauer, 1882 (= *S. annulata* Selys, 1887)

2(1). Нижній край доплечової смуги прямий без виступу. Самці: нижні анальні придатки значно заходять за зубчастий виступ верхніх анальних придатків (рис. 10, *8*). Самиці: анальні придатки довші за X сегмент черевця. . ... *S. fusca* v. d. Linden, 1823

3. Родина Platycnemididae

Жилка IR_2 пряма. Чотирикутник правильний, довжина його передньої сторони приблизно дорівнює довжині задньої сторони. Передвузликових дископдальних комірок 2. Гомілки 2 задніх пар ніг розширені. Личинки в проточних водоймах. В Україні єдиний вид родини. Тіло світле (біле, білувато-блакитне, зеленкувате, світло-буре) з чорним малюнком. Зверху голови проходять 2 поперечні світлі лінії, передня з яких перетинає основу вусиків та непарне очко. Анальні придатки самця – див. рис. 11, *1*. . ... *Platycnemis pennipes* Pallas, 1771

4. Родина Coenagrionidae

Визначник родів родини Coenagrionidae

1(2). Лоб з гострим поперечним краєм. На темній потилиці неперервна блакитна тонка поперечна смуга. Черевце металево-блискуче, зелене. . ... 1. *Nehalennia* Selys, 1850

2(1). Лоб заокруглений.

3(10). На потилиці 2 світлі плями.

4(5). Потиличні світлі плями округлі; птеростигма у самця двохколірна; у самок на VIII стерніті черевця перед яйцекладом є гострий шип. . ... 2. *Ischnura* Charpentier, 1840

5(4). Потиличні плями лінійні, клиновидні або грушевидні, звичайно з'єднані світлою смужкою (у представників роду *Cercion* іноді можуть бути відсутніми); птеростигма у самця одноколірна.

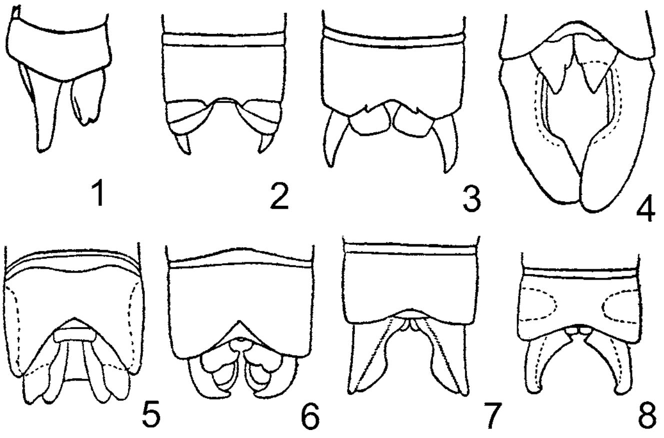

Рис. 11. Бабки родин Platycnemididae та Coenagrionidae. Анальні придатки самців (Спурис, 1964). 1 – *Platy-cnemis pennipes*; 2 – *Ischnura pumilio*; 3 – *I. elegans*; 4 – *Coenagrion armatum*; 5 – *C. lunulatum*; 6 – *C. hastulatum*; 7 – *Erythromma najas*; 8 – *E. viridulum*.

6(7). Задній край передньоспинки заокруглений. Світла доплечова смуга ширша за розташовану нижче чорну смугу. У самиці на VIII стерніті черевця перед яйцекладом розташований шип. .... 3. *Enallagma* Charpentier, 1840

7(6). Задній край передньоспинки трикутний або трилопатевий. У самиці перед яйцекладом шипа немає.

8(9). Потиличні плями лінійні або їх немає. Доплечова смуга дуже широка. Черевце – рис. 14. *9, 18*. 5

9(8). Потиличні плями клиновидні або грушевидні Світла доплечова смуга вужча за розташовану нижче чорну смугу. . ... 4. *Coenagrion* Kirby, 1890

10(3). Потилиця одноколірна, без світлих плям.

11(12). Під птеростигмою одна поперечна жилка. Черевце червоне. . ... 6. *Pyrrhosoma* Charpentier, 1840

12(11). Під птеростигмою поперечної жилки немає. Черевце зверху бронзово-чорне, його світлі плями у самця блакитні, у самиці – зелені. . ... 7. *Erythromma* Charpentier, 1840

Визначник видів родини Coenagrionidae

1. *Nehalennia* Selys, 1850

У роді всього декілька видів, з них в Україні трапляється єдиний вид. Груди та черевце металево-зелені. Найменший вид бабок фауни України. 19—22, крила 11—16 .. .. *N. speciosa* Charpentier, 1840

2. *Ischnura* Charpentier, 1840

1(2). Задній край передньогрудей рівний (без заглиблень), посередині дещо припіднятий. Птеростигма на передніх крилах крупніша, ніж на задніх. Самці: задня частина VIII та весь IX тергіт черевця блакитні. Самиці: VIII тергіт чорний, анальні придатки (рис. 11, *2*) світлі. . ... *I. pumilio* Charpentier, 1825

2(1). Задній край передньогрудей слабо трилопатевий, середня частина з відростком, який стирчить. Птеростигма на передніх та задніх крилах майже однакова. Самці: весь VIII тергіт черевця блакитний, а IX – чорний. Самиці: VIII тергіт черевця світлий, анальні придатки (рис. 11, *3*)
I. elegans v. d. Linden, 1823

3. *Enallagma* Selys

Із боків середньогрудей чорна рисочка (лінія). Світлі частини тіла самця блакитні. Гетерохромні форми самок зеленкуваті або червонувато-бурі .... *E. cyathigerum* Charpentier, 1840

4. *Coenagrion* Kirby, 1890

1(14). Самці.

2(3). Верхні анальні придатки довші за нижні анальні придатки, вигнуті. Верхні анальні придатки коротші за X сегмент черевця (рис. 12, *5*). Потиличні плями майже округлі. Доплечова смуга не широка. Черевце – рис. 14, *8*. . ... *C. scitulum* Rambur, 1842

3(2). Верхні анальні придатки широкі, коротші за нижні анальні придатки.

4(9). Задній край передньоспинки з лопаттю, яка різко виступає. Наличник, очі та доплечова смуга зелені або жовтувато-зелені. Нижні анальні придатки листовидні або більш чи менш заокруглені.

5(6). Нижні анальні придатки великі, листовидні, значно довші за верхні та майже в 2 рази довші за X сегмент черевця (рис. 11, *4*). Виступ заднього краю передньоспинки заокруглений, далеко виступає назад та стирчить угору (рис. 13, *1*). На II тергіті напівокругла темно-металева пляма, яка прилягає до його заднього краю, з боків 2 чорні рисочки. Черевце – рис. 14, *2*. .... *C. armatum* Charpentier, 1840

6(5). Нижні анальні придатки короткі, майже дорівнюють верхнім або трохи коротші за них та коротші за X сегмент черевця. Задній край передньоспинки не стирчить угору.

7(8). Задній край передньоспинки чорний, посередині з майже прямокутним виступом (рис. 13, *2*). Анальні придатки – рис. 11, *5*. Черевце – рис. 14, *3*. . ... *C. lunulatum* Charpentier, 1841

8(7). Задній край передньоспинки головним чином світлий, трикутний (рис. 13, *3*). Анальні придатки – рис. 11, *6*. Черевце – рис. 14, *4*. . ... *C. hastulatum* Charpentier, 1825

9(4). Задній край передньоспинки з 3 лопатями. Наличник, очі та доплечова смуга блакитні. Нижні анальні придатки загострені.

10(11). Верхні анальні придатки зближені з кінцевим зубчиком (рис. 12, *1*). Світлі плями на потилиці на нижньому краї зубчасті. Темна смуга на III-V сегментах черевця посередині загострена. . ... *C. ornatum* Selys, 1850

11(10). Верхні анальні придатки інші. Темна смуга на IV-V сегментах черевця з довгими бічними гостряками. Світлі плями на потилиці з рівними краями, незубчасті.

12(13). Задній край передньоспинки з 3 слабо відокремленими лопатями (рис. 13, *4*). Черевце – рис. 14, *7*. . ... *C. puella* Linnaeus, 1758

13(12). Задній край передньоспинки з 3 добре відокремленими лопатями, серединна з них загострена, вершиною торкається середньогрудей (рис. 13, *5*). Черевце – рис. 14, *6*. . ... *C. pulchellum* v. d. Linden, 1823

14(1). Самиці.

15(16). Задня сторона голови та частково потилична западина світлі. Анальні придатки білі, а якщо чорні, то птеростигма світло-сіра та вздовж *R* помітно довша за свою ширину. Між початком IR_2 та птеростигмою 1—3 комірки. Анальні придатки чорні. Задній край передньоспинки з невеликим серединним виступом (рис. 13, *12*). Черевце – рис. 14, *17*. . ... *C. scitulum* Rambur, 1842

16(15). Задня сторона голови з короткою, світлою смугою, що не досягає потиличної западини. Анальні придатки чорні. Птеростигма звичайно темно-сіра, її довжина вздовж *R* дорівнює ширині або трохи довша.

17(22). Задній край передньоспинки посередині витягнутий назад. Між початком IR_2 та птеростигмою 3—6 комірок.

18(19). Задній край передньоспинки припіднятий, з вузьким виступом (рис. 13, *6*). Мезостигмальна пластинка з косо розташованим реберцем. Птеростигма світло-сіра. Черевце – рис. 14, *11*. . ... *C. armatum* Charpentier, 1840

19(18). Задній край передньоспинки інший. Мезостигмальна пластинка без реберця.

20(21). Задній край передньоспинки посередині з майже прямокутним виступом (рис. 13, *7*). Черевце – рис. 14, *12*.. .... *C. lunulatum* Charpentier, 1841

21(20). Задній край передньоспинки утворює тупий кут (як у самців) (рис. 13, *8*). Черевце – рис. 14, *13*. Задній край X сегменту широко та гострокінцево вирізаний. . ... *C. hastulatum* Charpentier, 1825

22(17). Задній край передньоспинки з 2 лопатями. Між початком IR_2 та птеростигмою 1—4 комірки.

23(24). Серединна лопать передньоспинки на вершині вирізана (рис. 13, *9*). Черевце – рис. 14, *14*. Задній край X сегменту вузько та глибоко вирізаний. . ... *C. ornatum* Selys, 1850

24(23). Серединна лопать передньоспинки без вирізки.

25(26). Задній край передньоспинки з 3 слабо відокремленими лопатями (як у самця) (рис. 13, *10*). Черевце – рис. 14, *16*. . ... *C. puella* Linnaeus, 1758

26(25). Задній край передньоспинки з 3 добре відокремленими лопатями (рис. 13, *11*). Черевце – рис. 14, *15*. . ... *C. pulchellum* v. d. Linden, 1823

5. *Cercion* Navas, 1907

Самці: Верхні анальні придатки довші за нижні анальні придатки, вигнуті. Потиличні плями лінійні, або їх немає. Доплечова смуга дуже широка. Черевце – рис. 14, *9*. Самиці: Анальні придатки світлі. Мезостигмальна пластинка велика, з жовтими бічними горбочками. Задній край передньоспинки слабо викривлений, трилопатевий.

Потиличні плями лінійні. Птеростигма світло-сіра, велика. Черевце – рис. 14, *18*. . ... *C. lindeni* Selys, 1840

6. *Pyrrhosoma* Charpentier, 1940

Чорні місця на грудях металево-блискучі, світлі місця червоні та жовті, черевце більш або менш червоне. Єдиний вид.. .... *Pyrrhosoma nymphula* Sulzer, 1776

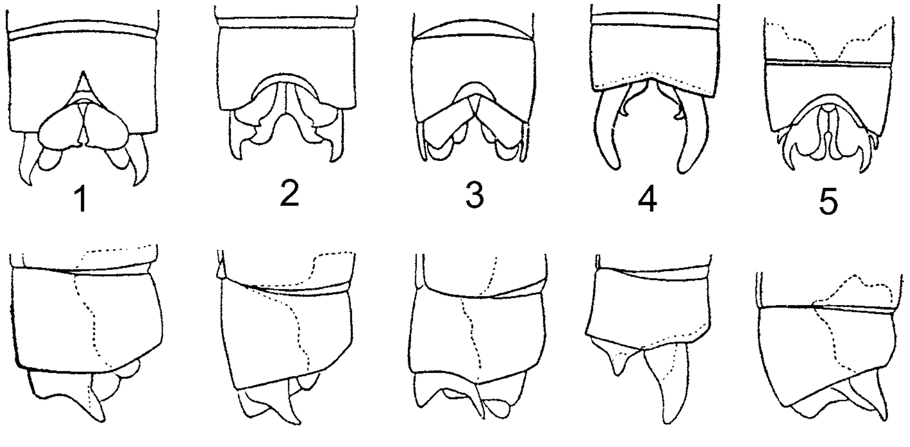

Рис. 12. Бабки родини Coenagrionidae. Анальні придатки самців зверху (верхній ряд) та збоку (нижній ряд) (Спурис, 1964). 1 – *Coenagrion ornatum*; 2 – *C. puella*; 3 – *C. pulchellum*; 4 – *Cercion lindeni*; 5 – *Coenagrion scitulum*.

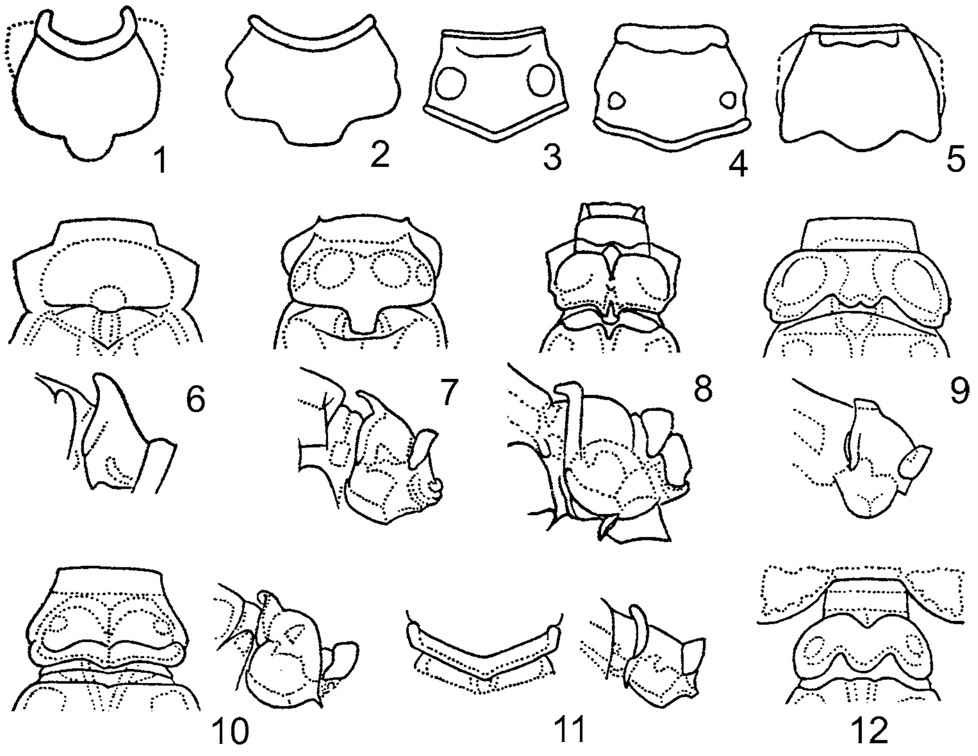

Рис. 13. Бабки родини Coenagrionidae. Передньоспинка самця зверху (1—5) та самиці зверху і збоку (6—12) (Спурис, 1964). 1, 6 – *Coenagrion armatum*; 2, 7 – *C. lunulatum*; 3, 8 – *C. hastulatum*; 4, 10 – *C. puella*; 5, 11 – *C. pulchellum*; 9 – *C. ornatum*; 12 – *C. scitulum*.

7. *Erythromma* Charpentier, 1940

1(2). Верхні анальні придатки самця з вигнутим внутрішнім краєм (рис. 11, *7*). Черевце у старих самців з блакитним нальотом. Задній край передньоспинки самок посередині з великою трикутною лопаттю. Перед грудей у самиці з перерваними жовтими лініями. . ... *E. najas* Hansemann, 1823

2(1). Верхні анальні придатки самця з увігнутим внутрішнім краєм (рис. 11, *8*). Черевце самців зверху без блакитного нальоту. Задній край передньоспинки самок майже прямий, посередині слабо вирізаний. Перед грудей з 2 неперерваними лініями: у самців жовтими, у самок – зелеными.. .... *E. viridulum* Charpentier, 1840

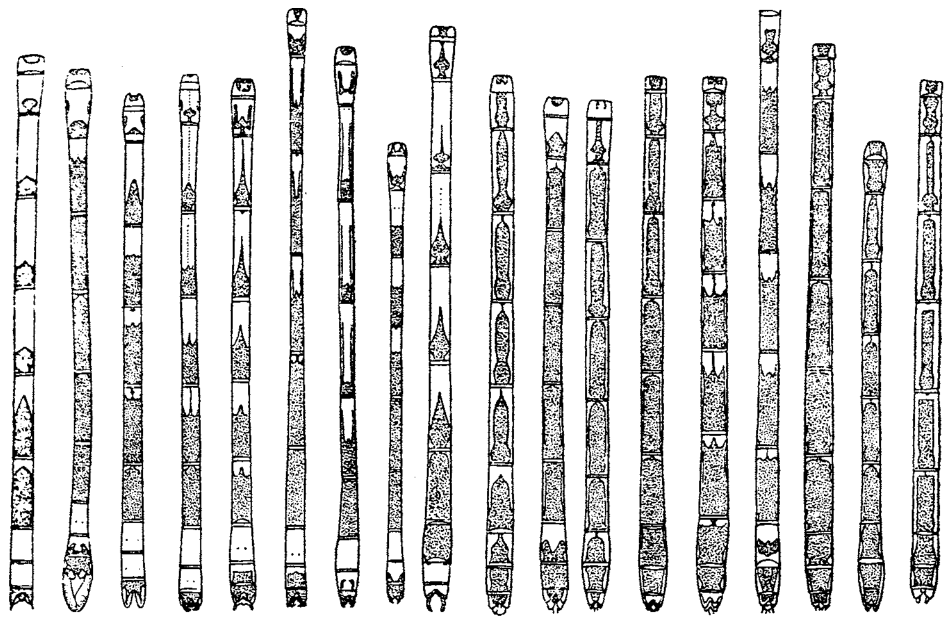

Рис. 14. Бабки родини Coenagrionidae. Малюнок черевця самця (1—9) та самиці зверху (10—18) (Спурис, 1964). 1, 10 – *Enallagma cyathigerum*; 2, 11 – *Coenagrion armatum*; 3, 12 – *C. lunulatum*; 4, 13 – *C. hastulatum*; 5, 14 – *C. ornatum*; 6, 15 – *C. pulchellum*; 7, 16 – *C. puella*; 8, 17 – *C. scitulum*; 9, 18 – *Cercion lindeni.*

5. Родина Gomphidae

Середніх розмірів. Очі розсунуті. Яйцеклада нема. Відкладка яєць без супроводу самцем, шляхом ударів кінцем черевця по воді або скидають яйця в воду сидячи на субстраті. Личинки мешкають в проточних водоймах.

Визначник родів родини Gomphidae

1(4). У задньому крилі в *A* під трикутником так звана анальна петля складається з 2—3 комірок (рис. 15, *2*).

2(3). Анальні придатки самця довші за X сегмент черевця, утворюють тризубі кліщі. Край потилиці самиці без виростів, задня сторона голови за очима темна .... 2. *Onychogomphus* Selys, 1854

3(2). Анальні придатки самця не довші за X сегмент черевця. Край потилиці з 2 виростами, задня сторона голови самиці за очима з світлими плямами. . ... 3. *Ophiogomphus* Selys, 1854

4(1). У задньому крилі анальної петлі немає (рис. 15, *1*). . ... 1. *Gomphus* Leach, 1815

Визначник видів родини Gomphidae

1. *Gomphus* Leach, 1815

Тіло жовте або зеленкувато-жовте, з чорним малюнком, очі блакитно-зелені.

1(2) Ноги чорні. Доплечова смуга наближена до плечової смуги, але віддалена від медіальної смуги (остання вкриває медіальну складку). 50—53, крила 28—33. . ... 1. *G. vulgatissimus* Linnaeus, 1758

2(1) Ноги головним чином жовті. Доплечова смуга розташована приблизно посередині між медіальною та плечовою смугами. 53—57, крила 30—34. . ... 2. *G. flavipes* Charpentier, 1825

2. *Onychogomphus* Selys, 1854

Світлі частини тіла в основному жовті або світло-коричневі. Самець: нижній анальний придаток розщеплений до половини. Самиця: біля заднього верхнього краю очей (збоку від потилиці) невеликі, жовті горбочки; смуги по боках грудей повні або перервані посередині. 55—58, крила 25—35 .... *O. forcipatus* Linnaeus, 1758

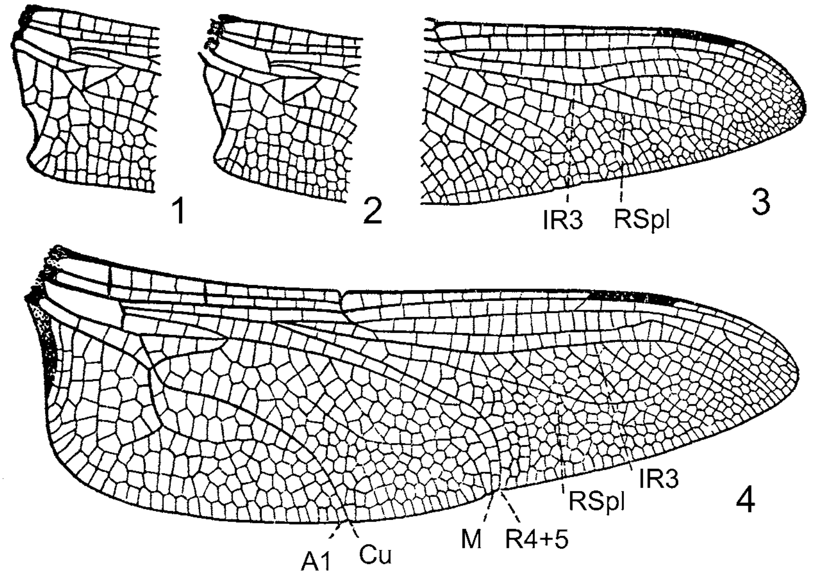

Рис. 15. Бабки родин Gomphidae та Aeshnidae (Спурис, 1964). 1 – *Gomphus vulgatissimus*, самець, основа заднього крила; 2 – *Onychogomphus forcipatus*, самець, основа заднього крила; 3 – *Brachytron hafniense*, самець, вершина заднього крила; 4 – *Anax imperator*, самець, заднє крило (*RSpl* – додатковий радіальний сектор; інші скорочення – див. Розділ 3).

3. *Ophiogomphus* Selys, 1854

Світлі частини тіла зелені (майже всі груди) або жовті. Самець: нижній анальний придаток глибоко розколотий. Самиця: генітальна пластинка невелика, з 2 довгими, тонкими виростами. 53—58, крила 30—35.. .... *O. serpentinus* Charpentier, 1825

6. Родина Aeshnidae

Великі, строкато забарвлені, малюнок черевця утворює плямистий орнамент. Очі дотикаються на певній відстані. Яйцеклад добре розвинутий. Яйця відкладаються в рослини переважно без супроводу самцем, зрідка в мокрий грунт поблизу води.

Визначник родів родини Aeshnidae

1(6). Початок *RS* ближче до *M*, ніж до R_1; IR_3 чітко розділений на 2 гілки (рис. 15, *3*). Основа заднього крила самця вирізана. Вушка присутні.

2(3). Між нижньою гілкою IR_3 та *RSpl* лише 1 ряд комірок (рис. 15, *3*). . ... 1. *Brachytron* Evans, 1854

3(2). Між нижньою гілкою IR_3 та *RSpl* 3—4 ряди комірок.

4(5). Анальний трикутник складається з 2—3 комірок, безбарвний. . ... 2. *Aeshna* Fabricius, 1775

5(4). Анальний трикутник складається з 3—6 комірок, з золотисто-жовтою плямою. . ... 4. *Anaciaeschna* Selys, 1883

6(1). Початок *RS* знаходиться посередині між R_1 та *M*. Нижня гілка IR_3 нечітка, зникає (рис. 15, *4*). Основа заднього крила самця заокруглене. Вушок немає.

7(8). Між A_1 та *Cu* спочатку 2 ряди, потім 1 ряд комірок. На середньому сегменті черевця звичайно є бічні додаткові ребра. . ... 3. *Anax* Leach, 1815

8(7). A_1 після відокремлення від A_2 згинається вгору і оточує поле шириною 3—4 комірки. На середньому сегменті черевця немає бічних додаткових ребер. . ... 5. *Hemianax* Selys, 1883

Визначник видів родини Aeshnidae

1. *Brachytron* Evans, 1854

Личинки в стоячих та повільно проточних водоймах. Т-подібна пляма на лобі присутня. Тіло порівняно густо вкрите волосками. Світлі частини тіла зелені, з блакитним відтінком, рідше жовті. 58—62, крила 34—37. . ... *B. hafniense* Müller, 1764

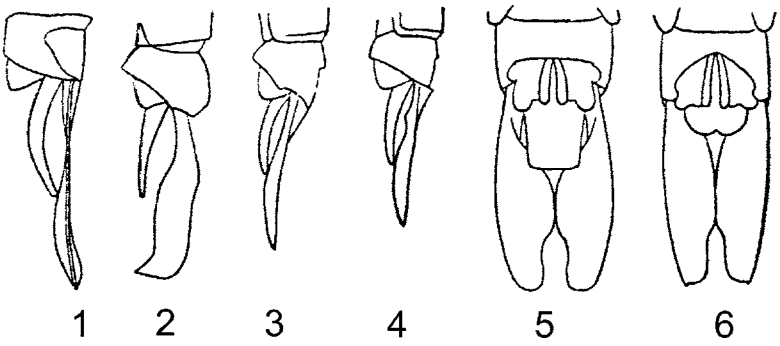

Рис. 16. Бабки родини Aeshnidae. Анальні придатки самців (1—4, 5, 6) (Спурис, 1964). 1 – *Aeschna juncea*; 2 – *Ae. cyanea*; 3 – *Ae. mixta*; 4 – *Ae. affinis*; 5 – *Anax imperator*; 6 – *A. parthenope*.

2. *Aeshna* Fabricius, 1775

Личинки переважно в стоячих, сильно зарослих водоймах, деякі види пов'язані з заболоченими водоймами.

1(12). Самці.

2(7). Анальний трикутник з 2 комірками.

3(4). На лобі присутня чітка, чорна, Т-подібна пляма. Між IR_3 та *RSpl* 4—5 рядів комірок. Шов між лобом та наличником чорний. Чорна поперечна смуга між лобом та наличником до країв звужена. Задня сторона голови звичайно з жовтувато-бурими плямами. Розширення внутрішнього краю верхніх анальних придатків починається з чіткого кутоподібного згину біля середини придатка (див. зверху і збоку) (рис. 16, *1*). 73—79, крила 41—47. . ... *Ae. juncea* Linnaeus, 1758

4(3). На лобі повної Т-подібної плями нема. Між IR_3 та *RSpl* 3—4 ряди комірок. Шов між лобом та наличником без чорного кольору.

5(6). Верх грудей (мезепістерни) з 2 широкими, зеленими смугами. Боки грудей зелені, без смуг. Жилки крил чорнуваті. 70—74, крила 38—41. . ... *Ae. viridis* Eversmann, 1835

6(5). Верхня частина грудей без світлих смуг. Боки грудей рудувато-бурі, з жовтими епімеральними смугами. Жилки крил коричневі. 78—80, крила 45—49. . ... *Ae. grandis* Linnaeus, 1758

7(2). Анальний трикутник із 3 комірками.

8(9). Верхня частина грудей коричнева, з 2 зеленими доплечовими смугами. Боки грудей зелені, з широкими, чорними смугами. Вершини верхніх анальних придатків різко загнуті вниз, їх верхня сторона без поздовжнього ребра (рис. 16, *2*). 71—74, крила 44—49. . ... *Ae. cyanea* Müller, 1764

9(8). Груди забарвлені інакше. Вершини верхніх анальних придатків не загнуті донизу, їх верхня сторона з поздовжнім ребром.

10(11). Груди світло-сіро-коричневі, їх світлі смуги зверху та з боків зеленувато-жовті. Верхні анальні придатки знизу біля основи без виступа (рис. 16, *3*). 68—72, крила 37—39. . ... *Ae. mixta* Latreille, 1805

11(10). Груди зверху світло-коричневі, з блакитними або жовтуватими доплечовими смугами, з боків блакитно-зелені, з вузькими чорними швами. Верхні анальні придатки знизу біля основи з виступом (рис. 16, *4*). 67—73, крила 38—41. . ... *Ae. affinis* v. d. Linden, 1823

12(1). Самиці.

13(16). На лобі повної Т-подібної чорної плями немає.

14(15). Тіло палеве. Боки грудей з 2 світлими, в основному жовтуватими смугами. Доплечової смуги або плям немає. Верхня частина грудей біля основи кожного крила з блакитною плямою. Перетиночка білувата. 76—80, крила 46—48. . ... *Ae. grandis* Linnaeus, 1758

15(14). Тіло не палеве. Боки грудей повністю зелені. Доплечова смуга присутня. 70—75, крила 41—45. .. .. *Ae. viridis* Eversmann, 1835

16(13). На лобі повна Т-подібна чорна пляма.

17(20). Анальна петля складається з 2 рядів комірок, без внутрішніх комірок.

18(19). Верхня частина грудей сіро-коричнева, боки повністю зеленуваті, з чорними швами. Анальні придатки приблизно 3,0 мм, птеростигма 4,5 мм. 65—70, крила 40—41. . ... *Ae. affinis* v. d. Linden, 1823

19(18). Груди світло-коричневі, боки з 2 широкими, жовтувато-зеленими смугами. Анальні придатки близько 5,0 мм, птеростигма 3,0—3,5 мм, 68—72, крила 39—40. . ... *Ae. mixta* Latreille, 1805

20(17). Анальна петля з внутрішніми комірками.

21(22). Боки грудей майже повністю зелені, з темними смугами. Т-подібна пляма з вузькою, вертикальною рискою. 68—73, крила 43—51. . ... *Ae. cyanea* Müller, 1764

22(21). Боки грудей із 2 світлими смугами. Чорна поперечна смуга між лобом та наличником до країв звужена. 72—76, крила 42—47. . ... *Ae. juncea* Linnaeus, 1758

3. *Anax* Leach, 1815

Верхня частина черевця з темною поздовжньою зигзагоподібною смугою. Личинки в стоячих водоймах.

1(2). Груди зелені. Основа перетиночки біла, вершина – сіра. Самці: нижній анальний придаток складає близько 1/3 довжини верхніх анальних придатків, його довжина більша за ширину, кінці верхніх анальних придатків заокруглені (рис. 16, *5*). Самиці: потиличний трикутник без придатків. 83—85, крила 45—51. . ... *A. imperator* Leach, 1815

2(1). Груди фіолетово-бурі. Перетиночка світло-сіра. Самці: нижній анальний придаток складає 1/6 довжини верхніх анальних придатків, його довжина менша за ширину, кінці верхніх анальних придатків із невеликим зубчиком на зовнішній стороні (рис. 16, *6*). Самиці: потиличний трикутник із придатками, по одному на кожній стороні. 82—85, крила 44—51. . ... *A. parthenope* Selys, 1839

4. *Anaciaeschna* Selys, 1878

Самці: Лоб без Т-подібної плями. Верхні анальні придатки внизу біля основи з виступом. Тіло червонувато-буре, епімеральні смуги зеленувато-жовті. 47—51, крила 39—42. Самиці: основа крил жовта; перетиночка темнувата. 69—72, крила 41—45.. .... *Ae. isosceles* Müller, 1767

5. *Hemianax* Selys, 1883

Личинки в стоячих водоймах. Голова жовта. Груди жовто-бурі, черевце жовто-буре з темним малюнком. 70—72, крила 45—50 .... *H. ephippiger* Burmeister, 1839

7. Родина Cordulegasteridae

Великі бабки. Очі дотикаються в одній точці. Яйцеклад присутній, але він не придатний для відкладки яєць у рослини. Яйця відкладаються на льоту в грунт на невелику глибину без супроводу самцем.

Визначник видів родини Cordulegasteridae

1. *Cordulegaster* Leach, 1815

Личинки в проточних водоймах. Дорослі особини надають перевагу затіненим місцям.

1(2). Потиличний трикутник жовтий. Середні сегменти черевця з 2 жовтими поперечними смугами. Самці: верхні анальні придатки біля основи зближені (рис. 17, *1*). Самиці: основа яйцеклада жовта. 76—82, крила 41—46. . ... *C. annulata* Latreille, 1805

2(1). Потиличний трикутник чорний. Середні сегменти черевця з 1 жовтою поперечною смугою. Самці: верхні анальні придатки біля основи далеко розсунуті (рис. 17, *9*). Самиця: яйцеклад повністю чорний. 75—78, крила 42—48. . ... *C. bidentata* Selys, 1843

8. Родина Corduliidae

Середніх розмірів, іноді великі. Очі дотикаються, їхніх задній край сильно вигнутий. Яйцеклад відсутній. Відкладка яєць у польоті або сидячи на субстраті без супроводу самцем, шляхом ударів кінцем черевця по воді, рідше – по мокрому грунту біля води.

Визначник родів родини Corduliidae

1(2). Основа заднього крила з великою, чорною плямою. Тіло не металево-зелене. . ... 3. *Epitheca* Burmeister, 1839

2(1). Основа заднього крила без чорної плями, прозора. Тіло металево-зелене, частково бронзове.

3(4). У задньому крилі 1 кубіто-анальна поперечна жилка. Нижній анальний придаток самця глибоко розщеплений. . ... 1. *Cordulia* Leach, 1815

4(3). У задньому крилі 2 кубіто-анальні поперечні жилки. Нижній анальний придаток самця не розщеплений. . ... 2. *Somatochlora* Selys, 1871

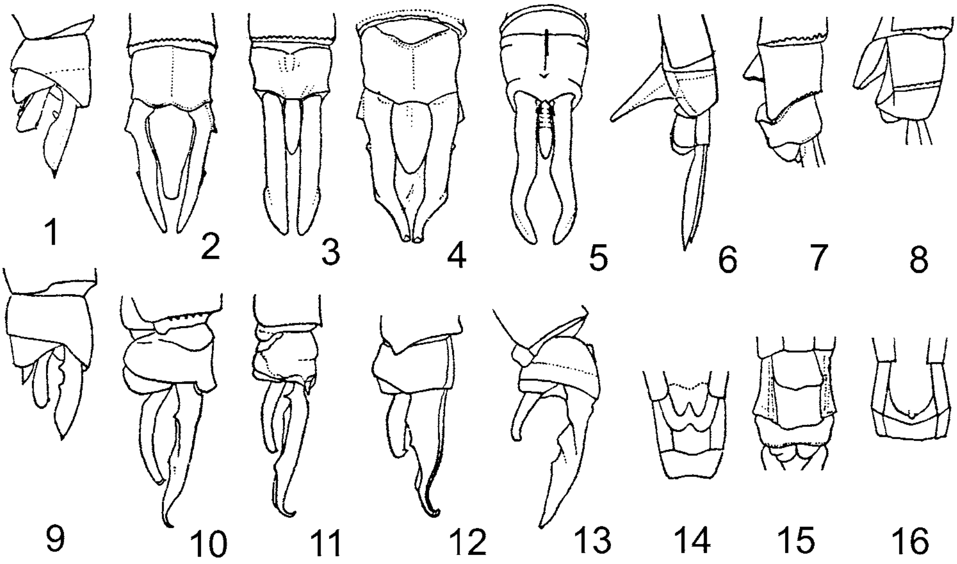

Рис. 17. Бабки родин Cordulegasteridae та Corduliidae. Анальні придатки самця (1—5; 9—13) та генітальні пластинки самиці (6—8; 14—16) збоку та частково зверху і знизу (Спурис, 1964). 1 – *Cordulegaster annulatus*; 2, 6, 10 – *Somatochlora metallica*; 3, 11, 14 – *S. flavomaculata*; 4, 7, 12, 15 – *S. alpestris*; 5, 8, 13, 16 – *S. arctica*; 9 – *Cordulegaster bidentatus*.

Визначник видів родини Corduliidae

1. *Cordulia* Leach, 1815

Личинки в сильно зарослих, замулених, стоячих водоймах. Лоб металево-зелений, без жовтих плям по боках. Літає також при похмурій погоді та в сутінках. 51—54, крила 31—36.. .... *C. aenea* Linnaeus, 1758

2. *Somatochlora* Selys, 1871

Личинки переважно в невеликих, стоячих чи слабо проточних водоймах.

1(2). Лоб із поперечною, жовтою смугою. Самці: нижній анальний придаток складає близько 0,75 довжини верхніх анальних придатків: основні зубці верхніх анальних придатків розташовані більш-менш латерально, тому їх видно зверху (рис. 17, *2, 10*). Самиці: генітальна пластинка довга, вузька, розташована вертикально (рис. 17, *6*). 54—58, крила 34—36. . ... *S. metallica* v. d. Linden, 1825

2(1). Лоб без поперечної, жовтої смуги, з жовтими чи буруватими плямами з боків. Самці: нижній анальний придаток складає приблизно 0,5 довжини верхніх анальних придатків. Самиці: генітальна пластинка коротка, більш-менш прилегла до черевця.

3(4). Боки черевця з жовтими плямами. Самці: верхні анальні придатки прямі, їх кінці загнуті вгору, основні зубці зверху не помітні (рис. 17, *3, 11*). Самиці: генітальна пластинка більш-менш заокруглена, дещо вирізана, її довжина приблизно дорівнює 0,5 довжини IX стерніта черевця (рис. 17, *14*). 50—54, крила 32—38. . ... *S. flavomaculata* v. d. Linden, 1825

4(3). Боки черевця без жовтих плям. Самці: верхні анальні придатки більш-менш загнуті. Самиці: генітальна пластинка інша.

5(6). В передніх крилах 2 кубіто-анальні поперечні жилки. Самці: кінці верхніх анальних придатків помірно загнуті всередину та вгору, їх основні зубці помітні зверху (рис. 17, *4, 12*). Самиці: генітальна пластинка більш-менш прямокутна, дещо ввігнута, її довжина дорівнює 0,5 довжини IX стерніта черевця (рис. 17, *7, 15*). 48—53, крила 28—34. . ... *S. alpestris* Selys, 1840

6(5). В передніх крилах лише 1 кубіто-анальна жилка. Самці: основні зубці верхніх анальних придатків, якщо взагалі присутні, не помітні зверху. Верхні анальні придатки в верхній половині рівномірно загнуті, їх кінці не загнуті вгору, знизу з 2 похилими зубцями чи горбочками (рис. 17, *5, 13*). Самиці: генітальна пластинка більш-менш заокруглена, посередині дещо викривлена, її довжина майже дорівнює довжині IX стерніта черевця (рис. 17, *8, 16*). 47—54, крила 29—32. . ... *S. arctica* Zetterstedt, 1840

3. *Epitheca* Burmeister, 1839

Личинки в стоячих водоймах. Тіло жовтувато-буре, голова та груди з слабим зе леним відтінком. 60—64, крила 38—43.. .... *E. bimaculata* Charpentier, 1825

9. Родина Libellulidae

Середньої величини або великі. Очі торкаються, їхніх задній край прямий. Яйцеклад відсутній. Відкладка яєць звичайно без супроводу самця (за виключенням представників роду *Sympetrum*), шляхом ударів кінцем черевця над водою чи (зрідка) поблизу води.

Визначник родів родини Libellulidae

1(4). У передньому крилі не менше 11—12 передвузликових жилок, остання повна. R_3 подвійно сильно викривлена (рис. 6, *4*).

2(3). Основа заднього крила з великою темною плямою. Підвузликові жилки присутні. . ... 1. *Libellula* Linnaeus, 1758

3(2). Основа заднього крила без великої темної плями. Підвузликові жилки відсутні. . ... 2. *Orthetrum* Newman, 1833

4(1). У передньому крилі звичайно не більше 8—9 передвузликових жилок; якщо їх 10—11, то остання неповна (рис. 6, *5, 6*). R_3 слабо викривлена.

5(6). У передньому крилі звичайно 7 передвузликових жилок, остання повна. Основа заднього крила з темною плямою. Дискоїдальне поле в передньому крилі до краю крила розширюється (рис. 6, *6*). . ... 5. *Leucorrhinia* Brittinger, 1850

6(5). У передньому крилі остання передвузликова жилка неповна. Основа заднього крила без темної плями, часто жовта.

7(8). У передньому крилі звичайно 10—11 передвузликових жилок, остання повна. Дискоїдальне поле в передньому крилі до краю крила дещо розширюється. Задній край передньоспинки з невели ким виступом. На IX сегменті черевця бічне ребро присутнє. . ... 3. *Crocothemis* Brauer, 1868

8(7). У передньому крилі звичайно 7—8 передвузликових жилок. Дискоїдальне поле в передньому крилі до краю крила дещо звужується (рис. 6, *5*). Задній край передньоспинки з великим, відстовбурченим вгору виступом, з вирізкою посередині. На IX сегменті черевця бічного ребра немає. . ... 4. *Sympetrum* Newman, 1833

Визначник видів родини Libellulidae

1. *Libellula* Linnaeus, 1758

Личинки в стоячих та слабо проточних водоймах.

1(2). Черевце досить широке, плоске, ширина його середнього сегмента втричі більша за довжину окремого сегмента. Самці: I сегмент черевця знизу з вирізаним виростом. 42—48, крила 33—37. Личинки в проточних водоймах. . ... *L. depressa* Linnaeus, 1758

2(1). Черевце менш широке, ширина його середнього сегмента в 2 раза більша за довжину окремого сегмента. Самці: I сегмент черевця знизу без вироста.

3(4). Біля вузлика темна пляма. Трикутник заднього крила затемнений. У старих самців черевце зверху без блакитного нальоту. 47—52, крила 32—39. Нерідко відмічались масові перельоти. Ли чинки в сильно зарослих, замулених, стоячих водоймах. . ... *L. quadrimaculata* Linnaeus, 1758

4(3). Біля вузлика темної плями нема. Трикутник заднього крила не затемнений. У старих самців черевце зверху з блакитним нальотом. 26—29, крила 35—38. Личинки в слабо проточних водоймах. . ... *L. fulva* Müller, 1764

2. *Orthetrum* Newman, 1833

Личинки в стоячих та проточних водоймах.

1(4). Доплечова смуга світла. Птеростигма світла (жовта чи світло-бура до червонуватої). Перетиночка біла.

2(3). Птеростигма більш коротка (в передньому крилі 2—3 мм). Між IR_3 та $RSpl$ – 5 чи більше рядів подвійних комірок. Самці: генітальний гачечок з добре відокремленими гілками, передня лопать невелика, нижча за генітальний гачечок (рис. 18, *1*). 39—41, крила 34—35. . ... *O. brunneum* Fonscolombe, 1837

3(2). Птеростигма довша (в передньому крилі 2,5—4,0 мм). Між IR_3 и $RSpl$ – 0—4 ряди подвійних комірок. Самці: генітальний гачечок без відокремлених гілок, із вирізаною вершиною, передня лопать більша, щонайменше не нижча за генітальний гачечок, розташована вертикально, її вершина більш-менш розширена. Перетиночка біла, птеростигма 3—4 мм. Груди майже без блакитного нальоту. 36—41, крила 28—33. . ... *O. caerulescens* Fabricius, 1798

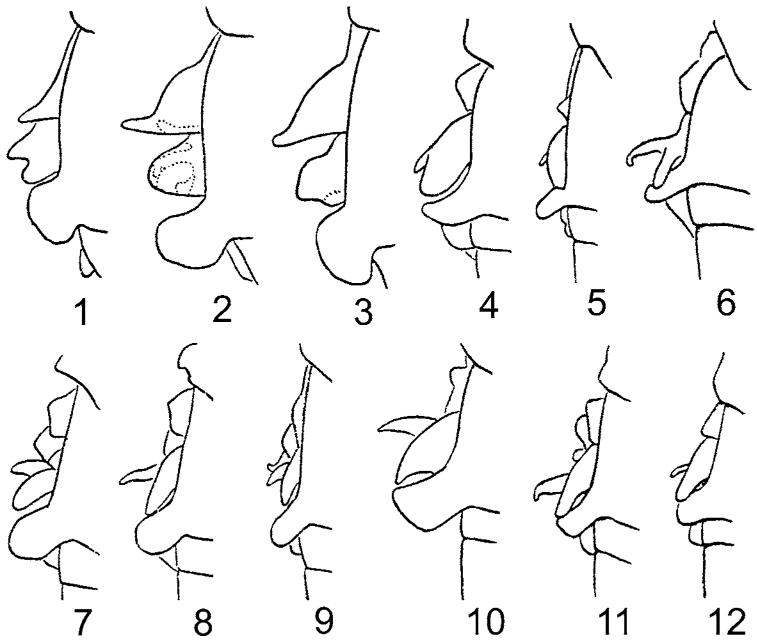

Рис. 18. Бабки родини Libellulidae. Вторинні копуляційні органи самців (Спурис, 1964). 1 – *Orthetrum brunneum*; 2 – *O. cancellatum*; 3 – *O. albistylum*; 4 – *Sympetrum flaveolum*, 5 – *S. fonscolombei*; 6 – *S. meridionale*; 7 – *S. vulgatum*; 8 – *S. striolatum*; 9 – *S. pedemontanum*; 10 – *S. danae*; 11 – *S. sanguineum*; 12 – *S. depressiusculum*.

4(1). Доплечова смуга чорна. Птеростигма темна – чорна чи темно-коричнева. Перетиночка сіра.

5(6). Анальні придатки чорні. Птеростигма 2—3 мм. Самці: передня лопать генітального гачечка до кінця дещо звужена, її вершина глибоко та заокруглено вирізана (рис. 18, *2*). Самиці: край VIII тергіта черевця прилягає до черевця. 39—55, крила 35—41.. .... *O. cancellatum* Linnaeus, 1758

6(5). Анальні придатки білі, хоча б частково. Птеростигма 3—4 мм. Самці: передня лопать генітального гачечка (див. зверху-збоку) до кінця сильно звужена, виріз її вершини неглибокий, трикутний (рис. 18, *3*). Самиці: край VIII тергіта відстовбурчений, зазубрений. 41—54, крила 34—38... .... *O. albistylum* Selys, 1848

3. *Crocothemis* Brauer, 1868

Личинки в невеликих стоячих та проточних водоймах. Тіло самця яскраво-червоне, самиця більш-менш жовтувато-бура. 36—38, крила 29—32.. .... *C. erythraea* Brullй, 1832

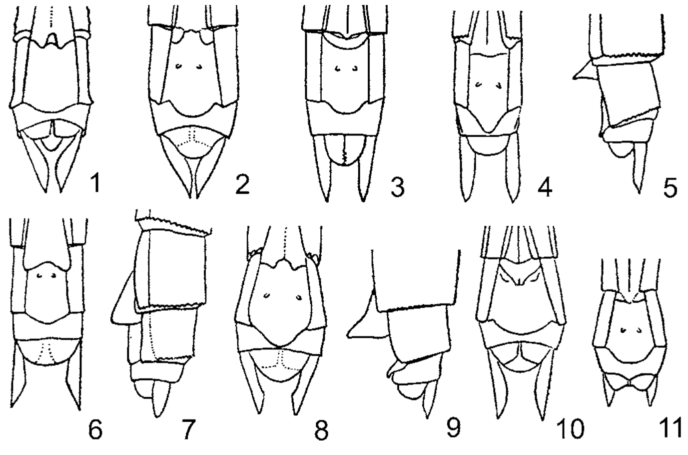

Рис. 19. Бабки родини Libellulidae. Кінець черевця самок (Спурис, 1964). 1 – *Sympetrum flaveolum*; 2 – *S. fonscolombei*; 3 – *S. meridionale*; 4, 5 – *S. vulgatum*; 6, 7 – *S. striolatum*; 8 – *S. pedemontanum*; 9 – *S. danae*; 10 – *S. sanguineum*; 11 – *S. depressiusculum*.

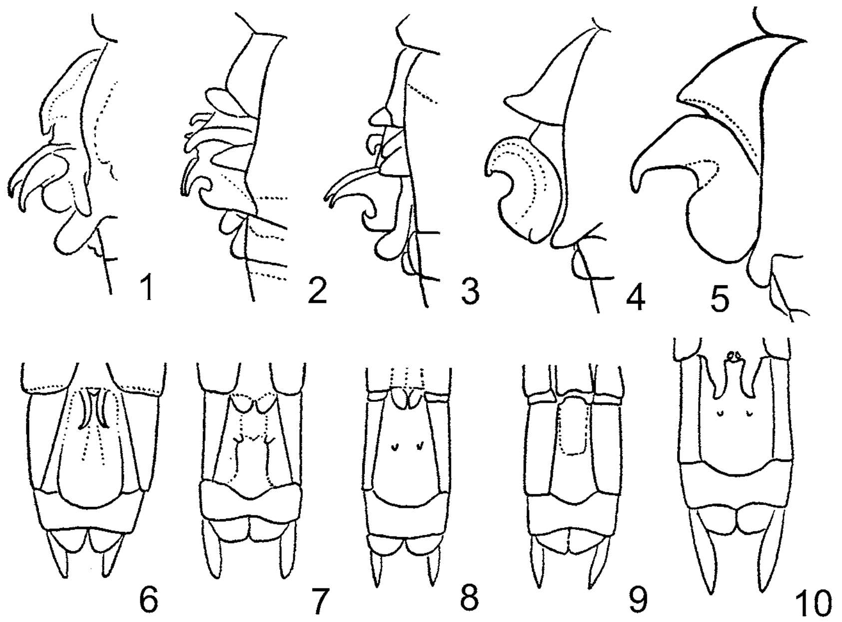

Рис. 20. Бабки родини Libellulidae. Вторинні копулятивні органи самців (1—5) та кінець черевця самок (6—10) (Спурис, 1964). 1, 6 – *Leucorrhinia caudalis*; 2, 7 – *L. albifrons*; 3, 8 – *L. dubia*; 4, 9 – *L. rubicunda*; 5, 10 – *L. pectoralis*.

4. *Sympetrum* Newman, 1833

Личинки переважно в невеликих стоячих водоймах, а також в слабо проточних водоймах.

1(12). Ноги чорні, ззовні з жовтою поздовжньою смугою, чи жовтувато-коричневі.

2(5). Основа заднього крила з великою жовтою плямою, що заходить за кубіто-анальну жилку та вершину перетиночки; якщо ця пляма не заходить за них, то чітко обмежена. Самці: внутрішня гілка генітального гачечка значно менша за зовнішню гілку. Самиці: генітальна пластинка прилягає до черевця, двороздільна.

3(4). Жовта пляма на задньому крилі заходить за кубіто-анальну жилку, часто досягає заднього краю крила, у самиці звичайно жовта пляма також розташована біля вузлика. Всі гомілки з жовтим ззовні. Геніталії самця та самиці – рис. 18, *4* та 19, *1*. 32—36, крила 25—29. . ... *S. flaveolum* Linnaeus, 1758

4(3). Жовта пляма на задньому крилі ледве заходить за кубіто-анальну жилку, чітка. Задні гомілки ззовні без жовтого (зрідка у самок сліди жовтого). Геніталії самця та самиці – рис. 18, *5* та 19, *2*. 34—36, крила 24—30. . ... *S. fonscolombei* Selys, 1840

5(2). Основа заднього крила з невеликою нечіткою жовтою плямою, що не заходить за кубіто-анальну жилку та вершину перетиночки. Самці: внутрішня гілка генітального гачечка приблизно такої ж величини, що і зовнішня гілка; якщо вона коротша, то ледве тонша за зовнішню гілку. Самиці: генітальна пластинка припіднята; якщо прилегла, то з прямим заднім краєм.

6(7). Боки грудей без чорних смуг. Ноги в основному коричневі чи жовті. Самці: гілки генітального гачечка однакової довжини, тендітні (рис. 18, *6*). Самиці: генітальна пластинка прилегла, з заокругленим заднім краєм (рис. 19, *3*). 34—35, крила 26—28. . ... *S. meridionale* Selys, 1841

7(6). Боки грудей з чорними смугами над швами. Ноги чорні, з жовтою смугою ззовні.

8(9). Чорна поперечна смуга, розташована між тім'ям та лобом, загинається донизу вздовж очей. Самці: внутрішня гілка генітального гачечка порівняно товста, дорівнює чи коротша за зовнішню гілку (рис. 18, *7*). Самиці: генітальна пластинка круто припіднята, більш-менш загострена (рис. 19, *4, 5*). 34—38, крила 24—29. . ... *S. vulgatum* Linnaeus, 1758

9(8). Ця смуга звичайно закінчується біля очей і донизу не спускається. Самці: внутрішня гілка генітального гачечка тендітна, довша за зовнішню гілку (рис. 18, *8*). Самиці: генітальна пластинка припіднята, але поката, заокруглена, посередині дещо вирізана (рис. 19, *6, 7*). 35—39, крила 27—30. . ... *S. striolatum* Charpentier, 1840

12(1). Ноги повністю чорні.

13(14). Крила з бурою перев'яззю під птеростигмою. Геніталії самця та самиці – рис. 18, *9* та 19, *8*. 28—33, крила 21—27. . ... *S. pedemontanum* Allioni, 1766

14(13). Крила без бурої перев'язі.

15(16). Боки грудей з широкими, чорними смугами, на метепістерні вони зливаються та об'єднують три жовтих плями. Геніталії самця – рис. 18, *10*. Самиця: генітальна пластинка піднята (рис. 19, *9*). 29—34, крила 22—26. . ... *S. danae* Sulzer, 1776

16(15). Боки грудей з вузькими не злитими чорними смугами, без жовтих плям на метепістерні. Самиці: генітальна пластинка прилегла.

17(18). Груди нормальної ширини. Самці: гілки генітального гачечка приблизно однакові (рис. 18, *11*). Самиці: генітальна пластинка трикутна, на кінці трохи вирізана. IX стерніт черевця без виростів посередині, з 2 горбочками біля основи (рис. 19, *10*). 31—36, крила 24—29. . ... *S. sanguineum* Müller, 1764

18(17). Груди помітно звужені, трохи ширші за черевце. Самці: внутрішня гілка генітального гачечка значно менша за зовнішню (рис. 18, *12*). Самиці: генітальна пластинка заокруглена, посередині дещо виступає вперед. IX стерніт черевця посередині з 2 виростами (рис. 19, *11*). 30—33, крила 24—27. . ... *S. depressiusculum* Selys, 1841

5. *Leucorrhinia* Brittinger, 1850

Личинки в невеликих стоячих, заболочених або сильно зарослих водоймах.

1(2). В задніх крилах 2 кубіто-анальних поперечних жилки. VI-VIII сегменти черевця сильно розширені. Птеростигма у самців зверху біла, знизу коричнева, у самок з обох сторін бурувато-чорна. Нижня губа чорна, анальні придатки хоча б частково білі. Геніталії самця та самиці – рис. 20, *1, 6*. 43—44, крила 29—32. . ... *L. caudalis* Charpentier, 1840

2(1). В задньому крилі звичайно 1 кубіто-анальна поперечна жилка. VI-VIII сегменти черевця не розширені. Птеростигма у самців зверху не біла.

3(4). Нижня губа посередині чорна, з боків біла. Самці: верхні анальні придатки, за виключенням основи, білі, нижній придаток чорний. Самиці: анальні придатки білі. Геніталії самця та самиці – рис. 20, *2, 7*. 37—41, крила 28—31. . ... *L. albifrons* Burmeister, 1839

4(3). Нижня губа повністю чорна, анальні придатки чорні.

5(6). Самці: внутрішня гілка генітального гачечка більш-менш тендітна, розташована вертикально, зовнішня гілка витягнута, загострена (рис. 20, *3*). Самиці: генітальна пластинка з 2 прямими лопатями, що складають 0,25 довжини IX сегмента черевця (рис. 20, *8*). 41—44, крила 23—28. .... *L. dubia* v. d. Linden, 1825

6(5). Самці: внутрішня гілка генітального гачечка інша, більш широка, коротка або сильно загнута, зовнішня гілка не витягнута, широко заокруглена (рис. 20, *4*, *5*). Самиці: генітальна пластинка іншої форми (рис. 20, *9, 10*).

7(8). Самці: птеростигма яскраво-червона, пляма на VII сегменті черевця не досягає заднього краю сегмента, червона. Внутрішня гілка генітального гачечка невелика, сильно загнута (рис. 20, *4*). Самиці: генітальна пластинка з 2 невеликими виступами (рис. 20, *9*). 43—45, крила 27—31. . ... *L. rubicunda* Linnaeus, 1758

8(7). Самці: птеростигма чорна, пляма на VII сегменті черевця досягає заднього краю сегмента, яскраво-жовта. Внутрішня гілка генітального гачечка більша, її кінець загнутий (рис. 20, *5*). Самиці: генітальна пластинка з 2 викривленими лопатями, що складають 0,33 довжини IX сегмента черевця (рис. 20, *10*). 44—47, крила 30—33. . ... *L. pectoralis* Charpentier, 1825

РОЗДІЛ 6. ПОШИРЕННЯ БАБОК НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

Підряд ZYGOPTERA

Родина Calopterygidae

1. Calopteryx splendens Harris, 1782

Рис. 21. Дуже звичайний, місцями масовий вид, розповсюджений майже по всій Україні. В Криму трапляється *C. splendens taurica* Selys, 1853, ендемічний підвид Криму, що заслуговує на охорону. Var. *ancilla* Selys (= var. *violacea* Dziedz.) трапляється дуже рідко.

Вінницька: Вінниця, 1890 (прим.: дати наводяться як вони подані в першоджерелах), 06, 5, 2{, 1}, Артоболевський, 1929а; Гайсинський, Гайсин, 1918, 06, 15—22, 5{, 1}, Артоболевський, 1927б; Гайсинський, Гайсин, 1918, 06, 17—23, 3{, 1}, Артоболевський, 1927б; Гайсинський, Гайсин, ab. *amasina* Bart., 1918, 06, 11, 1{, Артоболевський, 1927б; Гайсинський, Гайсин, ssp. *xantostigma* Selys, 1918, 06, 11, 1{, Артоболевський, 1927б; Балтський, Грушки, 1915, 1{, Артоболевський, 1927б; Питинський, 1917, 06, 13—28, 1{, 1}, Артоболевський, 1927б; Питинський, ab. *ancilla* Selys, 1917, 06, 28, 1}, Артоболевський, 1927б. В о л и н с ь к а : Поділля, с. Бережани, 1}, Fudakowski, 1932b; Поділля, с. Древляки, 1}, Fudakowski, 1932b; Поділля, с. Слобода, 1}, Fudakowski, 1932b; Горохівський, Журавники, р. Липа, 1971, 08, 18, 9{, 4}, Павлюк, 1990; Володимир-Волинський, Володимир-Волинський, р. Луга, 1971, 06, 15, 3{, 3}, Павлюк, 1990; Ратнівський, Заболоття (Турський канал), Павлюк, 1974; Камінь-Каширський, Камінь-Каширський, р. Цир, 1981, 05, 27, 2{, Павлюк, 1990; Ковельський, Ковель, р. Тур'я, 1969, 06, 23, 6{, 5}, Павлюк, 1990; Ковельський, Ковель, р. Тур'я, 1967, 06, 25, 2{, 2}, Павлюк, 1990; Луцьк, Fudakowski, 1932a; 1932b; окол. Луцька, Fudakowski, 1932a. Д он е ц ь к а : Амвросіївський, Білоярівка, р. Кринка, 1988, 06, 26, Горб, неопубл. дані; Амвросіївський, Степаново-Кринка, р. Кринка, 1988, 06, 26, Горб, неопубл. дані; Волновахський, Максимовка, Олигер, 1975; Мар'їнський, р. Вовча, Олигер, 1975; Першотравневий, Олигер, 1975; Слов'янський, русло Сів. Донця, біля с. Богородичне, Олигер, 1975. Ж и т о м и р сь к а : Радомишльський, Тетерів, ab. *ancilla* Selys, 1917, 07, 1, 1}, Артоболевський, 1927а; Радомишльський, Тетерів, f. *typica*, 1918, 06, 12, 1{, 1}, Артоболевський, 1927а; Радомишльський, Тетерів, f. *typica*, 1917, 07, 1, 1}, Артоболевський, 1927а; Новоград-Волинський, 1909, 06, 5—21, 4{, 3}, Солодовников, 1927; Новоград-Волинський, ab. *ancilla* Selys, 1910, 05, 4—29, Солодовников, 1927. За карпатська: над ріками Закарпаття всюди, Грабар, 1933; Берегівський, Берегово, р. Верке, 1968, 06, 15, 1}, Павлюк, 1990; Виноградівський, Виноградів, риборозвідні ставки, 1968, 06, 13, 1{, 1}, Павлюк, 1990; Рахівський, Великий Бичків, Kohaut, 1896; Мукачівський, Мукачево, р. Латориця, на всій території вид звичайний, місцями численний, 1967, 16—17, 12{, 2}, Павлюк, 1990; Ужгород, Kohaut, 1896; Ужгород, р. Уж, 1967, 07, 12, 28{, 9}, Павлюк, 1990; Ужгородський, Чоп, р. Латориця, 1968, 06, 12, 30{, 10}, Павлюк, 1990; Ужгородський, Невицьке, р. Уж, 1967, 07, 7, 10{, 3}, Павлюк, 1990; Ужгородський, Середнє, р. Виля, 1967, 07, 12, 1{, Павлюк, 1990. І в а н о - Ф р а н к і в с ь к а : Івано-Франківськ, струмок, 1971, 07, 17, 7{, 4}, Павлюк, 1990; Івано-Франківськ, струмок, 1971, 07, 23—25, 36{, 16}, Павлюк, 1990; Івано-Франківськ, струмок, 1966, 07, 6—7, 13{, 7}, Павлюк, 1990; Івано-Франківськ, струмок, 1965, 06, 3, 1{, Павлюк, 1990; Івано-Франківськ, струмок, 1965, 07, 12, 2{, 2}, Павлюк, 1990; Івано-Франківськ, струмок, 1965, 07, 4, 2{, 1}, Павлюк, 1990; Городенківський, Незвисько, Dziędzielewicz, 1882; 1884; 1890; 1902; 1919; Городенківський, Стрельче, Dziędzielewicz, 1882; 1884; 1890; 1902; 1919; Калуський, Калуш, р. Сивка, 1967, 08, 20, 24{, 3}, Павлюк, 1990; Коломийський, Лісова Слободка, Dziędzielewicz, 1882; 1884; 1890; 1902; 1919; Коломийський, Коломия, Dziędzielewicz, 1882; 1884; 1890; 1902; 1919; Коломийський, Коломия, Павлюк, 1990; Надворнянський, р. Надворнянська Бистриця, 1965, 07, 10—14, 3{, Павлюк, 1990; Тисменецький, Побережжя, проточне болото в р. Дністер, 1969, 07, 28, 3{, Павлюк, 1990; Тисменецький, Пшеничники, р. Стримба, 1971, 07, 28, 22{, 4}, Павлюк, 1990; Тисменецький, Пшеничники, р. Стримба, 1970, 08, 21—29, 31{, 59}, Павлюк, 1990; Тисменецький, Тисмениця, р. Стримба, 1974, 08, 5—11, 18{, 4}, Павлюк, 1990; Тисменецький, Тисмениця, р. Стримба, 1966, 07, 11, 4{, 2}, Павлюк, 1990; Тисменецький, Хомяковка, струмок, 1968, 05, 10, 1}, Павлюк, 1990. Київ ська: Баришівський, Березань, р. Недра, заболочені луки, 1992, 07, 30, Горб, Горб, неопубл. дані; Баришівський, Баришівка, р. Трубіж, 1992, 07, 28, Горб, Горб, неопубл. дані; Баришівський, Пилипча, р. Недра, 1992, 08, 4, Горб, Горб, неопубл. дані; Баришівський, Ярешки, р. Недра, 1992, 08, 4, Горб, Горб, неопубл. дані; Бориспільський, ab. *ancilla* Selys, 1917, 06, 1}, Артоболевский, 1917б; Київ, Ірпінь, ab. *ancilla* Selys, 1916, 05, 12, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, дача Бернера, ab. *ancilla* Selys, 1915, 05, 6, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, дача Бернера, f. *typica*, 1914, 06, 10, 1{, Артоболевський, 1927а; Київ, Голосіївські озера, озеро, 5{, Горб, 1991а; Київ, р. Ірпінь, f. *typica*, 1922, 07, 30, 1{, Артоболевський, 1927а; Київ, Рудня, f. *typica*, 1914, 06, 24, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, Капитанівка, ab. *ancilla* Selys, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, Капитанівка, f. *typica*, 1918, 07, 13—17, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, Києво-Межигірська скарб. дача, ab. *ancilla* Selys, 1918, 07, 22, 3}, Артоболевський, 1927а; Київ, Києво-Межигірська скарб. дача, f. *typica*, 1918, 06, 22, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, Києво-Межигірська скарб. дача, f. *typica*, 1918, 07, 22, 1{, Артоболевський, 1927а; Київ, 1914, Шарлемань, Артоболевский, 1915; Київ, ab. *ancilla* Selys, 1914, Шарлемань, Артоболевский, 1915; Київ, ab. *ancilla* Selys, 1914, 05, 18, 1{, Артоболевський, 1927а; Київ, f. *typica*, 1918, 06, 1, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ,

f. *typica*, 1914, 04, 5, 1}, Артоболевський, 1927a; Київ, Межигір'я, ab. *ancilla* Selys, 1915, 05, 2}, Артоболевський, 1927a; Київ, Межигір'я, ab. *ancilla* Selys, 1914, 05, 17—22, 2}, Артоболевський, 1927a; Київ, Немішаїв, f. *typica*, 1918, 05, 31, 1{, 1}, Артоболевський, 1927a; Київ, Немішаїв, f. *typica*, 1918, 06, 1, 2{, Артоболевський, 1927a; Київ, Пильня, ab. *ancilla* Selys, 1918, 05, 20, 1}, Артоболевський, 1927a; Київ, Пильня, f. *typica*,

1918, 05, 20, 1}, Артоболевський, 1927a; окол. Києва, f. *typica*, Артоболевський, 1927a; Київ, Пуща, ab. *ancilla* Selys, 1924, 07, 1—3, 9{, 4}, Артоболевський, 1927a; Київ, Пуща, ab. *ancilla* Selys, 1923, 07, 26, 7{, 2}, Артоболевський, 1927a; Київ, Пуща, ab. *ancilla* Selys, 1918, 05, 22, 1}, Артоболевський, 1927a; Київ, Пу ща, ab. *ancilla* Selys, 1917, 06, 8, 1{, Артоболевський, 1927a; Київ, Пуща, f. *typica*, 1924, 07, 1—3, 6{, 4}, Артоболевський, 1927a; Київ, Пуща, f. *typica*, 1923, 07, 19—27, 5{, 3}, Артоболевський, 1927a; Київ, Пуща, f. *typica*, 1922, 05, 22, Артоболевський, 1927a; Київ, Пуща, f. *typica*, 1922, 07, 8, 2{, Артоболевський, 1927a; Київ, Святошин, ab. *ancilla* Selys, 1919, 05, 3, 1}, Артоболевський, 1927a; Київ, Святошин, ab. *ancilla* Selys,

1919, 06, 24, 1{, Артоболевський, 1927a; Київ, Святошин, ab. *ancilla* Selys, 1917, 05, 13—22, 2{, Артоболевський, 1927a; Київ, Святошин, ab. *ancilla* Selys, 1914, 05, 11, 1{, Артоболевський, 1927a; Київ, Святошин, f. *typica*, 1919, 06, 4—24, 2{, 2}, Артоболевський, 1927a; Київ, Святошин, f. *typica*, 1917, 05, 13, 2}, Артоболевський, 1927a; Київ, Святошин, f. *typica*, 1917, 05, 29, 2{, 2}, Артоболевський, 1927a; Київ, Святошин, f. *typica*, 1917, 05, 29, 1{, Артоболевський, 1927a; Київ, Святошин, f. *typica*, 1916, 05, 10, 1{, Артоболевський, 1927a; Київ, Святошин, f. *typica*, 1915, 05, 20, 1{, Артоболевський, 1927a; Київ, Святошин, f. *typica*, 1914, 05, 11, 4{, Артоболевський, 1927a; Київ, Святошин, f. *typica*, 1914, 05, 15, 1{, Артоболевський, 1927a; Київ, Сирець, ab. *ancilla* Selys, 1919, 07, 8, 1{, Артоболевський, 1927a; Київ, Сирець, f. *typica*, 1919, 06, 13, 2{, 1}, Артоболевський, 1927a; Київ, Сирець, f. *typica*, 1919, 07, 20, 1{, Артоболевський, 1927a; Київ, Сирець, f. *typica*, 1919, 07, 22, 2}, Артоболевський, 1927a; Київ, Сирець, f. *typica*, 1918, 07, 11, 1{, Артоболевський, 1927a; Київ, Труханів острів, ab. *ancilla* Selys, 1914, 05, 6—15, 2{, 1}, Артоболевський, 1927a; Київ, Щербинчик, ab. *ancilla* Selys, 1918, 07, 2, 1}, Артоболевський, 1927a; Переяслав-Хмельницький, Пристроми, р. Трубіж, маленькі ставки біля річки, 1992, 08, 19, Горб, Горб, неопубл. дані; Переяслав-Хмельницький, Студеники/Жовтневе, озеро в сосновому лісі, 1992, 08, 5—28, Горб, Горб, неопубл. дані; Переяслав-Хмельницький, Ташань, р. Супій, 1992, 08, 2, Горб, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Капустинці, біля р. Супій, 1992, 08, 2, Горб, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Фарбоване, біля р. Супій, ставки, 1992, 08, 2, Горб, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, парк, 1983, 06, 8, 1{, Горб, 1990; Яготинський, Яготин, р. Супій, 1995, 06, 18, 4{, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, р. Супій, 1988, 07, 2, 2{, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, оз. Супій, 1988, 07, 2, 5{, Горб, 1990; Яготинський, Яготин, оз. Супій, 1983, 06, 2, 1{, Горб, 1990; Яготинський, Яготин, оз. Супій, парк, штучні озера та заболочені луки, 1992, 08, 8, Горб, Горб, неопубл. дані. К р и м с ь к а : Selys, Hagen, 1850; ssp. taurica Selys, Selys, 1854; біля Сімферополя, ssp. taurica Selys, 1899, 05, 19, 1{, 1}, Бартенев, 1912a; Бельбек, ssp. taurica Selys, 1897, 05, 18—30, 4{, Бартенев, 1912a; Сімферополь, ssp. taurica Selys, 1899, 05, 25, 1}, Бартенев, 1912a; Бахчисарайський, Берегове, р. Альма, ssp. taurica Selys, 1997, 07, Горб, неопубл. дані; окол. Симферополя, 1894, 05, 22—13, Браунер, 1902. Л ь в і в с ь к а : Бродівський, Станіславчик, р. Стир, 1961, 06, 28, 54{, 16}, Павлюк, 1990; Дрогобицький, Трускавець, Fudakowski, 1932a; 1932b; Буський, Буськ, струмок, 1971, 06, 28, 2{, 1}, Павлюк, 1990; Радехівський, Лопатин, болото, 1971, 06, 29, 1{, 1}, Павлюк, 1990; Радехівський, Яструбичі, вид численний, розповсюджений в низинних та гористих районах, Dziędzielewicz, 1882; 1884; 1890; 1902; 1919; Кам'янко-Бузький, Новий Яричів, струмок, 1969, 06, 26, 7{, 2}, Павлюк, 1990; Львів, Брюховичі, 1}, Павлюк, 1990; Львів, Павлюк, 1989; Львів, ab. *ancilla* Selys, 3{, 1}, Павлюк, 1990; Перемишлянський, Дусанів, р. Гнила Липа, 1970, 06, 9, 4{, Павлюк, 1990; Перемишлянський, Дусанів, р. Гнила Липа, 1968, 06, 28, 1{, 1}, Павлюк, 1990; Нестерівський, Дубляни, болото, 1968, 06, 24, 2{, Павлюк, 1990; Нестерівський, Малехів, струмок, 1967, 07, 4, 3{, Павлюк, 1990; Миколаївський, Вербіж, р. Зубра, 1966, 06, 22, 1{, Павлюк, 1990; Пустомитівський, Черкаси, р. Щирець, 1981, 06, 14, 14{, 3}, Павлюк, 1990; Пустомитівський, Черкаси, р. Щирець, 1981, 07, 2, 12{, 8}, Павлюк, 1990; Пустомитівський, Давидів, р. Давидівка, 1967, 07, 20—28, 27{, 1}, Павлюк, 1990; Пустомитівський, Борщовичі, струмок, 1976, 07, 1, 4{, Павлюк, 1990; Пустомитівський, Борщовичі, струмок, 1968, 06, 27, 2{, Павлюк, 1990; Пустомитівський, Лисиничі, струмок, 1980, 08, 3, 1{, 2}, Павлюк, 1990; Пустомитівський, Ставчани, р. Ставчанка, 1967, 05, 29, 1}, Павлюк, 1990; Самбірський, Малинів, струмок, 1980, 08, 23, 15{, 14}, Павлюк, 1990; Самбірський, Малинів, струмок, 1978, 08, 17—27, 25{, 15}, Павлюк, 1990; Сокальський, Великі Мости, р. Рата, 1971, 08, 10, 5{, Павлюк, 1990; Яворівський, Івано-Франково, 1{, 1}, Павлюк, 1990; Яворівський, Івано-Франково, озеро з каналом, 1976, 07, 1, 1}, Павлюк, 1990; Яворівський, Страдч, р. Верещиця, 1969, 05, 15, 1}, Павлюк, 1990. Миколаївсь ка: пониззя Пд. Бугу, Волкова та ін., 1970. О д е с ь к а : Кілійський, Вилково, 1995, 06, 30, 1{, 1}, Gorb, Ermolenko, 1996; Одеса, 1902, 05, 28, Шугуров, 1903; окол. Одеси, 1903, 09, 14, Шугуров, 1903; П о л т а в с ь к а : 05, 10, Артоболевський, 1929б; ab. *ancilla* Selys, 07, 10, Артоболевський, 1929б; Кобеляцький, 40 верст від Кобеляк, помістя Тарахтайка, 1/4 версти від Дніпра, декілька боліт, 1915, 06, 11—16, 5{, 2}, Артоболевский, 1917г; Кобеляцький, 40 верст від Кобеляк, помістя Тарахтайка, 1/4 версти від Дніпра, декілька боліт, ab. *ancilla* Selys, 1915, 05, 26—31, 3}, Артоболевский, 1917г; Кобеляцький, 40 верст від Кобеляк, помістя Тарахтайка, 1/4 версти від Дніпра, декілька боліт, ab. *ancilla* Selys, 1915, 06, 11—16, 9{, 3}, Артоболевский, 1917г; Кобеляцький, 40 верст від Кобеляк, помістя Тарахтайка, 1/4 версти від Дніпра, декілька боліт, ssp. splendens, 1915, 05, 19—31, 5{, 3}, Артоболевский, 1917г; Полтава, Яреськи, ab. *ancilla* Selys, 1921, Артоболевський, 1923; Полтава, Яреськи, f. *typica*, 1921, Артоболевський, 1923. Р і в н е н с ь к а : Острозький, Ост рог, р. Вілія, 1976, 06, 20, 14{, 13}, Павлюк, 1990. Т е р н о п і л ь с ь к а : Борщівка, р. Горинь, Fudakowski, 1932a; Поділля, с. Більче-Золоте, 1}, Fudakowski, 1932b; Бережанський, Бережани, Fudakowski, 1932a; 1932b; Бережанський, Потутори, р. Золота Липа, 1970, 06, 10, 37{, 22}, Павлюк, 1990; Бучацький, Бучач, р. Стрипа, 1966, 05, 27, 1}, Павлюк, 1990; Бучацький, Озеряни, штучне озеро, 1967, 08, 15, 1{, Павлюк, 1990; Бучацький, Осовці, р. Стрипа, 1967, 08, 14, 39{, 16}, Павлюк, 1990; Заліщицький, Ворвулинці, 1{, 1},

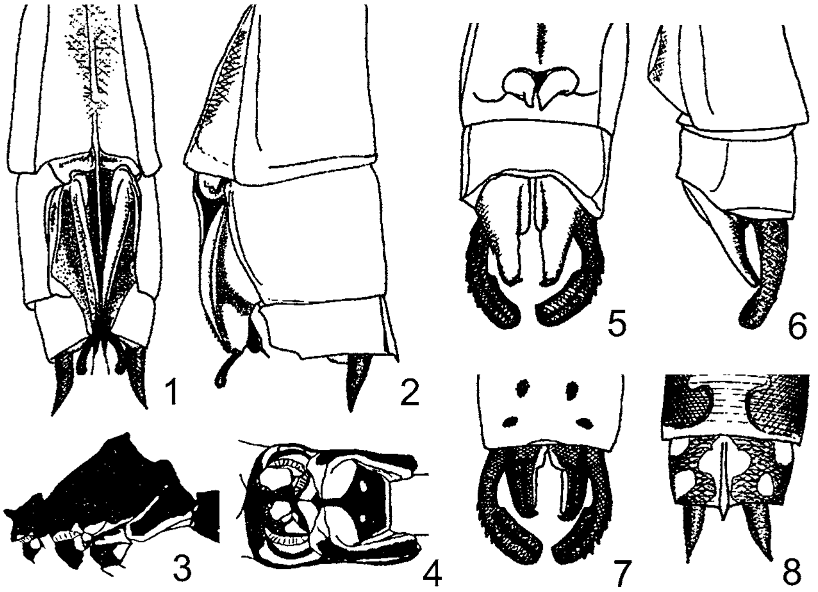

Рис. 21. *Calopteryx splendens*: 1 – IX та X сегменти черевця самиці знизу; 2 – IX та X сегменти черевця самиці зліва; 3 – груди зліва; 4 – задньогруди та перший сегмент черевця знизу; 5 – IX та X сегменти черевця та анальні придатки самця знизу; 6 – IX та X сегменти черевця та анальні придатки самця зліва; 7 – анальні придатки самця зверху; 8 – анальні придатки самиці зверху. 1, 2, 5—7 (Бешовски, 1994); 3, 4 (Wendler, Nüβ, 1994).

Павлюк, 1990; Заліщицький, Товсте, р. Тупа, 1968, 07, 21—22, 8{, 13}, Павлюк, 1990; Лановецький, Барсуки, Fudakowski, 1932a; Лановецький, Барсуки, Fudakowski, 1932a; 1932b; Лановецький, Борщівка, Fudakowski, 1932a; 1932b; Кременецький, Радянське, р. Іква, 1968, 06, 26, 9{, 2}, Павлюк, 1990; Кременецький, Радянське, р. Іква, 1967, 07, 17, 7{, 2}, Павлюк, 1990; Кременецький, Радянське, р. Іква, 1966, 06, 16, 32{, 16}, Павлюк, 1990; Кременецький, Кременець, Павлюк, Кузьмович, 1976; Кременецький, Лишня, р. Іква, 1966, 06, 9, 14{, 8}, Павлюк, 1990; Кременецький, Млинівці, р. Іква, 1968, 06, 8, 3{, 1}, Павлюк, 1990; Кременецький, Млинівці, р. Іква, 1964, 06, 16, 11{, 3}, Павлюк, 1990; Кременецький, Млинівці, р. Іква, 1958, 06, 25, 1{, 5}, Павлюк, 1990. Херсонська: Херсон, 05, 20, Браунер, 1902. Черкаська: Городищенський, Городище, f. *typica*, 1918, 07, 19, 1{, 1}, Артоболевський, 1927a; Городищенський, Мошно-Городищенське, f. *typica*, 1912, 2}, Артоболевський, 1927a; Канівський, р. Рось біля Богуслава, f. *typica*, 1921, 06, 12, 1{, 1}, Артоболевський, 1927a; Канівський, р. Рось біля с. Роскопанці, f. *typica*, 1921, 06, 21, 1{, 1}, Артоболевський, 1927a; Канівський, Карапиші, ab. *ancilla* Selys, 1921, 06, 9, 2{, Артоболевський, 1927a; Канівський, Карапиші, f. *typica*, 1921, 06, 9—10, 2{, Артоболевський, 1927a; Канівський, Карашино, ab. *ancilla* Selys, 1912, 06, 1}, Артоболевський, 1927a; Канівський, Карашино, f. *typica*, 1912, 06, 1{, Артоболевський, 1927a; Канівський, Канівський заповідник Горб, 1992; Канівський, Корсунь, f. *typica*, 1916, 05, 30, 1{, Артоболевський, 1927a. Чернівецька: Кіцманський, Кіцмань St. Quentin, 1932; Сторожинецький, Жадова St. Quentin, 1932; Хотинський, Клишківці Браунер, 1910.

2. Calopteryx virgo Linnaeus, 1758

Рис. 22. На заході України це вид розповсюджений дуже нерівномірно, на сході доходить до Києва. В Херсонській та Донецькій областях, а також в Криму відомий як дуже рідкісний вид. В деяких місцях вид звичайний, але переважно рідкісний. В Чернігівській, Полтавській, Харківській, Одеській областях та в Західноукр. Поліссі не зареєстрований. В Карпатах не піднімається вище лісового поясу.

Вінницька: Вінниця, 1890, 06, 5, 1}, Артоболевський, 1929a. Волинська: Поділля, 1}, Fudakowski, 1932b; Поділля, окол. Зомчева, 1}, Fudakowski, 1932b; Поділля, с. Бережани, 1}, Fudakowski, 1932b; Поділля, с. Древляки, 1}, Fudakowski, 1932b; Поділля, с. Слобода, 1}, Fudakowski, 1932b; Горохівський, Журавники, р. Липа, 1971, 08, 17—18, 3{, Павлюк, 1990; Луцьк, Fudakowski, 1932a; 1932b; окол. Луцька, Fudakowski, 1932a. Житомирська: Житомир, 1890, 06, 5, 1}, Артоболевський, 1929a; Радомишльський, Belke, 1866. Закарпатська: Виноградівський, Онок, досить звичайний, Грабар, 1933; Рахівський, Великий Бичків, Kohaut, 1896; Перечинський, Ворочево, Грабар, 1933; Мукачівський, Брестів, Mocsari, 1877; окол. Ужгорода, Hrabar, 1905; Ужгород, Грабар, 1933; Ужгород, Kohaut, 1896; Ужгородський, Антонівка, Грабар, 1933; Ужгородський, Кіблярі, Грабар, 1933; Ужгородський, Камениця, Грабар, 1933; Ужгородський,

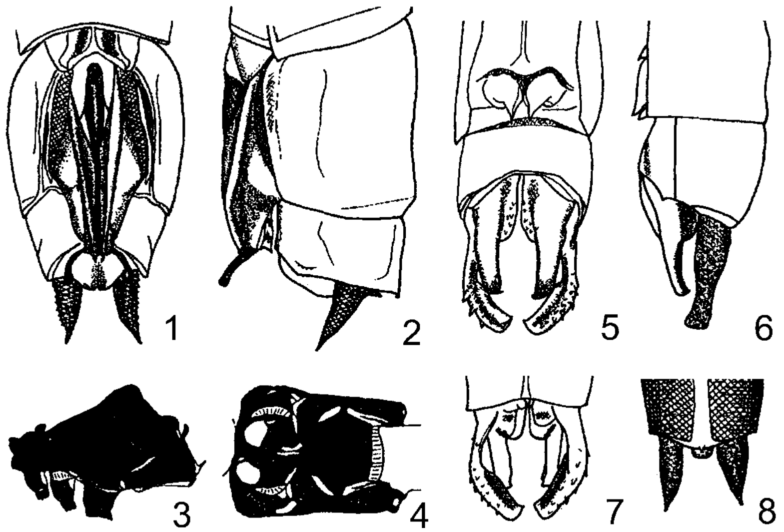

Рис. 22. *Calopteryx virgo*: 1 – IX та X сегменти черевця самиці знизу; 2 – IX та X сегменти черевця самиці зліва; 3 – груди зліва; 4 – задньогруди та перший сегмент черевця знизу; 5 – IX та X сегменти черевця та анальні придатки самця знизу; 6 – IX та X сегменти черевця та анальні придатки самця зліва; 7 – анальні придатки самця зверху; 8 – анальні придатки самиці зверху. 1, 2, 5—7 (Бешовски, 1994); 3, 4 (Wendler, Nüβ, 1994).

Ореховиця, Грабар, 1933; Ужгородський, Циганівці, р. Цигани, 1967, 07, 13, 2{, Павлюк, 1990. Івано-Фран к івсь ка: зрідка на північному сході Галичини, var. *violacea* Dziedz., Dzięzdzielewicz, 1890; 1902; 1904; 1919; Івано-Франківськ, струмок, 1971, 07, 17—25, 1{, 1}, Павлюк, 1990; Івано-Франківськ, струмок, 1966,

7, 16, 1{, 1}, Павлюк, 1990; Івано-Франківськ, струмок, 1966, 07, 19—27, 1{, 2}, Павлюк, 1990; Івано-Франківськ, струмок, 1966, 07, 7, 1{, 1}, Павлюк, 1990; Івано-Франківськ, струмок, 1965, 07, 12, 1}, Павлюк, 1990; Івано-Франківськ, струмок, 1965, 07, 4, 1}, Павлюк, 1990; Богородчанський, Старуня, Fudakowski, 1932a; 1932b; Калуський, Калуш, р. Сивка, 1967, 08, 20, 24{, 3}, Павлюк, 1990; Коломийський, Слобода, Fudakowski, 1932a; 1932b; Надвірнянський, Микуличин, розповсюджений по всій території Передкарпаття, в горах – по межі лісу, Dzięzdzielewicz, 1890; 1902; 1904; 1919; Тисменецький, Тисмениця, р. Стримба, 1974, 08, 11, 1{, 2}, Павлюк, 1990. Київ ська: Київ, Ірпінь, 1917, 05, 25, 1}, Артоболевський, 1927a. Кримська: Алупка, Пд. Крим, ssp. *virgo*, 1{, Бартенев, 1912a. Львівська: Бродівський, Пеняки, 2}, Павлюк, 1990; Городокський, Велихівка, біля Великого Любеня, 1969, 1{, Павлюк, 1990; Золочівський, Золочів, Fudakowski, 1932a; 1932b; Львів, Брюховичі, 3{, 1}, Павлюк, 1990; Львів, Брюховичі, струмок, 1974, 06, 21, 13{, 2}, Павлюк, 1990; Львів, Павлюк, 1989; Перемишлянський, Добряничі, 1{, Павлюк, 1990; Перемишлянський, Дусанів, р. Гнила Липа, 1970, 06, 9, 1{, Павлюк, 1990; Перемишлянський, Перемишляни, р. Гнила Липа, 1968, 06, 6, 1}, Павлюк, 1990; Нестерівський, Дубляни, болото, 1968, 06, 24, 1{, Павлюк, 1990; Нестерівський, Малехів, струмок, 1967, 07, 4, 5{, Павлюк, 1990; Миколаївський, Тростянець, р. Зубра, струмок, 1967, 08, 4, 2{, 2}, Павлюк, 1990; Пустомитівський, Давидів, р. Давидівка, 1967, 07, 20, 7{, 2}, Павлюк, 1990; Пустомитівський, Давидів, р. Давидівка, 1967, 07, 28, 40{, 16}, Павлюк, 1990; Пустомитівський, Борщовичі, струмок, 1976, 07, 1, 1{, Павлюк, 1990; Пустомитівський, Борщовичі, струмок, 1968, 06, 27, 1{, Павлюк, 1990; Пустомитівський, Лисиничі, 1980, 1{, Павлюк, 1990; Пустомитівський, Лисиничі, струмок, 1980, 08, 3, 2{, 6}, Павлюк, 1990; Самбірський, Рудки, р. Вишенка, 1{, Павлюк, 1990; Самбірський, Малинів, струмок, 1980, 08, 23, 5{, 4}, Павлюк, 1990; Самбірський, Малинів, струмок, 1978,

8, 27, 1{, Павлюк, 1990; Яворівський, Івано-Франково, 3{, 2}, Павлюк, 1990; Яворівський, Рокитне, 2{, 2}, Павлюк, 1990. Миколаївська: пониззя Пд. Бугу, Волкова та ін., 1970. Тернопільська: Бережан-ський, Бережани, Fudakowski, 1932a; 1932b; Заліщицький, Заліщики, не рідкісний, Fudakowski, 1932a; 1932b; Заліщицький, Товсте, р. Тупа, 1968, 07, 22, 1}, Павлюк, 1990; Кременецький, Кременець, Павлюк, Кузьмович, 1976; Кременецький, Лишня, р. Іква, 1967, 06, 2, 4{, Павлюк, 1990; Кременецький, Млинівці, р. Іква, 1963, 06, 6, 6{, 1}, Павлюк, 1990. Херсонська: Херсон, 05, 20, Браунер, 1902. Чернівецька: Вижницький, Мигово, численний, St. Quentin, 1932; Сторожинецький, Жадова, St. Quentin, 1932; Хотинський, Клишківці, Браунер, 1910; Хотинський, Клишківці, Браунер, 1910.

Родина Lestidae

3. *Lestes barbara* Fabricius, 1798

Рис. 23. Розповсюджений по всій території України, але заселяє меншу кількість біотопів, ніж *Lestes sponsa* і поступається йому чисельністю. Імаго надають перевагу більш сухим місцям.

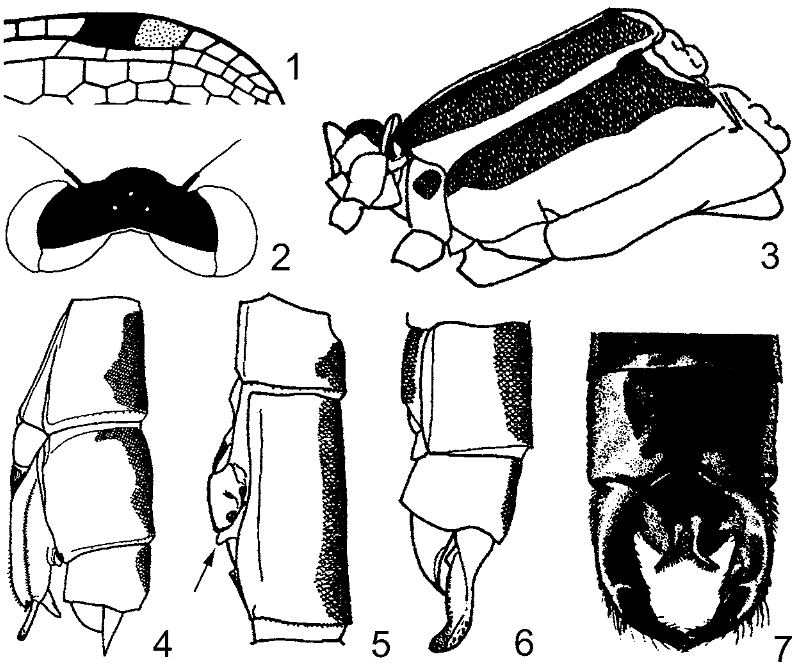

Рис. 23. *Lestes barbara*: 1 – птеростигма крила; 2 – голова, вигляд зверху; 3 – груди зліва; 4 – IX та X сегменти черевця самиці зліва; 5 – I та II сегменти черевця самця зліва; 6 – IX та X сегменти черевця та анальні придатки самця зліва; 7 – анальні придатки самця зверху. 1, 2, 7 (Wendler, Nüβ, 1994); 3—6 (Бешовски, 1994).

Вінницька: Балтський, Грушки, 1914, 1}, Артоболевський, 1927б. Волинська: Поділля, 1}, Fudakowski, 1932b; Володимир-Волинський, Володимир-Волинський, Павлюк, 1974; Луцьк, болото, 1969, 06, 24, 1}, Павлюк, 1990; Любомльський, Свитязь, Павлюк, 1974; Турійський, Крать, Павлюк, 1974. Дніпропетровська: Павлоградський, Верещанка, 1913, 06, 14—15, Артоболевський, 1929а. Житомирська: Новоград-Волинський, Новоград-Волинський, 1909, 07, 12—21, 2{, 1}, Солодовников, 1927. Закарпатська: Виноградівський, Виноградів, Грабар, 1933; Виноградівський, Онок, Грабар, 1933; Перечинський, Перечин, Грабар, 1933; Ужгород, Грабар, 1933; Ужгород, Hrabar, 1905; Ужгород, Kohaut, 1886; Ужгородський, Невицьке, болото, 1967, 07, 7, 1{, 2}, Павлюк, 1990; Ужгородський, Середнє, Грабар, 1933; Ужгородський, Середнє, болото, 1967, 07, 12, 1{, 1}, Павлюк, 1990; Ужгородський, Циганівці, болото, 1967, 07, 13, 4{, 1}, Павлюк, 1990; Хустський, Хуст, Грабар, 1933; Хустський, Хуст, р. Тиса, болото, 1968, 06, 14, 16{, 12}, Павлюк, 1990; Хустський, Хуст, р. Тиса, болото, 1966, 09, 8—10, 11{, 2}, Павлюк, 1990; Хустський, Хуст, р. Тиса, стариця, 1966, 09, 10—14, 1{, 2}, Павлюк, 1990. Івано-Франківська: на стаціонарі АН України поблизу г. Говерли, 1371 м н. р. м., вид розповсюджений по всій Галичині, найбільш численний на Поділлі в ярах р. Дністер, Dziędzielewicz, 1902; 1919; Івано-Франківськ, болото, 1967, 08, 10—12, 11{, 3}, Павлюк, 1990; Івано-Франківськ, болото, 1966, 07, 15—21, 30{, 6}, Павлюк, 1990; Івано-Франківськ, болото, 1966, 08, 25, 10{, 2}, Павлюк, 1990; Івано-Франківськ, болото, 1966, 09, 5, 3{, 2}, Павлюк, 1990; Богородчанський, Солотвин, болото, 1970, 08, 17, 6{, 6}, Павлюк, 1990; Богородчанський, Старуня, Fudakowski, 1932a; Коломийський, Коломия, вершина Ребровач біля Ворохти, 1200 м н. р. м., вид розповсюджений по всій Галичині, найбільш численний на Поділлі в ярах р. Дністер, Dziędzielewicz, 1902; 1919; Надворнянський, Микуличин, 1{, 1}, Павлюк, 1990; Тисменецький, Крихівці, болото, 1965, 07, 10—12, 1{, 4}, Павлюк, 1990; Тисменецький, Підпечери, болото, 1965, 07, 8, 2{, 4}, Павлюк, 1990; Тлумачський, Нижнів, болото, 1970, 08, 26, 2{, Павлюк, 1990. Київська: Баришівський, Веселинівка, два ставки і заболочені луки, 1992, 08, 1, Горб, Горб, неопубл. дані; Баришівський, Перемога, два маленькі ставки, 1992, 08, 8, Горб, Горб, неопубл. дані; Баришівський, Масківці, ставок у полі, 1992, 07, 23, Горб, Горб, неопубл. дані; Баришівський, Пилипча, р. Недра, 1992, 08, 4, Горб, Горб, неопубл. дані; Баришівський, Поділля, три озерця і заболочені луки, 1992, 08, 1, Горб, Горб, неопубл. дані; Баришівський, Новотроянда, два штучні ставки та заболочені луки, 1992, 07, 30, Горб, Горб, неопубл. дані; Баришівський, Семенівка, 2 км Пн., два озера, 1992, 08, 5, Горб, Горб, неопубл. дані; Бориспільський, звичайний, 1917, 06, Артоболевский, 1917б; Згурівський, Мала Березанка, два ставки, 1992, 08, 13, Горб, Горб, неопубл. дані; Київ, 1913, 08, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, дача Бернера, 1917, 08, 16, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, заплавні луки, 1917, 08, 26, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, оз. Імшане, 1914, Шарлемань, Артоболевский, 1915; Переяслав-Хмельницький, Студеники/Жовтневе, озеро в сосновому лісі, 1992, 08, 5—28, Горб, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, оз. Супій, ставки рибгоспу, 1995, 07, 15, 20{, 10}, Горб, неопубл. дані. Кримська: Браунер, 1903;, Hagen, 1856;, Hagen, 1858;, Selys, Hagen, 1850;, звичайний, Мальцев, 1953;, г. Кастель, Алушта, Пд. Крим, 1900, 05,

19, 8{, 6}, Бартенев, 1912а;, Алушта, Пд. Крим, 1900, 06, 2—20, 13{, 5}, Бартенев, 1912а;, Мухалатка, Пд. Крим, 1902, 07, 5—22, 3{, Бартенев, 1912а;, Тархан-Сунак, 1894, 06, 24, Браунер, 1902. Львівська: Дрогобицький, Доброгостів, Fudakowski, 1932a; Городокський, Городок, Łomnicki, 1877; Львів, Павлюк, 1989; Львів, вид розповсюджений по всій Галичині, найбільш численний на Поділлі в ярах р. Дністер, Dziędzielewicz, 1902; 1919; Нестерівський, Дубляни, болото, 1968, 06, 24, 2}, Павлюк, 1990; Яворівський, Івано-Франково, вид розповсюджений по всій Галичині, найбільш численний на Поділлі в ярах р. Дністер, Dziędzielewicz, 1902; 1919. О д е с ь к а : Кілійський, Вилково, 1995, 09, 19—20, 1{, 1}, Gorb, Ermolenko, 1996; Кілійський, Приморське, 1995, 06, 17, 2}, Gorb, Ermolenko, 1996; Кілійський, Приморське, 1995, 06, 20, 2}, Gorb, Ermolenko, 1996; Кілійський, Приморське, 1995, 06, 21, 2{, Gorb, Ermolenko, 1996; Кілійський, Приморське, 1995, 06, 24—27, 3{, 2}, Gorb, Ermolenko, 1996; Кілійський, Приморське, 1995, 07, 2, 1{, Gorb, Ermolenko, 1996; Кілійський, Приморське, 1995, 09, 3—16, 1{, 2}, Gorb, Ermolenko, 1996; Кілійський, окол. Вилково, острів Єрмаков, 1995, 09, 15, 1}, Gorb, Ermolenko, 1996; Павлоградський, Верещанка, 1915, 2}, Артоболевський, 1929а. П о л т а в с ь к а : , 06, 12, Артоболевський, 1929б;, 08, 9, Артоболевський, 1929б; Кобеляцький, 40 верст від Кобеляк, помістя Тарахтайка, 1/4 версти від Дніпра, декілька боліт, 1915, 05, 31, 1}, Артоболевский, 1917г; Кобеляцький, 40 верст від Кобеляк, помістя Тарахтайка, 1/4 версти від Дніпра, декілька боліт, 1915, 06, 6—25, 5{, 3}, Артоболевский, 1917г; Кобеляцький, 40 верст від Кобеляк, помістя Тарахтайка, 1/4 версти від Дніпра, декілька боліт, 1915, 07, 2—7, 1{, 1}, Артоболевский, 1917г; Полтава, Яреськи, 1921, Артоболевский, 1923. Т е р н оп і л ь с ь к а : Поділля, с. Більче-Золоте, 1}, Fudakowski, 1932b; Чортківський, Чортків, вид розповсюджений по всій Галичині, найбільш численний на Поділлі в ярах р. Дністер, Dziędzielewicz, 1902; 1919; Борщівський, Більче-Золоте, Fudakowski, 1932a; Гусятинський, Буцики, 1}, Павлюк, 1990; Кременецький, Кременець, Павлюк, Кузьмович, 1976; Тернопіль, вид розповсюджений по всій Галичині, найбільш численний на Поділлі в ярах р. Дністер, Dziędzielewicz, 1902; 1919. Х е р с о н с ь к а : , Дельта Дніпра, Волкова та ін., 1970; Херсон, дві знахідки, 1896, 06, 18—19, Браунер, 1902. Ч е р к а с ь к а : Канівський, Канів, держзаповідник, заболочені луки, 1988, 07, 11, Горб, 1991в; Канівський, Канів, держзаповідник, заболочені луки, 1988, 07, 6, 2}, Горб, 1991в; Канівський, Канів, держзаповідник, Скіфське городище, 1988, 07, 7, Горб, 1991в; Канівський, Пекарі, озеро, 1988, 07, 9, Горб, 1991в; Канівський, Пекарі, озеро, 1988, 07, 9, 5}, Горб, 1991в; Канівський, Пекарі, озеро, 1988, 07, 9, 2}, Горб, неопубл. дані; Канівський, околиці Канівського заповідника, лівий берег Дніпра, заплавні луки, 1988, 07, 06, 2{, Горб, 1991в; Канівський, околиці Канівського заповідника, лівий берег Дніпра, заплавні луки, 1988, 07, 06— 08, 1{, 2}, Горб, 1991в; Канівський, с. Пекарі, озеро, 1988, 07, 09, 5}, Горб, 1991в. Ч е р н і в е ц ь к а : Вижницький, Мигово, St. Quentin, 1932; Кіцманський, Кіцмань, St. Quentin, 1932; Хотинський, Клишківці, 1907, 06, 15, 1}, Браунер, 1910; Хотинський, Клишківці, Браунер, 1910. Ч е р н і г і в с ь к а : Бахмацький, Батурин, біля соснового лісу, 1988, 07, 15—19, Горб, неопубл. дані; Конотопський, Гайворон, 1919, 08, 23, Артоболевский, 1926.

4. Lestes dryas Kirby, 1890

Рис. 24. Переважно звичайний вид. Однак чисельність в різних біотопах різна: буває масовим, місцями нечисленний, а в деяких областях не зареєстрований. Розповсюджений в Західноукр. Поліссі, Західному Лісостепу, Передкарпатті, Карпатах, Закарпатській низовині, відмічений в Житомирській, Київській, Полтавській, Херсонській областях та в Криму. В Карпатах знайдений на висоті 1650 м н. р. м.

Волинська: Поділля, 1}, Fudakowski, 1932b; Горохівський, Журавники, р. Липа, болото, 1971, 08, 18, 9{, 4}, Павлюк, 1990; Горохівський, Журавники, р. Липа, болото, 1969, 07, 3, 4{, Павлюк, 1990; Горохівський, Горохов, ставок, 1969, 07, 3, 1{, 1}, Павлюк, 1990; Ратнівський, Ратне (р. Прип'ять, Радехів, Любомль), Павлюк, 1974; Ратнівський, Тур, оз. Довге, 1976, 06, 23, 1}, Павлюк, 1990; Ковельський, Ковель, р. Тур'я, 1967, 06, 25, 1}, Павлюк, 1990; Луцьк, болото, 1969, 06, 24, 14{, 6}, Павлюк, 1990; Любешівський, Любешів, Fudakowski, 1932a; 1935; Любешівський, Мельники, оз. Пісочне, Павлюк, 1974; Любешівський, окол. Любешева, Fudakowski, 1932a; Любомльський, Згорани, Павлюк, 1974; Любомльський, Свитязь, Павлюк, 1974; Любомльський, Шацьк, оз. Чорне та оз. Люцимер, Павлюк, 1974; Турійський, Крать, болото, 1971, 06, 15, 9{, 3}, Павлюк, 1990. Жи томир ська : Новоград-Волинський, Новоград-Волинський, 1909, 05, 21, Солодовников, 1927; Новоград-Волинський, Новоград-Волинський, 1909, 06, 17—30, Солодовников, 1927; Новоград-Волинський, Новоград-Волинський, 1909, 07, 10—29, Солодовников, 1927; Новоград-Волинський, Новоград-Волинський, 1909, 08, 7, Солодовников, 1927. Закарпатська: під перевалом між горами Пожижевська і Брескул, 1650 м н. р. м., дещо Пд-Сх. г. Говерли, Fudakowski, 1932a; 1935; Свалявський, Вовкове, болото, біля форелевого господарства "Свалява", 1967, 07, 18, 15{, 5}, Павлюк, 1990; Ужго род, Kohaut, 1896; Ужгород, Pongrцcz, 1914; Ужгородський, Демечі, болото, 1967, 07, 8, 1{, Павлюк, 1990; Ужгородський, Мала Добронь, болото, 1967, 07, 8, 1{, Павлюк, 1990; Ужгородський, Середнє, болото, 1967, 07, 12, 1}, Павлюк, 1990; Ужгородський, Циганівці, болото, 1967, 07, 13, 16{, Павлюк, 1990. І в а н о - Фр а н к і в с ь к а : Івано-Франківськ, болото, 1967, 08, 12, 4{, Павлюк, 1990; Івано-Франківськ, болото, 1966, 07, 15—18, 6{, 2}, Павлюк, 1990; Івано-Франківськ, болото, 1965, 06, 30, 3{, 1}, Павлюк, 1990; Івано-Франківськ, болото, 1965, 07, 6—17, 9{, 3}, Павлюк, 1990; Івано-Франківськ, болото, 1965, 08, 6—16, 12{, 6}, Павлюк, 1990; Галицький, Немшин, р. Дністер, стариця, 1970, 08, 15, 1{, Павлюк, 1990; Богородчанський, Солотвин, болото, 1973, 08, 29, 27{, 5}, Павлюк, 1990; Богородчанський, Солотвин, болото, 1970, 08, 17, 81{, 39}, Павлюк, 1990; Богородчанський, Старуня, Fudakowski, 1932a; 1935; Надворнянський, Ворохта, болото, 1965, 08, 9, 1}, Павлюк, 1990; Надворнянський, Ворохта, під горою Туркул в Карпатах, озерце,

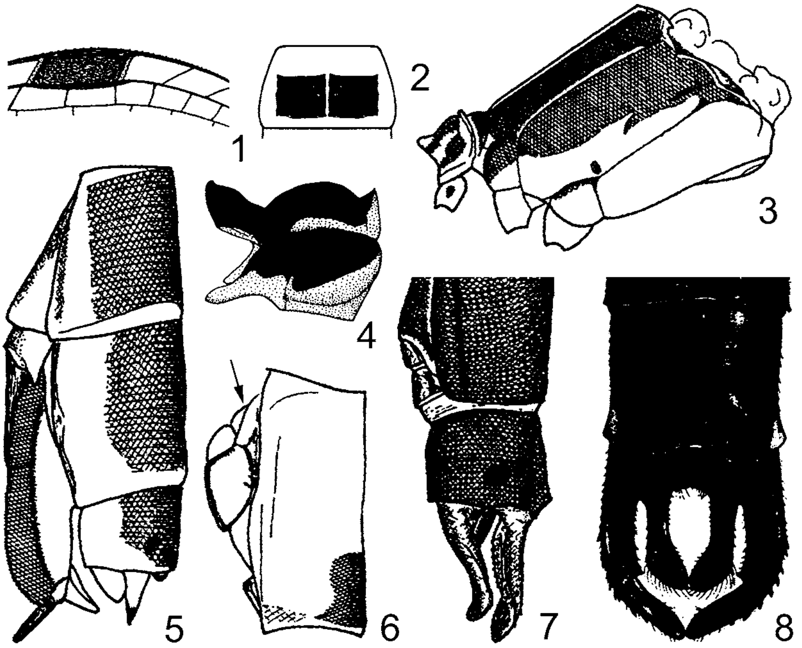

Рис. 24. *Lestes dryas*: 1 – птеростигма крила; 2 – перший сегмент черевця, вигляд зверху; 3 – груди зліва; 4 – груди зліва; 5 – IX та X сегменти черевця самиці зліва; 6 – I та II сегменти черевця самця зліва; 7 – IX та X сегменти черевця та анальні придатки самця зліва; 8 – анальні придатки самця зверху. 1, 3, 5—7 (Бешовски, 1994); 2, 4, 8 (Wendler, Nüβ, 1994).

1965, 08, 10, 5{, 2}, Павлюк, 1990; Надвірнянський, Микуличин, вид широко розповсюджений, Dziędziele-wicz, 1880; 1902; 1919; Надвірнянський, Яремча, болото, 1967, 08, 22, 8{, 2}, Павлюк, 1990; Тисменецький, Крихівці, болото, 1965, 07, 10—12, 1{, 3}, Павлюк, 1990; Тисменецький, Підпечери, калюжа, 1965, 07, 8—14, 4{, 2}, Павлюк, 1990. Київ ська: Бориспільський, 1917, 06, Артоболевский, 1917б; Київ, 1913, 08, 1}, Шарлемань, Артоболевский, 1915; Київ, заплавні луки, 1917, 08, 26, Артоболевський, 1927а; Київ, Києво-Межигірське лісн., 1917, 08, 18, 2{, 3}, Артоболевський, 1927а; Київ, Межигір'я, 1916, 06, 20, 1{, Артоболевський, 1927а; Київ, оз. Імшане, 1913, 08, 1}, Шарлемань, Артоболевский, 1915; Київ, Святошин, 1914, 06, 16, 2{, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, Сирець, 1918, 09, 4, 1}, Артоболевський, 1927а; Яготинський, Яготин, оз. Супій, ставки рибгоспу, 1995, 07, 15, 2}, Горб, неопубл. дані. Кримська: Алушта, Пд. Крим, 1900, 06, 2, 1{, Бартенев, 1912а. Львівська: Радехівський, Лопатин, болото, 1971, 06, 29, 10{, 3}, Павлюк, 1990; Львів, Павлюк, 1989; Львів, Голоско, ставок, 1965, 09, 18, 2{, Павлюк, 1990; Пустомитівський, Борщовичі, болото, 1968, 07, 23, 2{, 1}, Павлюк, 1990; Сокальський, Червоноград, болото, 1971, 08, 10, 1}, Павлюк, 1990; Турківський, Турка, ставок, 1967, 07, 5, 5{, 1}, Павлюк, 1990; Яворівський, Івано-Франково, Dzįędzielewicz, 1880; 1902; 1919; Яворівський, Борки, болото, 1976, 08, 25, 1{, 1}, Павлюк, 1990; Яворівський, Рясне, болото, 1976, 08, 30, 1}, Павлюк, 1990. П олт ав ськ а: 06, 26, Артоболевський, 1929б; 08, 6, Артоболевський, 1929б; Кобеляцький, 40 верст від Кобеляк, помістя Тарахтайка, 1/4 версти від Дніпра, декілька боліт, 1915, 06, 26, 1}, Артоболевский, 1917г; Полтава, Яреськи, 1921, Артоболевський, 1923. Тернопільська: Бережанський, Бережани, озеро, 1970, 06, 9, 1}, Павлюк, 1990; Бережанський, Підгайці, озеро, 1969, 07, 31, 2}, Павлюк, 1990; Борщівський, Більче-Золоте, Fudakowski, 1932а; 1935; Борщівський, Бабинці, Łomnicki, 1877; Бучацький, Озеряни, озеро, 1967, 08, 15, 2}, Павлюк, 1990; Бучацький, Осовці, болото, 1967, 08, 14, 1}, Павлюк, 1990; Кременецький, Радянське, р. Іква, 1968, 06, 26, 7{, 5}, Павлюк, 1990; Кременецький, Кременець, Павлюк, Кузьмович, 1976; Кременецький, Лишня, р. Іква, 1965, 06, 17, 3{, 2}, Павлюк, 1990. Херсонська: Херсон, у великій кількості, 06, Браунер, 1902. Ч ер кась ка: Канівський, с. Пекарі, озеро, 1989, 06, 13, 2{, 3}, Горб, 1992. Чернівецька: Вижницький, Мигово, St. Quentin, 1932; Кіцманський, Кіцмань, St. Quentin, 1932; Сторожинецький, Жадова, St. Quentin, 1932; Сторожинецький, Слобода-Комаровці, St. Quentin, 1932.

5. Lestes macrostigma Eversmann, 1836

Рис. 25, 27. Вид численний в Криму, дещо північніше трапляється все рідше. Відмічений в дельті р. Дунай, в околицях Херсона, біля Кам'янець-Подільського, в Гайворонському районі Кіровоградської області, в Донецькій та Харківській областях.

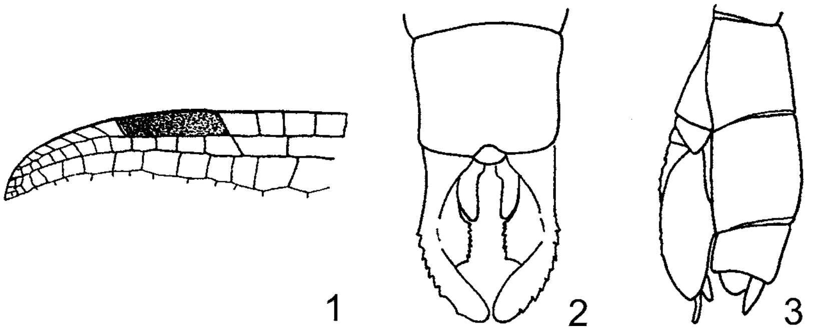

Рис. 25. *Lestes macrostigma*: 1 – птеростигма крила; 2 – анальні придатки самця зверху; 2 – IX та X сегменти черевця самиці зліва (Бешовски, 1994).

Вінницька: Belke, 1859. Кр имська: личинки: степові водойми, імаго: лісосмуги, 06—07, Мальцев, 1953; Салькове, 1923, 05, 8, 2{, 2}, Артоболевський, 1929a; Тархан-Сунак, численний, 1894, 06, 16, Браунер, 1902. Одеська: Кілійський, Приморське, 1995, 06, 16—25, 3{, Gorb, Ermolenko, 1996. Херсонська: Херсон, у великій кількості, 06, Браунер, 1902.

6. Lestes sponsa Hansemann, 1823

Рис. 26. Майже на всій території України вид є масовим і широко розповсюдженим.

Волинська: Поділля, 1}, Fudakowski, 1932b; Поділля, с. Древляки, 1}, Fudakowski, 1932b; Поділля, с. Підгатиці, 1}, Fudakowski, 1932b; Горохівський, Журавники, р. Липа, болото, 46{, 25}, Павлюк, 1990; Горохівський, Горохів, ставок, 39{, 13}, Павлюк, 1990; Володимир-Волинський, Володимир-Волинський, р. Луга, 15{, 5}, Павлюк, 1990; Володимир-Волинський, Нововолинськ, ставок, 63{, 44}, Павлюк, 1990; Ратнівський, Заболоття, оз. Тур, Павлюк, 1974; Ратнівський, Ратне, р. Прип'ять, Павлюк, 1974; Камінь-Каширський, Камінь-Каширський, ставок, 1{, 4}, Павлюк, 1990; Ковельський, Бруховичі, риб. ставок, 3{,

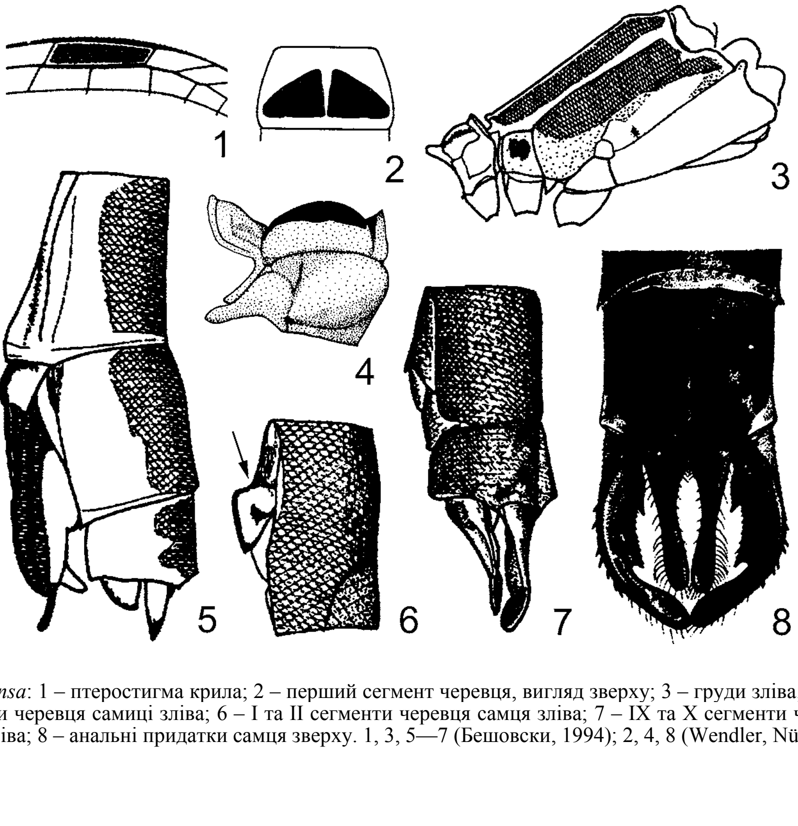

Рис. 26. *Lestes sponsa*: 1 – птеростигма крила; 2 – перший сегмент черевця, вигляд зверху; 3 – груди зліва; 4 – груди зліва; 5 – IX та X сегменти черевця самиці зліва; 6 – I та II сегменти черевця самця зліва; 7 – IX та X сегменти черевця та анальні придатки самця зліва; 8 – анальні придатки самця зверху. 1, 3, 5—7 (Бешовски, 1994); 2, 4, 8 (Wendler, Nüβ, 1994).

1}, Павлюк, 1990; Ковельський, Ковель, р. Тур'я, 32{, 14}, Павлюк, 1990; Луцьк, Fudakowski, 1932a; Луцьк, Fudakowski, 1932a; 1932b; Луцьк, болото, 2{, 1}, Павлюк, 1990; Любешівський, Велика Глуша, болото, 1{, 12}, Павлюк, 1990; Любешівський, Любешів, Fudakowski, 1932a; 1932b; Любешівський, Мельники, оз. Пісочне та Мошно, Павлюк, 1974; Любешівський, окол. Любешева, Fudakowski, 1932a; Любомльський, Згорани, Павлюк, 1974; Любомльський, Радехів, Павлюк, 1974; Любомльський, Кам'янка, рибгосп "Ладинка", Павлюк, 1974; Любомльський, Куснища, Павлюк, 1974; Любомльський, Любомль, Павлюк, 1974; Любомльський, Піща, Павлюк, 1974; Любомльський, Свитязь, Павлюк, 1974; Любомльський, Шацьк, оз. Люцимер, Павлюк, 1974; Турійський, Кратъ, болото, 2{, Павлюк, 1990. Дніпроп етр овська: Павлоградський, Верещанка, 1913, 06, 11—13, 6{, 5}, Артоболевський, 1929a. Донецька: Слов'янський, стариці Сів. Донця, біля с. Богородичне, Олигер, 1975. Житомирська: Радомишльський, Теремці, 1919, 07, 5, 1{, Артоболевський, 1927a; Новоград-Волинський, Новоград-Волинський, 1909, 06, 8—30, Солодовников, 1927; Ново-град-Волинський, Новоград-Волинський, 1909, 07, 5—29, Солодовников, 1927. Закарпатська: Виноградівський, Великі Ком'яти, Грабар, 1933; Виноградівський, Виноградів, Грабар, 1933; Виноградівський, Онок, Грабар, 1933; Ужгород, Грабар, 1933; Ужгород, Hrabar, 1905; Ужгород, Kohaut, 1896; Ужгород, Pongrцcz, 1914; Ужгородський, Чоп, р. Латориця, стариця, 1{, Павлюк, 1990; Ужгородський, Демечі, болото, 4{, 2}, Павлюк, 1990; Ужгородський, Невицьке, болото, 1}, Павлюк, 1990; Хустський, Хуст, р. Тиса, стариця, 8{, 8}, Павлюк, 1990. Ів аноФран ківська: Івано-Франківськ, болото, 94{, 31}, Павлюк, 1990; Галицький, Галич, болото, 11{, 3}, Павлюк, 1990; Галицький, Бурштин, р. Гнила Липа, стариця, 39{, 34}, Павлюк, 1990; Галицький, Медуха, риб. ставок, 283{, 30}, Павлюк, 1990; Галицький, Немшин, стариця р. Дніс, 65{, 3}, Павлюк, 1990; Богородчанський, Солотвин, болото, 84{, 9}, Павлюк, 1990; Богородчанський, Старуня, Fudakowski, 1932a; 1932b; Долинський, Велика Тур'я, болото, 1}, Павлюк, 1990; Долинський, Долина, озеро, 18{, 6}, Павлюк, 1990; Рогатинський, Загір'я, риб. ставок, 62{, 29}, Павлюк, 1990; Калуський, Калуш, болото, 19{, 3}, Павлюк, 1990; Коломийський, Коломия, 2{, Павлюк, 1990; Коломийський, Отиня, ставок, 32{, 1}, Павлюк, 1990; Надвornянський, Кременці, 1{, Павлюк, 1990; Надвірнянський, Яремча, Павлюк, 1981; Тисменецький, Підпечери, калюжа, 1}, Павлюк, 1990; Тисменецький, Побережжя, болото, 6{, 8}, Павлюк, 1990; Тисменецький, Пшеничники, риб. ставок, 62{, 29}, Павлюк, 1990; Тисменецький, Тисмениця, ставок, 7{, 9}, Павлюк, 1990; Тисменецький, Хом'яківка, риб. ставок, 5{, 5}, Павлюк, 1990; Тлумачський, Нижнів, болото, 2}, Павлюк, 1990. Київсь ка: Баришівський, Березань, р. Недра, заболочені луки, 1992, 07, 30, Горб, Горб, неопубл. дані; Баришівський, Баришівка, р. Трубіж, 1992, 07, 28, Горб, Горб, неопубл. дані; Баришівський, Веселинівка, два ставки і заболочені луки, 1992, 08, 1, Горб, Горб, неопубл. дані; Баришівський, Гостролуччя, ставок, 1992, 08, 8, Горб, Горб, неопубл. дані; Баришівський, Леляки, ставок, 1992, 08, 5, Горб, Горб, неопубл. дані; Баришівський, Перемога, два маленькі ставки, 1992, 08, 8, Горб, Горб, неопубл. дані; Баришівський, Пилипча, р. Недра, 1992, 08, 4, Горб, Горб, неопубл. дані; Баришівський, Поділля, три озерця і заболочені луки, 1992, 08, 1, Горб, Горб, неопубл. дані; Баришівський, Новотроянда, два штучні ставки та заболочені луки, 1992, 07, 30, Горб, Горб, неопубл. дані; Баришівський, Семенівка, 2 км Пн., два озера, 1992, 08, 5, Горб, Горб, неопубл. дані; Баришівський, Хмельовик, ставок, 1992, 08, 5, Горб, Горб, неопубл. дані; Баришівський, Ярешки, р. Недра, 1992, 08, 4, Горб, Горб, неопубл. дані; Бориспільський, 1917, 06, Артоболевский, 1917б; Згурівський, Мала Березанка, два ставки, 1992, 08, 13, Горб, Горб, неопубл. дані; Згурівський, Стара Оржиця, ставок, 1992, 08, 9, Горб, Горб, неопубл. дані; Згурівський, Усівка, біля р. Супій, ставок і заболочені луки, 1992, 08, 4, Горб, Горб, неопубл. дані; Київ, 1918, 07, 8, 1{, Артоболевський, 1927a; Київ, оз. Імшане, 1914, 06, 23, Шарлемань, Артоболевский, 1915; Київ, Пуща, 1923, 07, 7, 1{, Артоболевський, 1927a; Київ, Святошин, 1919, 09, 13, 4{, Павлюк, 1990; Київ, Святошин, 1917, 07, 6, 1}, Артоболевський, 1927a; Київ, Святошин, 1914, 05, 16—31, 1{, 1}, Артоболевський, 1927a; Київ, Сирець, 1919, 07, 3, 1{, Артоболевський, 1927a; Київ, Сирець, 1919, 07, 8, 1{, Павлюк, 1990; Київ, Труханів острів, 1914, 06, 20, Шарлемань, Артоболевский, 1915; Переяслав-Хмельницький, Дем'янці, ставок, 1992, 08, 19, Горб, Горб, неопубл. дані; Переяслав-Хмельницький, Виповзки, ставок, 1992, 08, 2, Горб, Горб, неопубл. дані; Переяслав-Хмельницький, Дівички, ставок, 1992, 08, 15, Горб, Горб, неопубл. дані; Переяслав-Хмельницький, Студеники/Жовтневе, озеро в сосновому лісі, 1992, 08, 5—28, Горб, Горб, неопубл. дані; Переяслав-Хмельницький, Циблі, Канівське водосховище, заболочені луки, 1992, 08, 21, Горб, Горб, неопубл. дані; Яготинський, 1919, Артоболевський, 1923; Яготинський, Черняхівка, два ставки, 1992, 07, 28, Горб, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Гензерівка, ставок, 1992, 07, 26, Горб, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Жоравка, ставок, 1992, 07, 25, Горб, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Божки, ставок, 1992, 07, 26, Горб, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Годунівка, ставок, 1992, 07, 25, Горб, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Сотниківка, ставок, 1992, 08, 9, Горб, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, парк, 1983, 06, 13, 1}, Горб, 1990; Яготинський, Яготин, парк, 1983, 07, 6, 3}, Горб, 1990; Яготинський, Яготин, оз. Супій, 1988, 06, 28, 1{, Горб, 1990; Яготинський, Яготин, оз. Супій, 1988, 06, 30, 1}, Горб, 1990; Яготинський, Яготин, оз. Супій, ставки рибгоспу, 1995, 07, 15, 20{, 10}, Горб, неопубл. дані. К р и м с ь к а : , Браунер, 1902; звичайний, Мальцев, 1953; Сімферополь, 1894, 06, 12, Браунер, 1902. Львівська: Бродівський, Станіславчик, р. Стир, стариця, 2{, 2}, Павлюк, 1990; Дрогобицький, Трускавець, Fudakowski, 1932a; 1932b; Жидачівський, Ходорів, озеро, 1}, Павлюк, 1990; Городокський, Великий Любень, риб. ставок, 52{, 40}, Павлюк, 1990; Городокський, Городок, озеро, 21{, 5}, Павлюк, 1990; Городокський, Комарне, риб. ставок, 4{, Павлюк, 1990; Золочівський, Золочів, болото, 1{, 1}, Павлюк, 1990; Радехівський, Лопатин, болото, 7{, 1}, Павлюк, 1990; Кам'янко-Бузький, Старий Яричів, ставок, 1{, 4}, Павлюк, 1990; Львів, Павлюк, 1989; Перемишлянський, Дусанів, риб. ставок, 74{, 13}, Павлюк, 1990; Перемишлянський, Перемишляни, озеро, 87{, 9}, Павлюк, 1990; Миколаївський, Рудники, риб. ставок, 100{, 15}, Павлюк, 1990; Миколаївський, Тростянець, р. Зубра, стариця, 12{, 6}, Павлюк, 1990; Пустомитівський, Черкаси, р. Щирець, 5{, 2}, Павлюк, 1990; Пустомитівський, Давидів, ставок, 8{, 2}, Павлюк, 1990; Пустомитівський, Звенигород, болото, 2{, 1}, Павлюк, 1990; Самбірський, Рудки, р. Вишенка, 6{, 6}, Пав-

люк, 1990; Самбірський, Малинів, болото, 14{, 2}, Павлюк, 1990; Сокальський, Червоноград, болото, 68{, 10}, Павлюк, 1990; Сокальський, Поториця, 1}, Павлюк, 1990; Стрийський, Станків, риб. ставок, 80{, 2}, Павлюк, 1990; Стрийський, Стрий, болото, 3{, 1}, Павлюк, 1990; Яворівський, Івано-Франково, 1{, Павлюк, 1990; Яворівський, Івано-Франково, озеро, 24{, 3}, Павлюк, 1990; Яворівський, Краковець, озеро, 63{, 1}, Павлюк, 1990; Яворівський, Яворів, ставок, 83{, 10}, Павлюк, 1990. Одеська: Кілійський, Приморське, 1995, 06, 15, 1{, Gorb, Ermolenko, 1996; Кілійський, Приморське, 1995, 09, 17, 1{, Gorb, Ermolenko, 1996; Кілійський, окол. Вилково, острів Єрмаков, 1995, 07, 1, 3}, Gorb, Ermolenko, 1996; 07, 3, Артоболевський, 1929б. Полтав ська: тандем з самкою *L. barbara*, 08, 18—25, Артоболевський, 1929б. Т е р н о п і л ь с ь к а : Поділля, с. Більче-Золоте, 1}, Fudakowski, 1932b; Бережанський, Підгайці, Fudakowski, 1932a; 1932b; Бережанський, Підгайці, озеро, 51{, 13}, Павлюк, 1990; Борщівський, Більче-Золоте, Fudakowski, 1932a; 1932b; Бучацький, Бариш, риб. ставок, 6{, Павлюк, 1990; Бучацький, Дружба, риб. ставок, 42{, 7}, Павлюк, 1990; Бучацький, Озеряни, озеро, 47{, 10}, Павлюк, 1990; Гусятинський, Буцики, 1{, 1}, Павлюк, 1990; Заліщицький, Товсте, р. Тупа, 1{, 1}, Павлюк, 1990; Зборівський, Заложці, риб. ставок, 50{, 14}, Павлюк, 1990; Зборівський, Зборів, болото, 4{, 1}, Павлюк, 1990; Лановецький, Барсуки, Fudakowski, 1932a; Лановецький, Барсуки, Fudakowski, 1932a; 1932b; Кременецький, Кременець, Павлюк, Кузьмович, 1976; Кременецький, Лишня, р. Іква, 1{, 2}, Павлюк, 1990; Тернопіль, болото, 1}, Павлюк, 1990. Х е р с о н с ь к а : Дельта Дніпра, Волкова та ін., 1970; Херсон, копул. в 07, 06, 10, Браунер, 1902. Ч е р к а с ь -к а : Городищенський, Мліїв, 1924, 06, 18, Артоболевський, 1927а; Канівський, Канів, держзаповідник, заболочені луки, 1988, 07, 11, Горб, 1991в; Канівський, Канів, держзаповідник, заболочені луки, 1988, 07, 6, 2{, 5}, Горб, 1991в; Канівський, Канів, держзаповідник, заболочені луки, 1988, 07, 6, 1}, Горб, неопубл. дані; Канівський, Канів, держзаповідник, Скіфське городище, 1988, 07, 7, Горб, 1991в; Канівський, Канів, держзаповідник, Скіфське городище, луки, 1988, 07, 9, 2{, 2}, Горб, 1991в; Канівський, Канівський заповідник, Скіфське городище, 1988, 07, 09, 1}, Горб, 1991в; Канівський, Пекарі, озеро, 1988, 07, 8—9, 2{, Горб, 1991в; Канівський, Пекарі, озеро, 1988, 07, 8—9, 2{, 1}, Горб, неопубл. дані; Канівський, Пекарі, озеро, 1988, 07, 9, Горб, 1991в; Канівський, околиці Канівського заповідника, лівий берег Дніпра, заплавні луки, 1988, 07, 06, 2{, Горб, 1991в; Канівський, с. Пекарі, озеро, 1988, 07, 08—09, 4{, Горб, 1991в. Ч е р н і в е ц ь ка: Вижницький, Мигово, St. Quentin, 1932; Кіцманський, Кіцмань, St. Quentin, 1932; Сторожинецький, Жадова, St. Quentin, 1932. Ч е р н і г і в с ь к а : Бахмацький, Батурин, біля соснового лісу, 1988, 07, 15—19, Горб, неопубл. дані; Конотопський, Гайворон, 1919, 08, 23, Артоболевский, 1926; Остерський, Жукин, 1919, 07, 27—28, Артоболевский, 1926; Остерський, Старосілля, 1919, 06, 22—16, Артоболевский, 1926; Остерський, Ягодне, 1919, 07, 7, Артоболевский, 1926.

7. Lestes virens Charpentier, 1825

Рис. 27. Досить звичайний вид, але з плямистим поширенням. Немає відомостей про нього з Хмельницької, Вінницької, Одеської, Дніпропетровської, Запорізької та Донецької областей.

Волинська: Поділля, 1}, Fudakowski, 1932b; Ситринець, Fudakowski, 1932a; Горохівський, Журавники, р. Липа, болото, 33{, 25}, Павлюк, 1990; Володимир-Волинський, Володимир-Волинський, р. Луга, 2{, 4}, Павлюк, 1990; Володимир-Волинський, Нововолинськ, ставок, 18{, 45}, Павлюк, 1990; Ратнівський, Ратне, р. Прип'ять, Павлюк, 1974; Камінь-Каширський, Камінь-Каширський, ставок, 1{, 6}, Павлюк, 1990; Ковельський, Бруховичі, риб. ставок, 2{, Павлюк, 1990; Ковельський, Ковель, р. Тур'я, 23{, 20}, Павлюк, 1990; Любешівський, Березна Воля, Fudakowski, 1932a; Любешівський, Велика Глуша, болото, 48{, 72}, Павлюк, 1990; Любешівський, Любешів, Fudakowski, 1932a; Любешівський, Мельники, оз. Пісочне та Мошно, Павлюк, 1974; Любешівський, окол. Любешева, Fudakowski, 1932a; Любешівський, Погулянка, болото, 35{, 5}, Павлюк, 1990; Любомльський, Згорани, Павлюк, 1974; Любомльський, Радехів, Павлюк, 1974; Любомльський, Кам'янка, рибгосп "Ладинка", Павлюк, 1974; Любомльський, Куснища, Павлюк, 1974; Любомльський, Любомль, Павлюк, 1974; Любомльський, Шацьк, оз. Чорне, 1{, 13}, Павлюк, 1990; Любомльський, Шацьк, оз. Люцимер, Павлюк, 1974. Житомирськ а: Новоград-Волинський, Новоград-Волинський, 1909, 07, 7, 1}, Солодовников, 1927. З а к а р п а тс ь к а : Виноградівський, Виноградів, Грабар, 1933; Виноградівський, Онок, Грабар, 1933; Ужгород, Грабар, 1933; Ужгород, Hrabar, 1905; Ужгород, Kohaut, 1896; Ужгород, Pongrцcz, 1914; Ужгородський, Невицьке, болото, 1}, Павлюк, 1990; Ужгородський, Мала Добронь, болото, 1{, Павлюк, 1990; Ужгородський, Середнє, Грабар, 1933; Хустський, Хуст, р. Тиса, стариця, 1{, 1}, Павлюк, 1990; Тячівський, Комсомольськ, Грабар, 1933. Івано-Франківська: Івано-Франківськ, болото, 64{, 15}, Павлюк, 1990; Івано-Франківськ, струмок, 2{, 1}, Павлюк, 1990; Івано-Франківськ, Угорники, болото, 2}, Павлюк, 1990; Галицький, Бурштин, р. Гнила Липа, стариця, 1{, 3}, Павлюк, 1990; Галицький, Немшин, р. Дністер, стариця, 1}, Павлюк, 1990; Богородчанський, Старуня, Fudakowski, 1932a; Коломийський, Коломия, Dzierzdzielewicz, 1890; 1902; 1919; Коломийський, Отиня, ставок, 1}, Павлюк, 1990; Надвірнянський, Микуличин, Dzierzdzielewicz, 1890; 1902; 1919; Надвірнянський, Яремча, болото, 1{, Павлюк, 1990; Тисменецький, Пшеничники, риб. ставок, 6{, 1}, Павлюк, 1990; Тлумачський, Нижнів, болото, 7{, 2}, Павлюк, 1990. Київ ська: Баришівський, Березань, р. Недра, заболочені луки, 1992, 07, 30, Горб, Горб, неопубл. дані; Баришівський, Веселинівка, два ставки і заболочені луки, 1992, 08, 1, Горб, Горб, неопубл. дані; Баришівський, Гостролуччя, ставок, 1992, 08, 8, Горб, Горб, неопубл. дані; Баришівський, Леляки, ставок, 1992, 08, 5, Горб, Горб, неопубл. дані; Баришівський, Перемога, два маленькі ставки, 1992, 08, 8, Горб, Горб, неопубл. дані; Баришівський, Пилипча, р. Недра, 1992, 08, 4,

Горб, Горб, неопубл. дані; Баришівський, Поділля, три озерця і заболочені луки, 1992, 08, 1, Горб, Горб, неопубл. дані; Баришівський, Семенівка, 2 км Пн., два озера, 1992, 08, 5, Горб, Горб, неопубл. дані; Баришівський, Хмельовик, ставок, 1992, 08, 5, Горб, Горб, неопубл. дані; Васильківський, Теремці, 1919, 08, 20, 1{, 1}, Артоболевський, 1927а; Бориспільський, 1917, 06, Артоболевский, 1917б; Згурівський, Стара Оржиця, ставок, 1992, 08, 9, Горб, Горб, неопубл. дані; Згурівський, Усівка, біля р. Супій, ставок і заболочені луки, 1992, 08, 4, Горб, Горб, неопубл. дані; Київ, 1928, 07, 4—31, Артоболевський, 1929а; Київ, 1917, 07, 21, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, дача Бернера, 1918, 08, 18, 2{, Артоболевський, 1927а; Київ, дача Бернера, 1914, 07, 30, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, дача Бернера, 1901, 06, 2, 1{, Артоболевський, 1927а; Київ, Борщагівка, 1917, 08, 27, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, заплавні луки, 1917, 08, 25, 1{, Артоболевський, 1927а; Київ, Києво-Межигірське лісн., 1917, 07, 31, 9{, 2}, Артоболевський, 1927а; Київ, Кирилівські горби, 1920, 08, 25, 2{, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, Кирилівські горби, 1920, 09, 21, 1{, Артоболевський, 1927а; Київ, Лук'янівка, 1917, 07, 8—15, 2{, 2}, Артоболевський, 1927а; Київ, Оболонь, 1917, 08, 10, 3}, Артоболевський, 1927а; Київ, оз. Імшане, 1914, 06, 29, Шарлемань, Артоболевский, 1915; Київ, Пуща, 1923, 07, 19—26, 4{, 5}, Артоболевський, 1927а; Київ, Сирець, 1919, 07, 26, 1{, Артоболевський, 1927а; Київ, Труханів острів, 1914, 07, 1—3, Шарлемань, Артоболевский, 1915; Переяслав-Хмельницький, Студеники/Жовтневе, озеро в сосновому лісі, 1992, 08, 5—28, Горб, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Сотниківка, ставок, 1992, 08, 9, Горб, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, парк, 1988, 09, 14, 1}, Горб, 1990; Яготинський, Яготин, парк, 1983, 07, 17, 1{, Горб, 1990; Яготинський, Яготин, оз. Супій, 1988, 10, 3, 1{, Горб, 1990. Яготинський, Яготин, птахофабрика, рідко, 1995, 07, 15, 1{, Горб, неопубл. дані. К р и м с ь к а : Алушта, Пд. Крим, 1900, 07, 5—15, 1{, Бартенев, 1912а. Льв івська: Городокський, Черляни, ставок, 2{, 2}, Павлюк, 1990; Городокський, Великий Любень, р. Верещиця, 1{, 1}, Павлюк, 1990; Городокський, Городок, озеро, 1{, 1}, Павлюк, 1990; Радехівський, Лопатин, болото, 2}, Павлюк, 1990; Львів, Dziędzielewicz, 1890; 1902; 1919; Львів, Павлюк, 1987; Львів, Голоско, ставок, 1}, Павлюк, 1990; Перемишлянський, Перемишляни, озеро, 1{, Павлюк, 1990; Нестерівський, Деревня, болото, 6{, 2}, Павлюк, 1990; Миколаївський, Рудники, риб. ставок, 1{, Павлюк, 1990; Миколаївський, Тростянець, р. Зубра, стариця, 1{, 1}, Павлюк, 1990; Пустомитівський, Борщовичі, болото, 2{, 2}, Павлюк, 1990; Пустомитівський, Зубра, 1{, 1}, Павлюк, 1990; Пустомитівський, Ставчани, ставок, 6{, Павлюк, 1990; Самбірський, Рудки, р. Вишенка, 1{, Павлюк, 1990; Сокальський, Червоноград, болото, 1{, 1}, Павлюк, 1990; Сокальський, Поториця, Dziędzielewicz, 1890; 1902; 1919; Стрийський, Станків, риб. ставок, 1{, 1}, Павлюк, 1990; Яворівський, Борки, болото, 2{, 4}, Павлюк, 1990; Яворівський, Краковець, озеро, 3{, Павлюк, 1990. Полтавська: Родзянко, 1887; Родзянко, 1889; 06, 28, Артоболевський, 1929б; 09, 4, Артоболевський, 1929б; Кобеляцький, 40 верст від Кобеляк, помістя Тарахтайка, 1/4 версти від Дніпра, декілька боліт, 1915, 06, 30, 2{, 1}, Артоболевский, 1917г. Р і в н е н с ь к а : Острозький, Острог, р. Вілія, стариця, 1{, 13}, Павлюк, 1990. Т е р н о п і л ь сь к а : Борщівський, Дзвенигород, Łomnicki, 1877; Борщівський, Борщів, Łomnicki, 1877; Бучацький, Дружба, риб. ставок, 2{, Павлюк, 1990; Бучацький, Нові Петликівці, болото, 7{, 3}, Павлюк, 1990; Бучацький, Осовці, болото, 1{, Павлюк, 1990; Гусятинський, Буцики, Dziędzielewicz, 1890; 1902; 1919; Кременецький, Кременець, болото, 20{, 15}, Павлюк, 1990; Підволочиський, Підволочиськ, 1}, Павлюк, 1990; Шумський, Новостав, ставок, 7{, 3}, Павлюк, 1990. Харківська: Родзянко, 1889; Иванов, 1876; Ярошевский, 1881. Херсонс ь к а : Херсон, єдина знахідка, 1896, 06, 19, Браунер, 1902. Ч е р к а с ь к а : Городищенський, Мліїв, 1924, 04, 14, 1{, 3}, Артоболевський, 1927а; Городищенський, Мліїв, 08, 20—27, 2{, 2}, Артоболевський, 1927а; Канівський, Канів, держзаповідник, заболочені луки, 1988, 07, 6—8, 1{, 1}, Горб, 1991в; Канівський, Канів, держзаповідник, заболочені луки та Скіфське городище, 1988, 07, 6, 2{, Горб, неопубл. дані; Канівський, Канів, держзаповідник, Скіфське городище, 1988, 07, 7, Горб, 1991в; Канівський, Канів, держзаповідник, Скіфське городище, луки, 1988, 07, 6, 1{, Горб, 1991в; Канівський, Пекарі, озеро, 1988, 07, 7—9, 6{, 9}, Горб, 1991в; Канівський, Пекарі, озеро, 1988, 07, 9, Горб, 1991в; Канівський, Пекарі, озеро, 1988, 07, 9, 2}, Горб, неопубл. дані; Канівський, околиці Канівського заповідника, лівий берег Дніпра, заплавні луки, 1988, 07, 06—08, 1{, 1}, Горб, 1991в; Канівський, с. Пекарі, озеро, 1988, 07, 07—09, 6{, 1}, Горб, 1991в. Ч е р н і вецька: Вижницький, Мигово, St. Quentin, 1932; Кіцманський, Кіцмань, St. Quentin, 1932; Сторожинецький, Жадова, St. Quentin, 1932; Сторожинецький, Слобода-Комаровці, St. Quentin, 1932. Ч е р н і г і в с ь к а : Бартенев, 1907; Чернігів, 1922, 07, 5, Артоболевский, 1926; Бахмацький, Батурин, біля соснового лісу, 1988,
07, 15—19, Горб, неопубл. дані; Конотопський, Гайворон, 1919, 08, 23, Артоболевский, 1926; Ніжинський, Носовка, 1926, 09, 2, Артоболевский, 1926; Остерський, Жукин, 1919, 07, 27—28, Артоболевский, 1926; Остерський, Остерське лісництво, 1919, 07, 28—29, Артоболевский, 1926; Остерський, Старосілля, 1919, 07, 20—18, Артоболевский, 1926; Остерський, Ягодне, 1926, 07, 5, Артоболевский, 1926; Остерський, Ягодне, 1919, 07, 7, Артоболевский, 1926.

8. Chalcolestes viridis v. d. Linden, 1825

Рис. 28, 29. В Закарпатській низовині місцями численний. Зареєстрований в дельті р. Дунай. Єдина особина була зловлена в минулому сторіччі в верхів'ях р. Серет (притока р. Дністер), а в 70—80-ті роки у Львові в одному ставку до його осушення існувала невелика популяція цього виду. Личинки вказані для р. Дніпро та його водосховищ (Шерстюк, Северенчук, 1989).

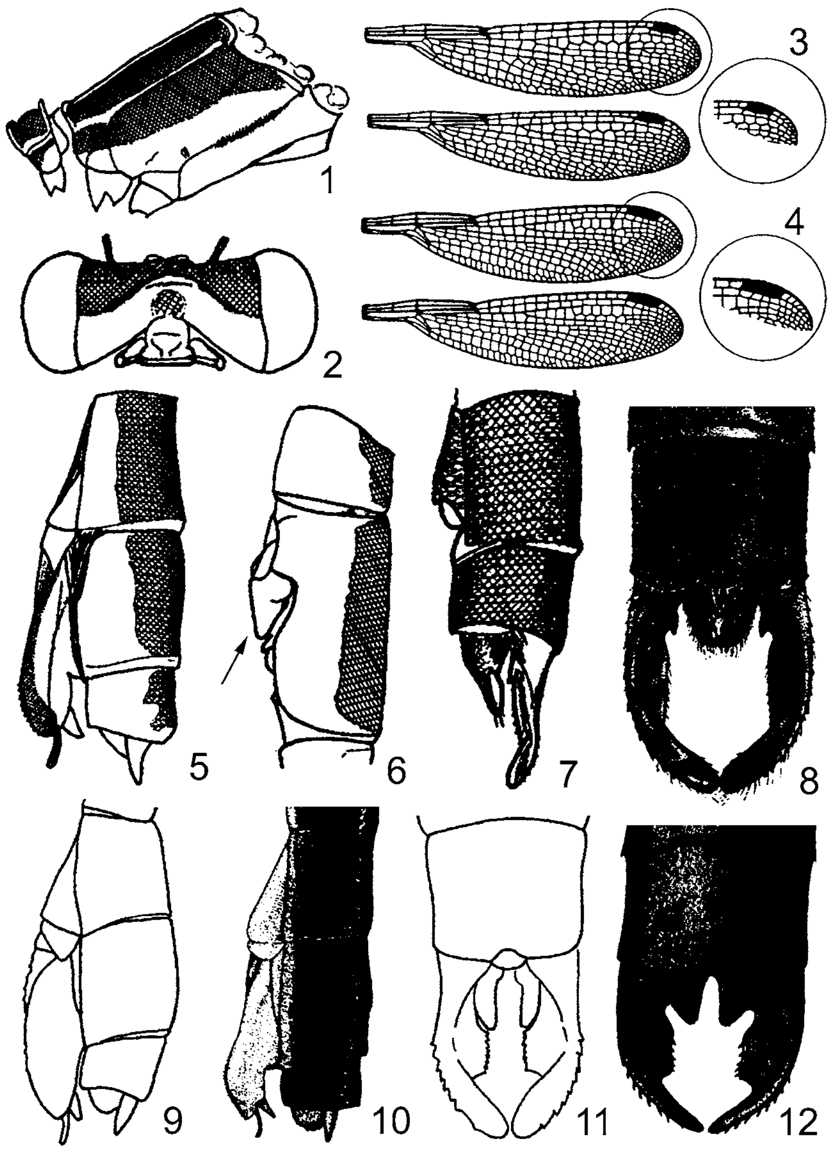

Рис. 27. *Lestes virens* (1—3, 5—8): 1 — груди зліва; 2 — голова, вигляд зверху; 3 — крила; 5 — IX та X сегменти черевця самиці зліва; 6 — I та II сегменти черевця самця зліва; 7 — IX та X сегменти черевця та анальні придатки самця зліва; 8 — анальні придатки самця зверху. *L. macrostigma* (4, 9—12): 4 — крила; 9, 10 — IX та X сегменти черевця самиці зліва; 11, 12 — анальні придатки самця зверху. 1, 2, 5—7, 9, 11 (Бешовски, 1994); 3, 4, 10, 12 (Wendler, NtiB, 1994).

Закарпатська: Виноградівський, Онок, струмок Ілонок, 1Q, Pongrцcz, 1914; Мукачівський, Лалово, 1973, 09, 25—27, 44a, 34Q, Павлюк, 1990; Ужгород, Hrabar, 1905; Ужгород, Hrabar, 1905; Грабар, 1933; Ужгород, Дравці, Hrabar, 1905; Грабар, 1933; Ужгородський, Сторожниця, Hrabar, 1905; Грабар, 1933. Львівська: Бродівський, Пеняки, 1Q, Dziędzielewicz, 1880; 1902; 1919; Львів, ставок біля ботсаду, Павлюк, 1989.

9. Chalcolestes parvidens Artobolevsky, 1929

Рис. 29. Південь України. Раніше вважався підвидом попереднього виду. На сьогоднішній день доведено, що C. *parvidens* є самостійним видом, симпатричним з *C. viridis*.

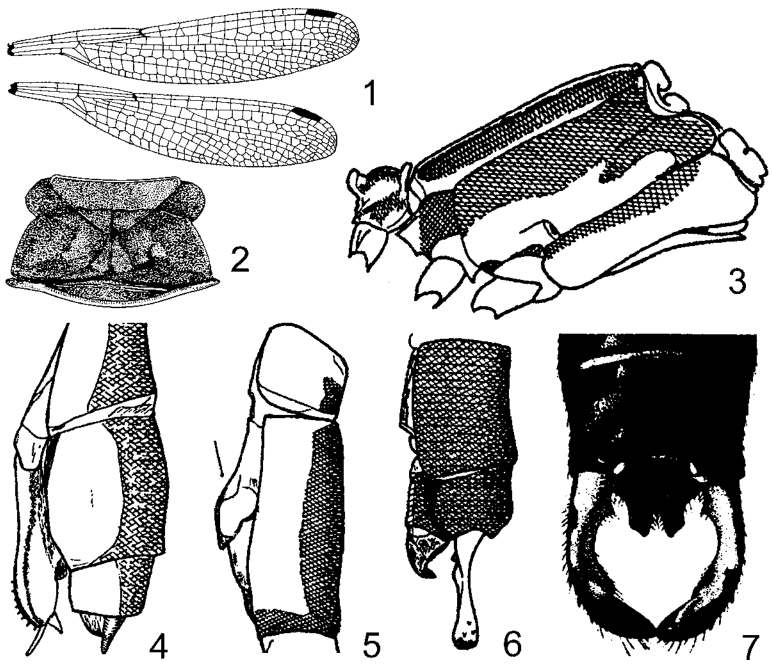

Рис. 28. *Chalcolestes viridis:* 1 — крила; 2 — пронотум, вигляд зверху; 3 — груди зліва; 4 — IX та X сегменти черевця самиці зліва; 5 — I та II сегменти черевця самця зліва; 6 — IX та X сегменти черевця та анальні придатки самця зліва; 7 — анальні придатки самця зверху. 1, 2 (Jцdicke, 1997); 3—6 (Бешовски, 1994); 7 (Wendler, Niifi, 1994).

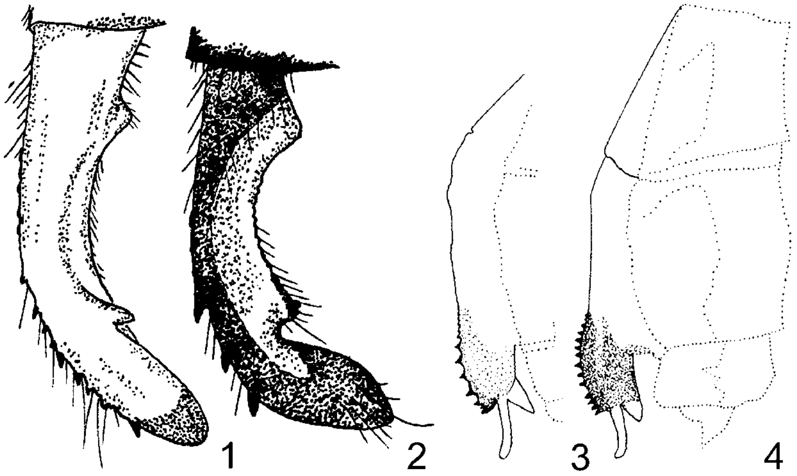

Рис. 29. Порівняння лівих верхніх анальних придатків самців (вигляд зверху) (1, 2) та зубчиків третіх стулок яйцеклада (3, 4) у *Chalcolestes viridis* (2, 4) та *Chalcolestes parvidens* (1, 3) (Jцdicke, 1997).

Одеська: Кілійський, Вилково, 1995, 09, 19, 4{, Gorb, Ermolenko, 1996; Кілійський, Вилково, 1995, 09, 20, 3{, Gorb, Ermolenko, 1996; Кілійський, Приморське, 1995, 09, 16, 1{, Gorb, Ermolenko, 1996; Кілійський, Приморське, 1995, 09, 9, 1}, Gorb, Ermolenko, 1996.

10. Sympecma fusca v. d. Linden, 1823

Рис. 30. Частіше трапляється в Південних областях. Зареєстрований в п’яти західних областях (крім Волинської та Рівненської та великих висот у Карпатах), на півдні

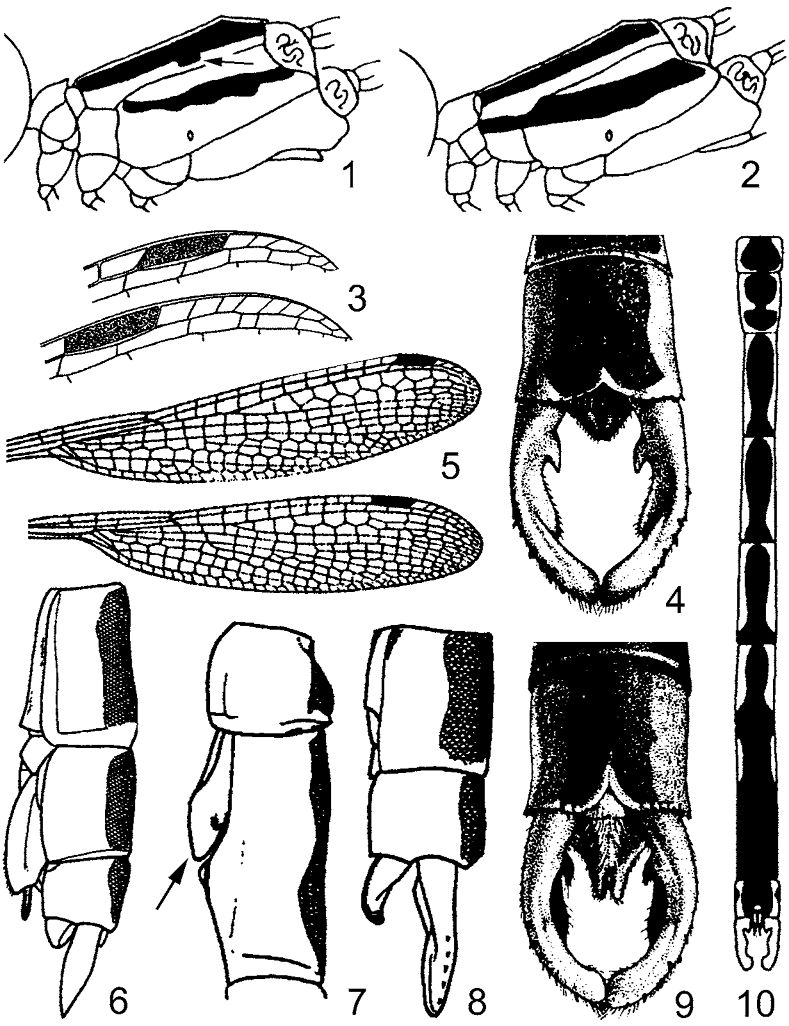

Рис. 30. *Sympecma paedisca* (= *S. annulata*) (1, 4) та *S. fusca* (2, 3, 5, 6-10): 1 — груди, вигляд зліва; 2 — груди, вигляд зліва; 3 — птеростигма переднього та заднього крил; 4 — анальні придатки самця зверху; 5 – крила; 6 – IX та X сегменти черевця самиці зліва; 7 — I та II сегменти черевця самця зліва; 8 — IX та X сегменти черевця та анальні придатки самця зліва; 9 – анальні придатки самця зверху; 10 — черевце самця зверху. 1, 2, 4, 9, 10 (Wendler, Nüβ, 1994); 3, 5, 6-8 (Бешовски, 1994).

Хмельницької області, в Київській, Харківській, Херсонській областях, в Дельті р. Дунай та в Криму. В одних біотопах вид звичайний, в інших – рідкісний. Різновидність var. *aestiva* Dziedz. Нерідко трапляється на заході України.

Він ни цька: Belke, 1859. За карпатська: Виноградівський, Великі Ком'яти, Грабар, 1933; Виноградівський, Виноградів, Грабар, 1933; Виноградівський, Виноградів, Kohaut, 1896; Виноградівський, Онок, Грабар, 1933; Перечинський, Перечин, Грабар, 1933; Ужгород, Грабар, 1933; Ужгород, Hrabar, 1905; Ужгород, Kohaut, 1896; Ужгород, Дравці, Грабар, 1933; Ужгородський, Кіблярі, Грабар, 1933; Ужгородський, Середнє, Грабар, 1933; Хустський, Хуст, Грабар, 1933; Хустський, Хуст, р. Тиса, стариця, 1966, 09, 10, 1{, Павлюк, 1990. Іван о-Франківсь ка: Івано-Франківськ, болото, 1967, 05, 2, 16{, 1}, Павлюк, 1990; Івано-Франківськ, болото, 1966, 07, 26, 1{, Павлюк, 1990; Івано-Франківськ, болото, 1965, 08, 15—16, 5{, Павлюк, 1990; Галицький, Медуха, риб. ставок, 1969, 08, 7, 2{, 3}, Павлюк, 1990; Галицький, Немшин, р. Дністер, стариця, 1970, 08, 15, 1{, 1}, Павлюк, 1990; Галицький, Немшин, р. Дністер, стариця, 1967, 05, 15, 2{, 5}, Павлюк, 1990; Рогатинський, Загір'я, риб. ставок, 1969, 05, 30, 13{, 3}, Павлюк, 1990; Коломийський, Лісова Слободка, 1}, Павлюк, 1990; Надворнянський, Пасічна, Dziędzielewicz, 1877; 1890; 1902; 1919; Надворнянський, Яремча, болото, 1973, 08, 23, 1}, Павлюк, 1990; Тисменецький, Пшеничники, риб. ставок, 1971, 07, 28, 1{, 1}, Павлюк, 1990; Тисменецький, Хом'яківка, риб. ставок, 1968, 05, 10, 10{, 11}, Павлюк, 1990. Київська: Київ, Святошин, 1912, 08, 15, Родзянко, 1914. К ри мсь ка: Сімферополь, 1894, 02—04, 25—22, Браунер, 1902. Львів ськ а : Львів, Павлюк, 1989; Пустомитівський, Борщовичі, болото,

1968, 06, 27, 1{, 1}, Павлюк, 1990; Пустомитівський, Пасіка, Павлюк, 1990; Пустомитівський, Ставчани, ставок, 1967, 05, 29, 1}, Павлюк, 1990; Сокальський, Поториця, Dziędzielewicz, 1877; 1890; 1902; 1919; Сокальський, Поториця, це найпівнічніший пункт поширення виду, 50°25" пн. ш., 1{, 1}, Павлюк, 1990; Стрийський, Станків, риб. ставок, 1967, 05, 26, 2{, 4}, Павлюк, 1990; Яворівський, Краковець, озеро, 1968, 07, 9, 1{, Павлюк, 1990. О д е с ь к а : Кілійський, Вилково, 1995, 09, 19—20, 1{, 3}, Gorb, Ermolenko, 1996; Кілійський, Приморське, 1995, 06, 27, 1{, Gorb, Ermolenko, 1996; Кілійський, Приморське, 1995, 09, 4, 1}, Gorb, Ermolenko, 1996; Кілійський, Приморське, 1995, 09, 5—16, 2}, Gorb, Ermolenko, 1996; Кілійський, окол. Вилково, острів Єрмаков, 1995, 07, 1, 1{, Gorb, Ermolenko, 1996; Кілійський, окол. Вилково, острів Єрмаков, 1995, 09, 15, 2}, Gorb, Ermolenko, 1996. П о л т а в с ь к а : Артоболевський, 1929б. Т е р н о п і л ь с ь к а : Бережанський, Бережани, озеро, 1970, 06, 9, 3{, Павлюк, 1990; Бережанський, Підгайці, озеро, 1970, 06, 10, 5{, 3}, Павлюк, 1990; Бережанський, Потутори, риб. ставок, 1970, 06, 10, 1{, Павлюк, 1990; Борщівський, Дзвенигород, Łomnicki, 1877; Борщівський, Борщів, Łomnicki, 1877; Борщівський, Мельниця-Подільська, Łomnicki, 1877; Зборівський, Зборів, болото, 1977, 09, 10, 1{, Павлюк, 1990. Х е р с о н с ь к а : Херсон, 1895, 03, 17, Браунер, 1902. Ч е р к а с ь к а : Городищенський, Мліїв, 1924, 08, 30, 1{, Артоболевський, 1927а; Канівський, Горб, 1992; Канівський, Глушки, 07, 28, 1{, Артоболевський, 1927а. Ч е р н і в е ц ь ка: Вижницький, Мигово, St. Quentin, 1932; Новоселицький, Припруття, озеро, 1968, 05, 14, 1{, Павлюк, 1990

11. Sympecma paedisca Brauer, 1882

Рис. 30. Вид зареєстровано в Західноукр. Поліссі, Західному Лісостепу, в Київській, Чернігівській, Полтавській областях та на півночі Донецької області. На півночі України вид звичайний, на південь чисельність його різко зменшується.

В о л и н с ь к а : Поділля, р. Серет, 1}, Fudakowski, 1930; 1932a; Ратнівський, Заболоття, оз. Тур, Павлюк, 1974; Ратнівський, Тур, оз. Довге, Павлюк, 1974; Любешівський, Мельники, оз. Пісочне, Павлюк, 1974; Любешівський, Погулянка, болото, 1967, 09, 8, 1}, Павлюк, 1990; Любомльський, Кам'янка, рибгосп "Ладинка", Павлюк, 1974; Любомльський, Шацьк, оз. Люцимер, Павлюк, 1974. Донецька: Слов'янський, стариці Сів. Донця, біля с. Богородичне, Олигер, 1975. К и ї в с ь к а : околиці Києва, Gorb, 1994b; с; Київ, Харківське шосе, озера в сосн. лісі, 1995, 04, 25, 1{, Горб, неопубл. дані; Київ, Харківське шосе, озера в сосн. лісі, 1995, 06, 3, 1}, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, звичайний, Артоболевський, 1929б; Київ, Кирилівські горби, ssp. *paedisca* Brauner, 1920, 09, 21, 1{, Артоболевський, 1927а. Л ь в і в сь к а : Львів, Павлюк, 1989; Миколаївський, Рудники, риб. ставок, 1969, 08, 25, 1{, Павлюк, 1990; Яворівський, Яворів, ставок, 1968, 07, 9, 1}, Павлюк, 1990. П о л т а в с ь к а : звичайний, 07, 6, Артоболевський, 1929б;, звичайний, 09, 25, Артоболевський, 1929б. Р і в н е н с ь к а : Дубнянський, Дубно, р. Іква, 1968, 06, 1, 3{, 2}, Павлюк, 1990; Рівненський, Решуцьк, р. Горинь, 1968, 05, 29, 5{, 3}, Павлюк, 1990; Сарнський, Сарни, р. Случ, стариця, 1968, 05, 31, 1{, Павлюк, 1990. Т е р н о п і л ь с ь к а : Поділля, с. Більче-Золоте, 1}, Fudakowski, 1932b; Борщівський, Більче-Золоте, Fudakowski, 1930; 1932a.

Родина Platycnemididae

12. Platycnemis pennipes Pallas, 1771

Рис. 31. У проточних водоймах звичайний, часто масовий вид на всій території України. Var. *lactea* Selys трапляється досить часто.

В і н н и ц ь к а : Гайсинський, Гайсин, ab. *albidella* Vill., 1918, 06, 15, 1}, Артоболевський, 1927б. В о линська: Поділля, 1}, Fudakowski, 1932b; Поділля, с. Древляки, 1}, Fudakowski, 1932b; Ковельський, Ковель, р. Тур'я, 1969, 06, 23, 1{, Павлюк, 1990. Д н іп р о п е т р о в с ь к а : Артоболевський, 1929а; Павлоградський, Браунер, 1902. Дон ецька: Великоновосельський, Велике Новосілля, Олигер, 1975; Амвросіївський, Білоярівка, р. Кринка, 1988, 06, 26, Горб, неопубл. дані; Амвросіївський, Білоярівка, р. Кринка, 1988, 06, 27, 1}, Горб, неопубл. дані; Амвросіївський, Степаново-Кринка, р. Кринка, 1988, 06, 26, Горб, неопубл. дані; Донецьк, р. Кальміус, Олигер, 1975; Донецьк, р. Кальміус, стариці, Олигер, 1975; Мар'їнський, р. Вовча, Олигер, 1975; Першотравневий, Олигер, 1975; Слов'янський, русло Сів. Донця, біля с. Богородичне, Олигер, 1975. Житомирська: Житомир, Артоболевський, 1929а; Радомишльський, Тетерів, ab. *albidella* Vill., 1918, 06, 11—13, 2{, 4}, Артоболевський, 1927а; Новоград-Волинский, Новоград-Волинський, 1910, 06, 30, 1}, Солодовников, 1927. Закарпатськ а: Берегівський, Берегове, р. Верке, 1968, 06, 13, 4{, Павлюк, 1990; Виноградівський, Великі Ком'яти, Hrabar, 1905; Грабар, 1933; Виноградівський, Виноградів, риб. ставок, 1968, 06, 13, 1{, 1}, Павлюк, 1990; Виноградівський, Онок, Hrabar, 1905; Грабар, 1933; Мукачівський, Мукачево, р. Латориця, 1967, 07, 16, 1{, 1}, Павлюк, 1990; Свалявський, Вовкове, струмок біля форелевого господарства "Свалява", 1967, 07, 18, 2{, Павлюк, 1990; Ужгород, Hrabar, 1905; Ужгород, Hrabar, 1905; Грабар, 1933; Ужгород, Kohaut, 1896; Ужгород, р. Уж, 1967, 07, 10—12, 34{, 7}, Павлюк, 1990; Ужгородський, Чоп, р. Латориця, 1968, 06, 12, 30{, 17}, Павлюк, 1990; Ужгородський, Невицьке, р. Уж, 1967, 07, 7, 9{, 5}, Павлюк, 1990; Ужгородський, Середнє, Hrabar, 1905; Грабар, 1933; Ужгородський, Середнє, р. Вілія, 1967, 07, 12, 12{, 10}, Павлюк, 1990; Ужгородський, Циганівці, р. Цигани, 1967, 07, 12, 7{, 4}, Павлюк, 1990. З а п о р і з ь к а : Запоріжжя, Артоболевський, 1929а. І в а н о -Фр а н к і в с ь к а : Івано-Франківськ, Wierzejski, 1883; Івано-Франківськ, струмок, 1976, 07, 17, 22{, 11},

Павлюк, 1990; Івано-Франківськ, струмок, 1973, 05, 29, 7{, 7}, Павлюк, 1990; Івано-Франківськ, струмок,
1967, 08, 19, 2{, Павлюк, 1990; Івано-Франківськ, струмок, 1965, 06, 26—30, 2{, 3}, Павлюк, 1990; Івано-Франківськ, струмок, 1965, 07, 4—12, 14{, 19}, Павлюк, 1990; Галицький, Медуха, риб. ставок, 1969, 08, 2, 2{, Павлюк, 1990; Долинський, Долина, р. Свича, 1968, 08, 28, 1{, 1}, Павлюк, 1990; Калуський, Калуш, р. Сивка, 1967, 08, 20, 23{, 11}, Павлюк, 1990; Коломийський, Лісова Слободка, Dzięđzielewicz, 1877; 1884; 1890; 1902; 1919; Коломийський, Коломия, Dzięđzielewicz, 1877; 1884; 1890; 1902; 1919; Коломийський, Нижнє, Dzięđzielewicz, 1877; 1884; 1890; 1902; 1919; Коломийський, Отиня, р. Ворона, 1969, 07, 25, 1{, Павлюк, 1990; Тисменецький, Побережжя, р. Дністер, проточне болото, 1969, 07, 28, 1{, Павлюк, 1990; Тисменецький, Пшеничники, р. Стримба, 1971, 07, 28, 11{, 13}, Павлюк, 1990; Тисменецький, Пшеничники, р. Стримба, 1970, 08, 29, 6{, 4}, Павлюк, 1990; Тисменецький, Тисмениця, р. Стримба, 1974, 08, 5—11, 34{, 19}, Павлюк, 1990; Тисменецький, Хом'яківка, струмок, 1968, 05, 10, 4{, 3}, Павлюк, 1990. Київ ськ а : Баришівський, Березань, р. Недра, заболочені луки, 1992, 07, 30, Горб, Горб, неопубл. дані; Баришівський, Баришівка, 3 км S, р. Ільта, 1992, 08, 1, Горб, Горб, неопубл. дані; Васильківський, Дорогинка, ab. *albidella* Vill., 1917, 06, 10, 1}, Артоболевський, 1927a; Васильківський, р. Рось нижче ст. Вільшаниця, ab. *albidella* Vill., 1921, 06, 15, Артоболевський, 1927a; Васильківський, р. Рось нижче ст. Вільшаниця, f. *typica*, 1921, 06, 15, Артоболевський, 1927a; Бориспільський, ab. *albidella* Vill., 1917, 06, 1}, Артоболевский, 1917б; Київ, ab. *albidella* Vill., 1918, 05, 31, 1}, Артоболевський, 1927a; Київ, Голосіївські озера, озеро, Горб, 1991a; Київ, р. Ірпінь біля Шевелівки, ab. *albidella* Vill., 1918, 06, 23, 3{, 2}, Артоболевський, 1927a; Київ, Рудня, f. *typica*, 1914, 06, 25, 1{, Артоболевський, 1927a; Київ, Капитанівка, ab. *albidella* Vill., 1918, 07, 14, 1}, Артоболевський, 1927a; Київ, Капитанівка, f. *typica*, 1918, 07, 14, 1}, Артоболевський, 1927a; Київ, оз. Рудня-Яблонівська, 1914, Шарлемань, Артоболевский, 1915; Київ, оз. Рудня-Яблонівська, ab. *albidella* Vill., 1914, Шарлемань, Артоболевский, 1915; Київ, Пильня, ab. *albidella* Vill., 1918, 05, 20, 1}, Артоболевський, 1927a; Київ, Мостище, ab. *albidella* Vill., 1918, 07, 21, 2{, Артоболевський, 1927a; Київ, Святошин, ab. *albidella* Vill., 1919, 06, 3, 2{, 1}, Артоболевський, 1927a; Київ, Святошин, ab. *albidella* Vill., 1917, 05, 29, 1{, 1}, Артоболевський, 1927a; Київ, Святошин, f. *typica*, 1919, 05, 29, 1{, Артоболевський, 1927a; Київ, Святошин, f. *typica*, 1918, 07, 5, 1{, Артоболевський, 1927a; Київ, Святошин, f. *typica*, 1917, 05, 29, 3{, Артоболевський, 1927a; Київ, Сирець, ab. *albidella* Vill., 1919, 07, 4, 2}, Павлюк, 1990; Київ, Сирець, ab. *albidella* Vill., 1919, 07, 8—19, 1{, 2}, Павлюк, 1990; Київ, Сирець, f. *typica*, 1919, 07, 4—19, 6{, 4}, Артоболевський, 1927a; Київ, Сирець, f. *typica*, 1918, 09, 4, 1{, 1}, Артоболевський, 1927a; Київ, Янковичі, f. *typica*, 1918, 07, 12, 1}, Артоболевський, 1927a; Переяслав-Хмельницький, Дівички, ставок, 1992, 08, 15, Горб, Горб, неопубл. дані; Переяслав-Хмельницький, Переяслав-Хмельницький, штучні ставки, 1992, 08, 15, Горб, Горб, неопубл. дані; Переяслав-Хмельницький, Ташань, р. Супій, 1992, 08, 2, Горб, Горб, неопубл. дані; Переяслав-Хмельницький, Циблі, Канівське водосховище, заболочені луки, 1992, 08, 21, Горб, Горб, неопубл. дані; Переяслав-Хмельницький, Хоцьки, Канівське водосховище, заболочені луки, 1992, 08, 17, Горб, Горб, неопубл. дані. Кримська: Бельбек, 1897, 05, 14—30, 1{, 4}, Бартенев, 1912a; Бахчисарайський, Берегове, р. Альма, 1997, 07, Горб, неопубл. дані; Сімферополь, 1894, 05, 22—13, Браунер, 1902. Львівська: Бродівський, Станіславчик, р. Стир, 1971, 06, 28, 3{, 1}, Павлюк, 1990; Дрогобицький, Дрогобич, широко розповсюджений в Галичині, а в Карпатах доходить не вище 800 м н. р. м., Dzięđzielewicz, 1877; 1884; 1890; 1902; 1919; Жидачівський, Ходорів, р. Луг, 1969, 05, 31, 4{, 1}, Павлюк, 1990; Городокський, Великий Любень, р. Верещиця, 1968, 07, 23, 4{, 3}, Павлюк, 1990; Городокський, Великий Любень, р. Верещиця, 1967, 07, 25, 3{, Павлюк, 1990; Городокський, Комарне, р. Верещиця, 1968, 06, 26, 2{, Павлюк, 1990; Кам'янко-Бузький, Новий Яричів, струмок, 1969, 06, 26, 1{, Павлюк, 1990; Львів, Павлюк, 1989; Львів, Брюховичі, 1{, Павлюк, 1990; Перемишлянський, Дусанів, р. Гнила Липа, 1970, 06, 9, 4{, 4}, Павлюк, 1990; Нестерівський, Малехів, струмок, 1976, 08, 16, 1{, Павлюк, 1990; Миколаївський, Вербіж, р. Зубра, 1966, 06, 22, 3{, 1}, Павлюк, 1990; Пустомитівський, Черкаси, р. Щирець, 1981, 06, 14, 3{, 7}, Павлюк, 1990; Пустомитівський, Черкаси, р. Щирець, 1981, 07, 2, 13{, 6}, Павлюк, 1990; Пустомитівський, Давидів, р. Давидівка, 1967, 07, 28, 33{, 12}, Павлюк, 1990; Пустомитівський, Борщовичі, струмок, 1976, 06, 27, 3{, 1}, Павлюк, 1990; Самбірський, Рудки, р. Вишенка, 1969, 08, 29, 1{, Павлюк, 1990; Самбірський, Малинів, струмок, 1980, 08, 23, 1{, Павлюк, 1990; Сокальський, Поториця, var. lactea Selys, 1}, Павлюк, 1990; Турківський, Турка, струмок, 1967, 07, 5, 2{, Павлюк, 1990; Яворівський, Івано-Франково, р. Верещиця,
1968, 08, 1, 5{, 2}, Павлюк, 1990; Яворівський, Яворів, р. Скло, 1968, 07, 9, 2{, 1}, Павлюк, 1990. Миколаївська: пониззя Пд. Бугу, Волкова та ін., 1970. Одеська: Кілійський, Вилково, 1995, 06, 30, 3{, 4}, Gorb, Ermolenko, 1996; Кілійський, Приморське, 1995, 06, 28, 1{, 4}, Gorb, Ermolenko, 1996; Кілійський, окол. Вилково, острів Єрмаков, 1995, 07, 1, 1{, Gorb, Ermolenko, 1996. Полтавська: околиці Полтави, Gorb, 1992; Кобеляцький, 40 верст від Кобеляк, помістя Тарахтайка, 1/4 версти від Дніпра, декілька боліт, ab. *albidella* Vill., 1915, 05, 29—30, 1{, 2}, Артоболевский, 1917г; Кобеляцький, 40 верст від Кобеляк, помістя Тарахтайка, 1/4 версти від Дніпра, декілька боліт, ab. *albidella* Vill., 1915, 06, 11, 2{, 3}, Артоболевский, 1917г; Полтава, р. Ворскла, звичайний, 1921, 05, 14, Артоболевський, 1929б; Полтава, р. Ворскла, звичайний, 08, Артоболевський, 1929б; Полтава, Нижні Млини, р. Ворскла, звичайний, 07, Gorb, 1992; Полтава, Яреськи, 1921, Артоболевський, 1923. Рівненська: Рівненський, Решуцьк, р. Горинь, 1968, 05, 29, 12{, 24}, Павлюк, 1990; Острозький, Острог, р. Вілія, 1976, 06, 20, 7{, 3}, Павлюк, 1990. Тернопільська: Поділля, с. Більче-Золоте, 1}, Fudakowski, 1932b; Чортківський, Ягельниця, Łomnicki, 1877; Бережанський, Потутори, р. Золота Липа, 1970, 06, 10, 9{, 9}, Павлюк, 1990; Борщівський, Дзвенигород, Łomnicki, 1877; Бучацький, Бучач, р. Стрипа, 1967, 08, 14, 2}, Павлюк, 1990; Бучацький, Бучач, р. Стрипа, 1966, 05, 27, 1{, Павлюк, 1990; Бучацький, Осовці, р. Стрипа, 1967, 08, 14, 93{, 7}, Павлюк, 1990; Заліщицький, Городок, Łomnicki, 1877; Лановецький, Барсуки, Fudakowski, 1932a; Кременецький, Радянське, р. Іква, 1966, 06, 16, 2{, 6}, Павлюк, 1990; Кременецький, Кременець, Павлюк, Кузьмович, 1976; Кременецький, Лишня, р. Іква, 1967, 06, 8, 1{, 2}, Павлюк, 1990; Кременецький, Млинівці, р. Іква, 1958, 06, 25, 7{, 5}, Павлюк, 1990; Тер-

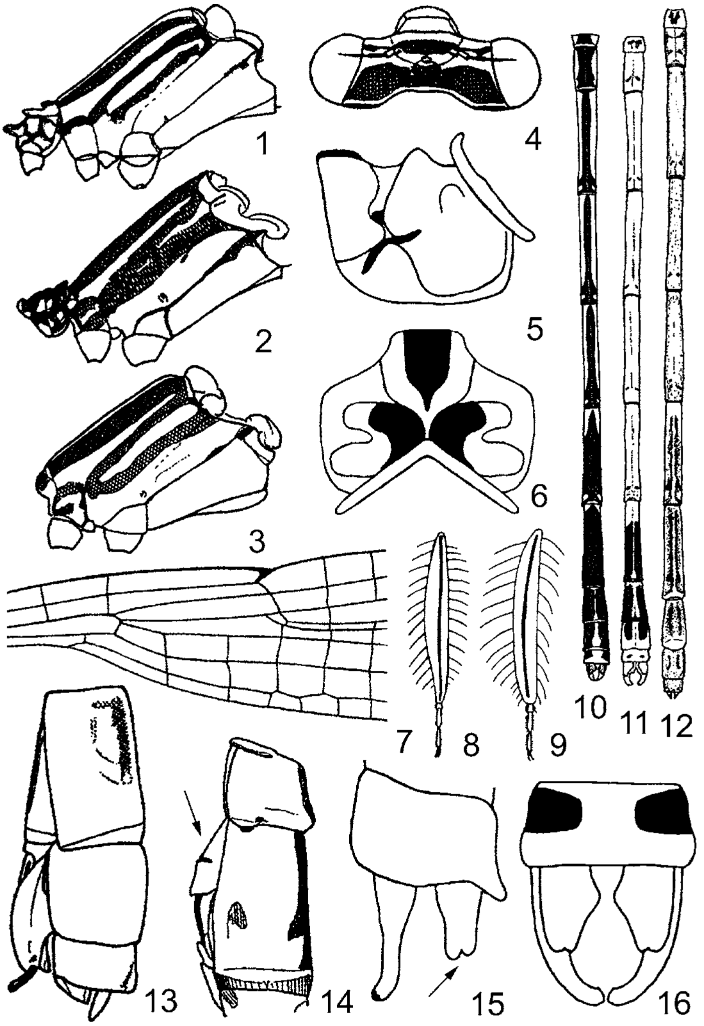

Рис. 31. *Platycnemis pennipes*: 1 – груди зліва, світла форма, самиця; 2 – груди зліва, світла форма, самець; 3 – груди зліва, темна форма; 4 – голова зверху; 5 – груди зліва; 6 – груди зверху; 7 – жилкування базальної частини переднього крила; 8 – нога самця; 9 – нога самиці; 10 – черевце дорослого самця; 11 – черевце молодого самця; 12 – черевце дорослої самиці; 13 – IX та X сегменти черевця самиці зліва; 14 – I та II сегменти черевця самця зліва; 15 – анальні придатки самця зліва; 16 – анальні придатки самця зверху. 1—4, 7, 10—14 (Бешовски, 1994); 5, 6, 8, 9, 15, 16 (Wendler, Nüβ, 1994).

нопіль, р. Серет, 1968, 06, 28, 6{, 4}, Павлюк, 1990. Херс онська: Дельта Дніпра, Волкова та ін., 1970; Херсон, копул. в 06, 05, 15—15, Браунер, 1902. Ч еркась ка : Городищенський, Городище, ab. *albidella* Vill., 1918, 05, 11, 1}, Артоболевський, 1927a; Городищенський, Городище, f. *typica*, 1918, 07, 11—19, 5{, Артоболевський, 1927a; Городищенський, Мліїв, f. *typica*, 1924, 05, 14—22, 3}, Артоболевський, 1927a; Канівський, р. Рось біля Богуслава, ab. *albidella* Vill., 1921, 06, 12, Артоболевський, 1927a; Канівський, р. Рось біля Богуслава, f. *typica*, 1921, 06, 12, Артоболевський, 1927a; Канівський, р. Рось біля с. Хотова, f. *typica*, 1921, 06,
12, 1}, Артоболевський, 1927a; Канівський, Карапиші, ab. *albidella* Vill., 1921, 06, 9, 1{, Артоболевський, 1927a; Канівський, поблизу колишнього с. Решидьки, канал, 1989, 06, 15, 2}, Горб, 1992; Уманьський, р. Синюха біля с. Криве-Коліно, f. *typica*, 1923, 05, 25, 1{, 3}, Артоболевський, 1927a. Черн івець ка: без точної вказівки, часто, St. Quentin, 1932; Вижницький, Мигово, р. Мигівка, 1968, 05, 13, 1}, Павлюк, 1990; Хотинський, Клишківці, Браунер, 1910; Хотинський, Хотин, 1907, 06, 9, 1{, 1}, Браунер, 1910.

Родина Coenagrionidae

13. Cercion lindeni Selys, 1840

Рис. 32. Вид занесено до Червоної книги України. Зареєстровано лише в дельті р. Дунай.

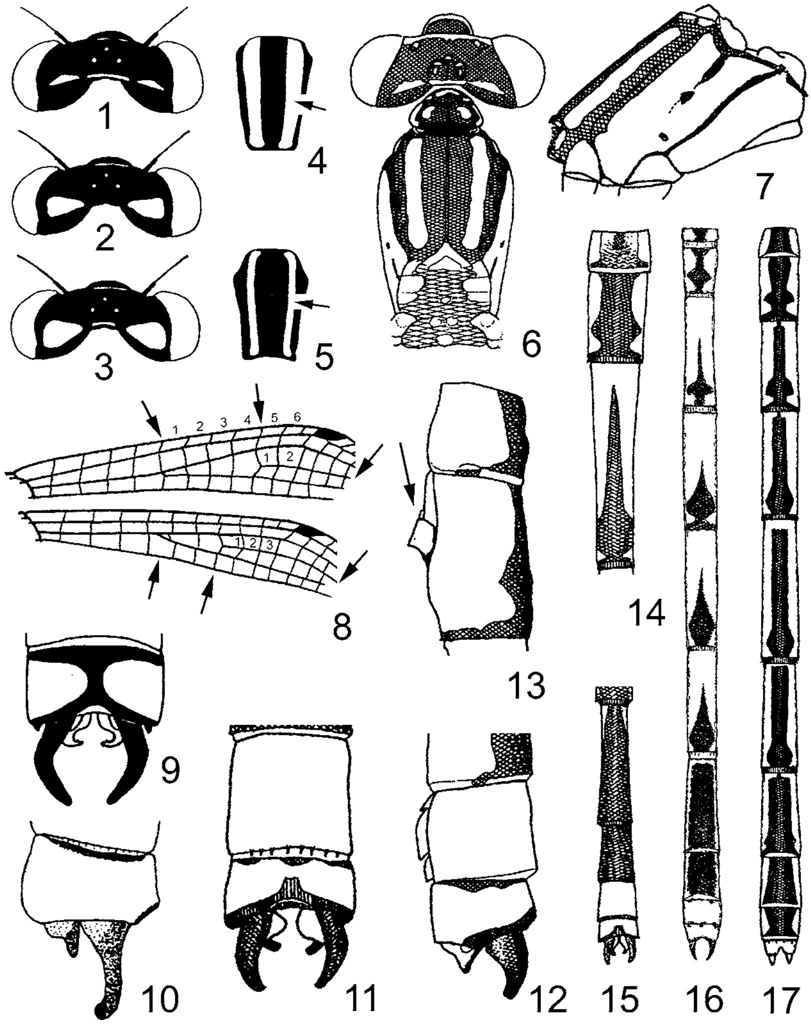

Рис. 32. *Cercion lindeni*: 1 – голова зверху; 2, 3 – голови представників роду *Coenagrion*; 4 – птероторакс; 5 – птероторакс представників роду *Coenagrion*; 6 – голова та груди самця зверху; 7 – птероторакс самця зліва; 8 – верхня половина переднього та заднього крил самця; 9, 11 – анальні придатки самця зверху; 10, 12 – анальні придатки самця зліва; 13 – I та II сегменти черевця самця зліва; 14 – передні сегменти черевця самця; 15 – задні сегменти черевця самця; 16 – черевце самця зверху; 17 – черевце самиці зверху. 6—8, 11—15, за Бешовски, 1994; 1—5, 9—10 (Wendler, Nüβ, 1994); 16, 17 (Conci, Nielsen, 1956).

Одеська: Кілійський, Приморське, 1995, 06, 15—27, 13{, 15}, Gorb, Ermolenko, 1996.

14. Coenagrion armatum Charpentier, 1840

Рис. 33. Вид рідкісний, але в окремих біотопах звичайний. Зареєстрований в Західному Лісостепу (Волинська та Львівська області), в Передкарпатті (біля Івано-Франківська) та в околицях Києва.

Волин ськ а : Горохівський, Берестечко, болото, 1981, 05, 27—30, 15{, 3}, Павлюк, 1990; Горохівський, Журавники, р. Липа, болото, 1970, 05, 27, 22{, 16}, Павлюк, 1990; Горохівський, Холонів, риб. ставок, 1970, 05, 28, 17{, 28}, Павлюк, 1990. Іван о-Франківська: Івано-Франківськ, болото, 1967, 05, 2, 1{, Павлюк, 1990. Київська: Київ, 1{, Артоболевський, 1927а; Яготинський, Яготин, р. Супій, озерце, 05, Горб, неопубл. дані. Ль в івсь ка: Бродівський, Пеняки, Dzięḑzielewicz, 1890; 1902; 1919; Львів, Павлюк, 1989; Перемишлянський, Кореличі, Dzięḑzielewicz, 1890; 1902; 1919; Сокальський, Поториця, Dzięḑzielewicz, 1890; 1902; 1919.

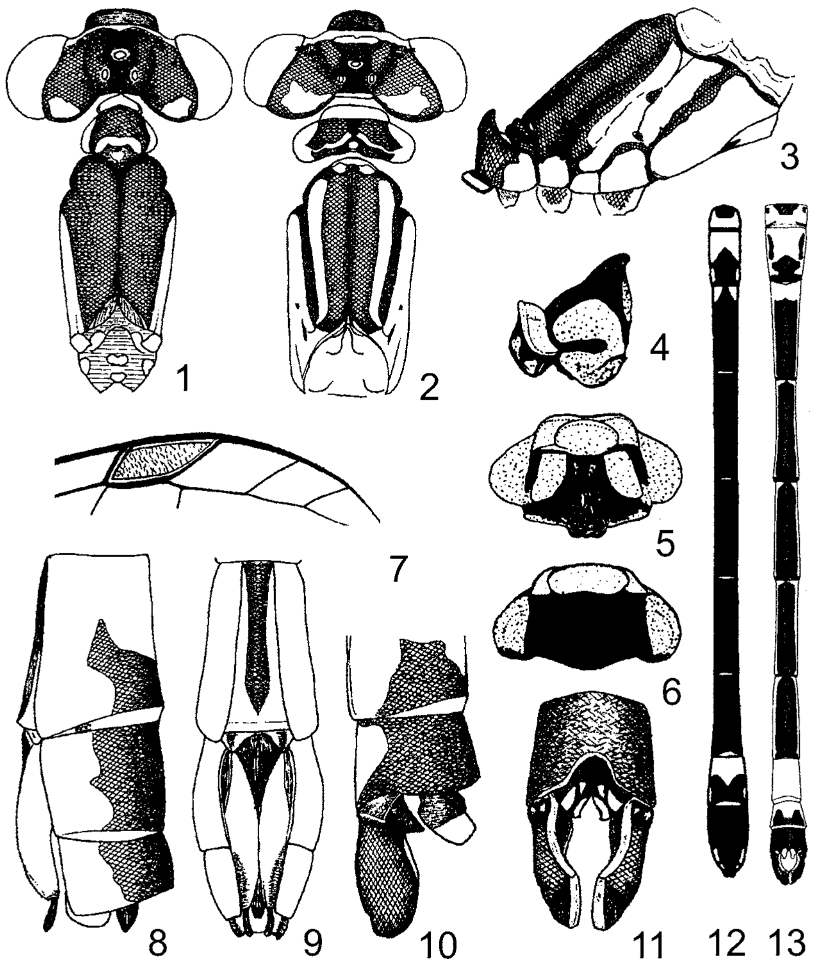

Рис. 33. *Coenagrion armatum*: 1 – голова та груди самця зверху; 2 – голова та груди самиці зверху; 3 —груди самця зліва; 4 – груди самиці зліва; 5 – груди самиці зверху; 6 – груди самця зверху; 7 – птеростигма переднього крила самиці; 8 – IX та X сегменти черевця самиці зліва; 9 – IX та X сегменти черевця самиці знизу; 10 – анальні придатки самця зліва; 11 — анальні придатки самця зверху; 12 – черевце самиці зверху; 13 – черевце самця зверху. 1—3, 7—11, 13 (Бешовски, 1994); 4—6, 12 (Wendler, Nüβ, 1994).

15. Coenagrion hastulatum Charpentier, 1825

Рис. 34. В північних областях вид звичайний, в південному напрямку його чисельність зменшується. Немає відомостей з Карпат, південних областей (Чернівецької, Одеської, Миколаївської, Херсонської, Донецької) та Криму, хоча окремі знахідки відомі і більш південний за межами України.

Волинськ а: Горохівський, Берестечко, болото, 1982, 05, 30, 3{, Павлюк, 1990; Горохівський, Берестечко, болото, 1981, 05, 27—28, 10{, 2}, Павлюк, 1990; Володимир-Волинський, Володимир-Волинський, р. Луга, 1971, 06, 15, 2{, Павлюк, 1990; Володимир-Волинський, Нововолинськ, ставок, 1971, 06, 10, 3{, Павлюк, 1990; Володимир-Волинський, Нововолинськ, ставок, 1971, 06, 15, 9{, Павлюк, 1990; Ратнівський, Ратне, р. Прип'ять, 1969, 06, 21, 4{, Павлюк, 1990; Камінь-Каширський, Камінь-Каширський, 1981, 05, 27, 18{, 1}, Павлюк, 1990; Луцьк, мілкі ставки в парку, 1967, 06, 8, 2{, Павлюк, 1990; Любешівський, Мельники, оз. Пісочне, Павлюк, 1974; Любешівський, Мельники, оз. Мошно, 1972, 06, 18, 1{, 1}, Павлюк, 1990; Любомльський, Згорани, Павлюк, 1974; Любомльський, Шацьк, оз. Люцимер, Павлюк, 1974. Житомирська: Радомишльський, Коростишів, 1907, 04, 30, 1{, 2}, Артоболевський, 1927а; Радомишльський, Коростишів, 1907, 05, 2, 1{, Артоболевський, 1927а; Новоград-Волинський, Новоград-Волинський, 1909, 05, 22— 27, 14{, 1}, Солодовников, 1927; Новоград-Волинський, Новоград-Волинський, 1909, 06, 8—10, 7{, Солодовников, 1927. Закарпатська: Ужгород, Hrabar, 1905; Грабар, 1933. Івано-Франківська: Івано-Франківськ, болото, 1967, 05, 2, 1{, Павлюк, 1990; Івано-Франківськ, стариця р. Надворнянська Бистриця,

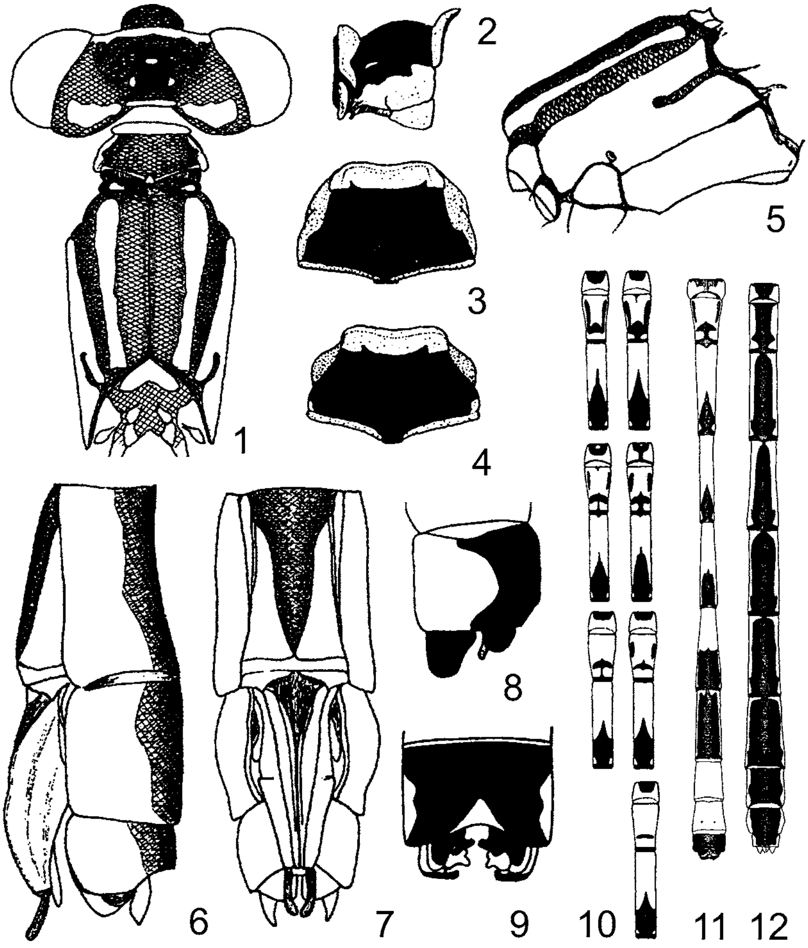

Рис. 34. *Coenagrion hastulatum*: 1 – голова та груди самця зверху; 2 – груди самиці зліва; 3 – груди самиці зверху; 4 – груди самця зверху; 5 – птероторакс самця зліва; 6 – IX та X сегменти черевця самиці зліва; 7 – IX та X сегменти черевця самиці знизу; 8 – анальні придатки самця зліва; 9 – анальні придатки самця зверху; 10 – мінливість забарвлення I—III сегментів черевця самця; 11 – черевце самця зверху; 12 – черевце самиці зверху. 1, 5—7, 11, 12 (Бешовски, 1994); 2—4, 8—10 (Wendler, Nüβ, 1994).

1974, 05, 29, 2{, Павлюк, 1990; Галицький, Немшин, р. Дністер, стариця, 1967, 05, 15, 3{, 2}, Павлюк, 1990; Городенківський, Незвисько, Dzięödzielewicz, 1883; 1890; 1902; 1919; Долинський, Велика Тур'я, болото, 1982, 06, 15, 1{, Павлюк, 1990; Коломийський, Отиня, ставок, 1969, 07, 25, 1{, Павлюк, 1990; Тисменецький, Хом'яківка, риб. ставок, 1968, 05, 10, 1{, 2}, Павлюк, 1990. Ки їв сь ка: Бориспільський, 1917, 06, 1{, Артоболевский, 1917б; Київ, 1914, 05, 6, 1{, Артоболевський, 1927а; Київ, Демидове, заплава р. Ірпінь,
1918, 06, 16, 1{, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, Голосіївські озера, озеро, Горб, 1991а; Київ, Боярка, 06, 1, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, Звіринець, 1920, 04, 23, 1{, 3}, Артоболевський, 1927а; Київ, Рудня,
1919, 05, 10, 1{, Павлюк, 1990; Київ, Києво-Межигірське лісн., 1918, 04, 28, 1{, 3}, Артоболевський, 1927а; Київ, Києво-Межигірська скарб. дача, 1918, 06, 9, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, Лук'янівка, 1919, 05, 14, 1{, Артоболевський, 1927а; Київ, Лук'янівка, 1918, 05, 20, 2}, Артоболевський, 1927а; Київ, Межигір'я, 1914, 05, 18, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, Пильня, 1918, 05, 20, 2{, Артоболевський, 1927а; Київ, Пильня, 1918, 05, 20, 1{, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, Мостище, 1918, 05, 8, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, Пуща, 1917, 06, 8, 1{, Артоболевський, 1927а; Київ, Святошин, 1917, 05, 13, 3{, 2}, Артоболевський, 1927а; Київ, Святошин, 1914, 05, 11—14, 1{, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, Сирець, 1919, 05, 2—20, 2{, 2}, Артоболевський, 1927а; Київ, Сирець, 1919, 05, 24, 2}, Павлюк, 1990; Переяслав-Хмельницький, Переяслав-Хмельницький, рідко, 07, 12, Артоболевський, 1929б; Переяслав-Хмельницький, Переяслав-Хмельницький, рідко, 07, 12, Артоболевський, 1929б. Ль вівська: Бродівський, Станіславчик, р. Стир, стариця, 1971, 06, 28, 1{, Павлюк, 1990; Городокський, Черляни, риб. ставок, 1976, 06, 21, 1{, Павлюк, 1990; Буський, Буськ, струмок, 1971, 06, 28, 1{, Павлюк, 1990; Львів, Dzięödzielewicz, 1883; 1890; 1902; 1919; Львів, Павлюк, 1989; Львів, Брюховичі, Dzięödzielewicz, 1883; 1890; 1902; 1919; Перемишлянський, Перемишляни, озеро, 1969, 05, 30, 1{, Павлюк, 1990; Нестерівський, Великі Грибовичі, риб. ставок, 1967, 06, 15, 2{, Павлюк, 1990; Пустомитівський, Ставчани, ставок, 1967, 05, 29, 10{, Павлюк, 1990; Стрийський, Стан-

ків, риб. ставок, 1967, 05, 26, 12{, 2}, Павлюк, 1990; Стрийський, Стрий, болото, 1977, 06, 19, 1{, Павлюк, 1990; Яворівський, Івано-Франково, Dzię̨dzielewicz, 1883; 1890; 1902; 1919; Яворівський, Борки, болото, 1976, 06, 10, 4{, 2}, Павлюк, 1990; Яворівський, Борки, болото, 1967, 05, 11, 1{, Павлюк, 1990; Яворівський, Рясне, болото, 1976, 06, 3, 2{, Павлюк, 1990; Яворівський, Страдч, р. Верещиця, стариця, 1969, 05, 15, 81{, Павлюк, 1990. Полтавська: Пирятинський, Пирятин, звичайний, 05, Артоболевський, 1929б. Сумська: Роменський, Ромни, звичайний, 07, 12, Артоболевський, 1929б; Рівненська: Дубровицький, Дубровиця, р. Горинь, стариця, 1968, 05, 30, 5{, 1}, Павлюк, 1990; Рівненський, Решуцьк, р. Горинь, стариця, 1968, 05, 29, 4{, Павлюк, 1990. Тер н опільська : Кременецький, Радянське, р. Іква, 1967, 05, 23, 1}, Павлюк, 1990; Кременецький, Кременець, Павлюк, Кузьмович, 1976; Кременецький, Лишня, р. Іква, 1968, 06, 8, 1}, Павлюк, 1990; Кременецький, Лишня, р. Іква, 1966, 06, 9, 1{, Павлюк, 1990; Кременецький, Млинівці, р. Іква, 1958, 06, 8, 1{, Павлюк, 1990. Ч ерка ськ а: Городищенський, Мліїв, 1924, 06, 16, 1{, Артоболевський, 1927а; Уманьський, Софіївка, 1922, 05, 29, 1{, Артоболевський, 1927а. Чернівецька: Вижницький, Мигово, ставок, 1968, 05, 13, 9{, Павлюк, 1990. Черн іг івська: Чернігів, Жавінки, 1918, 06, 1, 5{, Артоболевский, 1926.

16. Coenagrion lunulatum Charpentier, 1841

Рис. 35. Вид рідкісний, зареєстрований лише в Західному Лісостепу, Передкарпатті та в Полтавській області.

Волинська: Горохівський, Берестечко, болото, 1981, 05, 27, 1{, Павлюк, 1990; Горохівський, Холонів, риб. ставок, 1970, 05, 28, 6{, Павлюк, 1990; Володимир-Волинський, Володимир-Волинський, р. Луга, 1971, 06, 15, 1{, Павлюк, 1990; Володимир-Волинський, Нововолинськ, ставок, 1971, 06, 10, 17{, 2}, Павлюк, 1990; Ратнівський, Тур, оз. Довге, 1976, 06, 23, 4{, 2}, Павлюк, 1990. Івано-Франківська: Коломийський, Коломия, сумнівно!, Dzię̨dzielewicz, 1884; 1890; Коломийський, Шепарівці, сумнівно!, Dzię̨dzielewicz, 1884; 1890. Льв івсь ка: Бродівський, Пеняки, Dzię̨dzielewicz, 1884; 1890; Радехівський, Лопатин, болото, 1971, 06, 29, 3{, Павлюк, 1990; Львів, Павлюк, 1989; Перемишлянський, Дусанів, риб. ставок, 1970, 06, 9, 1}, Павлюк, 1990; Пустомитівський, Ставчани, ставок, 1967, 05, 25, 5{, Павлюк, 1990; Сокальський, Поториця, Dzię̨dzielewicz, 1884; 1890; Яворівський, Івано-Франково, сумнівно!, Dzię̨dzielewicz, 1884; 1890. П олтавсь ка: рідко, 05, 21, Артоболевський, 1929б; рідко, 06, 30, Артоболевський, 1929б. Тернопільська: Бережанський, Підгайці, озеро, 1970, 06, 10, 1{, Павлюк, 1990; Бережанський, Потутори, риб. ставок, 1970, 06, 10, 4{, Павлюк, 1990; Кременецький, Кременець, Павлюк, Кузьмович, 1976; Кременецький, Млинівці, р. Іква, 1967, 06, 2, 1{, Павлюк, 1990.

17. Coenagrion mercuriale Charpentier, 1840

Є повідомлення про знаходження личинок цього виду в лимані р. Південний Буг, однак воно ще потребує підтвердження.

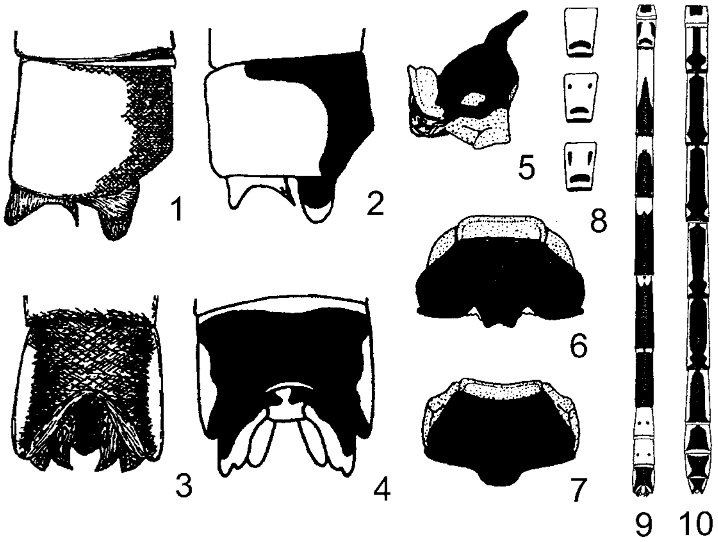

Рис. 35. *Coenagrion lunulatum*: 1, 2 – анальні придатки самця зліва; 3, 4 – анальні придатки самця зверху; 5 – груди самиці зліва; 6 – груди самиці зверху; 7 – груди самця зверху; 8 – мінливість забарвлення II сегмента черевця самця; 9 – черевце самця зверху; 10 – черевце самиці зверху. 1, 3, 9, 10 (Бешовски, 1994); 2, 4, 5—8 (Wendler, Nüβ, 1994).

Миколаївська: пониззя Пд. Бугу, Волкова та ін., 1970 (помилкове визначення, див. Павлюк, 1973).

18. Coenagrion ornatum Selys, 1850

Рис. 36. Зареєстровано як рідкісний вид в Західному Лісостепу та Східному Поділлі, Передкарпатті, Закарпатській низовині, а також в Київській та Херсонській областях.

Він ни ць ка: Гайсинський, Гайсин, 1918, 06, 17, 1{, 1}, Артоболевський, 1927б; Балтський, 1919, 06, 11—30, 7{, Артоболевський, 1927б. Закарп атська: Виноградівський, Великі Ком'яти, Грабар, 1933; Ужгород, Грабар, 1933; Ужгород, Hrabar, 1905. Івано- Франківсь ка: Івано-Франківськ, струмок, 1973, 05, 29, 1{, Павлюк, 1990; Івано-Франківськ, струмок, 1965, 07, 12, 2{, Павлюк, 1990; Тисменецький, Крихівці, струмок, 1965, 07, 10, 1{, Павлюк, 1990. Ки їв ськ а: Київ, Голосіївські озера, озеро, 2{, Горб, 1991а. Львівська: Жидачівський, Солонське, риб. ставок, екземпляри дещо відрізняються від типової форми (опис форми в Павлюк, 1990). Зберігаються в Зоомузеї Львівського університету, 1969, 05, 22, 2}, Павлюк, 1990; Львів, Павлюк, 1989; Львів, Голоско, Dzię̨dzielewicz, 1919; Львів, Голоско, ставок, 1976, 06, 15, 1}, Павлюк, 1990; Пустомитівський, Ставчани, ставок, 1967, 05, 29, 1}, Павлюк, 1990; Самбірський, Малинів, струмок на торфянику, 1978, 08, 17, 1}, Павлюк, 1990; Сокальський, Поториця, Dzię̨dzielewicz, 1919. Одесь ка: Измаїльський, Измаїл, гребля на березі вздовж р. Дунай, Бартенев, Попова, 1928. Рівненсь ка: Червоноармійський, Пляшева, болото, 1981, 07, 5, 3{, Павлюк, 1990; Острозький, Острог, р. Вілія, 1976, 06,

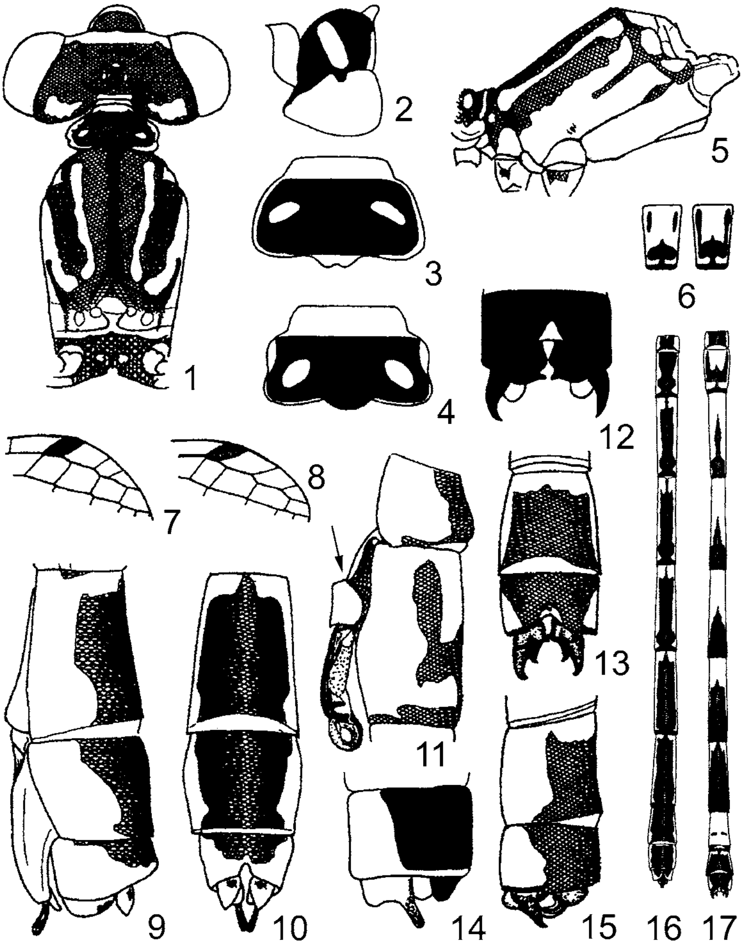

Рис. 36. *Coenagrion ornatum*: 1 – голова та груди самця зверху; 2 – груди самиці зліва; 3 – груди самиці зверху; 4 – груди самця зверху; 5 – груди самця зліва; 6 – мінливість забарвлення II сегмента черевця самця; 7, 8 – птеростигма переднього та заднього крил самця; 9 – IX та X сегменти черевця самиці зліва; 10 – IX та X сегменти черевця самиці зверху; 11 – I та II сегменти черевця самця зліва; 12, 13 – анальні придатки самця зверху; 14, 15 —анальні придатки самця зліва; 16 – черевце самиці зверху; 17 – черевце самця зверху. 1, 5, 7— 11, 13, 15—17 (Бешовски, 1994); 2—4, 6, 12, 14 (Wendler, Nüβ, 1994).

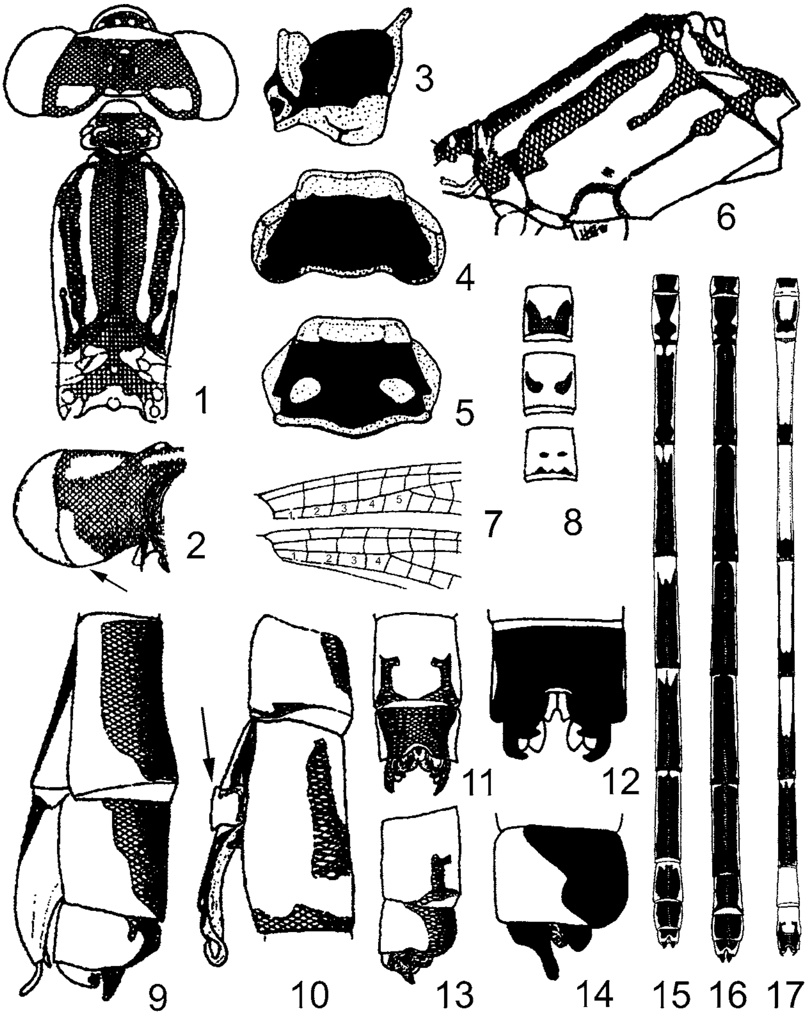

Рис. 37. *Coenagrion puella*: 1 – голова та груди самця зверху; 2 – ліва сторона голови самця зліва; 3 – груди самиці зліва; 4 – груди самиці зверху; 5 – груди самця зверху; 6 —груди самця зліва; 7 – середня частина переднього та заднього крил самця; 8 – мінливість забарвлення IX сегмента черевця самця; 9 – IX та X сегменти черевця самиці зліва; 10 – I та II сегменти черевця самця зліва; 11, 12 – анальні придатки самця зверху; 13, 14 – анальні придатки самця зліва; 15 – черевце самиці зверху (андрохромна форма); 16 – черевце самиці зверху (гінохромна форма); 17 – черевце самця зверху. 1, 2, 6, 7, 9—11, 13, 15—17 (Бешовски, 1994); 3—5, 8, 12, 14 (Wendler, Nüβ, 1994).

20, 1{, 1}, Павлюк, 1990. Т е рнопільська : Бучацький, Бучач, струмок, 1966, 05, 27, 1}, Павлюк, 1990; Заліщицький, Товсте, р. Тупа, 1968, 08, 21, 1{, Павлюк, 1990. Херсон сь ка: Херсон, у великій кількості, 1895, 05, 15, Браунер, 1902. Черкаська: Канівський, околиці Канівського заповідника, Криві озера, 1989, 06, 12, 1{, Горб, 1992. Чернівецька: Хотинський, Клишківці, Браунер, 1910; Хотинський, Клишківці, Браунер, 1910.

19. Coenagrion puella Linnaeus, 1758

Рис. 37. Широко розповсюджений, масовий вид на всій території України.

Він ни цька: Гайсинський, Гайсин, 1918, 06, 15—22, 7{, 1}, Артоболевський, 1927б; Гайсинський, Гайсин, 1918, 06, 17, 1{, Артоболевський, 1927б; Питинський, 1917, 06, 24, 1{, Артоболевський, 1927б. Волин ськ а : Поділля, с. Бережани, 1}, Fudakowski, 1932b; Горохівський, Берестечко, болото, 20{, 8}, Павлюк, 1990; Горохівський, Горохів, ставок, 69{, 5}, Павлюк, 1990; Горохівський, Холонів, риб. ставок, 1{, Павлюк, 1990; Володимир-Волинський, Володимир-Волинський, р. Луга, 5{, 1}, Павлюк, 1990; Володимир-Волинський, Нововолинськ, ставок, 15{, 1}, Павлюк, 1990; Ратнівський, Заболоття, оз. Тур, 2{, 1}, Павлюк, 1990; Ратнівський, Тур, оз. Довге, 1{, Павлюк, 1990; Камінь-Каширський, Камінь-Каширський,

ставок, 15{, 1}, Павлюк, 1990; Ковельський, Ковель, р. Тур'я, 18{, 5}, Павлюк, 1990; Луцьк, мілкі ставки в парку, 42{, 5}, Павлюк, 1990; Любешівський, Мельники, оз. Пісочне, 2{, Павлюк, 1990; Любешівський, Мельники, оз. Пісочне, болото, 12{, Павлюк, 1990; Любешівський, Мельники, оз. Пісочне, канал, 1{, 1}, Павлюк, 1990; Любешівський, Мельники, оз. Мошно, 3{, Павлюк, 1990; Любомльський, Згорани, озеро, 7{, Павлюк, 1990; Любомльський, Радехів, болото, 3{, 1}, Павлюк, 1990; Любомльський, Любомль, болото, 2{, Павлюк, 1990; Любомльський, Шацьк, оз. Люцимер, 2{, 1}, Павлюк, 1990; Турійський, Крать, болото, 9{, 1}, Павлюк, 1990. Дніпропетровська: Артоболевський, 1929а. Донецька: Донецьк, р. Кальміус, Олигер, 1975. Житомирська: Радомишльський, Belke, 1866; Радомишльський, Тетерів, 1918, 06, 12, 2{, 2}, Артоболевський, 1927а; Новоград-Волинський, Новоград-Волинський, 1909—1910, 05, 27, Солодовников, 1927; Новоград-Волинський, Новоград-Волинський, 1909—1910, 06, 10, Солодовников, 1927. Зак арп а т с ь к а : Берегівський, Берегове, р. Верке, 16{, 2}, Павлюк, 1990; Виноградівський, Виноградів, риб. ставок, 20{, 4}, Павлюк, 1990; Виноградівський, Онок, Грабар, 1933; Мукачівський, Пістрялове, озеро, 10{, 1}, Павлюк, 1990; Свалявський, Вовкове, риб. ставок форелевого господарства "Свалява", 1}, Павлюк, 1990; Ужгород, Грабар, 1933; Ужгород, Hrabar, 1905; Ужгород, р. Уж, 1{, 1}, Павлюк, 1990; Ужгородський, Чоп, р. Латориця, стариця, 13{, 7}, Павлюк, 1990; Ужгородський, Демечі, болото, 7{, Павлюк, 1990; Ужгородський, Невицьке, болото, 35{, 3}, Павлюк, 1990; Ужгородський, Мала Добронь, болото, 24{, 3}, Павлюк, 1990; Ужгородський, Середнє, Грабар, 1933; Ужгородський, Середнє, болото, 3{, 1}, Павлюк, 1990; Хустський, Хуст, болото, 1{, 1}, Павлюк, 1990; Хустський, Хуст, р. Тиса, стариця, 2{, Павлюк, 1990. І в а но-Франківська: Івано-Франківськ, болото біля озера, 68{, 52}, Павлюк, 1990; Івано-Франківськ, струмок, 28{, 9}, Павлюк, 1990; Івано-Франківськ, р. Надвірнянська Бистриця, стариця, 28{, 8}, Павлюк, 1990; Івано-Франківськ, Угорники, болото, 1{, 2}, Павлюк, 1990; Галицький, Більшівці, риб. ставок, 4{, Павлюк, 1990; Галицький, Бурштин, р. Гнила Липа, стариця, 20{, Павлюк, 1990; Галицький, Медуха, риб. ставок, 4{, Павлюк, 1990; Богородчанський, Солотвин, болото, 1{, 1}, Павлюк, 1990; Долинський, Велика Тур'я, болото, 2{, Павлюк, 1990; Рогатинський, Загір'я, риб. ставок, 9{, 4}, Павлюк, 1990; Коломийський, Коломия, Dziędzielewicz, 1884; 1890; 1902; 1919; Коломийський, Отиня, ставок, 126{, 14}, Павлюк, 1990; Надворнянський, Ворохта, болото, 4{, Павлюк, 1990; Тисменецький, Крихівці, болото, 1{, 1}, Павлюк, 1990; Тисменецький, Побережжя, болото, 3{, 1}, Павлюк, 1990; Тисменецький, Пшеничники, риб. ставок, 5{, 1}, Павлюк, 1990; Тисменецький, Хом'яківка, риб. ставок, 5{, 6}, Павлюк, 1990. Київська: Баришівський, Березань, р. Недра, заболочені луки, 1992, 07, 30, Горб, Горб, неопубл. дані; Баришівський, Баришівка, р. Трубіж, 1992, 07, 28, Горб, Горб, неопубл. дані; Баришівський, Веселинівка, два ставки і заболочені луки, 1992, 08, 1, Горб, Горб, неопубл. дані; Баришівський, Лукаші, штучний ставок, 1992, 08, 8, Горб, Горб, неопубл. дані; Баришівський, Масківці, ставок у полі, 1992, 07, 23, Горб, Горб, неопубл. дані; Баришівський, Поділля, три озерця і заболочені луки, 1992, 08, 1, Горб, Горб, неопубл. дані; Баришівський, Новотроянда, два штучні ставки та заболочені луки, 1992, 07, 30, Горб, Горб, неопубл. дані; Баришівський, Семенівка, 2 км Пн., два озера, 1992, 08, 5, Горб, Горб, неопубл. дані; Баришівський, Устинова Гребля, два струмки зі слабо проточною водою, 1992, 08, 23, Горб, Горб, неопубл. дані; Бориспільський, 1917, 06, Артоболевский, 1917б; Згурівський, Мала Березанка, два ставки, 1992, 08, 13, Горб, Горб, неопубл. дані; Київ, Ірпінь, 1919, 06, 30, 4{, Артоболевський, 1927а; Київ, Видубецький монастир, 1923, 06, 17, 1{, Артоболевський, 1927а; Київ, Борщагівка, 1918, 07, 14, 1{, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, Борщагівка, 1917, 07, 5, 1{, Артоболевський, 1927а; Київ, Голосіївські озера, озеро, Горб, 1991а; Київ, Капитанівка, 1918, 07, 14, 4{, Артоболевський, 1927а; Київ, Межигір'я, 1916, 05, 17—25, 2{, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, Межигір'я, 1916, 06, 8, 3{, Артоболевський, 1927а; Київ, Мриги, біля Кончі-Заспи, сосновий ліс, 1993, 05, 27, Горб, неопубл. дані; Київ, Пуща, 1914, 06, 25, 1{, Артоболевський, 1927а; Київ, Святошин, 1919, 06, 11—24, 7{, Артоболевський, 1927а; Київ, Святошин, 1917, 05, 11—29, 1{, 2}, Артоболевський, 1927а; Київ, Сирець, 1919, 07, 4—19, 165{, Артоболевський, 1927а; Київ, Сирець, 1918, 05, 21, 1{, Артоболевський, 1927а; Київ, Сирець, 1918, 09, 14, 1{, Артоболевський, 1927а; Київ, Сирець, 1917, 06, 8, 1{, Артоболевський, 1927а; Київ, Харківське шосе, озера в сосн. лісі, 1995, 06, 3, 1{, Горб, неопубл. дані; Київ, Харківське шосе, озера в сосн. лісі, 1993, 06, 4, 1{, Горб, неопубл. дані; Переяслав-Хмельницький, Лецьки, струмок, 1992, 08, 17, Горб, Горб, неопубл. дані; Переяслав-Хмельницький, Ташань, р. Супій, 1992, 08, 2, Горб, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Черняхівка, два ставки, 1992, 07, 28, Горб, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Гензерівка, ставок, 1992, 07, 26, Горб, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Жоравка, ставок, 1992, 07, 25, Горб, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Годунівка, ставок, 1992, 07, 25, Горб, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Сотниківка, ставок, 1992, 08, 9, Горб, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, р. Супій, 1995, 06, 18, 20{, 3}, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, оз. Супій, 1995, 06, 5, 2{, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, оз. Супій, 1993, 06, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, оз. Супій, 1988, 06, 28, 1{, 1}, Горб, 1990; Яготинський, Яготин, оз. Супій, болотисті ділянки, 1995, 07, 15, 20{, 5}, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, оз. Супій, ставки рибгоспу, 1995, 05, 30, 20{, 5}, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, оз. Супій, ставки рибгоспу, 1995, 06, 18, 30, 80{, 18}, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, оз. Супій, Gorb, 1998а. К римська: біля Алушти, Пд. Крим, 1900, 05, 19—26, 6{, Бартенев, 1912а;, Алушта, Пд. Крим, 1900, 06, 2, 4{, Бартенев, 1912а. Л ь в і в с ь к а : Бродівський, Броди, струмок, 11{, 3}, Павлюк, 1990; Бродівський, Station Станіславчик, р. Стир, стариця, 12{, 1}, Павлюк, 1990; Дрогобицький, Пом'ярки біля Трускавця, Fudakowski, 1932а; Жидачівський, Солонське, риб. ставок, 27{, 21}, Павлюк, 1990; Городокський, Черляни, риб. ставок, 30{, 2}, Павлюк, 1990; Городокський, Великий Любень, риб. ставок, 7{, 2}, Павлюк, 1990; Городокський, Великий Любень, р. Верещиця, 4{, Павлюк, 1990; Городокський, Городок, озеро, 3{, Павлюк, 1990; Городокський, Комарне, риб. ставок, 1{, 6}, Павлюк, 1990; Буський, Буськ, струмок, 21{, 4}, Павлюк, 1990; Золочівський, Золочів, озеро, 10{, 1}, Павлюк, 1990; Радехівський, Лопатин, болото, 15{, 2}, Павлюк, 1990; Кам'янко-Бузький, Старий Яричів, ставок, 4{, 1}, Павлюк, 1990; Львів, Павлюк, 1989; Перемишлянський, Дусанів, риб. ставок, 4{, 2}, Павлюк, 1990; Перемишлянський, Перемишляни,

озеро, 32{, 2}, Павлюк, 1990; Нестерівський, Великі Грибовичі, риб. ставок, 12{, 3}, Павлюк, 1990; Нестерівський, Дубляни, болото, 5}, Павлюк, 1990; Нестерівський, Малехів, болото, 1{, Павлюк, 1990; Миколаївський, Вербіж, р. Зубра, 2{, Павлюк, 1990; Миколаївський, Тростянець, р. Зубра, стариця, 8{, 6}, Павлюк, 1990; Пустомитівський, Черкаси, р. Щирець, 8{, 2}, Павлюк, 1990; Пустомитівський, Борщовичі, болото, 13{, 3}, Павлюк, 1990; Пустомитівський, Ставчани, ставок, 29{, 15}, Павлюк, 1990; Самбірський, Малинів, струмок на торфянику, 1{, 1}, Павлюк, 1990; Стрийський, Станків, риб. ставок, 43{, 1}, Павлюк, 1990; Стрийський, Стрий, болото, 50{, 25}, Павлюк, 1990; Турківський, Турка, ставок, 45{, 5}, Павлюк, 1990; Яворівський, Івано-Франково, озеро, 2{, Павлюк, 1990; Яворівський, Борки, болото, 41{, 17}, Павлюк, 1990; Яворівський, Рясне, болото, 1{, 3}, Павлюк, 1990; Яворівський, Лелехівка, болото, 4{, Павлюк, 1990; Яворівський, Краковець, озеро, 31{, 1}, Павлюк, 1990; Яворівський, Страдч, р. Верещиця, стариця, 4{, Павлюк, 1990; Яворівський, Яворів, ставок, 1{, Павлюк, 1990. Миколаївська: пониззя Пд. Бугу, Волкова та ін., 1970. О д е сь к а : Одеса, 1901, 05, 21, Шугуров, 1903. П о л т а в сь к а : Кобеляцький, 40 верст від Кобеляк, помістя Тарахтайка, 1/4 версти від Дніпра, декілька боліт, 1915, 05, 19—24, 1{, 5}, Артоболевский, 1917г; Полтава, Яреськи, 1921, Артоболевський, 1923. Рівненська : Червоноармійський, Пляшева, болото, 6}, Павлюк, 1990; Дубровицький, Дубровиця, р. Горинь, стариця, 25{, 6}, Павлюк, 1990; Дубнянський, Дубно, р. Іква, болото, 19{, 2}, Павлюк, 1990; Рівненський, Решуцьк, ставок, 22{, 15}, Павлюк, 1990; Рівненський, Решуцьк, р. Горинь, стариця, 12{, 11}, Павлюк, 1990; Острозький, Острог, р. Вілія, стариця, 1{, Павлюк, 1990; Сарнський, Сарни, р. Случ, стариця, 60{, 5}, Павлюк, 1990. Тернопільська: Поділля, с. Більче-Золоте, 1}, Fudakowski, 1932b; Бережанський, Бережани, Fudakowski, 1932a; Бережанський, Бережани, озеро, 1{, 1}, Павлюк, 1990; Бережанський, Підгайці, озеро, 1{, Павлюк, 1990; Бережанський, Потутори, риб. ставок, 1{, Павлюк, 1990; Борщівський, Більче-Золоте, Fudakowski, 1932a; Бучацький, Бучач, Wierzejski, 1883; Бучацький, Бучач, струмок, 1}, Павлюк, 1990; Бучацький, Озеряни, озеро, 2{, Павлюк, 1990; Заліщицький, Товсте, р. Тупа, 1}, Павлюк, 1990; Зборівський, Заложці, риб. ставок, 9{, Павлюк, 1990; Зборівський, Зборів, болото, 1{, Павлюк, 1990; Кременецький, Білокриниця, болото, 2{, Павлюк, 1990; Кременецький, Радянське, р. Іква, 42{, 12}, Павлюк, 1990; Кременецький, Кременець, Павлюк, Кузьмович, 1976; Кременецький, Лишня, р. Іква, 16{, 3}, Павлюк, 1990; Кременецький, Млинівці, р. Іква, 14{, 2}, Павлюк, 1990; Тернопіль, озеро, 4{, Павлюк, 1990; Тернопіль, р. Серет, 12{, Павлюк, 1990. Херсонсь ка: Артоболевський, 1929a. Черкаська: Городищенський, Мліїв, 1924, 05, 22, 1{, 1}, Артоболевський, 1927a; Городищенський, Мліїв, 1924, 06, 16, 1}, Артоболевський, 1927a; Городищенський, Мліїв, 1923, 06, 7, 1{, Артоболевський, 1927a; Городищенський, Мліїв, 08, 22, 2{, 1}, Артоболевський, 1927a; Городищенський, Мошно-Городищенське, 1912, 2{, 1}, Артоболевський, 1927a; Звенигородський, Васильків, 1918, 09, 10, 1{, Артоболевський, 1927a; Канівський, Карапиші, 1921, 06, 9—10, 8{, 2}, Артоболевський, 1927a; Канівський, околиці Канівського заповідника, Криві озера, 1989, 06, 12, 5{, 2}, Горб, 1992; Канівський, с. Пекарі, озеро, 1989, 06, 13, 7{, 3}, Горб, 1992; Уманьський, Софіївка, 1923, 05, 29, 2{, Артоболевський, 1927a. Черн івець ка: Вижницький, Мигово, St. Quentin, 1932; Вижницький, Мигово, ставок, 28{, 12}, Павлюк, 1990; Новоселицький, Припруття, озеро, 10{, 1}, Павлюк, 1990; Сторожинецький, Жадова, St. Quentin, 1932; Хотинський, Клишківці, Браунер, 1910; Хотинський, Клишківці, Браунер, 1910.

20. Coenagrion pulchellum v. d. Linden, 1823

Рис. 38. Широко розповсюджений вид. В багатьох біотопах є масовим, в деяких – нечисленний, а в Одеській області та в Криму не відмічено. В Карпатах доходить до верхньої межі лісу.

Вінницьк а: Гайсинський, Гайсин, 1918, 06, 15, 1}, Артоболевський, 1927б; Гайсинський, Гайсин, 1918, 06, 23, 2{, Артоболевський, 1927б; Гайсинський, Гайсин, 1918, 07, 11, 1{, 1}, Артоболевський, 1927б; Питинський, 1917, 06, 13, 1}, Артоболевський, 1927б. Волинська: Артоболевський, 1929a; Поділля, с. Підгатиці, 1}, Fudakowski, 1932b; Горохівський, Берестечко, болото, 5{, 5}, Павлюк, 1990; Горохівський, Журавники, р. Липа, болото, 76{, 51}, Павлюк, 1990; Горохівський, Горохів, ставок, 40{, 11}, Павлюк, 1990; Горохівський, Холонів, риб. ставок, 1{, 5}, Павлюк, 1990; Володимир-Волинський, Володимир-Волинський, р. Луга, 14{, 1}, Павлюк, 1990; Володимир-Волинський, Нововолинськ, ставок, 15{, 3}, Павлюк, 1990; Ратнівський, Заболоття, оз. Тур і Довге, Павлюк, 1974; Ратнівський, Ратне, р. Прип'ять, 12{, 1}, Павлюк, 1990; Камінь-Каширський, Камінь-Каширський, ставок, 10{, 9}, Павлюк, 1990; Ковельський, Ковель, р. Тур'я, 5{, 3}, Павлюк, 1990; Луцьк, мілкі ставки в парку, 7{, 3}, Павлюк, 1990; Любешівський, Мельники, оз. Пісочне, Павлюк, 1974; Любомльський, Згорани, Павлюк, 1974; Любомльський, Радехів, Павлюк, 1974; Любомльський, Шацьк, оз. Чорне та Люцимер, Павлюк, 1974. Дніпроп етровська: Артоболевський, 1929a. До н е ц ь к а : Донецьк, р. Кальміус, стариці, Олигер, 1975; Слов'янський, стариці Сів. Донця, біля с. Богородичне, Олигер, 1975. Жито мирськ а: Житомир, Артоболевський, 1929a; Радомишльський, Тетерів, 1918, 06, 12, 4{, 2}, Артоболевський, 1927a; Радомишльський, Тетерів, 1917, 07, 1, Артоболевський, 1927a; Новоград-Волинський, Новоград-Волинський, 1909, 06, 14, 1{, Солодовников, 1927. З а к а р п а т сь к а : Берегівський, Берегове, р. Верке, 15{, 4}, Павлюк, 1990; Виноградівський, Виноградів, Грабар, 1933; Виноградівський, Виноградів, риб. ставок, 5{, 2}, Павлюк, 1990; Виноградівський, Онок, Грабар, 1933; Перечинський, Перечин, Грабар, 1933; Ужгород, Грабар, 1933; Ужгородський, Чоп, р. Латориця, стариця, 4{, Павлюк, 1990; Ужгородський, Демечі, болото, 12{, 12}, Павлюк, 1990; Ужгородський, Невицьке, Грабар, 1933; Ужгородський, Невицьке, болото, 1{, Павлюк, 1990; Ужгородський, Мала Добронь, болото, 7{, Павлюк, 1990; Ужгородський, Середнє, Грабар, 1933; Хустський, Хуст, Грабар, 1933. Івано-Франківська: Івано-Франківськ, озеро, 30{, 9}, Павлюк, 1990; Івано-Франківськ, р. Надво-

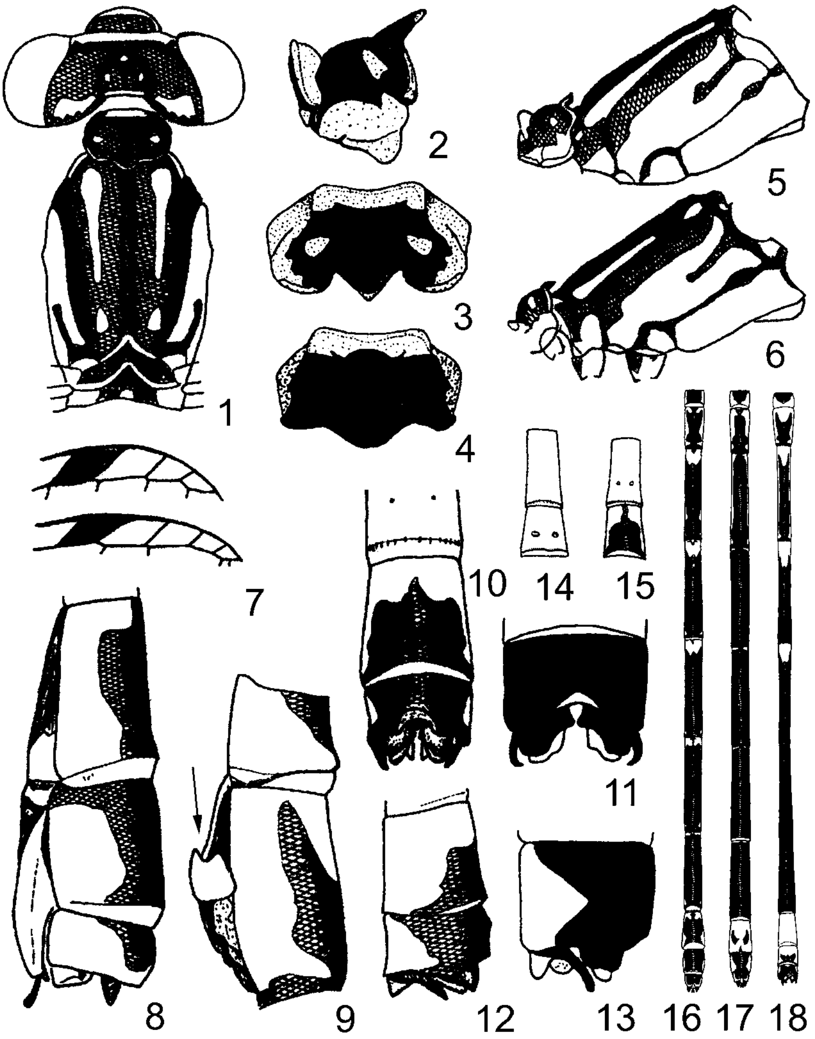

Рис. 38. *Coenagrion pulchellum*: 1 – голова та груди самця зверху; 2 – груди самиці зліва; 3 – груди самиці зверху; 4 – груди самця зверху; 5 – груди самиці зліва; 6 – груди самця зліва; 7 – птеростигма переднього та заднього крил самиці; 8 – IX та X сегменти черевця самиці зліва; 9 – I та II сегменти черевця самця зліва; 10, 11 – анальні придатки самця зверху; 12, 13 – анальні придатки самця зліва; 14, 15 – мінливість забарвлення VIII та IX сегментів черевця самця; 16 – черевце самиці зверху (андрохромна форма); 17 – черевце самиці зверху (гінохромна форма); 18 – черевце самця зверху. 1, 2, 6, 7, 9—11, 13, 15—17 (Бешовски, 1994); 3—5, 8, 12, 14 (Wendler, Nüβ, 1994).

рянська Бистриця, стариця, 1{, 4}, Павлюк, 1990; Галицький, Бурштин, р. Гнила Липа, стариця, 15{, 7}, Павлюк, 1990; Галицький, Медуха, риб. ставок, 2{, Павлюк, 1990; Галицький, Немшин, р. Дністер, стариця, 17{, 6}, Павлюк, 1990; Рогатинський, Загір'я, риб. ставок, 14{, 13}, Павлюк, 1990; Коломийський, Коломия, вид розповсюджений по всій Галичині, в Карпатах – до верхньої межі лісу, Dziędzielewicz, 1884; 1890; 1902; 1919; Коломийський, Отиня, ставок, 5{, Павлюк, 1990; Тисменецький, Побережжя, болото, 7{, 2}, Павлюк, 1990; Тисменецький, Тисмениця, канал, 1{, Павлюк, 1990; Тисменецький, Хом'яківка, риб. ставок, 3}, Павлюк, 1990. Ки ївська: Баришівський, Березань, р. Недра, заболочені луки, 1992, 07, 30, Горб, Горб, неопубл. дані; Баришівський, Гостролуччя, ставок, 1992, 08, 8, Горб, Горб, неопубл. дані; Баришівський, Перемога, два маленькі ставки, 1992, 08, 8, Горб, Горб, неопубл. дані; Баришівський, Масківці, ставок у полі, 1992, 07, 23, Горб, Горб, неопубл. дані; Баришівський, Семенівка, 2 км Пн., два озера, 1992, 08, 5, Горб, Горб, неопубл. дані; Баришівський, Ярешки, р. Недра, 1992, 08, 4, Горб, Горб, неопубл. дані; Бориспільський, 1917, 06, Артоболевский, 1917б; Згурівський, Аркадіївка, ставок, 1992, 08, 9, Горб, Горб, неопубл. дані; Згурівський, Стара Оржиця, ставок, 1992, 08, 9, Горб, Горб, неопубл. дані; Київ, 1914, 05, 6, 1}, Артоболевский, 1927а; Київ, Ірпінь, 1917, 05, 25, 1{, Артоболевский, 1927а; Київ, дача Бернера, 1919, 05, 28, 2{, 3}, Артоболевский, 1927а; Київ, Демидове, заплава р. Ірпінь, заплава, 1918, 06, 16, 1{, 1}, Артоболевский, 1927а; Київ, Голосіївські озера, озеро, Горб, 1991а; Київ, р. Ірпінь біля Шевелівки, 1918, 06, 23, 3{, Артоболевский, 1927а; Київ, Лісники, 1918, 07, 13, 1{, 1}, Артоболевский, 1927а;

Київ, Києво-Межигірська скарб. дача, 1918, 06, 7, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, Києво-Межигірська скарб. дача, 1918, 06, 8, 1{, Артоболевський, 1927а; Київ, Кирилівське кладовище, 1920, 05, 30, 2{, Артоболевський, 1927а; Київ, Лук'янівка, 1918, 05, 20, 1{, 3}, Артоболевський, 1927а; Київ, Лук'янівка, 1917, 05, 25, 1{, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, Лук'янівка, 1917, 05, 31, 1{, Артоболевський, 1927а; Київ, Межигір'я, 1916, 05, 24—26, 7{, 2}, Артоболевський, 1927а; Київ, Межигір'я, 1916, 06, 8—16, 5{, 4}, Артоболевський, 1927а; Київ, Межигір'я, 1914, 05, 8—20, 4{, 4}, Артоболевський, 1927а; Київ, Оболонь, 1918, 06, 20, 2{, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, Мриги, біля Кончі-Заспи, сосновий ліс, 1993, 05, 27, Горб, неопубл. дані; Київ, Пильня, 1918, 05, 20, 1{, Артоболевський, 1927а; Київ, Пуща, 1917, 07, 8, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, Святошин, 1919, 06, 3, 3{, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, Святошин, 1917, 05, 29, 3{, Артоболевський, 1927а; Київ, Святошин, 1914, 05, 14, Артоболевський, 1927а; Київ, Святошин, 1914, 05, 15, 2{, 2}, Артоболевський, 1927а; Київ, Святошин, 1914, 06, 1, 1{, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, Сирець, 1919, 05, 21, 1{, Артоболевський, 1927а; Київ, Сирець, 1919, 06, 13, 1{, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, Сирець, 1919, 07, 8—19, 3{, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, Сирець, 1918, 05, 21, 3}, Артоболевський, 1927а; Київ, Харківське шосе, озера в сосн. лісі, 1995, 06, 3, 2{, Горб, неопубл. дані; Київ, Харківське шосе, озера в сосн. лісі, 1993, 06, 4, 1{, Горб, неопубл. дані; Київ, Труханів острів, заплава, 1917, 05, 19, 1{, Артоболевський, 1927а; Київ, Щербинчик, 1918, 06, 6, 2}, Артоболевський, 1927а; Переяслав-Хмельницький, Ташань, р. Супій, 1992, 08, 2, Горб, Горб, неопубл. дані; Яготинський, 1919, Артоболевський, 1923; Яготинський, Гензерівка, ставок, 1992, 07, 26, Горб, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Сотниківка, ставок, 1992, 08, 9, Горб, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, 1988, 08, 31, 1{, Горб, 1990; Яготинський, Яготин, оз. Супій, 1993, 06, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, оз. Супій, 1988, 05, 20, 5{, 10}, Горб, 1990; Яготинський, Яготин, оз. Супій, 1988, 06, 25, 2}, Горб, 1990; Яготинський, Яготин, оз. Супій, 1988, 06, 28, 5{, 2}, Горб, 1990; Яготинський, Яготин, оз. Супій, болотисті ділянки, 1995, 07, 15, 5{, 1}, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, оз. Супій, парк, 1988, 05, 20, 4}, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, оз. Супій, парк, 1988, 06, 28, 2{, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, оз. Супій, ставки рибгоспу, 1995, 05, 30, 10{, 2}, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, оз. Супій, ставки рибгоспу, 1995, 06, 18, 10{, 1}, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, оз. Супій, ставки рибгоспу, 1995, 06, 30, 20{, 3}, Горб, неопубл. дані. Л ь в і в с ь к а : Бродівський, Station Станіславчик, р. Стир, стариця, 10{, 5}, Павлюк, 1990; Жидачівський, Ходорів, озеро, 57{, 33}, Павлюк, 1990; Городокський, Черляни, риб. ставок, 10{, 1}, Павлюк, 1990; Городокський, Великий Любень, ставок, 5{, 3}, Павлюк, 1990; Городокський, Великий Любень, р. Верещиця, 1{, Павлюк, 1990; Городокський, Городок, озеро, 7{, 2}, Павлюк, 1990; Городокський, Комарне, риб. ставок, 1{, Павлюк, 1990; Буський, Буськ, струмок, 1{, Павлюк, 1990; Золочівський, Золочів, озеро, 7{, 1}, Павлюк, 1990; Радехівський, Лопатин, болото, 5{, 1}, Павлюк, 1990; Кам'янко-Бузький, Старий Яричів, ставок, 1{, 2}, Павлюк, 1990; Львів, Павлюк, 1989; Львів, Брюховичі, 1{, 1}, Павлюк, 1990; Львів, Голоско, ставок, 2{, 1}, Павлюк, 1990; Перемишлянський, Дусанів, риб. ставок, 3{, 1}, Павлюк, 1990; Перемишлянський, Перемишляни, озеро, 12{, 8}, Павлюк, 1990; Нестерівський, Великі Грибовичі, риб. ставок, 2{, Павлюк, 1990; Миколаївський, Вербіж, р. Зубра, 1{, Павлюк, 1990; Миколаївський, Рудники, риб. ставок, 1}, Павлюк, 1990; Миколаївський, Тростянець, р. Зубра, стариця, 6{, Павлюк, 1990; Пустомитівський, Ставчани, ставок, 7{, 1}, Павлюк, 1990; Сокальський, Поториця, 1}, Павлюк, 1990; Стрийський, Підгірці, Fudakowski, 1932a; Стрийський, Станків, риб. ставок, 1{, 1}, Павлюк, 1990; Яворівський, Івано-Франково, озеро, 2{, 1}, Павлюк, 1990; Яворівський, Борки, болото, 3{, 1}, Павлюк, 1990; Яворівський, Рясне, болото, 1}, Павлюк, 1990; Яворівський, Краковець, озеро, 2}, Павлюк, 1990; Яворівський, Страдч, р. Верещиця, стариця, 27{, 2}, Павлюк, 1990; Яворівський, Яворів, ставок, 3{, Павлюк, 1990. О д е с ь к а : Кілійський, Приморське, 1995, 06, 19, 1{, Gorb, Ermolenko, 1996. П о л т а в с ь к а : звичайний, 05, 13, Артоболевський, 1929б; звичайний, 05, 22, Артоболевський, 1929б; звичайний, 07, 26, Артоболевський, 1929б; звичайний, 07, 26, Артоболевський, 1929б; Кобеляцький, 40 верст від Кобеляк, помістя Тарахтайка, 1/4 версти від Дніпра, декілька боліт, 1915, 05, 17—21, 4{, 5}, Артоболевский, 1917г; Лубенський, Лубни, рідко, 06, Артоболевський, 1929б; Полтава, Яреськи, 1921, Артоболевський, 1923. Р і в н е н с ь к а : Червоноармійський, Пляшева, болото, 1{, Павлюк, 1990; Дубровицький, Дубровиця, р. Горинь, стариця, 9{, 7}, Павлюк, 1990; Дубнянський, Дубно, р. Іква, болото, 21{, 18}, Павлюк, 1990; Рівненський, Решуцьк, ставок, 36{, 12}, Павлюк, 1990; Рівненський, Решуцьк, р. Горинь, стариця, 170{, 7}, Павлюк, 1990; Сарнський, Сарни, р. Случ, стариця, 6{, 1}, Павлюк, 1990. Тернопі льська: Поділля, с. Більче-Золоте, 1}, Fudakowski, 1932b; Бережанський, Бережани, озеро, 18{, 14}, Павлюк, 1990; Бережанський, Підгайці, озеро, 6{, 4}, Павлюк, 1990; Бережанський, Потутори, риб. ставок, 1}, Павлюк, 1990; Борщівський, Більче-Золоте, Fudakowski, 1932a; Зборівський, Заложці, риб. ставок, 55{, 8}, Павлюк, 1990; Зборівський, Зборів, болото, 1{, 1}, Павлюк, 1990; Кременецький, Радянське, р. Іква, 82{, 18}, Павлюк, 1990; Кременецький, Кременець, Павлюк, Кузьмович, 1976; Кременецький, Лишня, р. Іква, 16{, 3}, Павлюк, 1990; Кременецький, Млинівці, р. Іква, 1{, Павлюк, 1990; Тернопіль, р. Серет, 39{, 26}, Павлюк, 1990. Хе р с о н с ь к а : Херсон, у великій кількості, 1895, 05, 15—20, Браунер, 1902. Черка ська : Городищенський, Мліїв, 1924, 05, 22, 1{, 2}, Артоболевський, 1927а; Городищенський, Мліїв, 1923, 05, 23, 1{, Артоболевський, 1927а; Городищенський, Мліїв, 1923, 06, 7, 1{, Артоболевський, 1927а; Городищенський, Мліїв, 1923, 08, 2, 1}, Артоболевський, 1927а; Городищенський, Мліїв, 08, 20, 1}, Артоболевський, 1927а; Канівський, Карапиші, 1921, 06, 10, 1{, Артоболевський, 1927а; Канівський, Карапиші, 1921, 06, 9—24, 10{, Артоболевський, 1927а; Канівський, Канів, держзаповідник, заболочені луки, 1988, 07, 6, 1{, Горб, 1991в; Канівський, Пекарі, озеро, 1988, 07, 9, 1{, Горб, 1991в; Канівський, околиці Канівського заповідника, лівий берег Дніпра, заплавні луки, 1988, 07, 06, 1{, Горб, 1991в; Канівський, с. Пекарі, озеро, 1988, 07, 09, 1{, Горб, 1991в; Шевченківський, р. Синюха біля с. Криве-Коліно, 1923, 05, 15, 1}, Артоболевський, 1927а. Чернівецька: Вижницький, Мигово, St. Quentin, 1932; Новоселицький, Припруття, озеро, 17{, 3}, Павлюк, 1990; Сторожинецький, Жадова, St. Quentin, 1932; Хотинський, Клиш-

ківці, Браунер, 1910. Ч ерніг івсь ка: Старе, 1919, 06, 14—14, Артоболевский, 1926; Чернігів, Жавінки, 1918, 06, 1, Артоболевский, 1926.

21. Coenagrion scitulum Rambur, 1842

Рис. 39. Дуже рідкісний вид. В межах України виявлено в дельті Дніпра та в Криму.

Кримська: біля Алушти, Пд. Крим, 1909, 05, 19, 1{, Бартенев, 1912а; біля Алушти, Пд. Крим, 1900, 05, 26, 4{, Бартенев, 1912а; Алушта, Пд. Крим, 1900, 06, 2, 2{, 1}, Бартенев, 1912а. Хер сонська: Дельта Дніпра, Волкова та ін., 1970 (помилкове визначення, див. Павлюк, 1973).

22. Enallagma cyathigerum Charpentier, 1840

Рис. 40. Звичайний вид, широко розповсюджений майже по всій Україні. З Карпат відомостей немає.

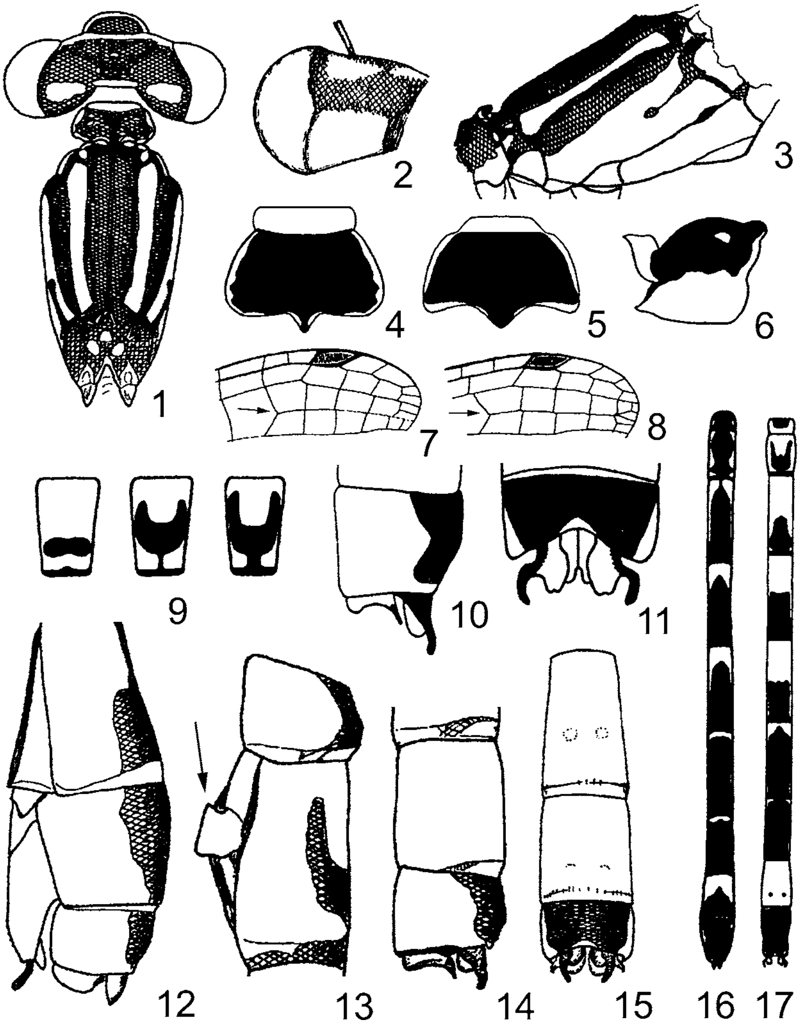

Рис. 39. *Coenagrion scitulum*: 1 – голова та груди самиці зверху; 2 – ліва частина голови ззаду; 3 —груди самиці зліва; 4 – груди самиці зверху; 5 – груди самця зверху; 6 – груди самиці зліва; 7 – область птеростигми переднього крила; 8 – область птеростигми заднього крила; 9 – мінливість другого сегмента черевця самця; 10 – анальні придатки самця зліва; 11 – анальні придатки самця зверху; 12 – IX та X сегменти черевця самиці зліва; 13 – I та II сегменти черевця самця зліва; 14 – VIII—XI сегменти черевця та анальні придатки самця зліва; 15 – VIII—XI сегменти черевця та анальні придатки самця зверху; 16 – черевце самиці зверху; 17 – черевце самця зверху. 1—3, 7, 8, 12—15 (Бешовски, 1994); 4—6, 9—11 (Wendler, Nüβ, 1994).

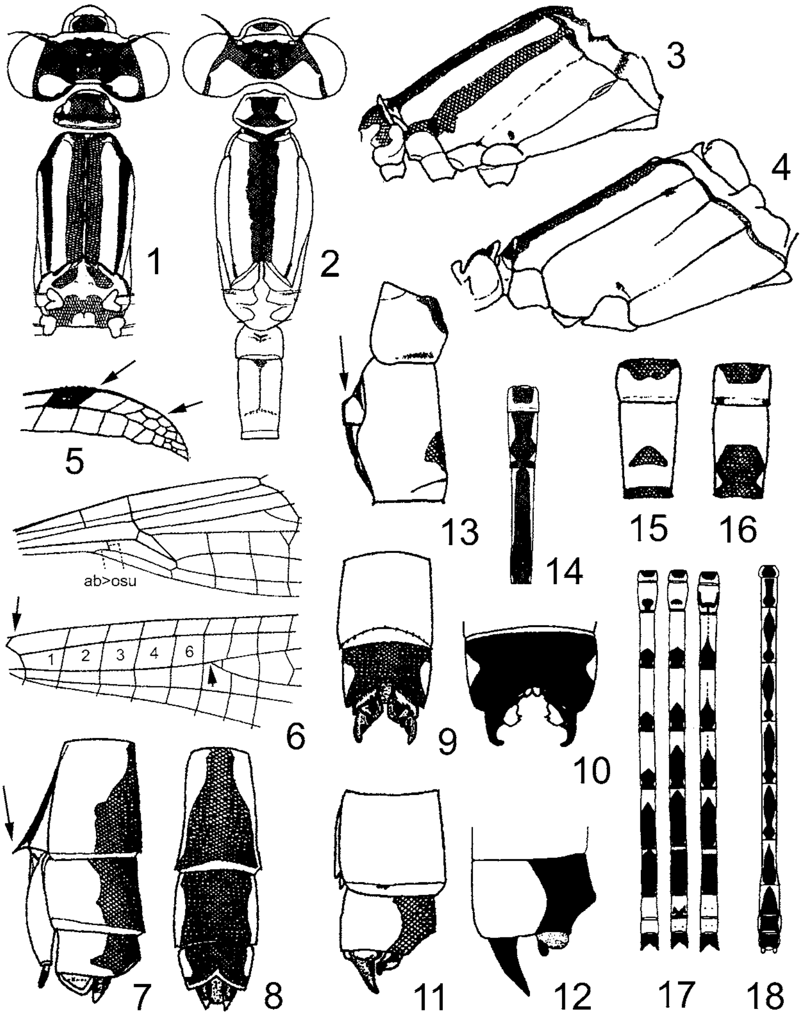

Рис. 40. *Enallagma cyathigerum*: 1 – голова та груди самця зверху; 2 – голова та груди самиці зверху; 3 – голова та груди самця зліва; 4 – голова та груди самиці зліва; 5 – птеростигма самця; 6 – деталі жилкування крил самця; 7 – IX та X сегменти черевця самиці зліва; 8 – IX та X сегменти черевця самиці зверху; 9, 10 – анальні придатки самця зверху; 11, 12 – анальні придатки самця зліва; 13 – I та II сегменти черевця самця зліва; 14 – перші три сегменти черевця самиці; 15, 16 – мінливість забарвлення I та II сегментів черевця самця; 17 – черевце самця зверху (мінливість); 18 – черевце самиці зверху. 1—9, 11, 13—16 (Бешовски, 1994); 10, 12, 17, 18 (Wendler, Nüβ, 1994).

Він ни цька: Артоболевський, 1929а; Гайсинський, Гайсин, 1918, 07, 11, 2{, Артоболевський, 1927б; Гайсинський, Гайсин, 1918, 07, 23, 1{, 1}, Артоболевський, 1927б. Волин ська: Поділля, с. Підгатиці, 1}, Fudakowski, 1932b; Горохівський, Горохів, ставок, 1{, 1}, Павлюк, 1990; Горохівський, Холонів, риб. ставок, 1{, Павлюк, 1990; Ратнівський, Заболоття, оз. Тур та Довге, Павлюк, 1974; 1989; Ратнівський, Ратне, р. Прип'ять, 1{, Павлюк, 1990; Ковельський, Ковель, р. Тур'я, 2{, 1}, Павлюк, 1990; Луцьк, мілкі ставки в парку, 3{, 1}, Павлюк, 1990; Любешівський, Мельники, оз. Пісочне, Павлюк, 1974; 1989; Любешівський, Мельники, оз. Мошне, 1}, Павлюк, 1990; Любомльський, Згорани, Павлюк, 1974; 1989; Любомльський, Радехів, Павлюк, 1974; 1989; Любомльський, Кам'янка, рибгосп "Ладинка", Павлюк, 1974; 1989; Любомльський, Куснища, озерце, 3{, 1}, Павлюк, 1990; Любомльський, Любомль, Павлюк, 1974; 1989; Любомльський, Піща, Павлюк, 1974; 1989; Любомльський, Свитязь, Павлюк, 1974; 1989; Любомльський, Шацьк, оз. Чорне, Павлюк, 1974; 1989; Любомльський, Шацьк, оз. Люцимер, 6{, 2}, Павлюк, 1990. Дніпропетровсь ка: Артоболевський, 1929а. Донецька: Амвросіївський, Білоярівка, р. Кринка, 1988, 06, 27, 1{, Горб, неопубл. дані; Слов'янський, стариці Сів. Донця, біля с. Богородичне, Олигер, 1975. Житомирськ а: Радомишльський, Теремці, 1919, 08, 20, 1}, Артоболевський, 1927а. Закарпатська: Виноградівський, Виноградів, Kohaut, 1896; Виноградівський, Онок, в Закарпатті звичайний, Грабар, 1933; Мукачівський, Залужжя, риб. ставок, 7{, 2}, Павлюк, 1990; Ужгород, Грабар, 1933; Ужгород, Hrabar, 1905; Ужгородський, Середнє, Грабар, 1933. І в а но- Фран ків ськ а : Івано-Франківськ, болото біля озера, зараз осуше-Nüβ

не, 30{, 5}, Павлюк, 1990; Івано-Франківськ, ставок, 7{, 1}, Павлюк, 1990; Івано-Франківськ, Вовчинець, болото, 1}, Павлюк, 1990; Івано-Франківськ, р. Надворнянська Бистриця, стариця, 2{, 2}, Павлюк, 1990; Галицький, Медуха, риб. ставок, 21{, 16}, Павлюк, 1990; Галицький, Немшин, р. Дністер, стариця, 10{, 1}, Павлюк, 1990; Городенківський, Незвисько, численний, Dziędzielewicz, 1890; 1902; 1919; Рогатинський, Загір'я, риб. ставок, 1{, 1}, Павлюк, 1990; Коломийський, Коломия, Dziędzielewicz, 1890; 1902; 1919; Коломийський, Нижній Вербіж, Dziędzielewicz, 1890; 1902; 1919; Коломийський, Отиня, ставок, 19{, 6}, Павлюк, 1990; Тисменецький, Пшеничники, риб. ставок, 6{, Павлюк, 1990; Тисменецький, Тисмениця, ставок, 7{, 2}, Павлюк, 1990; Тисменецький, Хом'яківка, риб. ставок, 1}, Павлюк, 1990. Київська: Бориспільський, звичайний, 1917, 06, Артоболевский, 1917б; Київ, Борщагівка, 1917, 07, 5, 1{, Артоболевський, 1927а; Київ, Голосіївські озера, озеро, Горб, 1991а; Київ, Гостомель, 1923, 07, 27, 1{, Артоболевський, 1927а; Київ, Капитанівка, 1918, 08, 1{, Артоболевський, 1927а; Київ, Кирилівське кладовище, 1920, 05, 30, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, на Дніпрі, часто, 1914, 06, 22—25, Шарлемань, Артоболевский, 1915; Київ, Межигір'я, 1916, 06, 9—20, 2{, 2}, Артоболевський, 1927а; Київ, Оболонь, 1918, 06, 20, 1{, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, Мостище, 1918, 07, 21, 1{, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, Пуща, 1924, 07, 1—3, 7{, Артоболевський, 1927а; Київ, Пуща, 1923, 07, 19—26, 1{, 3}, Артоболевський, 1927а; Київ, Пуща, 1918, 07, 21, 2{, Артоболевський, 1927а; Київ, Пуща, 1914, 06, 25, 1{, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, Святошин, 1919, 09, 13, 4{, Павлюк, 1990; Київ, Святошин, 1915, 05, 20, 1{, Артоболевський, 1927а; Київ, Святошин, 1914, 06, 25, 1{, Артоболевський, 1927а; Київ, Святошин, 1914, 08, 31, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, Сирець, 1919, 07, 4, 7{, Артоболевський, 1927а; Переяслав-Хмельницький, Студеники/Жовтневе, озеро в сосновому лісі, 1992, 08, 5—28, Горб, Горб, неопубл. дані; Яготинський, 1919, Артоболевський, 1923; Яготинський, Гензерівка, ставок, 1992, 07, 26, Горб, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, 1988, 08, 31, 1{, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, р. Супій, 1988, 10, 7, 1}, Горб, 1990; Яготинський, Яготин, оз. Супій, 1995, 07, 15, 10{, 10}, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, оз. Супій, 1988, 08, 31, 1{, Горб, 1990; Яготинський, Яготин, оз. Супій, ставки рибгоспу, 1995, 06, 18, 1{, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, оз. Супій, ставки рибгоспу, 1995, 06, 30, 1{, Горб, неопубл. дані. К р и м с ь к а : Браунер, 1902; 35 верст W від Керчі, Темеш, Каяли-Сарт, степові ставки, Браунер, 1903; Джанкой, Мальцев, 1953. Львівська: Бродівський, Пеняки, Dziędzielewicz, 1890; 1902; 1919; Бродівський, Station Станіславчик, р. Стир, стариця, 1{, Павлюк, 1990; Жидачівський, Солонське, риб. ставок, 4{, 2}, Павлюк, 1990; Городокський, Черляни, риб. ставок, 13{, 6}, Павлюк, 1990; Городокський, Великий Любень, риб. ставок, 2{, 5}, Павлюк, 1990; Городокський, Городок, озеро, 2{, 1}, Павлюк, 1990; Городокський, Комарне, риб. ставок, 11{, Павлюк, 1990; Золочівський, Золочів, озеро, 26{, 8}, Павлюк, 1990; Радехівський, Лопатин, болото, 11{, 1}, Павлюк, 1990; Кам'янко-Бузький, Добротвор, водосховище, 7{, 2}, Павлюк, 1990; Кам'янко-Бузький, Старий Яричів, ставок, 7{, Павлюк, 1990; Львів, Павлюк, 1974; 1989; Львів, Брюховичі, Dziędzielewicz, 1890; 1902; 1919; Львів, Голоско, ставок, 1{, 1}, Павлюк, 1990; Перемишлянський, Дусанів, риб. ставок, 6{, 1}, Павлюк, 1990; Перемишлянський, Кореличі, Dziędzielewicz, 1890; 1902; 1919; Перемишлянський, Перемишляни, озеро, 1{, Павлюк, 1990; Нестерівський, Великі Грибовичі, риб. ставок, 15{, 4}, Павлюк, 1990; Миколаївський, Рудники, риб. ставок, 3{, 2}, Павлюк, 1990; Пустомитівський, Борщовичі, болото, 3{, Павлюк, 1990; Пустомитівський, Ставчани, ставок, 1{, Павлюк, 1990; Самбірський, Малинів, струмок на торфянику, 2{, Павлюк, 1990; Сокальський, Червоноград, болото, 7{, 1}, Павлюк, 1990; Сокальський, Поториця, 1{, 1}, Павлюк, 1990; Стрийський, Стрий, болото, 5{, 2}, Павлюк, 1990; Яворівський, Івано-Франково, озеро, 8{, 4}, Павлюк, 1990; Яворівський, Борки, болото, 1{, Павлюк, 1990; Яворівський, Яворів, ставок, 7{, 1}, Павлюк, 1990. Миколаївська: пониззя Пд. Бугу, Волкова та ін., 1970. Одеська: Кілійський, Приморське, 1995, 06, 16, 1}, Gorb, Ermolenko, 1996. П о л т а в с ь к а : звичайний, 06, 10, Артоболевський, 1929б; звичайний, 08, 25, Артоболевський, 1929б; Кобеляцький, 40 верст від Кобеляк, помістя Тарахтайка, 1/4 версти від Дніпра, декілька боліт, 1915, 06, 6—16, 3{, 1}, Артоболевский, 1917г; Полтава, Яреськи, 1921, Артоболевський, 1923. Р і в н е н с ь к а : Зарічненський, Любинь, Fudakowski, 1932a; 1932b. Т е р н о п і л ь с ь к а : Борщівка, р. Горинь, Fudakowski, 1932a; Поділля, с. Більче-Золоте, 1}, Fudakowski, 1932b; Бережанський, Підгайці, Fudakowski, 1932a; 1932b; Бережанський, Підгайці, озеро, 3{, 4}, Павлюк, 1990; Бережанський, Потутори, риб. ставок, 3{, Павлюк, 1990; Борщівський, Більче-Золоте, Fudakowski, 1932a; 1932b; Зборівський, Заложці, риб. ставок, 4{, 1}, Павлюк, 1990; Лановецький, Барсуки, Fudakowski, 1932a; Кременецький, Кременець, Павлюк, Кузьмович, 1976; Кременецький, Лишня, р. Іква, 1{, Павлюк, 1990; Тернопіль, озеро, 2{, 3}, Павлюк, 1990; Тернопіль, р. Серет, 12{, 3}, Павлюк, 1990. Х е р с о н с ь к а : Браунер, 1902; Херсон, дві знахідки, 1896, 06, 12, Браунер, 1902; Херсон, дві знахідки, 1895, 07, 23, Браунер, 1902. Ч е р к а ська: Городищенський, Мліїв, 07, 27, 1{, Артоболевський, 1927а; Городищенський, Мліїв, 08, 20, 1{, Артоболевський, 1927а; Канівський, Карапиші, 1921, 06, 10, 1{, Артоболевський, 1927а; Канівський, Канів, держзаповідник, заболочені луки, 1988, 07, 11, Горб, 1991в; Канівський, Канів, держзаповідник, заболочені луки, 1988, 07, 6, 1{, 2}, Горб, 1991в; Канівський, Канів, держзаповідник, Скіфське городище, луки, 1988, 07, 7, 3{, 3}, Горб, 1991в; Канівський, Канівський заповідник, Скіфське городище, 1988, 07, 07, 3{, 3}, Горб, 1991в; Канівський, Пекарі, озеро, 1988, 07, 8, 1}, Горб, 1991в; Канівський, Пекарі, озеро, 1988, 07, 8, 5{, 1}, Горб, 1991в; Канівський, Пекарі, озеро, 1988, 07, 8, 1}, Горб, неопубл. дані; Канівський, околиці Канівського заповідника, лівий берег Дніпра, заплавні луки, 1988, 07, 06, 2{, Горб, 1991в; Канівський, с. Пекарі, озеро, 1988, 07, 08, 5{, Горб, 1991в. Ч е р н і в е ц ь к а : Вижницький, Мигово, St. Quentin, 1932; Вижницький, Мигово, ставок, вид звичайний, більш численний на Поліссі, щодо Карпат відомостей немає, 1{, Павлюк, 1990; Сторожинецький, Жадова, численний, St. Quentin, 1932. Чернігівська: Остерський, Остерське лісництво, 1919, 07, 28—29, Артоболевский, 1926; Остерський, Старосілля, 1919, 07, 15, Артоболевский, 1926.

23. Erythromma najas Hansemann, 1823

Рис. 41. Вид звичайний, розповсюджений по всій території України. В Карпатах високо в гори не піднімається. Немає відомостей лише з районів, де ще не проводились дослідження.

Вінницька: Гайсинський, Гайсин, 1918, 06, 15, 1{, 1}, Артоболевський, 1927б; Гайсинський, Гайсин, 1918, 06, 23, 1{, Артоболевський, 1927б; Гайсинський, Гайсин, 1915, 06, 30, 1{, 1}, Артоболевський, 1927б; Балтський, 1{, Артоболевський, 1927б. Волинська: Горохівський, Горохів, ставок, 1}, Павлюк, 1990; Горохівський, Холонів, риб. ставок, 9{, 4}, Павлюк, 1990; Володимир-Волинський, Володимир-Волинський, р. Луга, 3{, 2}, Павлюк, 1990; Володимир-Волинський, Нововолинськ, ставок, 1{, Павлюк, 1990; Ратнівський, Заболоття, оз. Тур та Довге, Павлюк, 1974; Ратнівський, Ратне, р. Прип'ять, 10{, 3}, Павлюк, 1990; Ковельський, Ковель, р. Тур'я, 1}, Павлюк, 1990; Луцьк, мілкі ставки в парку, 4{, Павлюк, 1990; Любешівський, Мельники, оз. Пісочне, Павлюк, 1974; Любомльський, Радехів, болото, 2{, 1}, Павлюк, 1990; Любомльський, Кам'янка, риб. ставок Ладинка, 1{, Павлюк, 1990; Любомльський, Піща, оз. Піщанське, Павлюк, 1974; Любомльський, Шацьк, оз. Люцимер, Павлюк, 1974; Горохівський, Берестеч-

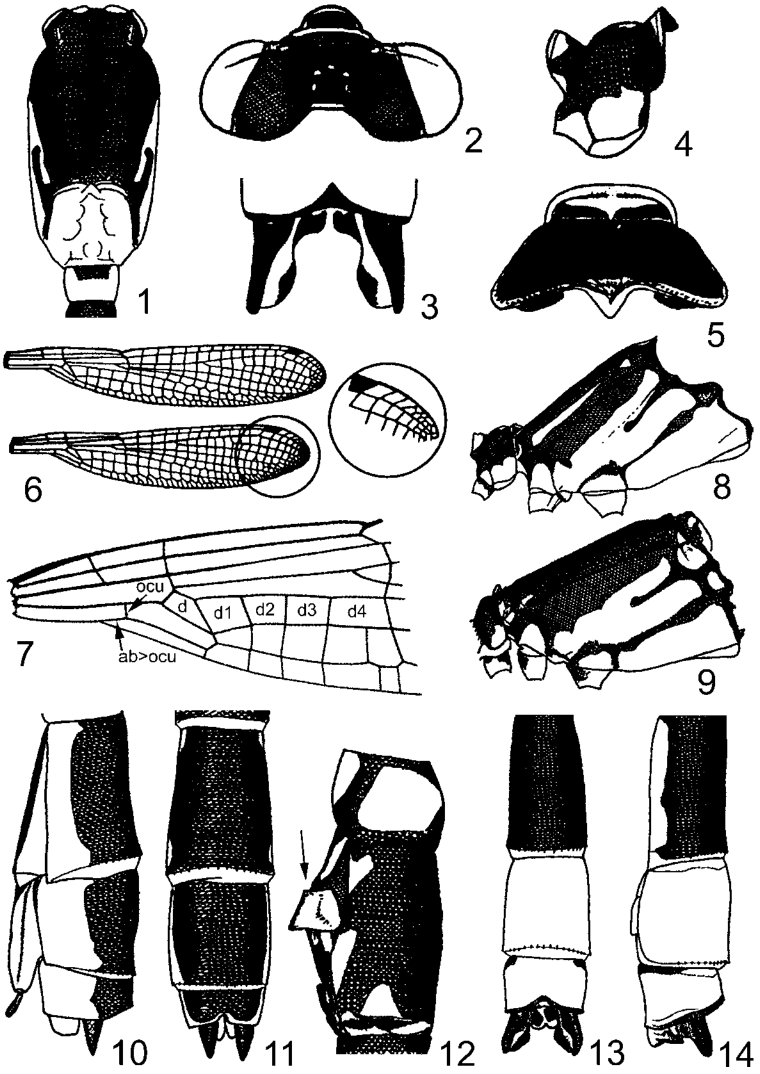

Рис. 41. *Erythromma najas*: 1 – груди зверху; 2 – голова зверху; 3 – анальні придатки самця зверху; 4 – груди самиці зліва; 5 – груди самиці зверху; 6 – крила; 7 – основа переднього крила збільшена; 8 – груди самця зліва; 9 – груди самиці зліва; 10 – IX та X сегменти черевця самиці зліва; 11 – IX та X сегменти черевця самиці зверху; 12 – I та II сегменти черевця самця зліва; 13 – VIII—XI сегменти черевця та анальні придатки самця зверху; 14 – VIII-XI сегменти черевця та анальні придатки самця зліва. 1, 2, 4, 5, 8—14 (Бешовски, 1994); 3, 6 (Wendler, Nüβ, 1994).

ко, болото, 11{, 1}, Павлюк, 1990. Д н і п р о п е т р о в с ь к а : Артоболевський, 1929а. З а к а р п а т с ь к а : Берегівський, Берегове, р. Верке, 3{, 1}, Павлюк, 1990; Виноградівський, Виноградів, риб. ставок, 14{, 3}, Павлюк, 1990; Виноградівський, Онок, Hrabar, 1905; Грабар, 1933; Ужгород, Hrabar, 1905; Ужгород, Hrabar, 1905; Грабар, 1933; Ужгородський, Чоп, р. Латориця, стариця, 3{, Павлюк, 1990; Ужгородський, Кіблярі, Hrabar, 1905; Грабар, 1933; Ужгородський, Мала Добронь, болото, 1}, Павлюк, 1990; Ужгородський, Середнє, Hrabar, 1905; Грабар, 1933; Хустський, Хуст, р. Тиса, стариця, 3{, Павлюк, 1990. І в а н о -Фр а н к і в с ь к а : Івано-Франківськ, болото біля озера, 22{, 7}, Павлюк, 1990; Івано-Франківськ, ставок, 5{, 2}, Павлюк, 1990; Івано-Франківськ, р. Надворнянська Бистриця, стариця, 1}, Павлюк, 1990; Галицький, Бурштин, р. Гнила Липа, стариця, 1}, Павлюк, 1990; Галицький, Немшин, р. Дністер, стариця, 3}, Павлюк, 1990; Рогатинський, Загір'я, риб. ставок, 3}, Павлюк, 1990; Коломийський, Коломия, Розповсюджена на всьому Передкарпатті, в горах не відмічена, Dziędzielewicz, 1883; 1890; 1902; 1919; Тисменецький, Пшеничники, риб. ставок, 1{, 1}, Павлюк, 1990; Тисменецький, Тисмениця, ставок, 10{, 1}, Павлюк, 1990; Тисменецький, Хом'яківка, риб. ставок, 1{, 4}, Павлюк, 1990. Ки ївсь ка: околиці Києва, Мокрушов, Францевич, 1976б; Бориспільський, 1917, 06, 15, Артоболевский, 1917б; Київ, Голосіївські озера, озеро, Горб, 1991а; Київ, Лук'янівка, 1917, 05, 31, 1{, Артоболевський, 1927а; Київ, Печерськ, 1918, 05, 24, 2}, Артоболевський, 1927а; Київ, Межигір'я, 1916, 05, 24, 2{, Артоболевський, 1927а; Київ, Межигір'я, 1914, 05, 19—20, 4{, 5}, Артоболевський, 1927а; Київ, Межигір'я, 1914, 05, 20—15, Шарлемань, Артоболевский, 1915; Київ, Оболонь, 1919, 05, 12, 3}, Артоболевський, 1927а; Київ, Оболонь, 1918, 04, 20, 1{, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, Святошин, 1919, 3, 1{, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, Харківське шосе, озера в сосн. лісі, 1993, 06, 4, 1{, Горб, неопубл. дані; Київ, Труханів острів, 1914, 06, 13, Шарлемань, Артоболевский, 1915; Яготинський, 1919, Артоболевський, 1923; Яготинський, Яготин, ставки рибгоспу, 1988, 08, 29, 2{, 2}, Горб, 1990; Яготинський, Яготин, р. Супій, 1993, 07, 2, 1{, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, оз. Супій, 1995, 06, 5, 20{, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, оз. Супій, 1988, 05, 20, 1{, 6}, Горб, 1990; Яготинський, Яготин, оз. Супій, 1988, 05, 25, 3{, 2}, Горб, 1990; Яготинський, Яготин, оз. Супій, 1988, 06, 28, 1{, Горб, 1990; Яготинський, Яготин, оз. Супій, парк, 1988, 05, 20—25, 2{, 1}, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, оз. Супій, ставки рибгоспу, 1995, 06, 18, 10{, 5}, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, оз. Супій, ставки рибгоспу, 1995, 06, 30, 7{, 1}, Горб, неопубл. дані. К р и м с ь к а : 35 верст W від Керчі, Темеш, Каяли-Сарт, степові ставки, Браунер, 1903. Л ь в і в сь к а : Бродівський, Станіславчик, р. Стир, стариця, 1}, Павлюк, 1990; Жидачівський, Солонське, риб. ставок, 11{, 5}, Павлюк, 1990; Жидачівський, Ходорів, озеро, 1{, 4}, Павлюк, 1990; Городокський, Черляни, риб. ставок, 1{, 2}, Павлюк, 1990; Городокський, Великий Любень, риб. ставок, 7{, 12}, Павлюк, 1990; Городокський, Великий Любень, р. Верещиця, 2{, Павлюк, 1990; Городокський, Комарне, риб. ставок, 26{, 2}, Павлюк, 1990; Кам'янко-Бузький, Старий Яричів, ставок, 1{, Павлюк, 1990; Львів, Павлюк, 1989; Львів, Голоско, ставок, 2}, Павлюк, 1990; Перемишлянський, Дусанів, риб. ставок, 5{, 2}, Павлюк, 1990; Перемишлянський, Перемишляни, озеро, 20{, 16}, Павлюк, 1990; Миколаївський, Рудники, риб. ставок, 1{, 1}, Павлюк, 1990; Пустомитівський, Ставчани, ставок, 3{, 3}, Павлюк, 1990; Сокальський, Скоморохи, 1{, Павлюк, 1990; Яворівський, Івано-Франково, озеро, 1{, Павлюк, 1990; Яворівський, Борки, болото, 1}, Павлюк, 1990; Яворівський, Рясне, болото, личинки, Павлюк, 1990; Яворівський, Яворів, ставок, 4{, 2}, Павлюк, 1990. Одеська: Измаїльский, Измаїл, гребля на березі вздовж р. Дунай, Бартенев, Попова, 1928. Полтавська: звичайний, 06, 14, Артоболевський, 1929б; звичайний, 08, 12, Артоболевський, 1929б; Кобеляцький, 40 верст від Кобеляк, помістя Тарахтайка, 1/4 версти від Дніпра, декілька боліт, 1915, 05, 16—29, 9{, 3}, Артоболевский, 1917г; Полтава, Яреськи, 1921, Артоболевський, 1923. Рівн енськ а: Дубровицький, Дубровиця, р. Горинь, стариця, 3{, 1}, Павлюк, 1990; Дубнянський, Дубно, болото, 1{, 3}, Павлюк, 1990; Рівненський, Решуцьк, р. Горинь, стариця, 3{, 5}, Павлюк, 1990; Сарнський, Сарни, р. Случ, стариця, 3{, 6}, Павлюк, 1990. Тернопільська: Бережанський, Бережани, озеро, 4{, 2}, Павлюк, 1990; Бережанський, Потутори, риб. ставок, 1}, Павлюк, 1990; Борщівський, Скала-Подільська, Lomnicky, 1877; Лановецький, Барсуки, Fudakowski, 1932a; Лановецький, Барсуки, Fudakowski, 1932b; Кременецький, Радянське, р. Іква, 1{, 1}, Павлюк, 1990; Кременецький, Кременець, Павлюк, Кузьмович, 1976; Тернопіль, р. Серет, 1{, 1}, Павлюк, 1990. Х е р со н с ь к а : Дельта Дніпра, Волкова та ін., 1970; Херсон, у великій кількості, 05, 20—30, Браунер, 1902. Ч е р к а с ь к а : Канівський, Канів, держзаповідник, заболочені луки, 1988, 07, 11, Горб, 1991в; Канівський, Канів, держзаповідник, заболочені луки, 1988, 07, 6, 1{, 1}, Горб, 1991в; Канівський, Канів, держзаповідник, заболочені луки, 1988, 07, 6, 1{, Горб, неопубл. дані; Канівський, Канів, держзаповідник, Скіфське городище, 1988, 07, 7, 1}, Горб, неопубл. дані; Канівський, Канів, держзаповідник, Скіфське городище, луки, 1988, 07, 7, 1}, Горб, 1991в; Канівський, Канівський заповідник, Скіфське городище, 1988, 07, 07, 1}, Горб, 1991в; Канівський, Пекарі, озеро, 1988, 07, 8, 1{, 1}, Горб, 1991в; Канівський, околиці Канівського заповідника, лівий берег Дніпра, заплавні луки, 1988, 07, 06, 1{, 1}, Горб, 1991в; Канівський, Мисайлівка, 1921, 06, 21, 1}, Артоболевський, 1927а; Канівський, с. Пекарі, озеро, 1988, 07, 08, 1{, 1}, Горб, 1991в. Ч е р н і в е ц ь к а : Новоселицький, Припруття, озеро, 3{, 1}, Павлюк, 1990; Сторожинецький, Жадова, St. Quentin, 1932. Ч е р н і г і в с ь к а : Чернігів, околиці. с. Жавінки, прав. бер. р. Десни, заболочені луки, 1918, 06, 1, Артоболевский, 1926; Остерський, Старосілля, 1919, 06, 14, Артоболевский, 1926.

24. Erythromma viridulum Charpentier, 1840

Рис. 42. В своїх біотопах вид звичайний, але в багатьох областях не знайдений. Зареєстрований в Закарпатті, в Київській, Полтавській, Дніпропетровській, Одеській, Херсонській, Запорізькій областях та в Криму.

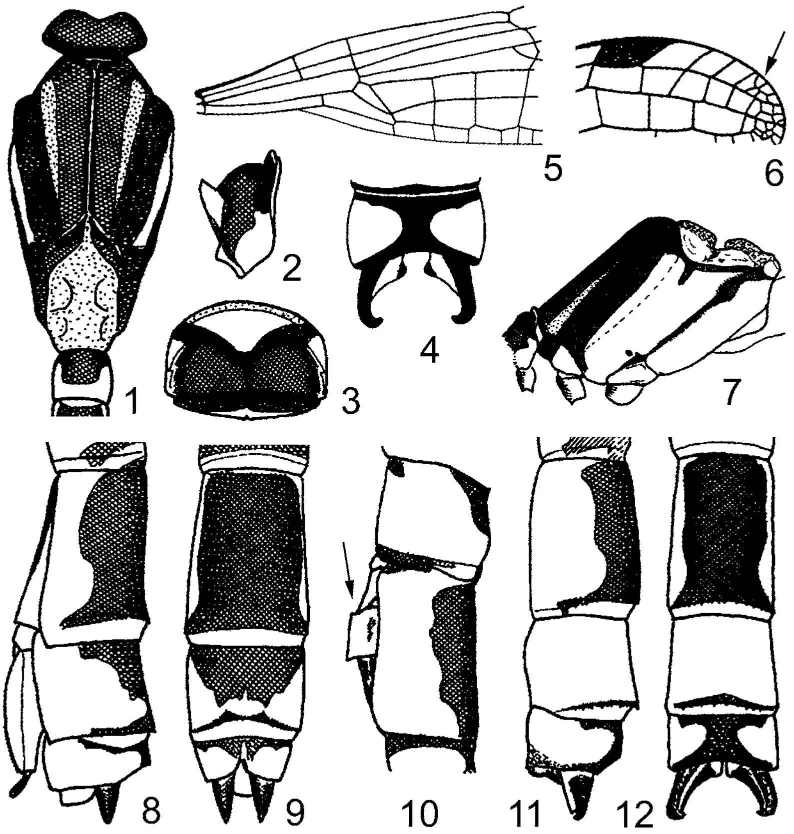

Рис. 42. *Erythromma viridulum*: 1 – груди самця зверху; 2 – груди самиці зліва; 3 – груди самиці зверху; 4 – анальні придатки самця зверху; 5 – основа переднього крила; 6 – дистальна частина заднього крила; 7 — груди самця зліва; 8 – IX та X сегменти черевця самиці зліва; 9 – IX та X сегменти черевця самиці зверху; 10 – I та II сегменти черевця самця зліва; 11 – VIII-XI сегменти черевця та анальні придатки самця зліва; 12 – VIII—XI сегменти черевця та анальні придатки самця зверху. 1—3, 5—12 (Бешовски, 1994); 4 (Wendler, Nüβ, 1994).

Дніпр оп е тр овсь ка: Павлоградський, Петропавлівка, Артоболевський, 1929а. За карпатська: Виноградівський, Виноградів, риб. ставок, 1968, 06, 13, 1{, 1}, Павлюк, 1990; Виноградівський, Онок, Hrabar, 1905; Грабар, 1933; Ужгород, Hrabar, 1905; Ужгород, Hrabar, 1905; Грабар, 1933; Ужгородський, Чоп, р. Латориця, стариця, 1968, 06, 12, 5{, 5}, Павлюк, 1990; Ужгородський, Середнє, Hrabar, 1905; Грабар, 1933. Зап оріз ь ка: Запоріжжя, Артоболевський, 1929а. І в ано- Фран ків ська: Івано-Франківськ, ставок на початку вул. Угорницької, тепер засипаний, 1966, 07, 14, 1{, 1}, Павлюк, 1990; Івано-Франківськ, ставок на початку вул. Угорницької, тепер засипаний, 1966, 07, 23—24, 44{, 4}, Павлюк, 1990. Київська: Баришівський, Баришівка, р. Трубіж, 1992, 07, 28, Горб, Горб, неопубл. дані; Баришівський, Веселинівка, два ставки і заболочені луки, 1992, 08, 1, Горб, Горб, неопубл. дані; Баришівський, Лукаші, штучний ставок, 1992, 08, 8, Горб, Горб, неопубл. дані; Баришівський, Масківці, ставок у полі, 1992, 07, 23, Горб, Горб, неопубл. дані; Згурівський, Мала Березанка, два ставки, 1992, 08, 13, Горб, Горб, неопубл. дані; Згурівський, Стара Оржиця, ставок, 1992, 08, 9, Горб, Горб, неопубл. дані; Згурівський, Усівка, біля р. Супій, ставок і заболочені луки, 1992, 08, 4, Горб, Горб, неопубл. дані; Згурівський, Турівка, р. Перевод, 1992, 08, 9, Горб, Горб, неопубл. дані; Київ, Голосіївські озера, озеро, Горб, 1991а; Переяслав-Хмельницький, Дем'янці, ставок, 1992, 08, 19, Горб, Горб, неопубл. дані; Переяслав-Хмельницький, Дівички, ставок, 1992, 08, 15, Горб, Горб, неопубл. дані; Переяслав-Хмельницький, Лецьки, струмок, 1992, 08, 17, Горб, Горб, неопубл. дані; Переяслав-Хмельницький, Переяслав-Хмельницький, штучні ставки, 1992, 08, 15, Горб, Горб, неопубл. дані; Переяслав-Хмельницький, Пристроми, р. Трубіж, маленькі ставки біля річки, 1992, 08, 19, Горб, Горб, неопубл. дані; Переяслав-Хмельницький, Студеники/Жовтневе, озеро в сосновому лісі, 1992, 08, 5—28, Горб, Горб, неопубл. дані; Переяслав-Хмельницький, Ташань, р. Супій, 1992, 08, 2, Горб, Горб, неопубл. дані; Переяслав-Хмельницький, Циблі, Канівське водосховище, заболочені луки, 1992, 08, 21, Горб, Горб, неопубл. дані; Переяслав-Хмельницький, Улянівка, струмок, 1992, 08, 17, Горб, Горб, неопубл. дані; Переяслав-Хмельницький, Хоцьки, Канівське водосховище, заболочені луки, 1992, 08, 17, Горб, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Черняхівка, два ставки, 1992, 07, 28, Горб, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, степові ділянки, 1995, 06, 18, 1{, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Гензерівка, ставок, 1992, 07,

26, Горб, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Жоравка, ставок, 1992, 07, 25, Горб, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Годунівка, ставок, 1992, 07, 25, Горб, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Капустинці, біля р. Супій, 1992, 08, 2, Горб, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Сотниківка, ставок, 1992, 08, 9, Горб, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Фарбоване, біля р. Супій, ставки, 1992, 08, 2, Горб, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, оз. Супій, парк, штучні озера та заболочені луки, 1992, 08, 8, Горб, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, оз. Супій, ставки рибгоспу, 1995, 06, 30, 30{, 3}, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, оз. Супій, ставки рибгоспу, 1995, 07, 15, 20{, 10}, Горб, неопубл. дані. Миколаївська: пониззя Пд. Бугу, Волкова та ін., 1970. Одеська: Кілійський, Приморське, 1995, 06, 15—28, 26{, 28}, Gorb, Ermolenko, 1996; Кілійський, окол. Вилково, острів Єрмаков, 1995, 08, 1, 1}, Gorb, Ermolenko, 1996; Одеса, Артоболевський, 1929a. Полтавська: Лубенський, Лубни, рідко, 06—07, Родзянко, 1887. Херсонська: Херсон, у великій кількості, 06, 15—30, Браунер, 1902.

25. Ischnura elegans v. d. Linden, 1823

Рис. 43. Звичайний вид, широко розповсюджений майже по всій Україні. В Карпатах не відмічений. В минулому Ю. Дзендзелевич відносив його до рідкісних видів в Галичині.

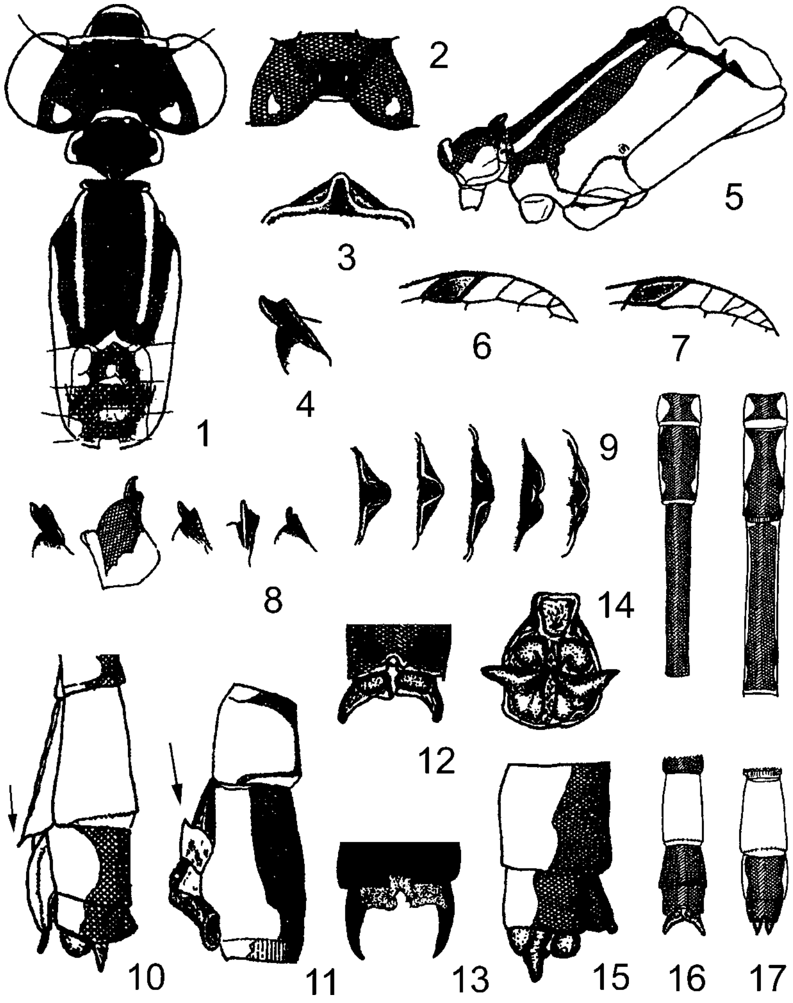

Рис. 43. *Ischnura elegans*: 1 – голова та груди самця зверху; 2 – голова самиці зверху; 3 – груди самця зверху; 4 – груди самця зліва; 5 – груди самця зліва; 6, 7 – птеростигма переднього та заднього крил самця; 8 – мінливість форми передньогрудей самиці (вигляд зліва); 9 – мінливість форми передньогрудей самиці (вигляд зверху); 10 – IX та X сегменти черевця самиці зліва; 11 – I та II сегменти черевця самця зліва; 12—13 – анальні придатки самця зверху; 14 – анальні придатки самця ззаду; 15 – анальні придатки самця зліва; 16 – передня та задня частини черевця самця зверху; 17 – передня та задня частини черевця самиці зверху. 1—12, 14—17 (Бешовски, 1994); 13 (Wendler, Nüβ, 1994).

Вінницьк а: Гайсинський, Гайсин, 1918, 07, 11, 1{, 1}, Артоболевський, 1927б; Балтський, Грушки, 1914, 06, Артоболевський, 1927б. В о л и н с ь к а : Чекін, 1901, 05, 25—26, Артоболевський, 1929а; Чекін, 1901, 06, 8, Артоболевський, 1929а; Володимир-Волинський, Володимир-Волинський, р. Луга, 31{, 13}, Павлюк, 1990; Ковельський, Ковель, р. Тур'я, 1{, 3}, Павлюк, 1990; Любешівський, Мельники, оз. Пісочне, Павлюк, 1974; Любомльський, Згорани, Павлюк, 1974; Любомльський, Радехів, Павлюк, 1974; Любомльський, Піща, Павлюк, 1974; Любомльський, Свитязь, Павлюк, 1974; Любомльський, Шацьк, оз. Люцимер і Чорне, Павлюк, 1974. Дніпропетровська: Артоболевський, 1929а. Донецька: Великоновосельський, Велике Новосілля, Олигер, 1975; Донецьк, р. Кальміус, Олигер, 1975; Донецьк, р. Кальміус, стариці, Олигер, 1975; Мар'їнський, р. Вовча, Олигер, 1975; Першотравневий, Олигер, 1975; Новокнязівський, на піщаному лимані між солонуватим лиманом Азовського моря та Азовським морем, Олигер, 1975; Слов'янський, русло Сів. Донця, біля с. Богородичне, Олигер, 1975; Шахтарський, Нижня Кринка, Олигер, 1975. Жи томирська : Житомир, Житомир, 1894, 06, 10, Артоболевський, 1929а; Радомишльський, Тетерів, 1918, 06, 12, 1}, Артоболевський, 1927а. З а к а р п а т с ь к а : Берегівський, Берегове, р. Верке, 7{, 5}, Павлюк, 1990; Виноградівський, Виноградів, Hrabar, 1905; Грабар, 1933; Виноградівський, Онок, Hrabar, 1905; Грабар, 1933; Мукачівський, Залужжя, озеро, 1{, Павлюк, 1990; Мукачівський, Лалово, болото, 1{, Павлюк, 1990; Мукачівський, Пістрялове, озеро, 5{, 2}, Павлюк, 1990; Мукачівський, Мукачево, ставок, 1{, 1}, Павлюк, 1990; Ужгород, Hrabar, 1905; Ужгород, Hrabar, 1905; Грабар, 1933; Ужгород, р. Уж, 2{, 2}, Павлюк, 1990; Ужгородський, Чоп, р. Латориця, стариця, 4{, Павлюк, 1990; Ужгородський, Демечі, болото, 1{, 1}, Павлюк, 1990; Ужгородський, Невицьке, р. Уж, 1}, Павлюк, 1990; Хустський, Хуст, болото, 19{, 22}, Павлюк, 1990. За п о р і з ь к а : Запоріжжя, Артоболевський, 1929а. І ва н о - Ф р а н к і в сь к а : Івано-Франківськ, болото, 30{, 20}, Павлюк, 1990; Івано-Франківськ, струмок, 1{, Павлюк, 1990; Івано-Франківськ, Вовчинець, болото, 2{, Павлюк, 1990; Івано-Франківськ, р. Надворнянська Бистриця, стариця, 3{, 3}, Павлюк, 1990; Галицький, Галич, р. Дністер, стариця, 1}, Павлюк, 1990; Галицький, Бурштин, р. Гнила Липа, стариця, 2}, Павлюк, 1990; Галицький, Медуха, риб. ставок, 2{, 1}, Павлюк, 1990; Богородчанський, Солотвин, болото, 1{, Павлюк, 1990; Долинський, Долина, озеро, 32{, 9}, Павлюк, 1990; Рогатинський, Загір'я, риб. ставок, 6{, 4}, Павлюк, 1990; Коломийський, Отиня, озерце, 1}, Павлюк, 1990; Коломийський, Отиня, ставок, 2{, 1}, Павлюк, 1990; Тисменецький, Пшеничники, риб. ставок, 20{, 9}, Павлюк, 1990; Тисменецький, Хом'яківка, риб. ставок, 19{, 14}, Павлюк, 1990. Київсь ка: Баришівський, Баришівка, р. Трубіж, 1992, 07, 28, Горб, Горб, неопубл. дані; Баришівський, Веселинівка, два ставки і заболочені луки, 1992, 08, 1, Горб, Горб, неопубл. дані; Баришівський, Новотроянда, два штучні ставки та заболочені луки, 1992, 07, 30, Горб, Горб, неопубл. дані; Баришівський, Семенівка, 2 км Пн., два озера, 1992, 08, 5, Горб, Горб, неопубл. дані; Київ, Голосіївські озера, озеро, Горб, 1991а; Київ, Пуща, 1923, 07, 19, 1{, Артоболевський, 1927а; Київ, Пуща, 1917, 06, 19, 1{, Артоболевський, 1927а; Київ, Харківське шосе, озера в сосн. лісі, 1993, 06, 4, 1{, Горб, неопубл. дані; Переяслав-Хмельницький, Переяслав-Хмельницький, штучні ставки, 1992, 08, 15, Горб, Горб, неопубл. дані; Переяслав-Хмельницький, Пристроми, р. Трубіж, маленькі ставки біля річки, 1992, 08, 19, Горб, Горб, неопубл. дані; Переяслав-Хмельницький, Строкова, ставок, 1992, 08, 15, Горб, Горб, неопубл. дані; Переяслав-Хмельницький, Улянівка, струмок, 1992, 08, 17, Горб, Горб, неопубл. дані; Переяслав-Хмельницький, Хоцьки, Канівське водосховище, заболочені луки, 1992, 08, 17, Горб, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, парк, 1983, 05, 21, 1{, Горб, 1990; Яготинський, Яготин, парк, 1983, 06, 13, Горб, 1990; Яготинський, Яготин, ставки рибгоспу, 1988, 08, 29, 2}, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, ставки рибгоспу, 1983, 07, 8, 2{, 1}, Горб, 1990; Яготинський, Яготин, 1988, 08, 31, 2}, Горб, 1990; Яготинський, Яготин, 1988, 08, 31, 2}, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, р. Супій, 1983, 05, 21, 1{, Горб, 1990; Яготинський, Яготин, оз. Супій, парк, штучні озера та заболочені луки, 1992,

8, 8, Горб, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, Gorb, 1999b. Кр и мська: звичайний, 05—09, Мальцев, 1953; 35 верст W від Керчі, Темеш, Каяли-Сарт, степові ставки, Браунер, 1903; г. Кастель, Алушта, Пд. Крим, 1900, 05, 19—26, 4{, Бартенев, 1912а; Алушта, Пд. Крим, 1900, 06, 2, 1{, Бартенев, 1912а; Пд. Крим, 1{, Браунер, 1903. Львівська: Дрогобицький, Пом'ярки біля Трускавця, Fudakowski, 1932a; 1932b; Жидачівський, Солонське, риб. ставок, 15{, 5}, Павлюк, 1990; Жидачівський, Ходорів, озеро, 36{, 9}, Павлюк, 1990; Городокський, Великий Любень, риб. ставок, 2{, 2}, Павлюк, 1990; Городокський, Городок, озеро, 2{, 1}, Павлюк, 1990; Буський, Буськ, струмок, 1{, Павлюк, 1990; Кам'янко-Бузький, Добротвор, водосховище, 19{, 1}, Павлюк, 1990; Кам'янко-Бузький, Старий Яричів, ставок, 2{, 1}, Павлюк, 1990; Львів, Павлюк, 1989; Львів, Брюховичі, Dziędzielewicz, 1884; 1890; 1902; 1904; 1919; Львів, Голоско, ставок, 1{, 4}, Павлюк, 1990; Перемишлянський, Дусанів, риб. ставок, 11{, 3}, Павлюк, 1990; Перемишлянський, Перемишляни, озеро, 5{, 2}, Павлюк, 1990; Нестерівський, Великі Грибовичі, риб. ставок, 1{, 5}, Павлюк, 1990; Миколаївський, Рудники, риб. ставок, 21{, 8}, Павлюк, 1990; Пустомитівський, Давидів, ставок, 1}, Павлюк, 1990; Пустомитівський, Ставчани, ставок, 1{, Павлюк, 1990; Сокальський, Червоноград, болото, 16{, 6}, Павлюк, 1990; Стрийський, Станків, риб. ставок, 4{, 5}, Павлюк, 1990; Яворівський, Івано-Франково, озеро, 3{, 4}, Павлюк, 1990; Яворівський, Рясне, болото, личинки, Павлюк, 1990; Яворівський, Яворів, ставок, 9{, 8}, Павлюк, 1990. О д е с ь к а : Кілійський, озеро Сасик, західний берег, 1995, 09, 2, 3{, 2}, Gorb, Ermolenko, 1996; Кілійський, Приморське, 1995, 06, 15—28, 21{, 31}, Gorb, Ermolenko, 1996; Кілійський, Приморське, 1995, 09, 2—9, 37{, 31}, Gorb, Ermolenko, 1996; Кілійський, окол. Вилково, острів Єрмаков, 1995, 07, 1, 2{, Gorb, Ermolenko, 1996; Кілійський, Шевченкове, 1995, 09, 8—16, 9{, 4}, Gorb, Ermolenko, 1996; Одеса, 1902, 05, 16, Шугуров, 1903. Кілійський, Вилково, 1995, 09, 12, 4{, 6}, Gorb, Ermolenko, 1996; Кілійський, Вилково, 1995, 09, 14, 8{, 6}, Gorb, Ermolenko, 1996; Кілійський, Вилково, 1995,

9, 15—20, 4{, 3}, Gorb, Ermolenko, 1996. Полтавська: Лубенський, Лубни, 09, 1, Артоболевський, 1929б; Миргородський, Миргород, 05, 14, Артоболевський, 1929б; Полтава, 09, 1, Артоболевський, 1929б; Полтава, Яреськи, 1921, Артоболевський, 1923. Сумська: Роменський, Ромни, 05, 14, Артоболевський, 1929б. Рівненська: Дубровицький, Дубровиця, р. Горинь, стариця, 1}, Павлюк, 1990; Рівненський, Решуцьк, ста-

вок, 1{, Павлюк, 1990. Тернопільська: Борщівка, р. Горинь, Fudakowski, 1932a; Бережанський, Підгайці, озеро, 1{, 1}, Павлюк, 1990; Бучацький, Дружба, риб. ставок, 1}, Павлюк, 1990; Бучацький, Озеряни, озеро, 21{, 16}, Павлюк, 1990; Гусятинський, Буцики, зустрічається рідко, розповсюджений в Галичині, в горах не відмічений, Dzędzielewicz, 1884; 1890; 1902; 1904; 1919; Заліщицький, Товсте, р. Тупа, 21{, 7}, Павлюк, 1990; Лановецький, Барсуки, Fudakowski, 1932a; Лановецький, Барсуки, Fudakowski, 1932a; 1932b; Лановецький, Борщівка, Fudakowski, 1932a; 1932b; Кременецький, Кременець, болото, 1{, 1}, Павлюк, 1990; Тернопіль, р. Серет, 1{, 1}, Павлюк, 1990. Херсонська: Херсон, 05, 25—30, Браунер, 1902. Черкаська: Городищенський, Мліїв, 1922, 07, 27, 1{, Артоболевський, 1927a; Городищенський, Мліїв, 08, 22, 1{, Артоболевський, 1927a; Канівський, р. Рось біля Богуслава, 1921, 06, 12, Артоболевський, 1927a; Канівський, Канів, держзаповідник, заболочені луки, 1988, 07, 6, 1{, Горб, 1991в; Канівський, Мисайлівка, 1921, 06, 21, 1{, Артоболевський, 1927a; Шевченківський, Киселівка, 1923, 05, 20, 1{, Артоболевський, 1927a. Чернівецька: Вижницький, Мигово, ставок, 2{, 4}, Павлюк, 1990; Кіцманський, Кіцмань, St. Quentin, 1932; Новоселицький, Припруття, озеро, 1{, 1}, Павлюк, 1990; Сторожинецький, Жадова, численний, St. Quentin, 1932.

26. Ischnura pumilio Charpentier, 1825

Рис. 44. Вид розповсюджений майже по всій Україні. Місцями звичайний, подекуди масовий, але на півночі в Поліссі трапляється рідко.

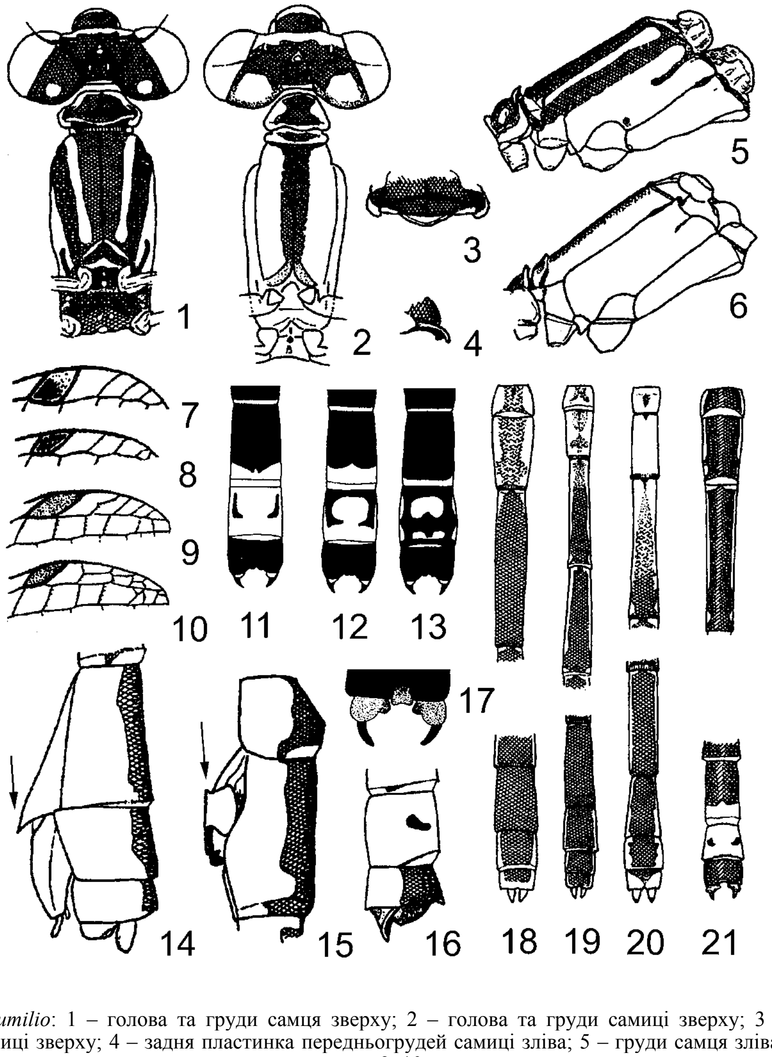

Рис. 44. *Ischnura pumilio*: 1 – голова та груди самця зверху; 2 – голова та груди самиці зверху; 3 – задня пластинка передньогрудей самиці зверху; 4 – задня пластинка передньогрудей самиці зліва; 5 – груди самця зліва; 6 – груди самиці зліва; 7, 8 – птеростигма переднього та заднього крил самця; 9, 10 – птеростигма переднього та заднього крил самиці; 11—13 – IX—XI сегменти черевця самця зверху; 14 – IX та X сегменти черевця самиці зліва; 15 – I та II сегменти черевця самця зліва; 16 – анальні придатки самця зліва; 17 – анальні придатки самця зверху; 18—20 – мінливість передньої та задньої частин черевця самиці (вигляд зверху); 21 – черевце самця зверху. 1—10, 14—16, 18—21 (Бешовски, 1994); 11—13, 17 (Wendler, Nüβ, 1994).

В і н н и ц ь к а : Гайсинський, Гайсин, ab. aurantica Selys, 1918, 06, 17, 1}, Артоболевський, 1927б. В о линська: Поділля, 1}, Fudakowski, 1932b; Горохівський, Журавники, р. Липа, 2{, 1}, Павлюк, 1990; Володимир-Волинський, Володимир-Волинський, р. Луга, 1{, Павлюк, 1990; Камінь-Каширський, Камінь-Каширський, ставок, 2{, Павлюк, 1990; Любомльський, Свитязь, Павлюк, 1974; Любомльський, Шацьк, оз. Люцимер, Павлюк, 1974. Дон ец ька: Великоновосельський, Велике Новосілля, Олигер, 1975; Донецьк, р. Кальміус, Олигер, 1975; Донецьк, р. Кальміус, заболочені луки, Олигер, 1975; Донецьк, р. Кальміус, стариці, Олигер, 1975; Першотравневий, Олигер, 1975; Новокнязівський, на піщаному лимані між солонуватим лиманом Азовського моря та Азовським морем, Олигер, 1975; Слов'янський, русло Сів. Донця, біля с. Богородичне, Олигер, 1975; Старобешівський, струмок, Олигер, 1975; Шахтарський, Нижня Кринка, Олигер, 1975. З а к а р п а т с ь к а : Виноградівський, Виноградів, Hrabar, 1905; Грабар, 1933; Виноградівський, Онок, Hrabar, 1905; Грабар, 1933; Мукачівський, Залужжя, риб. ставок, 4{, 2}, Павлюк, 1990; Мукачівський, Пістрялове, озеро, 7{, 10}, Павлюк, 1990; Ужгород, Hrabar, 1905; Грабар, 1933; Ужгород, Дравці, Hrabar, 1905; Грабар, 1933; Ужгородський, Невицьке, Hrabar, 1905; Грабар, 1933; Ужгородський, Середнє, болото, 2{, 5}, Павлюк, 1990; Ужгородський, Циганівці, Hrabar, 1905; Грабар, 1933; Ужгородський, Циганівці, болото, 2{, Павлюк, 1990; Хустський, Хуст, болото, 49{, 14}, Павлюк, 1990. Івано-Франківська: Пожижевська Полонина, 1438 м н. р. м., Павлюк, 1981; Івано-Франківськ, болото, 42{, 28}, Павлюк, 1990; Івано-Франківськ, струмок, 2{, Павлюк, 1990; Івано-Франківськ, р. Надворнянська Бистриця, стариця, 7{, 5}, Павлюк, 1990; Галицький, Бурштин, р. Гнила Липа, стариця, 1{, Павлюк, 1990; Галицький, Медуха, риб. ставок, 4{, Павлюк, 1990; Богородчанський, Солотвин, болото, 4{, 5}, Павлюк, 1990; Богородчанський, Старуня, Fudakowki, 1932a; Долинський, Долина, озеро, 1}, Павлюк, 1990; Калуський, Калуш, болото, вже осушене, 29{, 10}, Павлюк, 1990; Коломийський, Коломия, Dzięclzielewicz, 1883; 1890; 1902; 1919; Коломийський, Отиня, озеро, 5{, 4}, Павлюк, 1990; Коломийський, Отиня, ставок, 8{, 2}, Павлюк, 1990; Надворнянський, Ворохта, Павлюк, 1981; Надворнянський, Яремча, болото, 7{, 4}, Павлюк, 1990; Тисменецький, Побережжя, болото, 3{, 3}, Павлюк, 1990; Тисменецький, Пшеничники, риб. ставок, 4{, 9}, Павлюк, 1990; Тисменецький, Хом'яківка, риб. ставок, 6{, 2}, Павлюк, 1990. Київська: Васильківський, Митниця, ab. aurantica Selys, 1917, 07, 1, Артоболевський, 1927a; Київ, на Дніпрі, часто, 1914, Шарлемань, Артоболевский, 1915; Київ, Святошин, 1913, 08, 1{, Шарлемань, Артоболевский, 1915; Київ, Святошин, f. *typica*, 1919, 09, 13, 2{, Артоболевський, 1927a; Київ, Святошин, f. *typica*, 1913, 08, 1{, Артоболевський, 1927a; Київ, Сирець, f. *typica*, 1919, 07, 8, 1{, Павлюк, 1990; Київ, Труханів острів, 1914, 08, 4, 1}, Шарлемань, Артоболевский, 1915; Київ, Труханів острів, ab. aurantica Selys, 1914, 07, 4, 1{, Артоболевський, 1927a; Яготинський, Яготин, ставки рибгоспу, 1983, 07, 8, 1}, Горб, 1990. Кримська: біля Алушти, Пд. Крим, 1900, 05, 19—26, 6{, Бартенев, 1912a; Бельбек, 1897, 07, 10, 1}, Бартенев, 1912a; Пд. Крим, 2{, 1}, Браунер, 1903; Мухалатка, Пд. Крим, 1902, 07, 10—11, 3}, Бартенев, 1912a; Симеїз, Пд. Крим, 1899, 07, 9, 1}, Бартенев, 1912a; Інкерман, кар'єр, 2000, 08, 17, Л. І. Францевич, неопубліковані дані. Л ь в і в с ь к а : Жидачівський, Солонське, риб. ставок, 13{, 11}, Павлюк, 1990; Городокський, Великий Любень, риб. ставок, 8{, 10}, Павлюк, 1990; Радехівський, Лопатин, болото, 1{, Павлюк, 1990; Луцьк, ставок, 3{, 2}, Павлюк, 1990; Львів, болото, 2{, 10}, Павлюк, 1990; Львів, Брюховичі, 1{, Павлюк, 1990; Львів, Голоско, Dzjędzielewicz, 1883; 1890; 1902; 1919; Львів, Сихів, ставок, 1{, Павлюк, 1990; Перемишлянський, Дусанів, риб. ставок, 1}, Павлюк, 1990; Перемишлянський, Перемишляни, озеро, 3{, 2}, Павлюк, 1990; Нестерівський, Великі Грибовичі, риб. ставок, 1}, Павлюк, 1990; Нестерівський, Малехів, болото, 1{, Павлюк, 1990; Миколаївський, Рудники, риб. ставок, 3{, 4}, Павлюк, 1990; Миколаївський, Тростянець, р. Зубра, стариця, 1{, 1}, Павлюк, 1990; Пустомитівський, Скнилів, болото, 8{, 3}, Павлюк, 1990; Самбірський, Рудки, р. Вишенка, 1{, Павлюк, 1990; Сокальський, Червогоград, болото, 8{, 8}, Павлюк, 1990; Стрийський, Станків, риб. ставок, 2{, 1}, Павлюк, 1990; Яворівський, Івано-Франково, озеро, 1{, Павлюк, 1990; Яворівський, Борки, болото, 1}, Павлюк, 1990; Яворівський, Рясне, болото, 1{, 1}, Павлюк, 1990; Яворівський, Яворів, ставок, 10{, 5}, Павлюк, 1990. Одеська: Кілійський, Вилково, 1995, 09, 12, 2{, Gorb, Ermolenko, 1996; Кілійський, Приморське, 1995, 09, 2—16, 1{, 4}, Gorb, Ermolenko, 1996; Одеса, 1903, 06, 20, Шугуров, 1903; Одеса, єдина знахідка, 1893, 06, 25, Браунер, 1902. П о л т а в с ь к а : 07, 13, Артоболевський, 1929б; ab. aurantica Selys, 07, 29, Артоболевський, 1929б. Рівненська: Червоноармійський, Пляшева, болото, 2{, Павлюк, 1990. Тернопільськ а: Бережанський, Бережани, озеро, 10{, 8}, Павлюк, 1990; Бережанський, Підгайці, озеро, 17{, 16}, Павлюк, 1990; Бережанський, Потутори, риб. ставок, 1{, 4}, Павлюк, 1990; Борщівський, Дзвенигород, Dzjędzielewicz, 1883; 1890; 1902; 1919; Бучацький, Дружба, риб. ставок, 10{, 4}, Павлюк, 1990; Бучацький, Озеряни, озеро, 4{, 2}, Павлюк, 1990; Бучацький, Осовці, болото, 1{, Павлюк, 1990; Гусятинський, Буцики, 1{, 3}, Павлюк, 1990; Заліщицький, Товсте, р. Тупа, 8{, 1}, Павлюк, 1990; Кременецький, окол. Кременця, с. Радянське, Павлюк, Кузьмович, 1976. Ч ернівецька: Вижницький, Мигово, St. Quentin, 1932; Вижницький, Мигово, ставок, 2{, 1}, Павлюк, 1990; Сторожинецький, Жадова, St. Quentin, 1932.

27. Nehalennia speciosa Charpentier, 1840

Рис. 45. Рідкісний вид. Відмічений в Поліссі, Західному Лісостепу, Передкарпатті, в Київській, Чернігівській областях.

Волинська: Володимир-Волинський, Нововолинськ, ставок та болото, 1971, 06, 10, 1}, Павлюк, 1990; Ратнівський, Тур, оз. Довге, 1976, 06, 23, 1{, Павлюк, 1990. І в а н о -Ф р а н к і в с ь к а : Коломийський, Молодятин, Dzjędzielewicz, 1890; 1902; 1919. К и ї в с ь к а : Київ, Кирилівське кладовище, 1920, 05, 30, 1{, Артоболевський, 1927a; Київ, оз. Імшане, 1914, 06, 29, 1{, 2}, Артоболевський, 1927a; Київ, оз. Імшане, часто, 1914, Шарлемань, Артоболевский, 1915; Київ, Святошин, 1914, Шарлемань, Артоболевский, 1915;

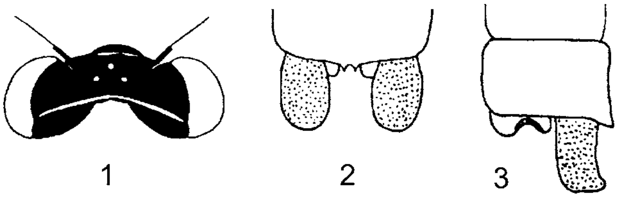

Рис. 45. *Nehalennia speciosa*: 1 – голова зверху; 2 – анальні придатки самця зверху; 3 – анальні придатки самця зліва,(Wendler, Nüβ, 1994).

Київ, Святошин, 1914, 06, 16, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ та його околиці (Лютіж, Вишгород), Л. І. Францевич, неопубліковані дані. Кримська: Євпаторія, 1914, 06, 30, 1{, Бартенев, 1912а. Ль в івс ьк а: Радехівський, Радванці, Dzięcdzielewicz, 1890; 1902; 1919; Перемишлянський, Кореличі, Dzięcdzielewicz, 1890; 1902; 1919; Яворівський, Івано-Франково, Dzięcdzielewicz, 1890; 1902; 1919. Пол тав ськ а: 1}, Родзянко, 1895; Лубенський, Лубни, рідко, 07, 7, Артоболевський, 1929б. Хе рсонська: 1}, Браунер, 1902; Херсон, сад, 1896, 06, 12, Браунер, 1902. Чернігівсь к а : Остерський, Рівне, 1918, 07, 24, 1{, 2}, Артоболевский, 1926.

28. Pyrrhosoma nymphula Sulzer, 1776

Рис. 46. Зареєстрований в Західному Лісостепу, Передкарпатті, Карпатах, в Одеській області. Вид розповсюджений локально, в цілому рідкісний, але в деяких областях звичайний.

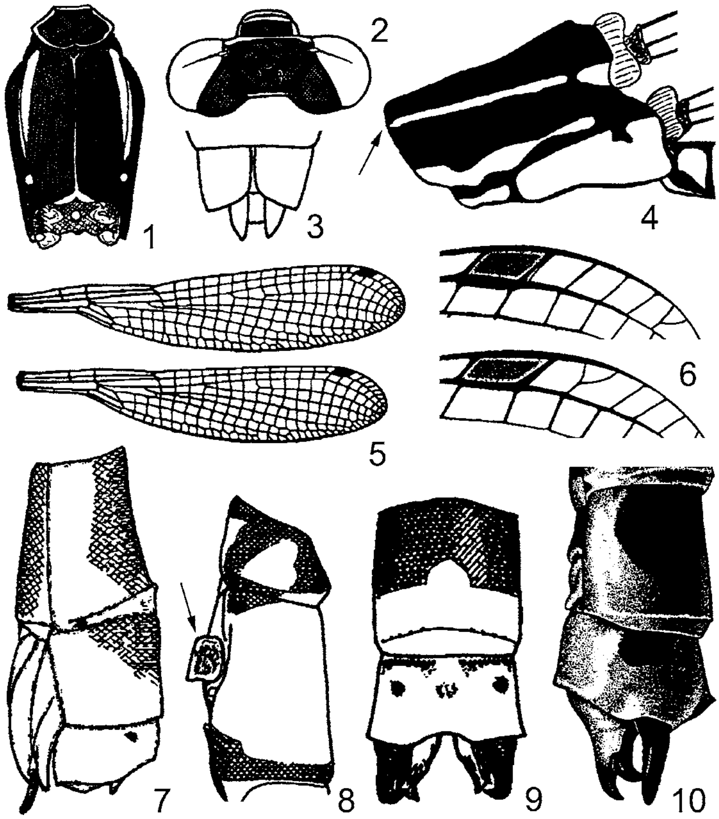

Рис. 46. *Pyrrhosoma nymphula*: 1 – груди зверху; 2 – голова зверху; 3 – VIII—X сегменти черевця самиці; 4 – груди зліва; 5 – крила; 6 – птеростигма переднього та заднього крил; 7 – IX та X сегменти черевця самиці зліва; 8 – I та II сегменти черевця самця зліва; 9 —анальні придатки самця зверху; 10 – анальні придатки самця зліва. 1—3, 6—9 (Бешовски, 1994); 4, 5, 10 (Wendler, Nüβ, 1994).

З а к а р п а тс ь к а : Рахівський, Кваси, струмок, 1968, 06, 20, 1}, Павлюк, 1990. І в а н о -Франків ська : Коломийський, Лісова Слободка, Dziędzielewicz, 1890; 1902; 1904; 1919; Коломийський, Молодятин, Dziędzielewicz, 1890; 1902; 1904; 1919; Надворнянський, Верхній Майдан, Dziędzielewicz, 1890; 1902; 1904; 1919; Тисменецький, Крихівці, струмок, 1965, 07, 10, 2{, 1}, Павлюк, 1990. Л ь в і в с ь к а : Кам'янко-Бузький, Старий Яричів, ставок, 1977, 07, 1, 1}, Павлюк, 1990; Львів, Павлюк, 1989; Львів, Брюховичі, 1{, Павлюк, 1990; Перемишлянський, Перемишляни, ставок, 1969, 05, 30, 1{, Павлюк, 1990; Пустомитівський, Борщовичі, струмок, 1968, 06, 27, 1{, Павлюк, 1990; Пустомитівський, Борщовичі, струмок, 1965, 06, 20, 2{, 1}, Павлюк, 1990; Яворівський, Івано-Франково, Dziędzielewicz, 1890; 1902; 1904; 1919. Одеська: Одеса, 1902, 05, 16, Шугуров, 1903; Тернопільська: Кременецький, Млинівці, р. Іква, 1957, 06, 17, 1{, Павлюк, 1990; Кременецький, окол. Кременця, Павлюк, Кузьмович, 1976. Чернівецька: Вижницький, Мигово, 1968, 05, 13, 1{, Павлюк, 1990.

Підряд ANISOPTERA

Родина Aeshnidae

29. Aeschna affinis v. d. Linden, 1823

Рис. 47. Вид відомий на більшій частині території України. На заході зараз рідкісний.

Волинська: Поділля, 1}, Fudakowski, 1932b; Ковельський, Бруховичі, риб. ставок, 1968, 07, 21, 1{, Павлюк, 1990. Дніпропе тровсь ка: Павлоградський, Верещанка, Артоболевський, 1929а; Павлоградський, Петропавлівка, Артоболевський, 1929а. Д о н е ц ь к а : Амвросіївський, Білоярівка, р. Кринка, 1988, 06, 26, Горб, неопубл. дані. Зак арпатська: Великоберезнянський, Ставне, Грабар, 1933; Великоберезнянський, Ужок, Грабар, 1933; Рахівський, Рахів, Грабар, 1933; Рахівський, Кваси, Грабар, 1933; Перечинський, Гута (Полянська Гута), Грабар, 1933; Перечинський, Перечин, Грабар, 1933; Ужгород, Грабар, 1933; Ужгород, Hrabar, 1905; Ужгород, Kohaut, 1896; Pongrцcz, 1914; Ужгородський, Кіблярі, Грабар, 1933; Ужгородський, Невицьке, Грабар, 1933. За п о р і з ь к а : Запоріжжя, Артоболевський, 1929а. І в а н о -Франків ська : Івано-Франківськ, ставок, 1967, 08, 10—12, 2{, Павлюк, 1990; Богородчанський, Старуня, Fudakowski, 1932а; Тисменецький, Хом'яківка, риб. ставок, 1970, 07, 25, 1{, Павлюк, 1990; Тисменецький, Хом'яківка, риб. ставок, 1969, 09, 6, 1{, Павлюк, 1990. К и ї в с ь к а : Баришівський, Баришівка, р. Трубіж, 1992, 07, 28, Горб, Горб, неопубл. дані; Баришівський, Веселинівка, два ставки і заболочені луки, 1992, 08, 1, Горб, Горб, неопубл. дані; Баришівський, Леляки, ставок, 1992, 08, 5, Горб, Горб, неопубл. дані; Баришівський, Лукаші, штучний ставок, 1992, 08, 8, Горб, Горб, неопубл. дані; Баришівський, Перемога, два маленькі ставки, 1992, 08, 8, Горб, Горб, неопубл. дані; Баришівський, Масківці, ставок у полі, 1992, 07, 23, Горб, Горб, неопубл. дані; Баришівський, Поділля, три озерця і заболочені луки, 1992, 08, 1, Горб, Горб, неопубл. дані; Баришівський, Новотроянда, два штучні ставки та заболочені луки, 1992, 07, 30, Горб, Горб, неопубл. дані; Баришівський, Семенівка, 2 км Пн., два озера, 1992, 08, 5, Горб, Горб, неопубл. дані; Бориспільський, 1917, 06, Артоболевский, 1917б; Згурівський, Стара Оржиця, ставок, 1992, 08, 9, Горб, Горб, неопубл. дані; Згурівський, Усівка, біля р. Супій, ставок і заболочені луки, андрохромна самиця, 1992, 08, 4, Горб, Горб, неопубл. дані; Київ, Віта-Поштова, р. Сіверка, 1983, 07, 5, 1}, Горб, неопубл. дані; Київ, дача Бернера, 1914, 06, 19, 2{, Артоболевский, 1917б; Київ, дача Бернера, 1914, 06, 19, 2}, Артоболевський, 1927а; Київ, Лісники, лісове озеро, 1983, 07, 25, 1}, Горб, неопубл. дані; Київ, Києво-Межигірська скарб. дача, 1918, 07, 22, 2}, Артоболевський, 1927а; Київ, Теремки, 1988, 07, 6, Горб, неопубл. дані; Переяслав-Хмельницький, Студеники/Жовтневе, озеро в сосновому лісі, 1992, 08, 5—28, Горб, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Черняхівка, лісопосадки, 1993, 07, 4, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Жоравка, ставок, 1992, 07, 25, Горб, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Богданівка, лісопосадки, 1993, 07, 4, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Годунівка, ставок, 1992, 07, 25, Горб, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Сотниківка, ставок, 1992, 08, 9, Горб, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, парк, 1988, 06, 28, 3{, 3}, Горб, 1990; Яготинський, Яготин, парк, 1988, 06, 30, 1{, Горб, 1990; Яготинський, Яготин, парк, 1987, 07, 10, 1{, Горб, 1990; Яготинський, Яготин, парк, 1983, 07, 10, 1}, Горб, 1990; Яготинський, Яготин, оз. Супій, парк, 1983, 06, 28, 1{, 1}, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, оз. Супій, парк., 1995, 06, 30, 1}, Горб, неопубл. дані; Львівська: Радехівський, Радванці, Dziędzielewicz, 1890; 1902; 1919; Львів, Голоско, Dziędzielewicz, 1890; 1902; 1919; Нестерівський, Рава-Руська, Dziędzielewicz, 1890; 1902; 1919; Яворівський, Івано-Франково, Dziędzielewicz, 1890; 1902; 1919. О д е с ь к а : Кілійський, Приморське, 1995, 06, 20, 2{, 1}, Gorb, Ermolenko, 1996; Кілійський, окол. Вилково, острів Єрмаков, 1995, 07, 1, 2{, 3}, Gorb, Ermolenko, 1996. Полтавсь ка : звичайний, 06, 25, Артоболевський, 1929б; звичайний, 08, 25, Артоболевський, 1929б; Кобеляцький, 40 верст від Кобеляк, помістя Тарахтайка, 1/4 версти від Дніпра, декілька боліт, 1915, 06, 12—30, 3{, 2}, Артоболевский, 1917г; Кобеляцький, 40 верст від Кобеляк, помістя Тарахтайка, 1/4 версти від Дніпра, декілька боліт, 1915, 07, 3—7, 8{, Артоболевский, 1917г; Пирятинський, 7—10 км. W від с. Теплівка, лісопосадки, 1993, 07, 4, Горб, неопубл. дані; Полтава, Яреськи, 1921, Артоболевський, 1923. Т е р н о п і л ь с ь к а : Борщівський, Скала-Подільська, Łomnicki, 1877. Х е р с о н с ь к а : Херсон, копул. з 15.05, 06, 1, Браунер, 1902. Ч е р к а с ь к а : Канівський, Канів, держзаповідник, берег Дніпра, 1988, 07, 7, 4}, Горб, 1991в; Канівський, Пекарі, озеро, 1988, 07, 9, Горб, 1991в; Канівський, Околиці Канівського заповідника, дорога вздовж р. Дніпро, 1988, 07, 07, 4}, Горб, 1991в; Канівський, с. Пекарі, озеро, 1988, 07, 07, Горб, 1991в. Ч е рнівецька: Сторожинецький, Жадова, St. Quentin, 1932; Хотинський, Клишківці, Браунер, 1910; Хотинський, Коленківці, Браунер, 1910; Хотинський, Коленківці, Браунер, 1910. Ч е р н і г і в с ь к а : Бахмацький,

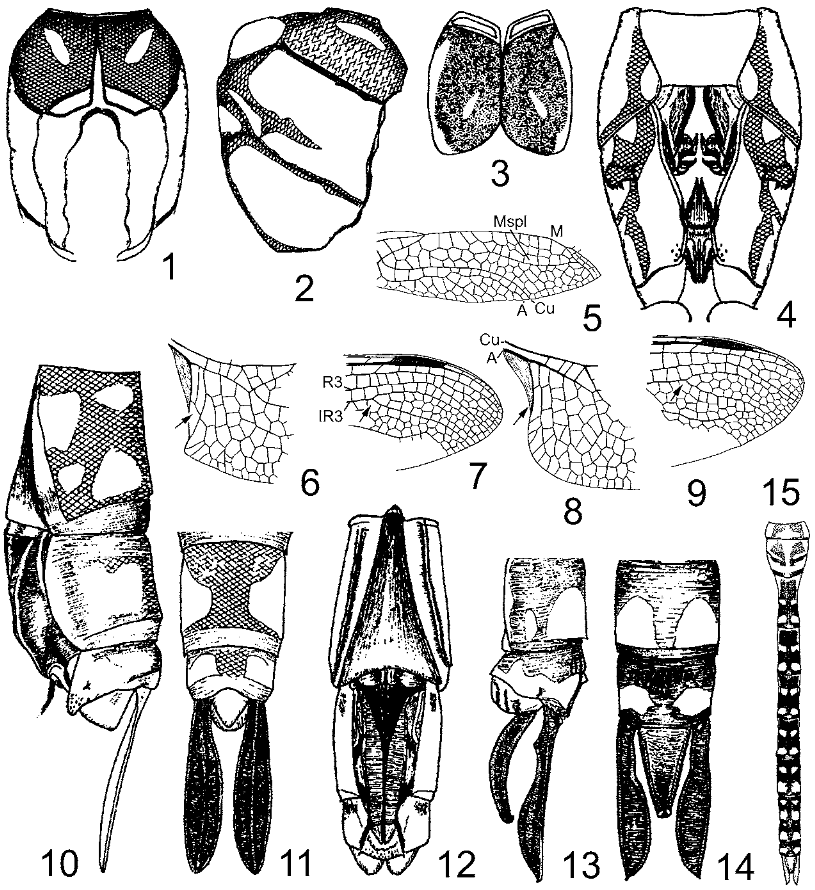

Рис. 47. *Aeshna affinis*: 1 – груди самця зверху; 2 – груди самця зліва; 3 – груди зверху; 4 – вторинний копулятивний апарат самця знизу; 5 – частина переднього крила, сектор між *M* та заднім краєм крила; 6 – основа заднього крила самця; 7 – вершина переднього крила самця; 8 – основа заднього крила самиці; 9 – вершина переднього крила самиці; 10 – яйцеклад зліва; 11 – IX та X сегменти черевця самиці з анальними придатками зверху; 12 – яйцеклад знизу; 13 – IX та X сегменти черевця самця з анальними придатками зліва; 14 – IX та X сегменти черевця самця з анальними придатками зверху; 15 – черевце самця зверху. 1—2, 4—15 (Бешовски, 1994); 3 (Wendler, Nüβ, 1994).

Батурин, біля соснового лісу, 1988, 07, 15—19, Горб, неопубл. дані; Остерський, Остер, Артоболевський, 1929а.

30. Aeschna cyanea Müller, 1764

Рис. 48. В Західному Лісостепу, Передкарпатті, Карпатах та Закарпатській низовині, а також в околицях Києва вид звичайний, далі на схід – рідкісний.

Він ни цька: Балтський, 1{, Артоболевський, 1927б. Волинськ а: Поділля, 1}, Fudakowski, 1932b; Поділля, с. Слобода, 1}, Fudakowski, 1932b. Закарпатська: Виноградівський, Петрове, Hrabar, 1905; Грабар, 1933; Виноградівський, Шаланка, Hrabar, 1905; Грабар, 1933; Рахівський, Кваси, Hrabar, 1905; Грабар, 1933; Мукачівський, Лалово, болото, відмічений, 1973, 09, 25—27, 15{, Павлюк, 1990; Ужгород, Hrabar, 1905; Ужгород, Hrabar, 1905; Грабар, 1933; Ужгородський, Чертіж, Hrabar, 1905; Грабар, 1933; Ужгородський, Невицьке, Hrabar, 1905; Грабар, 1933; Ужгородський, Ярок, Hrabar, 1905; Грабар, 1933; Хустський, Хуст, болото, 1966, 09, 8, 1}, Павлюк, 1990; Хустський, Хуст, дуже розповсюджений в лісових околицях Закарпаття, Hrabar, 1905; Грабар, 1933. І в ано- Франків ськ а : Івано-Франківськ, болото, 1966, 09, 13, 1{, Павлюк, 1990; Богородчанський, Солотвин, болото, 1973, 08, 29, 1{, Павлюк, 1990; Богородчанський, Солотвин, болото, 1970, 08, 17, 1{, Павлюк, 1990; Богородчанський, Старуня, Fudakowski, 1932a; Городенківський, Незвисько, по всьому Передкарпаттю і в Карпатах біля г. Говерли, до висоти 1500 м н. р. м., Dziędzielewicz, 1877; 1883; 1902; 1919; Городенківський, Стрільче, Dziędzielewicz, 1877; 1883; 1902; 1919; Коломийський, Лісова Слободка, Dziędzielewicz, 1877; 1883; 1902; 1919; Коломийський, Коломия, Dziędzielewicz, 1877; 1883; 1902; 1919; Коломийський, Слобода, Fudakowski, 1932a; Надворнянський, Ворохта, Пав-

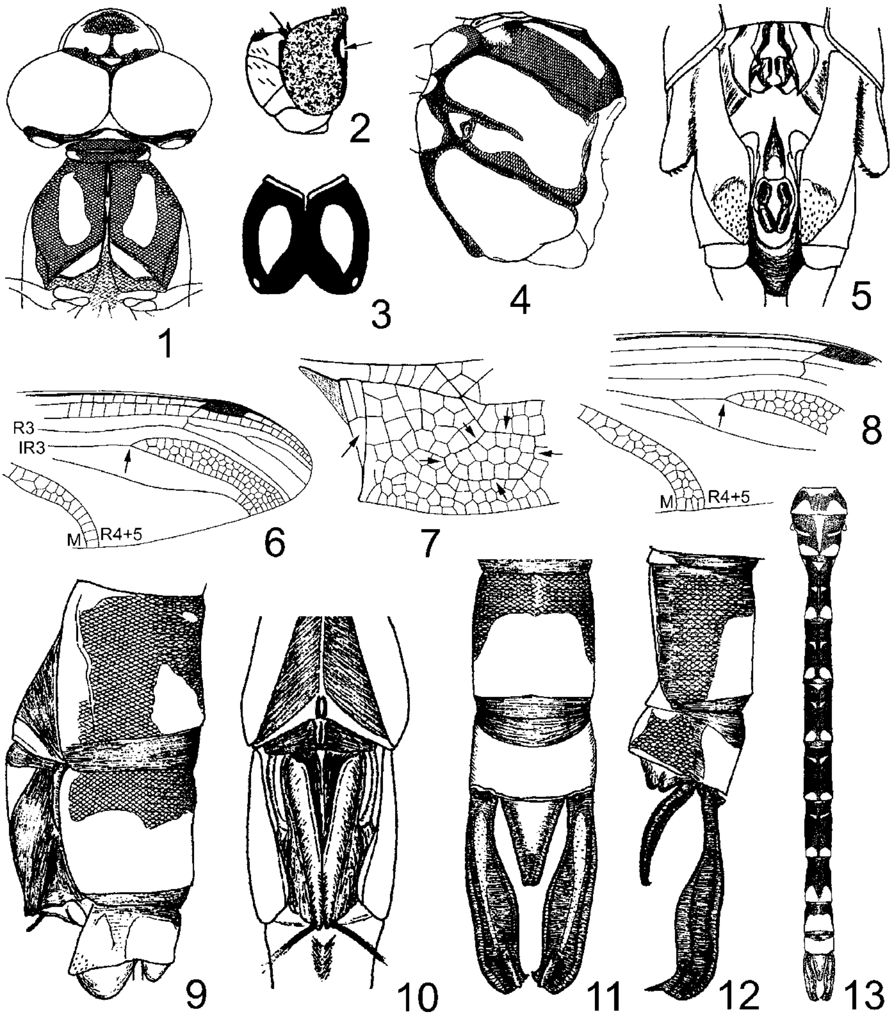

Рис. 48. *Aeshna cyanea*: 1 – голова та груди самиці зверху; 2 – голова зліва; 3 – груди зверху; 4 – груди самиці зліва; 5 – вторинний копулятивний апарат самця знизу; 6 – деталі жилкування переднього крила самця; 7 – основа заднього крила самця; 8 – деталі жилкування переднього крила самиці; 9 – яйцеклад зліва; 10 – яйцеклад знизу; 11 – IX та X сегменти черевця самця з анальними придатками зверху; 12 – IX та X сегменти черевця самця з анальними придатками зліва; 13 – черевце самця зверху. 1, 4—13 (Бешовски, 1994); 2, 3 (Wendler, Nüβ, 1994).

люк, 1981; 1989; Надвornянський, Микуличин, 2{, Павлюк, 1990; Надвірнянський, Яремча, болото, 1973, 08, 23, 1{, 1}, Павлюк, 1990; Надвірнянський, Яремча, болото, 1967, 08, 22, 2{, 3}, Павлюк, 1990. Київ ська: Київ, дача Бернера, 1914, Шарлемань, Артоболевский, 1915; Київ, Голосіївські озера, озеро, Горб, 1991а; Київ, Сирець, 1919, 09, 25, 3{, Артоболевський, 1927а; Київ, Сирець, 1918, 09, 4, Артоболевський, 1927а; Київ, Теремки, 1988, 07, 10, 1{, Горб, неопубл. дані; Київ, Теремки, 1983, 07, 16, 1}, Горб, неопубл. дані; Київ, Труханів острів, 1914, 10, 10, Шарлемань, Артоболевский, 1915; околиці Києва, Мокрушов, Золотов, 1973; околиці Києва, Мокрушов, Францевич, 1973. Львівська: Львів, Павлюк, 1981; 1989; Львів, Голоско, ставок, 1965, 09, 18—23, 6{, Павлюк, 1990; Перемишлянський, Добряничі, 1{, 1}, Павлюк, 1990; Нестерівський, Малехів, ставок, 1966, 10, 19, 1{, Павлюк, 1990; Пустомитівський, Давидів, ставок, 1985, 08, 31, 1{, Павлюк, 1990; Пустомитівський, Зубра, 1{, Павлюк, 1990; Стрийський, Підгірці, 1{, Павлюк, 1990; Яворівський, Івано-Франково, 1{, Павлюк, 1990. Чернівецька: Сторожинецький, між Мигово та Жадова, часто, St. Quentin, 1932.

31. Aeschna grandis Linnaeus, 1758

Рис. 49. В Західноукр. Поліссі є звичайним видом, більш південний – рідкісний. Зареєстрований на більшій частині території України, крім Причорноморської низовини та Криму.

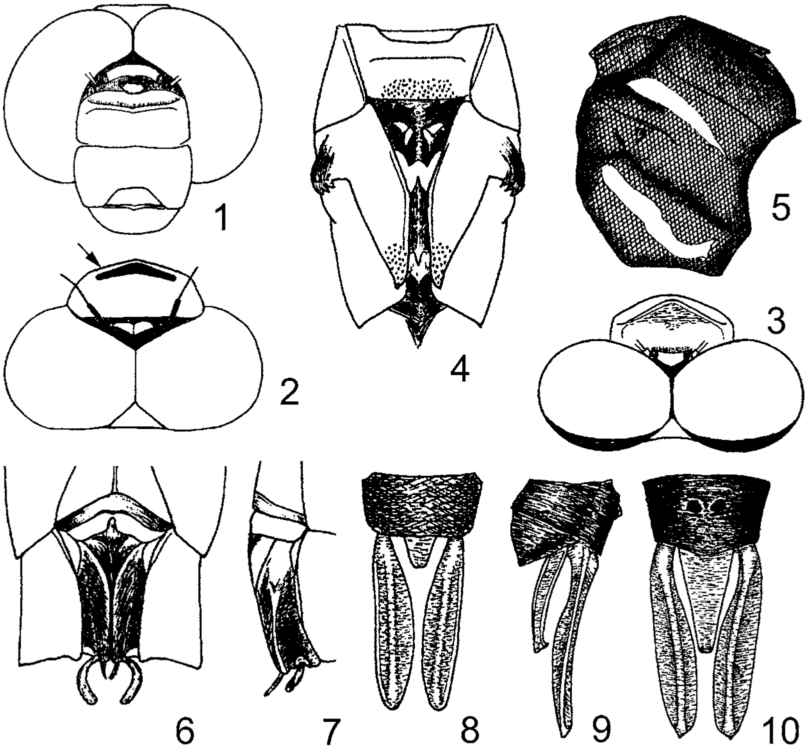

Рис. 49. *Aeshna grandis*: 1 – голова самця спереду; 2, 3 – голова зверху; 4 – вторинний копулятивний апарат самця знизу; 5 – груди самця зліва; 6 – яйцеклад знизу; 7 – яйцеклад зліва; 8 – IX та X сегменти черевця самиці з анальними придатками зверху; 9 – анальні придатки самця зліва; 10 – анальні придатки самця зверху. 1, 3—10 (Бешовски, 1994); 2 (Wendler, Nüβ, 1994).

Він ни ць ка: Питинський, 1917, 06, 11, 1{, Артоболевський, 1927б. Воли н ськ а: Надрічне, оз. Добре, 1988, 08, 30, 1}, Павлюк, 1990; Поділля, с. Слобода, 1}, Fudakowski, 1932b; Горохівський, Журавники, р. Липа, 1971, 08, 17, 1}, Павлюк, 1990; Ратнівський, Ратне, р. Прип'ять, 1969, 06, 22, 1{, Павлюк, 1990; Ратнівський, Ратне, р. Прип'ять, 1969, 09, 7, 1}, Павлюк, 1990; Ковельський, Ковель, р. Тур'я, 1967, 09, 7, 2{, Павлюк, 1990; Луцьк, Fudakowski, 1932a; Луцьк, Fudakowski, 1932a; Любешівський, Мельники, оз. Пісочне та Мошно, Павлюк, 1974; 1989; Любомльський, Згорани, озеро, 1970, 09, 10, 1}, Павлюк, 1990; Любомльський, Кам'янка, рибгосп "Ладинка", Павлюк, 1974; 1989; Любомльський, Кусниця, озерце, 1970, 09, 10, 1{, Павлюк, 1990. Житомирська: Радомишльський, Belke, 1866; Радомишльський, Коростишів, 1}, Артоболевський, 1927а. Закарпатськ а: Ужгород, Грабар, 1933; Ужгород, Hrabar, 1905. Івано-Франківсь ка: Івано-Франківськ, болото, 1966, 07, 25—27, 1{, 1}, Павлюк, 1990; Івано-Франківськ, ставок, 1967, 08, 10, 1{, Павлюк, 1990; Галицький, Медуха, риб. ставок, 1969, 08, 7, 1{, Павлюк, 1990; Коломийський, Коломия, Dziędzielewicz, 1902; 1919; Коломийський, Слобода, Fudakowski, 1932a; Коломийський, Шепарівці, Dziędzielewicz, 1902; 1919; Надвірнянський, Верхній Майдан, 1}, Павлюк, 1990; Надвірнянський, Микуличин та більш південний на горі Хом'як, Dziędzielewicz, 1902; 1919; Тисменецький, Пшеничники, р. Стримба, 1970, 08, 29, 1{, Павлюк, 1990; Тисменецький, Хом'яківка, риб. ставок, 1969, 09, 6, 1}, Павлюк, 1990. Ки їв ськ а : Бориспільський, 1917, 06, Артоболевский, 1917б; Київ, 1914, Аверин, 1915; Київ, дача Бернера, 1916, 06, 26, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, дача Бернера, 1914, Шарлемань, Артоболевский, 1915; Київ, дача Бернера, 1914, 06, 19, 1{, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, Ворзель, Артоболевський, 1929а; Київ, Києво-Межигірська скарб. дача, 1918, 07, 16, Артоболевський, 1927а; Київ, Межигір'я, 1916, 06, 8, 1{, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, Межигір'я, 1914, 05, 19—22, 2}, Артоболевський, 1927а; Київ, Межигір'я, переважно хвойні ліси, 1916, Артоболевский, 1917б; Київ, Пуща, 1924, 07, 3, 1{, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, Пуща, 1914, Шарлемань, Артоболевский, 1915; Київ, Святошин, 1919, 06, 24, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, Святошин, 1914, 06, 14, 1{, Артоболевський, 1927а; Київ, Сирець, 1919, 07, 5, 1{, Артоболевський, 1927а; Київ, Теремки, 1988, 07, 6, Горб, неопубл. дані; Яготинський, 1919, 1}, Артоболевський, 1923; Яготинський, Яготин, парк, 1983, 07, 10, 3{, Горб, 1990; Яготинський, Яготин, оз. Супій, парк, 1988, 07, 10, 1{, Горб, неопубл. дані. Ль в івс ька: Бродівський, Пеняки, 1}, Павлюк, 1990; Львів, Павлюк, 1974; 1989; Миколаївський, Рудники, риб. ставок, 1969, 08, 25, 1{, Павлюк, 1990; Миколаївський, Тростянець, р. Зубра, стариця, 1967, 08, 4, 1{, Павлюк, 1990; Сокальський, Поториця, по всій Галичині, Dziędzielewicz, 1902; 1919; Яворівський, Івано-Франково, Dziędzielewicz, 1902; 1919. П олтавсь ка: спорадична, 05, 26, Артоболевський, 1929б; спорадична, 08, Артоболевський, 1929б; Полтава, Яреськи, 1921, Артоболевський, 1923. Терноп ільська: Борщівка, р. Горинь, Fudakowski, 1932a; Чортківський, Чортків,

Dzi꜓dzielewicz, 1902; 1919; Зборівський, Зборів, болото, 1977, 09, 10, 1}, Павлюк, 1990; Зборівський, Зборів, болото, 1968, 06, 29, 1}, Павлюк, 1990; Лановецький, Борщівка, Fudakowski, 1932a. Чер нівецька: Вижницький, Мигово, St. Quentin, 1932; Сторожинецький, Жадова, численний, St. Quentin, 1932. Чернігівсь ка: Остерський, Остер, Артоболевский, 1929a; Остерський, Старосілля, 1919, 06, 15—18, Артоболевский, 1926; Остерський, Хотинівка, 1919, 07, 19—13, 7}, Артоболевский, 1926.

32. Aeschna juncea Linnaeus, 1758

Рис. 50. Вид нечисленний, розповсюджений в Західному Лісостепу, Передкарпатті, Карпатах та Закарпатській низовині, а також в Хмельницькій, Житомирській, Київській та Одеській областях.

Він ни цька: Belke, 1859. В олин ська: Луцьк, Fudakowski, 1932a; Луцьк, Fudakowski, 1932b; 1935. Житомирська: Новоград-Волинський, Новоград-Волинський, 1909—1910, 1}, Солодовников, 1927. Зак а рпатська: Виноградівський, Великі Ком'яти, струмок Ілонок біля села, струмок, Hrabar, 1905. Івано-Франківсь ка: хребет Чорногора в Карпатах на висоті 1725 м н. р. м., Fudakowski, 1932b; 1935; хребет Чорногора в Карпатах оз. Несамовите на висоті 1761 м н. р. м., Fudakowski, 1932b; 1935; Івано-Франківськ, ставок, 1971, 07, 29, 1{, Павлюк, 1990; Івано-Франківськ, ставок, 1967, 08, 10, 1{, Павлюк, 1990; Галицький, Медуха, риб. ставок, вид рідкісний, 1969, 08, 7, 1{, 1}, Павлюк, 1990. Ки їв сь ка: Згурівський, Вільне, три ставки, 1992, 08, 13, Горб, Горб, неопубл. дані; Київ, дача Бернера, 1914, 06, 12, Шарлемань, Артоболевский, 1915; Київ, дача Бернера, 1914, 06, 19, 2}, Артоболевський, 1927a; Яготинський, Яготин, 1921, 08, 12, Артоболевський, 1929б; Яготинський, Яготин, оз. Супій, парк, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, оз. Супій, парк, штучні озера та заболочені луки, 1992, 08, 8, Горб, Горб, неопубл. дані. Львівсь ка: Радехівський, Радванці, Dzi꜓dzielewicz, 1890; 1902; 1919; Львів, Павлюк, 1989; Львів, Голоско, Dzi꜓dzielewicz, 1890; 1902; 1919; Перемишлянський, Кореличі, рідкісний, Dzi꜓dzielewicz, 1890; 1902; 1919;

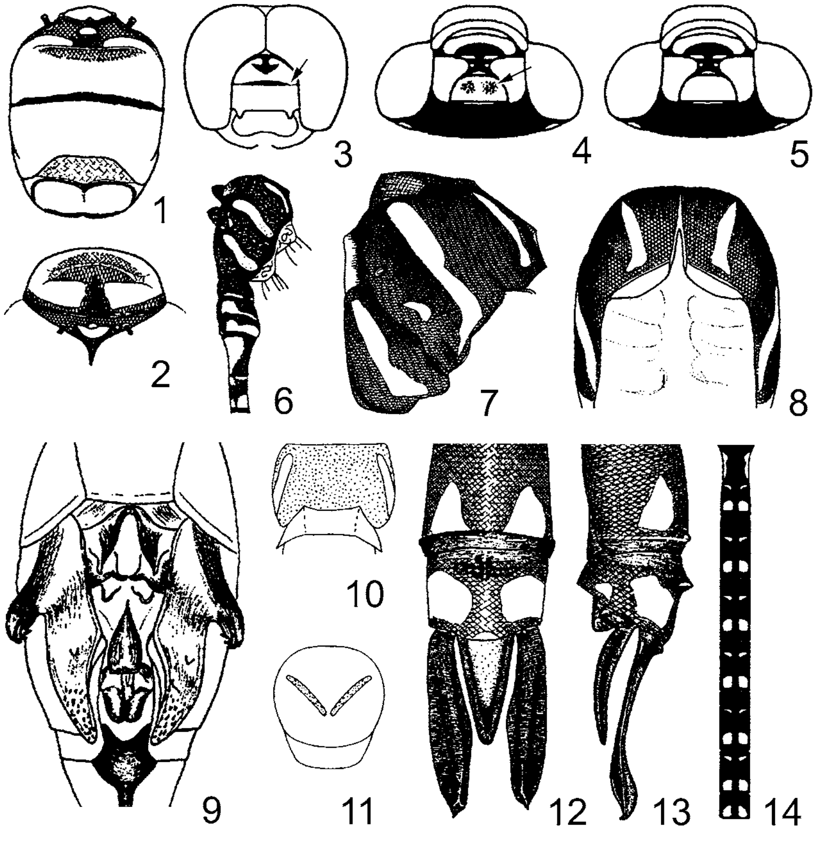

Рис. 50. *Aeshna juncea*: 1 – лоб та обличчя самця спереду; 2 – лоб самця зверху; 3 – голова самця спереду; 4 – голова самця знизу; 5 – голова знизу; 6 – груди та перші сегменти черевця зліва; 7 – груди самця зліва; 8 – груди самця зверху; 9 – вторинний копулятивний апарат самця знизу; 10 – задньогруди знизу; 11 – положення анальних придатків самиці ззаду; 12 – анальні придатки самця зверху; 13 – анальні придатки самця зліва; 14 – передня половина черевця зверху. 1—2, 7—9, 12—13 (Бешовски, 1994); 3—6, 10—11, 14 (Wendler, Nüβ, 1994).

Нестерівський, Рава-Руська, DzięDzielewicz, 1890; 1902; 1919; Яворівський, Івано-Франково, DzięDzielewicz, 1890; 1902; 1919. Одеськ а : Одеса, 1903, 08, 30, Шугуров, 1903; Одеса, 1903, 09, 14, Шугуров, 1903. Ч е рн івець ка: Вижницький, Мигово, рідко, St. Quentin, 1932.

33. Aeschna mixta Latreille, 1805

Рис. 51. Звичайний вид, розповсюджений майже по всій території України.

Він ни ць ка: Балтський, Грушки, 1919, 08, 2—7, 2{, Артоболевський, 1927б. Волин ська: Поділля, с. Слобода, 1}, Fudakowski, 1932b; Володимир-Волинський, Нововолинськ, болото, 1970, 09, 12, 1}, Павлюк, 1990; Володимир-Волинський, Нововолинськ, болото, 1967, 08, 14, 1{, Павлюк, 1990; Ківерцький, Ківерці, Fudakowski, 1932a; Ківерцький, Ківерці, Fudakowski, 1932a; 1932b; 1935; Любешівський, Мельники, оз. Пісочне та Мошно, Павлюк, 1974; 1989; Любомльський, Згорани, озеро, 1970, 09, 10, 1{, 1}, Павлюк, 1990; Любомльський, Кам'янка, рибгосп "Ладинка", Павлюк, 1974; 1989; Любомльський, Куснища, озерце, 1970, 09, 10, 2{, 1}, Павлюк, 1990; Любомльський, Піща, Павлюк, 1974; 1989; Любомльський, Шацьк, оз. Люцимер, Павлюк, 1974; 1989. Донецька: Слов'янський, стариці Сів. Донця, біля с. Богородичне, Олигер, 1975. Житомирська: Радомишльський, Теремці, 1919, 09, 10—15, 19, 2}, Артоболевський, 1927a; Новоград-Волинський, Новоград-Волинський, 1909, 07, 29, 3{, 9}, Солодовников, 1927. Закарпатська: Берегівський, Нове Село, Грабар, 1933; Великоберезнянський, Ставне, Грабар, 1933; Мукачівський, Пістрялове, ставок, 1973, 09, 26, 1{, 1}, Павлюк, 1990; Ужгород, Грабар, 1933; Ужгород, Hrabar, 1905; Ужгород,

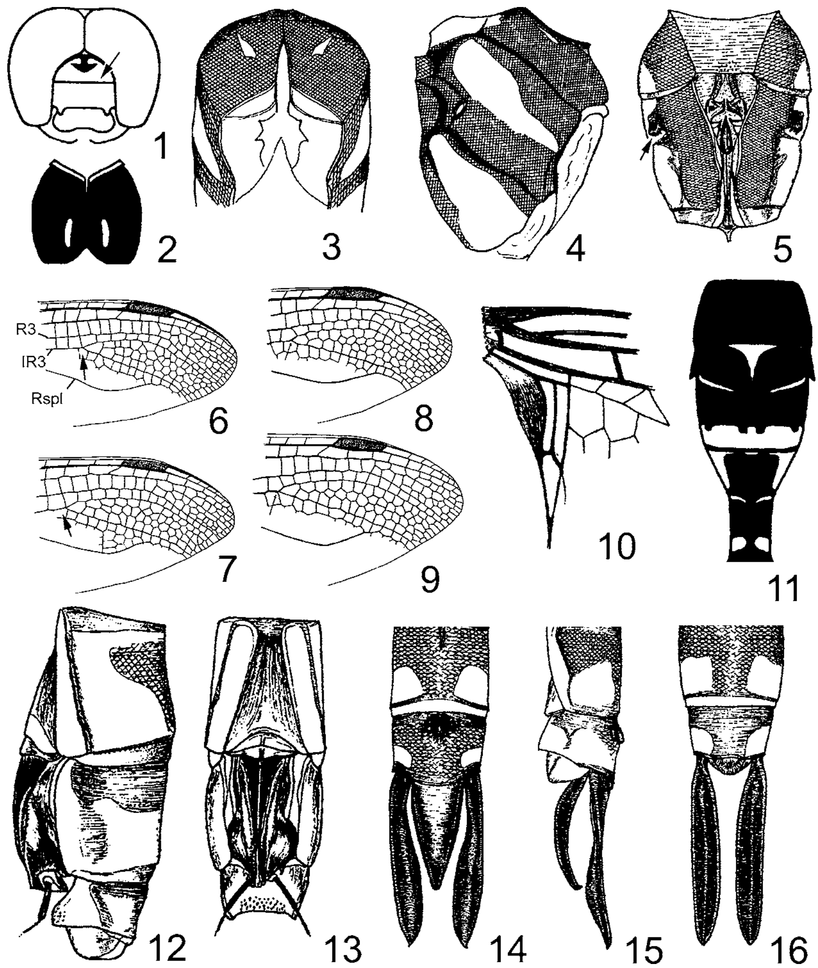

Рис. 51. *Aeshna mixta*: 1 – голова спереду; 2, 3 – груди самця зверху; 4 – груди самця зліва; 5 – вторинний копулятивний апарат самця знизу; 6, 7 – верхівки переднього та заднього крил самця; 8, 9 – верхівки переднього та заднього крил самиці; 10 – основа заднього крила самця; 11 – основа черевця зверху; 12 – яйцеклад зліва; 13 – яйцеклад знизу; 14 – IX та X сегменти черевця самця з анальними придатками зверху; 15 – IX та X сегменти черевця самця з анальними придатками зліва; 16 – IX та X сегменти черевця самиці з анальними придатками зверху. 3—10, 12—16 (Бешовски, 1994); 1, 2, 11 (Wendler, Nüβ, 1994).

Kohaut, 1896; Pongrцcz, 1914; Ужгородський, Кіблярі, Грабар, 1933; Ужгородський, Невицьке, Грабар, 1933; Тячівський, Комсомольськ, Грабар, 1933. Івано-Фр анк івська: Хребет Чорногора в Карпатах, Fudakowski, 1932a; 1932b; 1935; Городенківський, Незвисько, по всій Галичині широко розповсюджений, Dziędzielewicz, 1883; 1890; 1902; 1919; Городенківський, Стрільче, Dziędzielewicz, 1883; 1890; 1902; 1919; Коломийський, Лісова Слободка, Dziędzielewicz, 1883; 1890; 1902; 1919; Коломийський, Слобода, Fudakowski, 1932a; 1932b; 1935; Тисменецький, Пшеничники, риб. ставок, 1970, 08, 21, 1{, Павлюк, 1990. Київська: Баришівський, Поділля, три озерця і заболочені луки, 1992, 08, 1, Горб, Горб, неопубл. дані; Бориспільський, 1917, 06, 1{, Артоболевский, 1917б; Згурівський, Вільне, три ставки, 1992, 08, 13, Горб, Горб, неопубл. дані; Згурівський, Стара Оржиця, ставок, 1992, 08, 9, Горб, Горб, неопубл. дані; Згурівський, Турівка, р. Перевод, 1992, 08, 9, Горб, Горб, неопубл. дані; Київ, 1914, Шарлемань, Артоболевский, 1915; Київ, дача Бернера, 1914, 07, 30, 1{, Артоболевський, 1927а; Київ, дача Бернера, 1914, 09, 10, 1{, Артоболевський, 1927а; Київ, Голосіїво, 1988, 09, 8, Горб, неопубл. дані; Київ, Голосіївські озера, озеро, Горб, 1991а; Київ, Пуща, 1918, 09, 11, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, Труханів острів, 1913, 08, 26, 1{, Артоболевський, 1927а; Переяслав-Хмельницький, Дем'янці, ставок, 1992, 08, 19, Горб, Горб, неопубл. дані; Переяслав-Хмельницький, Пристроми, р. Трубіж, маленькі ставки біля річки, 1992, 08, 19, Горб, Горб, неопубл. дані; Переяслав-Хмельницький, Строкова, ставок, 1992, 08, 15, Горб, Горб, неопубл. дані; Переяслав-Хмельницький, Студеники/Жовтневе, озеро в сосновому лісі, 1992, 08, 5—28, Горб, Горб, неопубл. дані; Переяслав-Хмельницький, Циблі, Канівське водосховище, заболочені луки, 1992, 08, 21, Горб, Горб, неопубл. дані; Переяслав-Хмельницький, Хоцьки, Канівське водосховище, заболочені луки, 1992, 08, 17, Горб, Горб, неопубл. дані; Яготинський, 1919, Артоболевський, 1923; Яготинський, Панфили, 1988, 08, 29, 3{, 1}, Горб, 1990; Яготинський, Панфили, 1988, 08, 29, 1}, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, парк, 1988, 09, 14, 12{, Горб, 1990; Яготинський, Яготин, парк, 1988, 09, 3, 6{, 2}, Горб, 1990; Яготинський, Яготин, парк, 1988, 09, 9, 1{, Горб, 1990; Яготинський, Яготин, парк, 1983, 07, 10, 2{, 2}, Горб, 1990; Яготинський, Яготин, ставки рибгоспу, 1988, 10, 7, 1{, 1}, Горб, 1990; Яготинський, Яготин, оз. Супій, 1995, 07, 15, 1{, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, оз. Супій, парк, 1988, 09, 3—14, 2{, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, оз. Супій, парк, штучні озера та заболочені луки, 1992, 08, 8, Горб, Горб, неопубл. дані. Кримська: Мальцев, 1953; Пд. Крим, 1{, Браунер, 1902. Львівська: Городокський, Черляни, ставок, 1969, 09, 25, 2{, Павлюк, 1990; Кам'янко-Бузький, Добротвор, водосховище, 1969, 09, 16, 1{, Павлюк, 1990; Львів, Павлюк, 1974; 1989; Перемишлянський, Дусанів, риб. ставок, 1969, 09, 5, 1{, Павлюк, 1990; Нестерівський, Великі Грибовичі, риб. ставок, 1975, 10, 2, 2{, Павлюк, 1990; Нестерівський, Великі Грибовичі, риб. ставок, 1971, 10, 12, 1{, Павлюк, 1990; Нестерівський, Великі Грибовичі, риб. ставок, 1970, 10, 13, 1{, Павлюк, 1990; Миколаївський, Рудники, риб. ставок, 1969, 08, 25, 1{, Павлюк, 1990; Сокальський, Червоноград, болото, 1970, 09, 16, 1{, Павлюк, 1990; Яворівський, Івано-Франково, 2{, Павлюк, 1990. О д е с ь к а : Кілійський, Вилково, 1995, 09, 16—19, 1{, 2}, Gorb, Ermolenko, 1996; Кілійський, Приморське, 1995, 09, 2—9, 7{, 6}, Gorb, Ermolenko, 1996; Одеса, Артоболевський, 1929а; Полтавська: 06, Артоболевський, 1929б; 09, 4, Артоболевський, 1929б; Полтава, Яреськи, 1921, Артоболевський, 1923. Терноп і л ь с ь к а : Бучацький, Бучач, болото, 1967, 08, 14, 1}, Павлюк, 1990. Х е р с он с ь к а : Пн.-Сх. області, Браунер, 1902; Херсон, 07, 1, Браунер, 1902. Ч е р н і в е ц ь к а : Чернівці, St. Quentin, 1932; Вижницький, Мигово, St. Quentin, 1932; Сторожинецький, Давидівка, St. Quentin, 1932; Сторожинецький, Жадова, St. Quentin, 1932; Сторожинецький, Михальча, St. Quentin, 1932; Сторожинецький, Слобода-Комаровці, St. Quentin, 1932; Сторожинецький, Сторожинець, масовий вид, St. Quentin, 1932. Ч е р н і г і в с ь к а : Остерський, Старосілля, 1919, 09, 8, Артоболевский, 1926.

34. Aeschna viridis Eversmann, 1835

Рис. 52. Рідкісний вид. Зареєстрований в Західноукр. Поліссі, в Західному Лісостепу, Київській, Чернігівській, Полтавській, Херсонській областях та в Криму.

Волинська: Горохівський, Журавники, р. Липа, болото, на Поліссі та в північних районах Західного Лісостепу вид рідкісний, північніше не виявлений, 1971, 08, 17—18, 3{, Павлюк, 1990; Ковельський, Бруховичі, риб. ставок, 1968, 07, 20, 1}, Павлюк, 1990; Любешівський, Мельники, оз. Пісочне, Павлюк, 1974. Ки ї в с ь к а : Бориспільський, увечері у великій кількості, 1917, 06, Артоболевский, 1917б; Згурівський, Усівка, біля р. Супій, ставок і заболочені луки, 1992, 08, 4, Горб, Горб, неопубл. дані; Київ, 1914, 06, 9—19, 2{, Артоболевський, 1927а; Київ, вул. Театральна, 1914, 06, 9, 1}, Шарлемань, Артоболевский, 1915; Київ, Києво-Межигірська скарб. дача, 1918, 07, 16—22, 4}, Артоболевський, 1927а; Київ, Кирилівські яри, 1919, 07, 19, 1{, Артоболевський, 1927а; Київ, Кирилівська лікарня, 1914, 06, 19, 1}, Шарлемань, Артоболевский, 1915; Київ, Труханів острів, 1914, Шарлемань, Артоболевский, 1915; Яготинський, 1919, 1{, Артоболевський, 1923; Яготинський, Сотниківка, ставок, 1992, 08, 9, Горб, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, парк, 1988, 06, 28, 2{, Горб, 1990; Яготинський, Яготин, парк, 1983, 05, 25, 1}, Горб, 1990; Яготинський, Яготин, парк, 1983, 06, 12, 2{, Горб, 1990; Яготинський, Яготин, парк, 1983, 06, 12, 2}, Горб, 1990; Яготинський, Яготин, ставки рибгоспу, 1988, 07, 2, 1{, Горб, 1990; Яготинський, Яготин, оз. Супій, парк, 1988, 06, 28, 1{, Горб, неопубл. дані. Кримськ а: Мальцев, 1953. Львівська: Сокальський, Городище, Dziędzielewicz, 1890; 1902; 1919; Сокальський, Поториця, Dziędzielewicz, 1890; 1902; 1919; Сокальський, Скоморохи, Dziędzielewicz, 1890; 1902; 1919. П о л т а в с ь к а : Артоболевський, 1929б; Полтава, Яреськи, 1921, Артоболевський, 1923. Х е р с о н с ь к а : Херсон, 06, 1, Браунер, 1902. Ч е р н і г і в с ь к а : Конотопський, Гайворон, 1919, 07, 1}, Артоболевский, 1926; Остерський, Старосілля, 1919, 07, 13, Артоболевский, 1926.

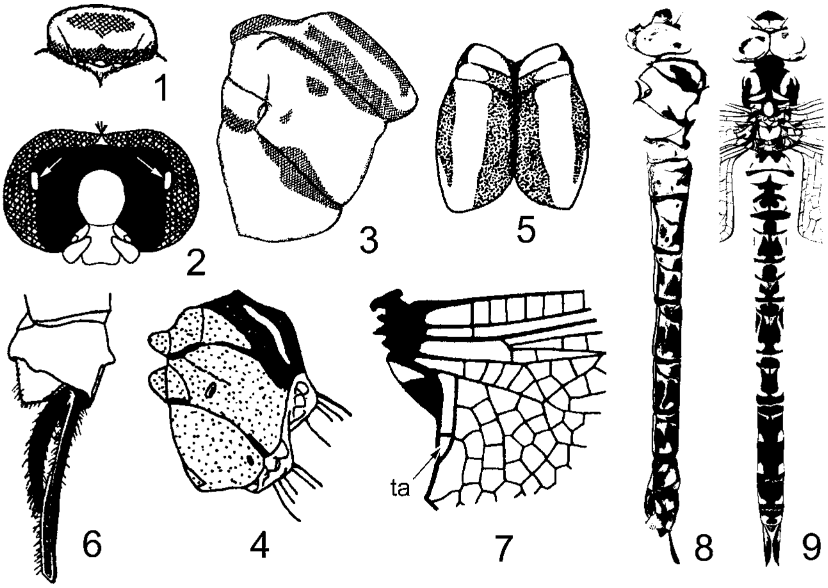

Рис. 52. *Aeshna viridis*: 1 – лоб зверху; 2 – голова ззаду; 3, 4 – груди зліва; 5 – груди зверху; 6 – анальні придатки самця зліва; 7 – основа заднього крила самця; 8 – самиця зліва; 9 – самиця зверху. 1, 3 (Бешовски, 1994); 2, 5—7 (Wendler, Nüβ, 1994); 8—9 (оригінал).

35. Anax imperator Leach, 1815

Рис. 53. Трапляється одинично майже по всій території України. Немає відомостей про Західно-Українське Полісся та великі висоти в Карпатах.

Вінницька: Питинський, Семки, 1914, 1}, Артоболевський, 1927б. Донецька: Великоновосельський, Велике Новосілля, Олигер, 1975; Донецьк, р. Кальміус, стариці, Олигер, 1975; Мар'їнський, р. Вовча, Олигер, 1975; Новокнязівський, на піщаному лимані між солонуватим лиманом Азовського моря та Азовським морем, Олигер, 1975; Слов'янський, русло Сів. Донця, біля с. Богородичне, Олигер, 1975. Закарпатська: Берегівський, Берегове, р. Верке, 1968, 06, 13, 1{, Павлюк, 1990; Виноградівський, Виноградів, Грабар, 1933; Виноградівський, Виноградів, риб. ставок, 1968, 06, 13, 1{, Павлюк, 1990; Межигірський, оз. Синевір, 1970, 07, 4, 2{, 2}, Павлюк, 1990; Мукачівський, Пістрялове, ставок, 1967, 07, 15, 1{, Павлюк, 1990; Ужгород, Грабар, 1933; Ужгород, Hrabar, 1905; Ужгородський, Комаровці, Грабар, 1933; Ужгородський, Невицьке, Грабар, 1933; Ужгородський, Мала Добронь, ставок, 1967, 07, 8, 1{, Павлюк, 1990; Ужгородський, Середнє, Грабар, 1933; Ужгородський, Холмок, Грабар, 1933; Хустський, Хуст, р. Тиса, стариця, 1968, 06, 14, 1{, Павлюк, 1990. Запорізька: Запоріжжя, 1913, 06, 11, 1{, Артоболевський, 1929а; Запоріжжя, Артоболевський, 1929а. Івано-Франківська: Івано-Франківськ, озеро, 1966, 07, 5, 7{, Павлюк, 1990; Івано-Франківськ, р. Надворнянська Бистриця, стариця, 1966, 07, 20, 2{, Павлюк, 1990; Коломийський, Коломия, Dziędzielewicz, 1877; 1884; 1902; 1919; Коломийський, Шепарівці, Dziędzielewicz, 1877; 1884; 1902; 1919; Надворнянський, Верхній Майдан, Dziędzielewicz, 1877; 1884; 1902; 1919. Київсь ка: Баришівський, Новотроянда, два штучні ставки та заболочені луки, 1992, 07, 30, Горб, Горб, неопубл. дані; Васильківський, Вільшаниця, 1921, 06, 15, 1{, Артоболевський, 1927а; Бориспільський, літ і після заходу сонця, у великій кількості на ставках, 1917, 06, Артоболевский, 1917б; Київ, Віта-Литовська, 1914, 07, 13, 1{, Артоболевський, 1927а; Київ, дача Бернера, 1919, 06, 19, 1{, Артоболевський, 1927а; Київ, Дарниця, 1915, 06, 7, 2{, 1}, Артоболевский, 1926; Київ, Голосіївські озера, озеро, Горб, 1991а; Київ, Рудня, 1914, 05, 18, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, оз. Рудня-Яблонівська, 1914, 05, 18, Шарлемань, Артоболевский, 1915; Київ, Мриги, біля Кончі-Заспи, сосновий ліс, 1993, 05, 27, 2{, Горб, неопубл. дані; Київ, Пуща, 1914, 06, 1, 1{, Артоболевський, 1927а; Київ, Пуща, 1914, 06, 1, Артоболевський, 1927а; Київ, Святошин, 1914, 05, 11—31, 1{, Артоболевський, 1927а; Київ, Святошин, 1914, 06, 11, 1{, Артоболевський, 1927а; Київ, Сирець, 1919, 06, 13—24, 2{, Артоболевський, 1927а; Київ, Сирець, 1914, 06, 11—19, 3{, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, студмістечко КДУ, 1988, 07, 6, Горб, неопубл. дані; Київ, Теремки, 1988, 07, 5, 1}, Горб, неопубл. дані; Київ, Харківське шосе, озера в сосн. лісі, 1995, 06, 3, 1{, Горб, неопубл. дані; Київ, Харківське шосе, озера в сосн. лісі, 1993, 06, 4, 1{, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Гензерівка, ставок, 1992, 07, 26, Горб, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, парк, 1983, 06, 8, 2{, Горб, 1990; Яготинський, Яготин, ставки рибгоспу, 1983, 06, 12, 1{, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, оз. Супій, парк, 1988, 07, 2, 1{, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, оз. Супій, ставки рибгоспу, 1995, 06, 18, 1{, 1}, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, оз. Супій, ставки рибгоспу, 1995, 06, 30, 1{, 1}, Горб,

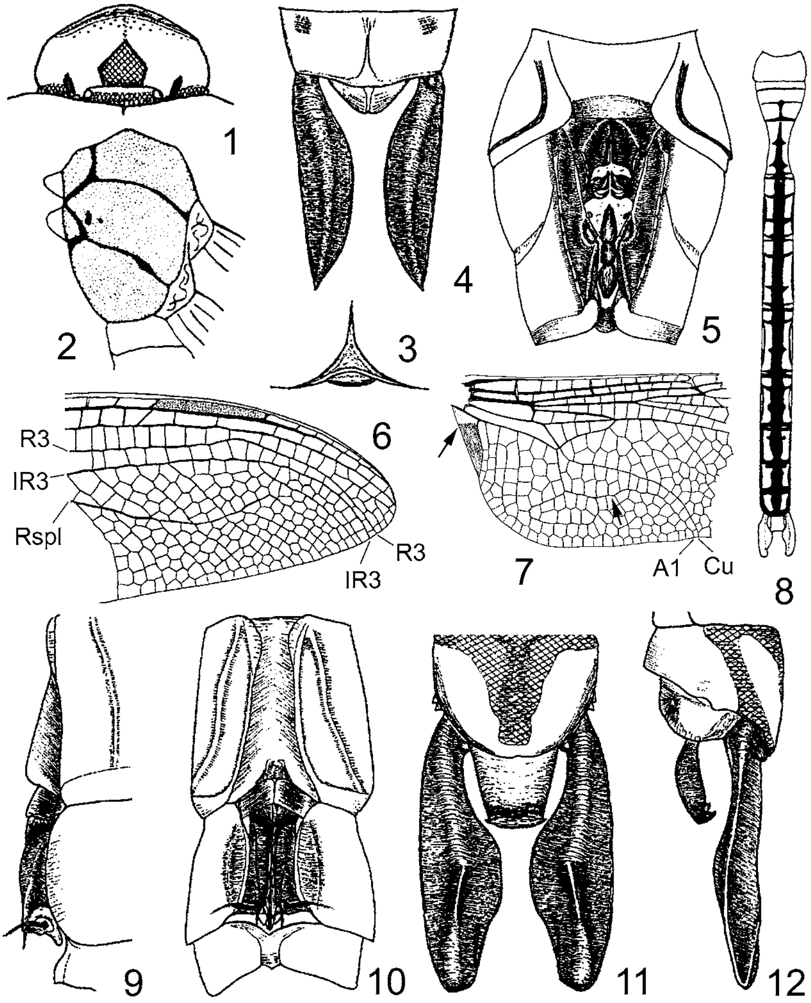

Рис. 53. *Anax imperator*: 1 – лоб самця зверху; 2 – груди зліва; 3 – потиличний трикутник самиці зверху; 4 – анальні придатки самиці зверху; 5 – вторинний копулятивний апарат самця знизу; 6 – дистальна частина заднього крила самиці; 7 – основа заднього крила самиці; 8 – черевце зверху; 9 – яйцеклад зліва; 10 – яйцеклад знизу; 11 – анальні придатки самця зверху; 12 – анальні придатки самця зліва. 1, 3—7, 9—12 (Бешовски, 1994); 2, 8 (Wendler, Nüβ, 1994).

неопубл. дані; Яготинський, Яготин, оз. Супій, ставки рибгоспу, 1995, 07, 7, 1{, 1}, Горб, неопубл. дані. Кримська: Євпаторія, Артоболевский, 1915; Сімферополь, 1894, 06, Браунер, 1902. Львівська: Городокський, Комарне, ставок, 1968, 06, 26, 1{, 1}, Павлюк, 1990; Львів, Dziędzielewicz, 1877; 1884; 1902; 1919; Львів, Павлюк, 1989; Львів, Голоско, Dziędzielewicz, 1877; 1884; 1902; 1919; Сокальський, Городище, 1{, Павлюк, 1990; Сокальський, Сокаль, Dziędzielewicz, 1877; 1884; 1902; 1919; Яворівський, Івано-Франково, Dziędzielewicz, 1877; 1884; 1902; 1919. М ик о лаївсь ка: пониззя Пд. Бугу, Волкова та ін., 1970. Одеська: Измаїльський, Измаїл, Браунер, 1903. Полтавська: звичайний, 06, 7, Артоболевський, 1929б; звичайний, 08, 17, Артоболевський, 1929б; Полтава, Яреськи, 1921, Артоболевський, 1923. Тернопіл ьсь ка: Поділля, с. Більче-Золоте, 1}, Fudakowski, 1932b; Чортківський, Чортків, Dziędzielewicz, 1877; 1884; 1902; 1919; Борщівський, Більче-Золоте, Fudakowski, 1932a; Кременецький, окол. Кременця, Павлюк, Кузьмович, 1976. Херс он ськ а: Дельта Дніпра, Волкова та ін., 1970; Херсон, нечисленний, копул. з 08.07, 1895, 06, 23, Браунер, 1902. Черкаська: Канівський, Канів, держзаповідник, заболочені луки, 1988, 07, 7, 1{, Горб, 1991в; Канівський, с. Келеберда, заплавні луки, 1988, 07, 07, 1{, Горб, 1991в. Чернівецька: Вижницький, Мигово, St. Quentin, 1932; Сторожинецький, Жадова, St. Quentin, 1932.

36. Anax parthenope Selys, 1839

Рис. 54. Зареєстрований в Київській, Полтавській, Одеській, Херсонській, Донецькій областях та в Криму.

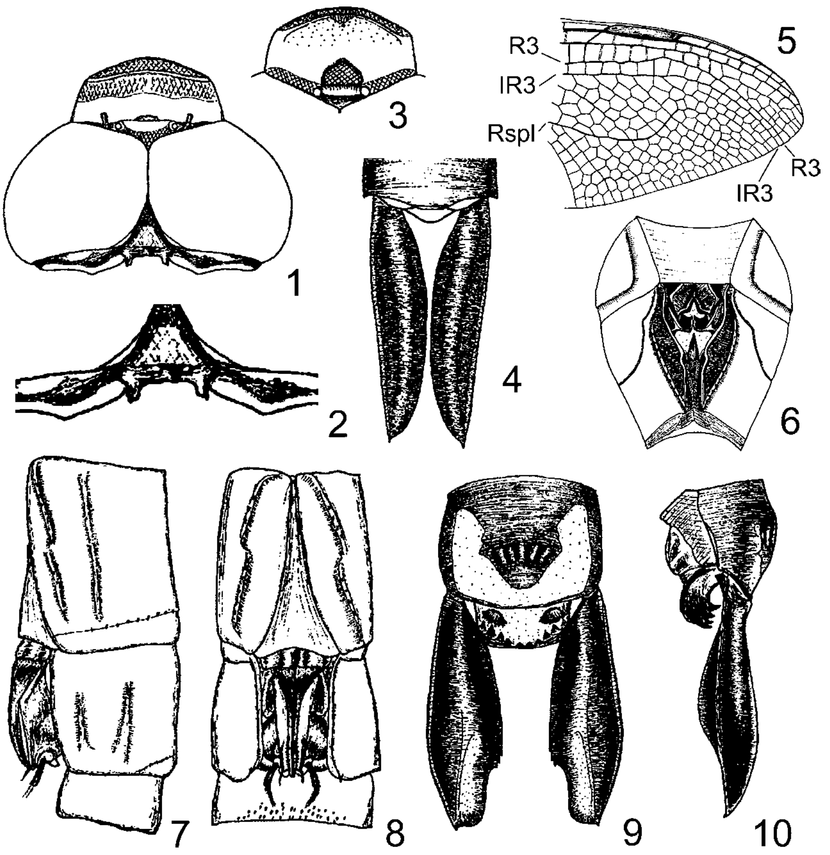

Рис. 54. *Anax parthenope*: 1 – голова самиці зверху; 2 – потиличний трикутник самиці зверху; 3 – лоб самця зверху; 4 – анальні придатки самиці зверху; 5 – дистальна частина заднього крила; 6 – вторинний копулятивний апарат самця знизу; 7 – яйцеклад зліва; 8 – яйцеклад знизу; 9 – анальні придатки самця зверху; 10 – анальні придатки самця зліва. (Бешовски, 1994).

Донецька: Донецьк, р. Кальміус, стариці, Олигер, 1975; Мар'їнський, р. Вовча, Олигер, 1975; Мар'їнський, Мар'їнський район, парк., Олигер, 1975; Новокнязівський, на піщаному лимані між солонуватим лиманом Азовського моря та Азовським морем, Олигер, 1975; Шахтарський, Нижня Кринка, Олигер, 1975. Київська: Київ, Володимирів Стан, берег Ірпеня, 1917, 06, 30, 1}, Артоболевський, 1927а. Кримська: Ай-Тодор, Браунер, 1903; Ай-Тодор, Артоболевский, 1917в; Алушта, Пд. Крим, 1900, 08, 6, 1}, Бартенев, 1912а; Алушта, Мухалатка, Пд. Крим, Бартенев, 1912а; Мухалатка, Пд. Крим, 1902, 07, 22, 1{, Бартенев, 1912а; Сімферополь, Артоболевский, 1917в; Сімферополь, Браунер, 1902. Миколаївська: пониззя Пд. Бугу, Волкова та ін., 1970. Одеська: Кілійський, Приморське, 1995, 06, 24, 1{, Gorb, Ermolenko, 1996; Измаїльський, Измаїл, Браунер, 1903; Измаїльський, Измаїл, Артоболевский, 1917в; Одеса, 1901, 06, 5, Шугуров, 1903; Одеса, 1901, 06, 5, Шугуров, 1903. Полтавська: Кобеляцький, 40 верст від Кобеляк, помістя Тарахтайка, 1/4 версти від Дніпра, декілька боліт, 1915, 06, 13, 1}, Артоболевский, 1917г; Кобеляцький, Кобеляки, 07, 13, Артоболевський, 1929б. Херсон ська : Дельта Дніпра, Волкова та ін., 1970; пониззя Дніпра, численний, Артоболевский, 1917в; Херсон, пониззя Дніпра, у великій кількості, копул. з 01.06 до 30.06, 1896, 05, 19, Браунер, 1902.

37. Anaciaeschna isosceles Müller, 1767

Рис. 55. Розповсюджений майже по всій Україні. В деяких місцях численний, але переважно рідкісний. В Західноукр. Поліссі та на великих висотах в Карпатах не відмічений.

Вінницька: Гайсинський, Гайсин, 1918, 06, 17, 1{, Артоболевський, 1927б; Гайсинський, Гайсин, 1918, 06, 22, 1{, Артоболевський, 1927б; Гайсинський, Гайсин, 1918, 07, 11, 1{, Артоболевський, 1927б; Балтський, Грушки, 1915, 3}, Артоболевський, 1927б. В олинська: Ківерцький, Ківерці, Fudakowski, 1932a; Ківерцький, Ківерці, Fudakowski, 1932b. Дн іпроп етровська: Павлоградський, Дмитрівка, 1913, 06, 11, 1{, Артоболевський, 1929а. Донецька: Слов'янський, стариці Сів. Донця, біля с. Богородичне,

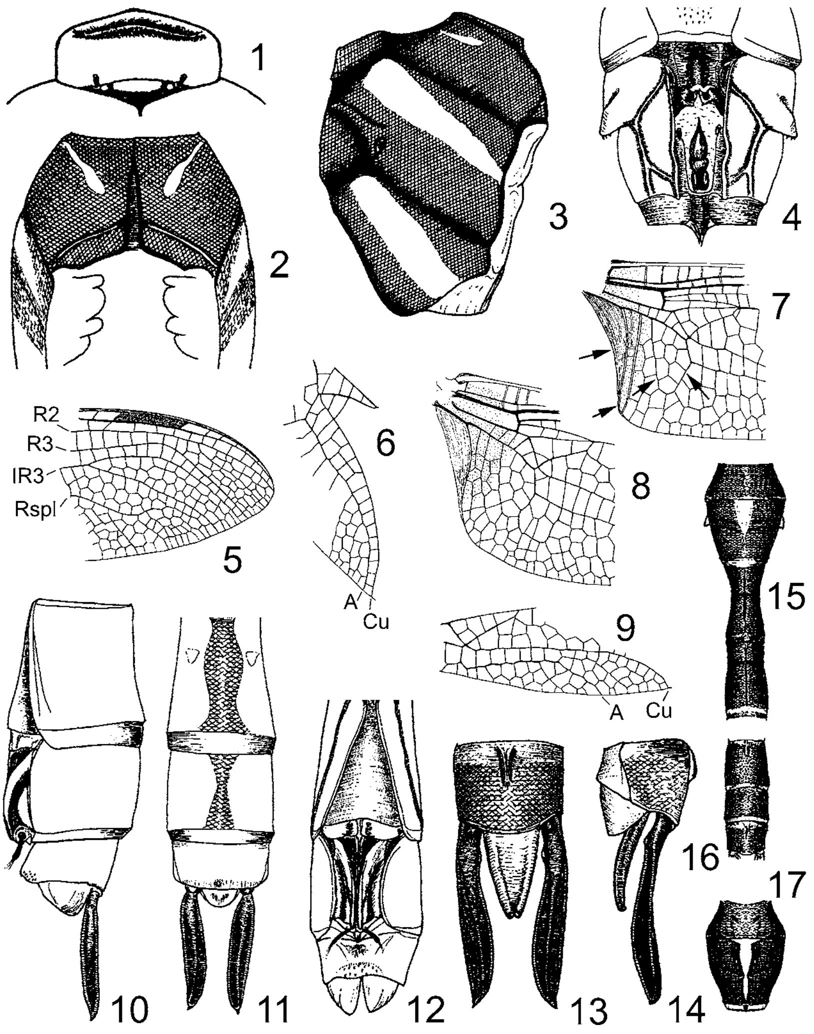

Рис. 55. *Anaciaeschna isosceles*: 1 – лоб самиці зверху; 2 – груди самиці зверху; 3 – груди самиці зліва; 4 – вторинний копулятивний апарат самця знизу; 5 – дистальна частина переднього крила самця; 6 – сектор між Cu та A заднього крила самиці; 7 – основа заднього крила самця; 8 – основа заднього крила самиці; 9 – сектор між Cu та A переднього крила самиці; 10 – яйцеклад зліва; 11 – VIII—X сегменти черевця самиці з анальними придатками зверху; 12 – яйцеклад знизу; 13 – анальні придатки самця зверху; 14 – анальні придатки самця зліва; 15 – передня частина черевця самця зверху; 16 – середня частина черевця самця зверху; 17 – передня частина черевця самиці зверху. (Бешовски, 1994).

Олигер, 1975. Житомирська: Новоград-Волинський, Новоград-Волинський, 1909—1910, 06, 8, 1}, Солодовников, 1927. Закарпатська: Чорний Потік, Hrabar, 1905; Грабар, 1933; Ужгород, Hrabar, 1905; Ужгород, Hrabar, 1905; Грабар, 1933; Ужгород, Доманиці, Hrabar, 1905; Грабар, 1933; Ужгородський, Сторожниця, Hrabar, 1905; Грабар, 1933; Хустський, Хуст, р. Тиса, стариця, 1968, 06, 14, 1{, Павлюк, 1990. Івано-Франківська: Коломийський, Коломия, Dziędzielewicz, 1877; 1890; 1902; 1919; Надвірнянський, Верхній Майдан, Dziędzielewicz, 1877; 1890; 1902; 1919. Ки їв ськ а: Київ, 1995, 06, 3, 1{, Горб, неопубл. дані; Київ, дача Бернера, 1919, 06, 19, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, дача Бернера, 1916, 05, 14, 1{, Артоболевський, 1927а; Київ, Голосіївські озера, озеро, Горб, 1991а; Київ, зоопарк, 1995, 06, 3, 1{, Горб, неопубл. дані; Київ, р. Ірпінь, 1914, Шарлемань, Артоболевский, 1915; Київ, Рудня, 1914, 05, 15, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, Рудня, 1914, 05, 18, 1{, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, Межигір'я, 1916, 06, 8, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, оз. Рудня-Яблонівська, 1914, 05, 18, Шарлемань, Артоболевский, 1915; Київ, Мриги, біля Кончі-Заспи, сосновий ліс, 1993, 05, 27, 2{, Горб, неопубл. дані; Київ, Святошин, 1919, 06, 24, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, Святошин, 1914, 05, 11—14, 2{, Артоболевський, 1927а; Київ, Святошин, 1914, 06, 1—11, 4{, Артоболевський, 1927а; Київ, Харківське шосе, озера в соcн. лісі, 1995, 06, 3, 2{, 1}, Горб, неопубл. дані; Київ, Харківське шосе, озера в сосн. лісі, 1993, 06, 4, 1{, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, степові ділянки, 1995, 05, 30, 2{, 1}, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, парк, 1988, 05, 29, 1{, 1}, Горб, 1990; Яготинський, Яготин, парк, 1984, 05, 26, 1}, Горб, 1990; Яготинський, Яготин,

парк, 1983, 05, 20, 2}, Горб, 1990; Яготинський, Яготин, р. Супій, 1995, 06, 30, 1{, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, р. Супій, 1995, 07, 7, 1{, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, оз. Супій, 1995, 06, 5, 5{, 3}, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, оз. Супій, 500 м від оз. Супій, 1993, 05, 30, 1{, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, оз. Супій, парк, 1988, 05, 20, 1{, 1}, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, оз. Супій, парк, 1983, 05, 20, 1}, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, оз. Супій, парк, 1995, 05, 15, 15{, 5}, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, оз. Супій, ставки рибгоспу, 1995, 05, 30, 3{, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, оз. Супій, ставки рибгоспу, 1995, 06, 18, 7{, 2}, Горб, неопубл. дані. Кримська: Симеїз, Пд. Крим, 1902, 06, 2, 1{, Бартенев, 1912а. Львівська: Бродівський, Пеняки, Dziędzielewicz, 1877; 1890; 1902; 1919; Луцьк, Dziędzielewicz, 1877; 1890; 1902; 1919; Перемишлянський, Добряничі, Dziędzielewicz, 1877; 1890; 1902; 1919; Перемишлянський, Кореличі, Dziędzielewicz, 1877; 1890; 1902; 1919; Перемишлянський, Перемишляни, Dziędzielewicz, 1877; 1890; 1902; 1919; Нестерівський, Рава-Руська, Dziędzielewicz, 1877; 1890; 1902; 1919; Сокальський, Поториця, Dziędzielewicz, 1877; 1890; 1902; 1919; Сокальський, Сокаль, Dziędzielewicz, 1877; 1890; 1902; 1919; Яворівський, Івано-Франково, Dziędzielewicz, 1877; 1890; 1902; 1919. Одеська: Измаїльський, Измаїл, гребля на березі вздовж р. Дунай, Бартенев, Попова, 1928. П олтавська: звичайний, 05, 12, Артоболевський, 1929б; звичайний, 08, 2, Артоболевський, 1929б; Кобеляцький, 40 верст від Кобеляк, помістя Тарахтайка, 1/4 версти від Дніпра, декілька боліт, 1915, 05, 17—29, 1{, 4}, Артоболевский, 1917г; Полтава, Яреськи, 1921, Артоболевський, 1923. Тернопільська: Чортківський, Чортків, Dziędzielewicz, 1877; 1890; 1902; 1919; Кременецький, Кременець, Павлюк, Кузьмович, 1976. Херсонська: Херсон, копул. в 06, 05, 1, Браунер, 1902. Черкаська: Городищенський, Мліів, 1924, 06, 21, 1{, Артоболевський, 1927а; Канівський, с. Келеберда, озеро, 1989, 06, 12, 1{, 1}, Горб, 1992; Канівський, околиці Канівського заповідника, Криві озера, 1989, 06, 12, 1{, Горб, 1992.

38. Brachytron hafniense Müller, 1764

Рис. 56. Розповсюджений на більшій частині України, але в Чернівецькій, Одеській, Дніпропетровській, Запорізькій та Донецькій областях не відмічений. Переважно рідкісний вид, в деяких місцях звичайний.

Вінницька: Belke, 1859. Житомир ська: Новоград-Волинський, Новоград-Волинський, 1909, 05,

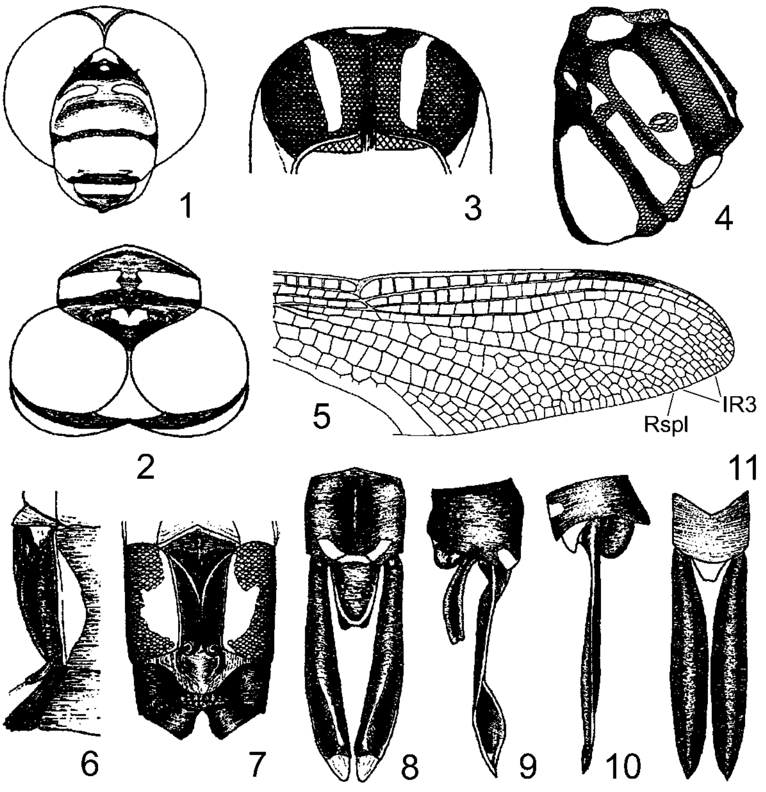

Рис. 56. *Brachytron hafniense*: 1 – голова самця спереду; 2 – голова самця зверху; 3 – груди самця зверху; 4 – груди самця зліва; 5 – дистальна частина переднього крила; 6 – яйцеклад зліва; 7 – яйцеклад знизу; 8 – анальні придатки самця зверху; 9 – анальні придатки самця зліва; 10 – анальні придатки самиці зліва; 11 – анальні придатки самиці зверху. (Бешовски, 1994).

27, 1}, Солодовников, 1927. За карпатська: Виноградівський, Виноградів, Hrabar, 1905; Грабар, 1933; Виноградівський, Онок, Hrabar, 1905; Грабар, 1933; Ужгород, Hrabar, 1905; Ужгород, Hrabar, 1905; Грабар, 1933; Ужгородський, Комаровці, Hrabar, 1905; Грабар, 1933; Ужгородський, Середнє, Hrabar, 1905; Грабар, 1933; Ужгородський, Сторожниця, Hrabar, 1905; Грабар, 1933. Івано-Франківська: Городенківський, Незвисько, Dziędzielewicz, 1883; 1884; 1890; Городенківський, Стрільче, Dziędzielewicz, 1883; 1884; 1890; Коломийський, Лісова Слободка, Dziędzielewicz, 1883; 1884; 1890; Коломийський, окол. Коломиї, у всіх низинних та гірських районах Галичини численний, Dziędzielewicz, 1883; 1884; 1890; Тисменецький, Хом'яківка, риб. ставок, зараз вид рідкісний, 1968, 05, 10, 1{, Павлюк, 1990. Киї вська: Шарлемань, Артоболевский, 1915; Київ, 1914, 05, 9, 1{, Артоболевський, 1927a; Київ, дача Бернера, 1916, 05, 14, 1{, Артоболевський, 1927a; Київ, Голосіївські озера, озеро, 1989, 05, 30, 1{, Горб, 1991a; Київ, Межигір'я, 1914, 05, 18, 1{, Артоболевський, 1927a; Київ, оз. Рудня-Яблонівська, 1914, 05, 18, Шарлемань, Артоболевский, 1915; Київ, Мриги, біля Кончі-Заспи, сосновий ліс, 1993, 05, 27, 2{, Горб, неопубл. дані; Київ, Святошин, 1914, 05, 15, 1}, Артоболевський, 1927a; Київ, Харківське шосе, озера в сосн. лісі, 1993, 06, 4, 1{, Горб, неопубл. дані; Київ, Харківське шосе, озера в сосн. лісі, 1993, 06, 4, 1{, Горб, неопубл. дані; Київ, Труханів острів, 1914, Шарлемань, Артоболевский, 1915; Київ, Труханів острів, 1914, 05, 15, 4{, Артоболевський, 1927a; Яготинський, Яготин, парк, 1988, 05, 29, 3{, Горб, 1990; Яготинський, Яготин, парк, 1984, 06, 9, 1}, Горб, 1990; Яготинський, Яготин, глиняний кар'єр, 1995, 05, 30, 2{, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, оз. Супій, парк, 1988, 05, 29, 1{, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, оз. Супій, парк., 1995, 05, 10, 1{, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, оз. Супій, ставки рибгоспу, 1995, 05, 30, 1}, Горб, неопубл. дані. Львівська: Львів, Павлюк, 1989; Перемишлянський, Кореличі, 1}, Павлюк, 1990; Перемишлянський, Перемишляни, Dziędzielewicz, 1883; 1884; 1890; Яворівський, Івано-Франково, Dziędzielewicz, 1883; 1884; 1890. Полтавська: рідко, 05, 13, Артоболевський, 1929б; рідко, 06, 19, Артоболевський, 1929б; Кобеляцький, 40 верст від Кобеляк, помістя Тарахтайка, 1/4 версти від Дніпра, декілька боліт, 1915, 05, 26, 1}, Артоболевский, 1917г; Полтава, Яреськи, 1920, 05, 13, 1}, Артоболевський, 1923. Рів ненська: Рівненський, Решуцьк, ставок, 1968, 05, 29, 1{, 1}, Павлюк, 1990. Тернопіль ська: Кременецький, окол. Кременця, Павлюк, Кузьмович, 1976. Харківська: Аверин, 1915. Хе рсон ськ а: Херсон, копул. з 15.05, 05, 1, Браунер, 1902. Черкаська: Канівський, Пекарі, озеро, 1988, 07, 9, Горб, 1991в. Черніг івсь ка: Остерський, Остер, Артоболевський, 1929a.

39. Hemianax ephippiger Burmeister, 1839

Рис. 57. Афро-азіатський вид, що часом здійснює далекі міграції з Африки до Європи. На одному з озер поблизу Львова спостерігався його масовий виплод.

Київська: Яготинський, Яготин, оз. Супій, глинисте дно, мілко, 1995, 05, 30, 3{, 1}, Gorb, 1996a. Львівська: Брюховичі, Горб, Павлюк, 1993a. Одеська: Gorb, Ermolenko, 1996.

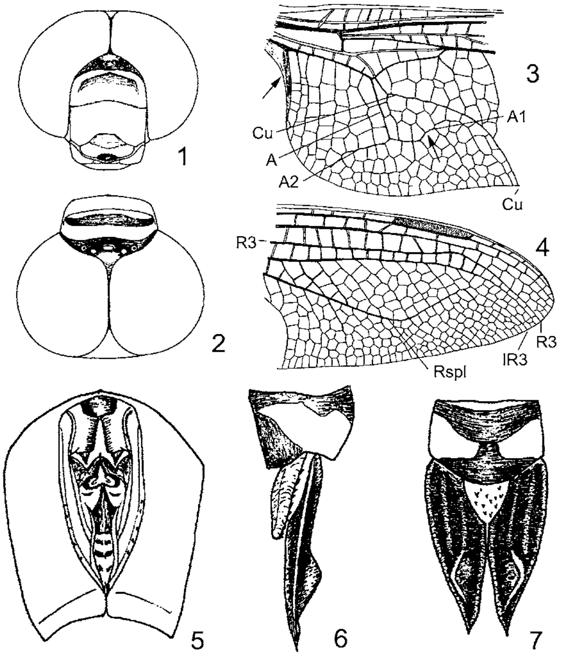

Рис. 57. *Hemianax ephippiger* : 1 – голова самця спереду; 2 – голова самця зверху; 3 – основа заднього крила самця; 4 – дистальна частина крила самця; 5 – вторинний копулятивний апарат самця знизу; 6 – анальні придатки самця зліва; 7 – анальні придатки самця зверху. (Бешовски, 1994).

Родина Gomphidae

40. Gomphus flavipes Charpentier, 1825

Рис. 58. Зареєстрований в ряді областей України, але зараз дуже рідкісний.

Він ни цька: Belke, 1858; Belke, 1859. Доне цька: Слов'янський, русло Сів. Донця, біля с. Богородичне, Олигер, 1975. Закарпатська: Ужгородський, Чоп, р. Латориця, зараз вид дуже рідкісний, 1968, 06, 12, 5{, 5}, Павлюк, 1990. Київська: Київ, 1914, 1{, Артоболевський, 1927а; Київ, Межигір'я, 1914, 05, 20, 1}, Шарлемань, Артоболевский, 1915; Київ, Межигір'я, 1914, 05, 20—27, 5{, 3}, Артоболевський, 1927а; Київ, Межигір'я, рідко, іноді багато, 1916, 05, 27, Артоболевский, 1917б; Київ, Межигір'я, рідко, іноді багато, 1915, 06, 1, Артоболевский, 1917б; Київ, Межигір'я, рідко, іноді багато, 1914, 05, 20, Артоболевский, 1917б; Київ, Пуща, 1914, 06, 1, 1{, Артоболевський, 1927а; Київ, Святошин, 1914, 05, 30, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, Труханів острів, 1914, 06, 10, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, Труханів острів, 1914, 06, 10, Артоболевський, 1927а; Київ, Труханів острів, 1913, 08, 26, 1{, 1}, Артоболевський, 1927а. Львівська: Сокальський, Поториця, Dziędzielewicz, 1890; 1902; 1919; Сокальський, Скоморохи, досить звичайний, Dziędzielewicz, 1890; 1902; 1919; Сокальський, Сокаль, Dziędzielewicz, 1890; 1902; 1919. Миколаївська: пониззя Пд. Бугу, Волкова та ін., 1970. Полтавська: Родзянко, 1889; Родзянко, 1895; 06, 19, Артоболевський, 1929б; 06, 6, Артоболевський, 1929б; Кобеляцький, 40 верст від Кобеляк, помістя Тарахтайка, 1/4 версти від Дніпра, декілька боліт, 1915, 05, 24—29, 15{, 7}, Артоболевский, 1917г; Кобеляцький, 40 верст від Кобеляк, помістя Тарахтайка, 1/4 версти від Дніпра, декілька боліт, 1915, 06, 6, 1{, Артоболевский, 1917г; Полтава, Нижні Млини, р. Ворскла, звичайний, 07, Горб, неопубл. дані. Харківська: Родзянко, 1895; Иванов, 1876; Ярошевский, 1881. Херсон ська: Браунер, 1902; Дельта Дніпра, Волкова та ін., 1970; Херсон, Херсон, 1896, 05, 29—21, Браунер, 1902. Чернігівська: Остерський, Старосілля, 1919, 07, 13, 2}, Артоболевский, 1926.

41. Gomphus vulgatissimus Linnaeus, 1758

Рис. 59. Досить широко розповсюджений, в основному звичайний, в деяких місцях – рідкісний вид.

Вінницька: Гайсинський, Гайсин, 1918, 06, 14, 1{, Артоболевський, 1927б; Балтський, Грушки, 1915, 1{, Артоболевський, 1927б. В олин сь ка: Луцьк, Fudakowski, 1932a; Луцьк, Fudakowski, 1932b; Любешівський, Мельники, оз. Пісочне, Павлюк, 1974. Донецька: Слов'янський, Артоболевський, 1929а; Слов'янський, русло Сів. Донця, біля с. Богородичне, Олигер, 1975. Житомирська: Радомишльський, Коростишів, 1907, 04, 30, 2{, 1}, Артоболевський, 1927а; Радомишльський, Тетерів, 1918, 06, 12, 1{, 1},

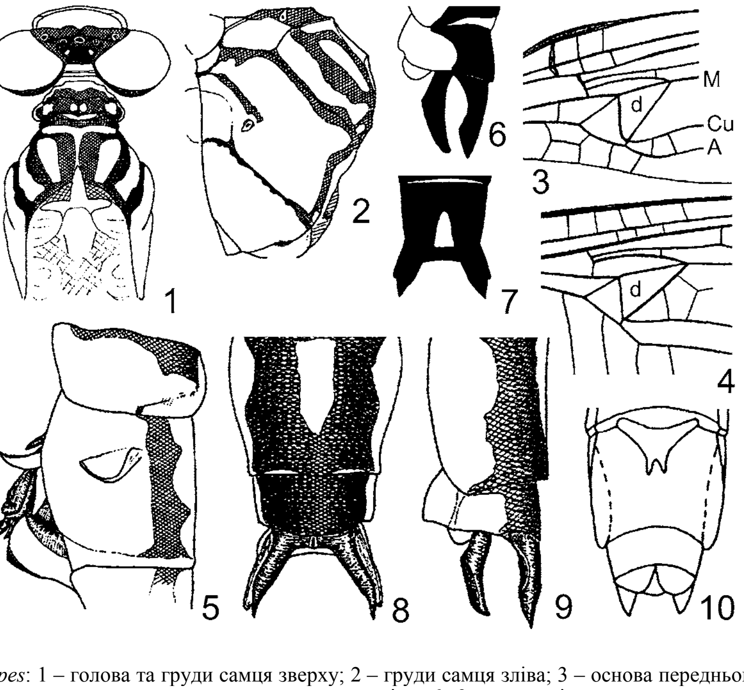

Рис. 58. *Gomphus flavipes*: 1 – голова та груди самця зверху; 2 – груди самця зліва; 3 – основа переднього крила; 4 – основа заднього крила; 5 – вторинний копулятивний апарат самця зліва; 6, 9 – анальні придатки самця зліва; 7, 8 – анальні придатки самця знизу; 10 – генітальна пластинка самиці знизу. 1, 2, 3—10 (Бешовски, 1994); 6, 7 (Wendler, Nüβ, 1994).

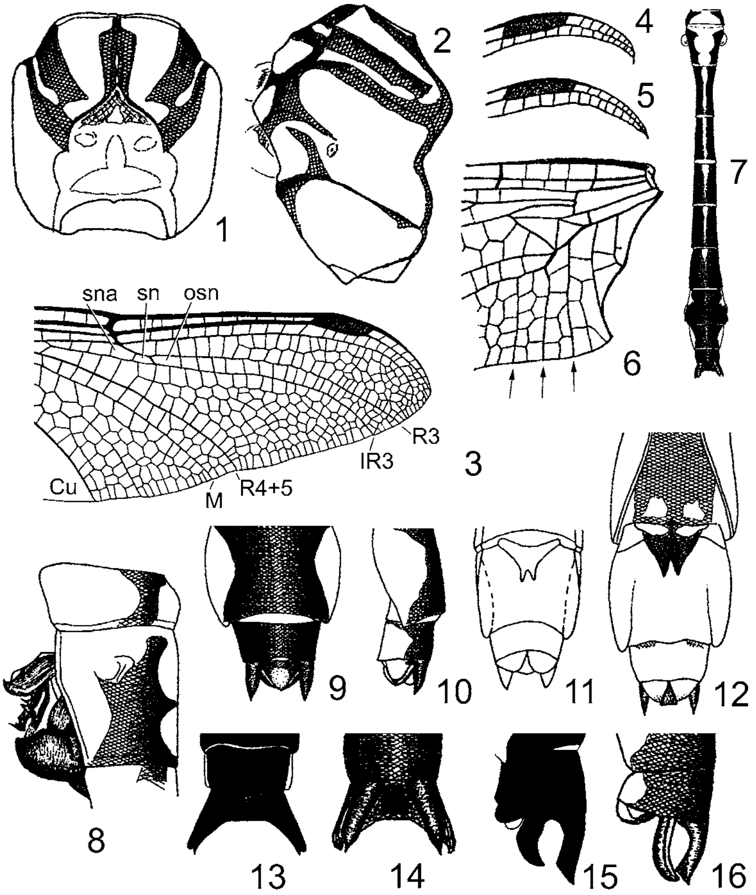

Рис. 59. *Gomphus vulgatissimus*: 1 – груди самця зверху; 2 – груди самця зліва; 3 – верхня половина переднього крила самиці; 4, 5 – птеростигма переднього та заднього крил, відповідно; 6 – основа заднього крила самця (стрілками показані анальні сектори); 7 – черевце самця зверху; 8 – вторинний копулятивний апарат самця зліва; 9 – анальні придатки самиці зверху; 10 – анальні придатки самиці зліва; 11, 12 – генітальна пластинка самиці знизу; 13, 14 – анальні придатки самиці зверху; 15, 16 – анальні придатки самиці зліва. 1—12, 14, 16 (Бешовски, 1994); 13, 15 (Wendler, Nüβ, 1994).

Артоболевський, 1927а; Радомишльський, Тетерів, 1917, 06, 11—12, 1}, Артоболевський, 1927а; Новоград-Волинський, Новоград-Волинський, 1910, 04, 28, 1}, Солодовников, 1927; Новоград-Волинський, Новоград-Волинський, 1910, 05, 3—27, 7{, 6}, Солодовников, 1927. Закарп атсь ка: Іршавський, Заріччя, Hrabar, 1905; Грабар, 1933; Виноградівський, Виноградів, Hrabar, 1905; Грабар, 1933; Перечинський, Тур'ї Ремети, Hrabar, 1905; Грабар, 1933; Ужгород, Hrabar, 1905; Ужгород, Hrabar, 1905; Грабар, 1933; Ужгородський, Чоп, р. Латориця, 1968, 06, 12, 1{, Павлюк, 1990. Івано-Франківська: Галицький, Немшин, р. Дністер, стариця, 1967, 05, 15, 1}, Павлюк, 1990; Городенківський, Незвисько, Dziędzielewicz, 1877; 1883; 1884; 1890; 1902; Городенківський, Стрільче, Dziędzielewicz, 1877; 1883; 1884; 1890; 1902; Коломийський, Лісова Слободка, Dziędzielewicz, 1877; 1883; 1884; 1890; 1902; Коломийський, Коломия, Dziędzielewicz, 1877; 1883; 1884; 1890; 1902; Коломийський, Нижнє, Dziędzielewicz, 1877; 1883; 1884; 1890; 1902; Коломийський, Шепарівці, розповсюджений по всій Галичині, Dziędzielewicz, 1877; 1883; 1884; 1890; 1902; Надворнянський, Верхній Майдан, Dziędzielewicz, 1877; 1883; 1884; 1890; 1902; Тисменецький, Хом'яківка, на тополях лісозахисної смуги у вітряну погоду, 1968, 05, 10, 27{, 5}, Павлюк, 1990. Київська: Київ, Ірпінь, 1916, 05, 13, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, Боярка, 1{, Артоболевський, 1927а; Київ, Немішаїв, 1918, 06, 1, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, Мостище, 1918, 05, 8, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, Пуща, 1917, 07, 8, 1{, Артоболевський, 1927а; Київ, Святошин, 1919, 06, 3, 2{, Павлюк, 1990; Київ, Святошин, 1917, 05, 13— 22, 3{, 2}, Артоболевський, 1927а; Київ, Святошин, 1915, 05, 20, Артоболевський, 1927а; Київ, Святошин, 1914, 05, 14, 1}, Шарлемань, Артоболевский, 1915; Київ, Святошин, рідкісний, 1917, 05, 13, Артоболевский, 1917б; Київ, Труханів острів, 1914, 05, 14, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, Труханів острів, 1914, 05, 2, 1{, Шарлемань, Артоболевский, 1915. Кримська: Бельбек, ssp. vulgatissimus, 1897, 05, 12—30, 1{, 2}, Бартенев, 1912а; Сімферополь, 1894, 05, 5—22, Браунер, 1902. Льв івськ а: Нестерівський, Рава-Руська, Dziędzielewicz, 1877; 1883; 1884; 1890; 1902; Самбірський, Рудки, р. Вишенка, 1969, 06, 5, 1{, Павлюк, 1990; Яворівський, Івано-Франково, 1{, 1}, Павлюк, 1990; Яворівський, Страдч, р. Верещиця, 1975, 06, 22, 1{,

Павлюк, 1990. Миколаївсь ка: пониззя Пд. Бугу, Волкова та ін., 1970. Одеська: Одеса, 1902, 05, 29, Шугуров, 1903. Полтавська : 05, 10, Артоболевський, 1929б; 06, 28, Артоболевський, 1929б; Кобеляцький, 40 верст від Кобеляк, помістя Тарахтайка, 1/4 версти від Дніпра, декілька боліт, 1915, 05, 17—26, 2{, 1}, Артоболевский, 1917г; Полтава, Яреськи, 1921, Артоболевський, 1923. Рівненська: Рівненський, Решуцьк, р. Горинь, 1968, 05, 29, 2{, 2}, Павлюк, 1990. Тернопільська: Бучацький, Бучач, р. Стрипа, 1966, 05, 27, 3}, Павлюк, 1990; Кременецький, Кременкць, Павлюк, Кузьмович, 1976. Херсонська: 1916, 1}, Артоболевский, 1917в. Черкаська: Канівський, р. Рось, Горб, 1992; Канівський, Карапиші, 1921, 06, 10, 1}, Артоболевський, 1927а. Черн івець ка: Вижницький, Мигово, St. Quentin, 1932.

42. Onychogomphus forcipatus Linnaeus, 1758

Рис. 60. Зареєстрований в Західному Поліссі, Передкарпатті, Карпатах, в Закарпатській низовині та Чернівецькій областях. Личинки вказані з Дніпра та його водосховищ. Зараз вид дуже рідкісний.

Він ни цька: Belke, 1859. В олинська: Поділля, с. Древляки, 1}, Fudakowski, 1932b. Закарпатська: Перечинський, Перечин, Hrabar, 1905; Грабар, 1933; Мукачівський, Брестів, Mocsari, 1877; Kohaut, 1896; Мукачівський, Мукачево, р. Латориця, 1967, 06, 16, 1{, Павлюк, 1990; Ужгород, Hrabar, 1905; Ужгород, Hrabar, 1905; Грабар, 1933; Ужгородський, Кіблярі, Hrabar, 1905; Грабар, 1933; Ужгородський, Линці, Hrabar, 1905; Грабар, 1933. Івано-Франківська: г. Хом'як – в гірській частині Карпат до 1320 м н. р. м., Dzię̨dzielewicz, 1877; 1883; 1890; біля верхньої течії р. Дністер, притоки р. Надворнянська Бистриця та

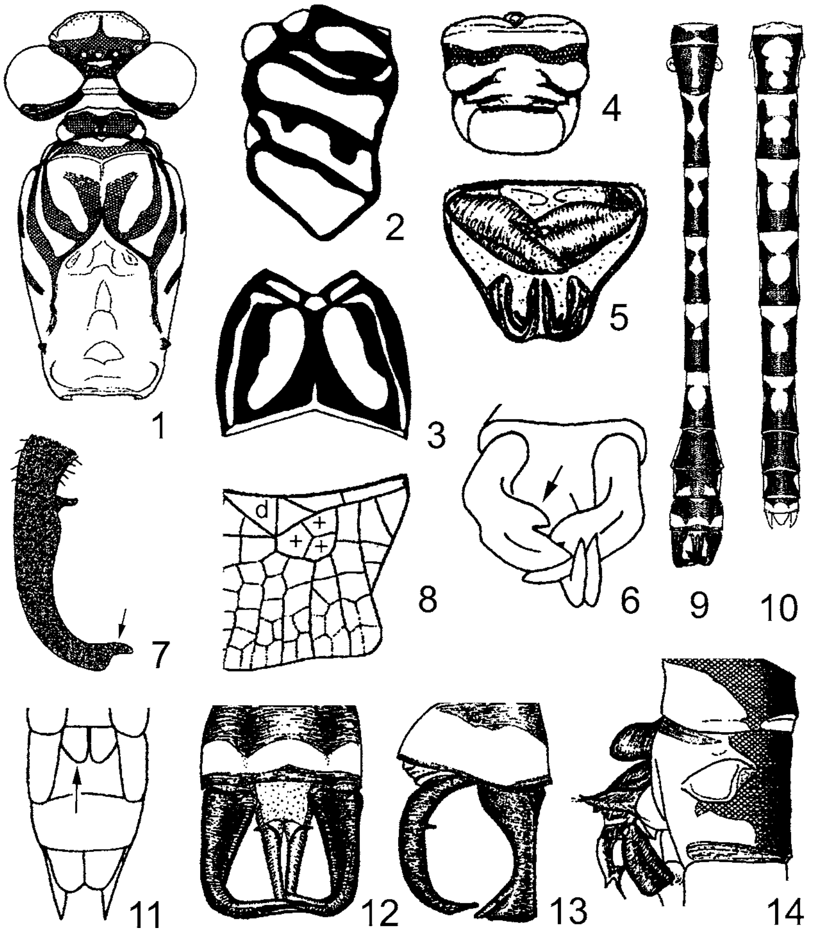

Рис. 60. *Onychogomphus forcipatus*: 1 – голова та груди самця зверху; 2 – птероторакс зліва; 3 – птероторакс зверху; 4 – обличчя самця спереду; 5, 6 – анальні придатки самця ззаду; 7 – нижній анальний придаток самця зліва; 8 – основа заднього крила; 9 – черевце самця зверху; 10 – черевце самиці зверху; 11 – анальні придатки та генітальна пластинка самиці знизу; 12 – X сегмент черевця самця з анальними придатками зверху; 13 – X сегмент черевця самця з анальними придатками зліва; 14 – вторинний копулятивний апарат самця зліва. 1, 4, 5, 8—10, 12—14 (Бешовски, 1994); 2, 3, 6, 7, 11 (Wendler, Nüβ, 1994).

Прут, Dzię̨dzielewicz, 1877; 1883; 1890; Хребет Чорногора в Карпатах, Fudakowski, 1932a; 1935; Івано-Франківськ, Вовчинець, Dzię̨dzielewicz, 1877; 1883; 1890; Івано-Франківськ, р. Солотвинська Бистриця, 1971, 06, 26, 1{, Павлюк, 1990; Івано-Франківськ, р. Солотвинська Бистриця, 1965, 06, 24, 1{, Павлюк, 1990; Надвірнянський, Верхній Майдан, 3{, Павлюк, 1990. Львівська: Дрогобицький, Доброгостів на р. Дністер, Fudakowski, 1932a; 1935. Т ернoп іль сь ка : біля р. Дністер, численний, Łomnicki, 1877; Борщівський, Дзвенигород, Dzię̨dzielewicz, 1877; 1883; 1890; Борщівський, Дзвенигород, Łomnicki, 1877; Борщівський, Устя, Dzię̨dzielewicz, 1877; 1883; 1890; Борщівський, Устя, Łomnicki, 1877; Заліщицький, Богданівка, Dzię̨dzielewicz, 1877; 1883; 1890; Заліщицький, Добровляни, Fudakowski, 1932a; 1935; Заліщицький, Заліщики, Fudakowski, 1932a; 1935. Харківська: Артоболевський, 1929a. Чернівецька: Сторожинецький, Жадова, біля р. Серет, St. Quentin, 1932; Хотинський, Клишківці, Браунер, 1910; Хотинський, Клишківці, Браунер, 1910.

43. Ophiogomphus serpentinus Charpentier, 1825

Рис. 61. В Західному Лісостепу, Передкарпатті, Карпатах та в Закарпатській низовині області зареєстрований як дуже рідкісний вид. Var. *flavissima* Dr. – єдина особина зловлена поблизу Коломиї Івано-Франківської області.

Закарпатська: Ужгород, Грабар, 1933; Ужгород, Hrabar, 1905. Івано-Франківська: Коломийський, Нижнє, Dzię̨dzielewicz, 1877; 1890; 1902; 1919; Коломийський, окол. Коломиї, р. Прут, Dzię̨dzielewicz, 1877; 1890; 1902; 1919; Косівський, Кути біля р. Черемош, дуже рідкісний, Dzię̨dzielewicz, 1877; 1890; 1902; 1919; Надвірнянський, Верхній Майдан, Dzię̨dzielewicz, 1877; 1890; 1902; 1919; Надвірнянський, Ланчин біля р. Черемош, Dzię̨dzielewicz, 1877; 1890; 1902; 1919. Львівс ьк а: Перемишлянський, Дусанів, р. Гнила Липа, дуже рідкісний, 1970, 06, 9, 1{, Павлюк, 1990. Р ів н е нсь ка: Острозький, Острог, р. Вілія, 1976, 06, 20, 1}, Павлюк, 1990. Тернопільська: Кременецький, Млинівці, р. Іква, 1964, 06, 16, 1{, Павлюк, Кузьмович, 1976; Кременецький, Млинівці, р. Іква, 1963, 06, 6, 2{, Павлюк, Кузьмович, 1976; Кременецький, окол. Кременця, Павлюк, Кузьмович, 1976. Чернівецька: Сторожинецький, Жадова, дуже рідкісний, St. Quentin, 1932.

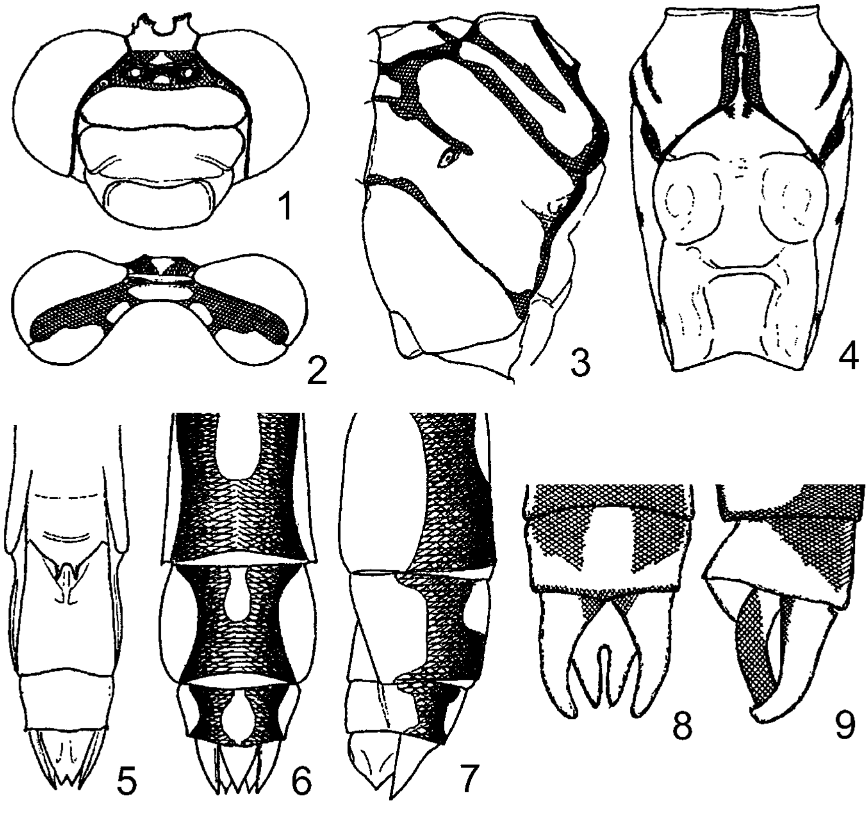

Рис. 61. *Ophiogomphus serpentinus*: 1 – голова самиці спереду; 2 – голова самиці зверху; 3 – птероторакс зліва; 4 – птероторакс зверху; 5 – анальні придатки та генітальна пластинка самиці знизу; 6 – анальні придатки самиці зверху; 7 – анальні придатки самиці зліва; 8 – X сегмент черевця самця з анальними придатками зверху; 9 – X сегмент черевця самця з анальними придатками зліва. (Бешовски, 1994).

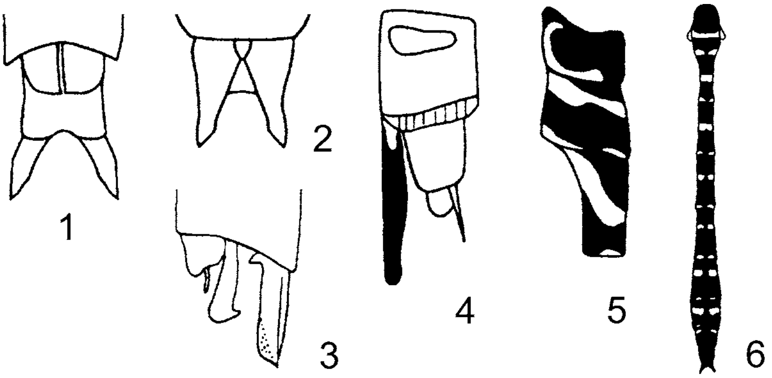

Рис. 62. *Cordulegaster annulata*: 1 – Х сегмент черевця самця з анальними придатками знизу; 2 – Х сегмент черевця самця з анальними придатками зверху; 3 – Х сегмент черевця самця з анальними придатками зліва; 4 – останні сегменти черевця самиці зліва; 5 – перші три сегменти черевця самця зліва; 6 – черевце самця зверху (Wendler, Nüβ, 1994).

Родина Cordulegastridae

44. Cordulegaster annulata Latreille, 1805

Рис. 62. Зареєстрований лише в одному пункті Чернівецької області та в околицях Києва. Вид дуже рідкісний.

Київськ а: Мощун, неподалік від р. Ірпінь, Gorb, 1991b. Чернівецька: Хотинський, Клишківці, 06, 9—12, 3{, 1}, Браунер, 1910; Хотинський, Коленківці, Браунер, 1910.

45. Cordulegaster bidentata Selys, 1843

Рис. 63. В старих джерелах вказаний для Карпат та Передкарпаття. Нових відомостей про нього немає.

Закарпатська: Перечинський, Туриця, Грабар, 1933; Ужгородський, Невицьке, Грабар, 1933. Ів ано-Франківська: Коломийський, Коломия, Dziędzielewicz, 1883; 1890; 1904; Коломийський, Нижнє, Dziędzielewicz, 1883; 1890; 1904; Коломийський, Молодятин, Dziędzielewicz, 1883; 1890; 1904; Косівський, Люча, Fudakowski, 1932a; Надвірнянський, Ворохта, Dziędzielewicz, 1883; 1890; 1904; Надвірнянський, Кременці, Dziędzielewicz, 1883; 1890; 1904; Надвірнянський, Пасічна, Dziędzielewicz, 1883; 1890; 1904; Надвірнянський, Микуличин, Dziędzielewicz, 1883; 1890; 1904. Львівська: Дрогобицький, більш південний м. Трускавець, Fudakowski, 1932a. Чернівецька: Вижницький, Мигово, вид трапляється в Карпатах нечасто, St. Quentin, 1932.

Родина Corduliidae

46. Cordulia aenea Linnaeus, 1758

Рис. 64. Вид розповсюджений майже по всій Україні. На півночі звичайний, місцями навіть масовий, більш південний – більш рідкісний; немає відомостей з центральної частини України та Криму.

Вінницька: Гайсинський, Гайсин, 1918, 06, 22, 1{, Артоболевський, 1927б; Балтський, Грушки, 1913, 2{, Артоболевський, 1927б; Питинський, 1917, 06, 25—28, 2{, Артоболевський, 1927б. Волинсь к а: Горохівський, Холонів, риб. ставок, 1970, 05, 28, 1{, 1}, Павлюк, 1990; Ратнівський, Заболоття, оз. Тур і Довге, Павлюк, 1974; 1989; Ратнівський, Ратне, р. Прип'ять, Павлюк, 1974; 1989; Луцьк, Fudakowski, 1932a; Луцьк, Fudakowski, 1932b; Любешівський, Мельники, оз. Пісочне, Павлюк, 1974; 1989. Донецька: Слов'янський, стариці Сів. Донця, біля с. Богородичне, Олигер, 1975. Житомирська: Радомишльський, Belke, 1866; Радомишльський, Тетерів, 1917, 06, 13, 4{, Артоболевський, 1927a; Новоград-Волинський, Новоград-Волинський, 1910, 05, 4, 1}, Солодовников, 1927. З акарпатськ а : Виноградівський, Виноградів, численний, Hrabar, 1905; Грабар, 1933; Виноградівський, Виноградів, риб. ставок, 1968, 06, 13, 2{, Павлюк, 1990; Рахівський, Великий Бичків, Hrabar, 1905; Грабар, 1933; Перечинський, Лумшори, Hrabar, 1905; Грабар, 1933; Перечинський, Перечин, Hrabar, 1905; Грабар, 1933; Ужгород, Hrabar, 1905; Ужгородський, Невицьке, Hrabar, 1905; Грабар, 1933. Іван о-Франк івсь ка: Рогатинський, Загір'я, риб. ставок, 1969, 07,

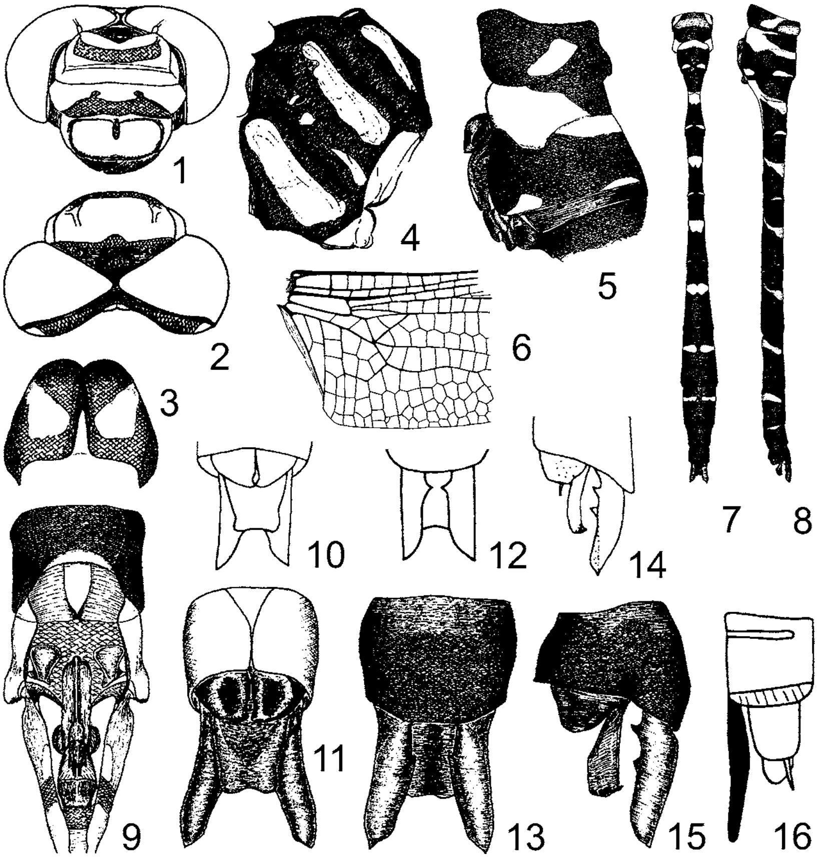

Рис. 63. *Cordulegaster bidentata*: 1 – голова спереду; 2 – голова зверху; 3 – мезоторакс зверху; 4 – птероторакс зліва; 5 – перші два сегменти черевця самця зліва; 6 – основа заднього крила; 7 – черевце самця зверху; 8 – черевце самця зліва; 9 – вторинний копулятивний апарат самця знизу; 10, 11 – X сегмент черевця самця з анальними придатками знизу; 12, 13 – X сегмент черевця самця з анальними придатками зверху; 14, 15 – X сегмент черевця самця з анальними придатками зліва; 16 – останні сегменти черевця самиці зліва. 1—9, 11, 13, 15 (Бешовски, 1994); 10, 12, 14, 16 (Wendler, Nüβ, 1994).

11, 1{, Павлюк, 1990. Київс ька: Бориспільський, 1917, 06, 2{, Артоболевский, 1917б; Київ, 1916, 04, 30, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, 1914, Шарлемань, 1914; Київ, 1906, 06, 3, 1{, Артоболевський, 1927а; Київ, Біличі, 1919, 05, 4, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, дача Бернера, 1919, 06, 19, 1{, 2}, Артоболевський, 1927а; Київ, дача Бернера, 1914, 05, 4, 1{, Артоболевський, 1927а; Київ, Ворзель, 1928, 06, 15—20, 2{, 1}, Артоболевський, 1929а; Київ, Голосіїво, 1916, 05, 4, 1{, Артоболевський, 1927а; Київ, Голосіївські озера, озеро, Горб, 1991а; Київ, Боярка, 1{, Артоболевський, 1927а; Київ, Звіринець, 1920, 04, 20, 1{, Артоболевський, 1927а; Київ, Рудня, 1919, 05, 10, 1{, 4}, Артоболевський, 1927а; Київ, Києво-Межигірське лісн., 1918, 04, 28, 2}, Артоболевський, 1927а; Київ, Києво-Межигірське лісн., 1918, 05, 22, 1{, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, Кирилівське кладовище, 1920, 05, 27, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, Межигір'я, 1916, 05, 17—14, 4{, 3}, Артоболевський, 1927а; Київ, Межигір'я, 1914, 05, 17—22, 7{, 2}, Артоболевський, 1927а; Київ, оз. Рудня-Яблонівська, 1914, Шарлемань, Артоболевский, 1915; Київ, Мриги, біля Кончі-Заспи, сосновий ліс, 1993, 05, 27, Горб, неопубл. дані; Київ, Мостище, 1918, 05, 8, 2}, Артоболевський, 1927а; Київ, Пуща, 1918, 05, 26, 1{, 6}, Артоболевський, 1927а; Київ, Пуща, 1916, 05, 10, 1{, Артоболевський, 1927а; Київ, Святошин, 1919, 06, 3, 5{, Артоболевський, 1927а; Київ, Святошин, 1917, 05, 13, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, Святошин, 1914, 05, 15, 2{, 3}, Артоболевський, 1927а; Київ, Сирець, 1919, 06, 13, 1{, Артоболевський, 1927а; Київ, Харківське шосе, озера в сосн. лісі, 1995, 06, 3, 20{, Горб, неопубл. дані; Київ, Харківське шосе, озера в сосн. лісі, 1993, 06, 4, Горб, неопубл. дані; Київ, центр, на шосе, 1993, 05, 19, Горб, неопубл. дані; Київ, Труханів острів, 1914, 05, 9, 1{, Артоболевський, 1927а; Київ, Щербинчик, 1918, 05, 6, 2}, Артоболевський, 1927а; Яготинський, Яготин, парк, 1988, 05, 20, 3{, 2}, Горб, 1990; Яготинський, Яготин, парк, 1988, 05, 29, 1{, Горб, 1990; Яготинський, Яготин, парк, 1986, 05, 17, 1{, 1}, Горб, 1990; Яготинський, Яготин, парк, 1984, 05, 21, 1}, Горб, 1990; Яготинський, Яготин, парк, 1984, 06, 1, 1{, Горб, 1990; Яготинський, Яготин, парк, 1983, 05, 22, 1{, Горб, 1990; Яготинський, Яготин, парк, 1995, 05, 9, 1{, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, оз. Супій, 1995, 06, 5, 10{, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, оз. Супій, болотисті ділянки, 1995, 05, 30, 1{, Горб, неопубл. дані; Яготинський,

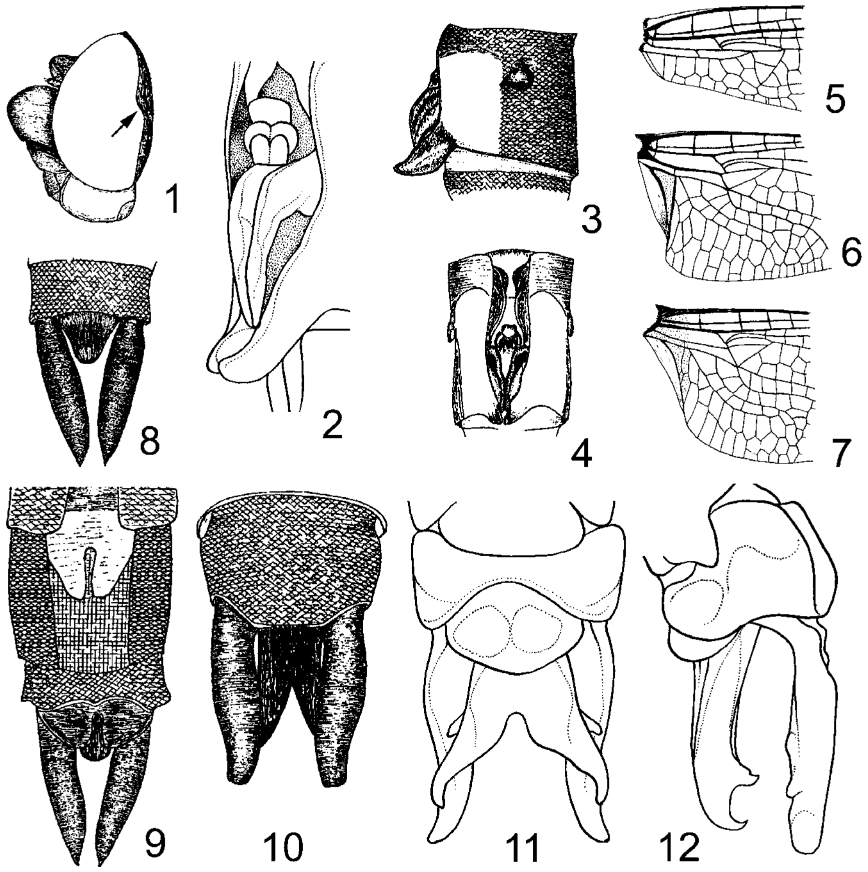

Рис. 64. *Cordulia aenea*: 1 – голова самиці зліва; 2, 3 – вторинний копулятивний апарат самця зліва; 4 – вторинний копулятивний апарат самця знизу; 5 – основа переднього крила самця; 6 – основа заднього крила самця; 7 – основа заднього крила самиці; 8 – анальні придатки самиці зверху; 9 – анальні придатки самиці знизу; 10 – X сегмент черевця самця з анальними придатками зверху; 11 – X сегмент черевця самця з анальними придатками знизу; 12 – X сегмент черевця самця з анальними придатками зліва. 1, 3—10 (Бешовски, 1994); 2, 11, 12 (оригінал).

Яготин, оз. Супій, парк, 1988, 05, 20—29, 1{, 1}, Горб, неопубл. дані. Ль в івс ька : Львів, Павлюк, 1974; 1989; Нестерівський, Дубляни, болото, 1968, 06, 24, 1{, Павлюк, 1990; Яворівський, Івано-Франково, розповсюджений на всьому Передкарпатті, Dzięddzielewicz, 1890; 1904; 1919. Одеська: Измаїльский, Измаїл, гребля на березі вздовж р. Дунай, Бартенев, Попова, 1928. Полтавська: звичайний, 05, 4, Артоболевський, 1929б; звичайний, 07, 10, Артоболевський, 1929б; Кобеляцький, 40 верст від Кобеляк, помістя Тарахтайка, 1/4 версти від Дніпра, декілька боліт, 1915, 05, 17—19, 1{, 1}, Артоболевский, 1917г; Кобеляцький, 40 верст від Кобеляк, помістя Тарахтайка, 1/4 версти від Дніпра, декілька боліт, 1915, 06, 11, 1{, Артоболевский, 1917г; Полтава, Яреськи, 1921, Артоболевський, 1923. Рівненська: Дубровицький, Дубровиця, р. Горинь, стариця, 1968, 05, 30, 1{, Павлюк, 1990; Дубнянський, Дубно, р. Іква, 1968, 06, 1, 1}, Павлюк, 1990; Рівненський, Решуцьк, ставок, 1968, 05, 29, 1{, Павлюк, 1990. Тернопільська: Кременецький, Лишня, р. Іква, 1968, 06, 8, 1}, Павлюк, 1990; Кременецький, Лишня, р. Іква, 1966, 06, 7, 9{, 5}, Павлюк, 1990. Черкаська: Городищенський, Мліів, 1924, 06, 14—20, 1}, Артоболевський, 1927а; Канівський, урочище Решидьки, 1987, 06, 11, 1{, Горб, 1992; Уманьський, Тальне, 1911, 1}, Артоболевський, 1927а. Чернівецька: Хотинський, Клишківці, Браунер, 1910; Хотинський, Клишківці, Браунер, 1910; Хотинський, Клишківці, Браунер, 1910. Ч е рн іг івс ька : Чернігів, р. Десна, заболочені луки, 1918, 05, 29, Артоболевский, 1926; Остерський, Новосілки, 1919, 06, 15, Артоболевский, 1926; Остерський, Старосілля, 1919, 06, 17—14, Артоболевский, 1926.

47. Epitheca bimaculata Charpentier, 1825

Рис. 65. Зареєстрований в Західному Лісостепу, Передкарпатті, в Житомирській, Київській, Полтавській, Харківській, Одеській та Херсонській областях. На заході України зараз надзвичайно рідкісний, в Київській області – звичайний вид.

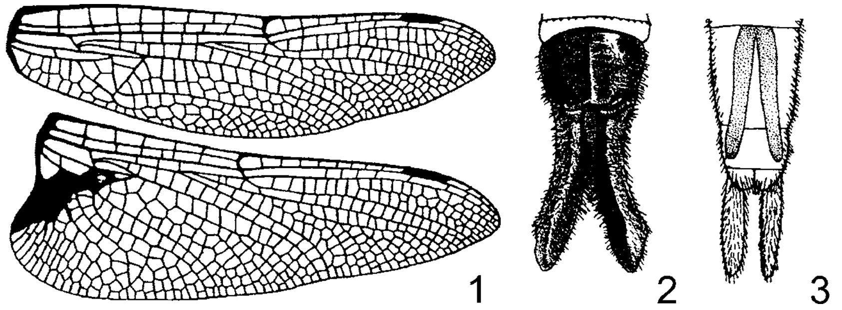

Рис. 65. *Epitheca bimaculata*: 1 – крила; 2 – анальні придатки самця зверху; 3 – анальні придатки та генітальна пластинка самиці знизу. (Wendler, Nüβ, 1994).

Волинська: Любешівський, Мельники, оз. Пісочне, дуже рідкісний, 1952, 06, 16, 1}, Павлюк, 1990. Житомирська: Радомишльський, Коростишів, 1}, Артоболевський, 1927а; Новоград-Волинський, Новоград-Волинський, 1910, 05, 13, 2{, 2}, Солодовников, 1927. Іван о- Франків ськ а: Надворнянський, Верхній Майдан, рідкісний, Dziędzielewicz, 1890; 1902; 1904; 1919. Київсь ка: Васильківський, Мотовилівка, 1901, 05, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, 1912, 06, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, 1905, 05, 2}, Артоболевський, 1927а; Київ, дача Бернера, 1919, 06, 29, 1{, Артоболевський, 1927а; Київ, Голосіївські озера, озеро, Горб, 1991а; Київ, Мриги, біля Кончі-Заспи, сосновий ліс, 1993, 05, 27, Горб, неопубл. дані; Київ, Святошин, 1919, 06, 24, 1{, Артоболевський, 1927а; Київ, Харківське шосе, озера в сосн. лісі, 1995, 06, 3, 2{, Горб, неопубл. дані; Київ, Харьківське шосе, 1995, 05, 5, 1{, Горб, неопубл. дані; Київ, Теремки, на шосе, 1993, 05, 20, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, степові ділянки, 1995, 05, 30, 1{, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, парк, 1988, 05, 20, 1{, Горб, 1990; Яготинський, Яготин, парк, 1988, 05, 29, 2{, 1}, Горб, 1990; Яготинський, Яготин, парк, 1984, 06, 1, 1}, Горб, 1990; Яготинський, Яготин, парк, 1983, 05, 20, 1{, Горб, 1990; Яготинський, Яготин, парк, 1995, 05, 10, 1{, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, оз. Супій, парк, 1988, 05, 29, 2}, Горб, неопубл. дані. Львівська: Бродівський, Пеняки, Dziędzielewicz, 1890; 1902; 1904; 1919; Львів, 1{, Павлюк, 1989; Яворівський, Івано-Франково, Dziędzielewicz, 1890; 1902; 1904; 1919. Одеська: Одеса, 1902, 07, 18, Шугуров, 1903. Полтавська : 05, 14—30, Артоболевський, 1929б. Тернопільська: Кременецький, Кременець, Павлюк, Кузьмович, 1976. Ч еркась ка: Канівський, Канівський заповідник, Горб, 1992.

48. Somatochlora alpestris Selys, 1840

Рис. 66. Виявлений на обмеженій території хр. Чорногори в Карпатах. Рідкісний вид.

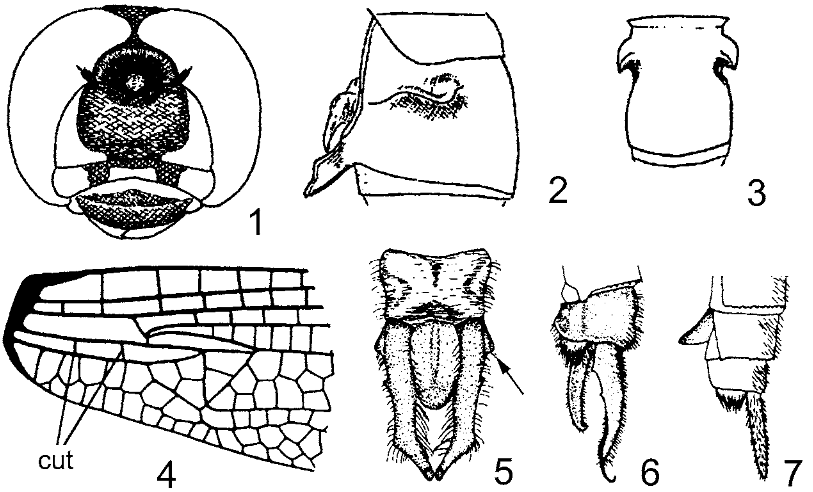

Рис. 66. *Somatochlora alpestris*: 1 – голова самця спереду; 2 – другий сегмент черевця самця зліва; 3 – другий сегмент черевця самця зверху; 4 – основа переднього крила (cut – кубіто-анальні поперечні жилки); 5 – анальні придатки самця зверху; 6 – анальні придатки самця зліва; 7 – анальні придатки та генітальна пластинка самиці зліва. 1—3 (Бешовски, 1994); 4—7 (Wendler, Nüβ, 1994).

Івано-Франківська: гірський хребет Чорногора в Карпатах, біля оз. Несамовите під г. Туркул, 1720 м н. р. м., дуже рідкісний, Dziędzielewicz, 1919; гірський хребет Чорногора в Карпатах, між полониною Пожижевська і г. Брескул, 1350—1400 м н. р. м., Dziędzielewicz, 1919.

49. Somatochlora arctica Zetterstedt, 1840

Рис. 67. Єдине місцезнаходження цього північного виду – околиці Новоград-Волинського Житомирської області.

Житомирська: Новоград-Волинський, Новоград-Волинський, 1909—1910, 05, 22—27, 2}, Солодовников, 1927; Новоград-Волинський, Новоград-Волинський, 1909—1910, 06, 2, 1}, Солодовников, 1927.

50. Somatochlora flavomaculata v. d. Linden, 1825

Рис. 68. Зареєстрований на більшій частині території України. В західних областях дуже рідкісний, в Київській області буває масовим. Var. *flaveolata* Dziedz. зрідка трапляється на півночі Львівської області.

Він ницька: Питинський, 1917, 06, 25—25, 2{, Артоболевський, 1927б. Волинська: Любешівський, Мельники, оз. Пісочне, Павлюк, 1974; Любомльський, Шацьк, оз. Чорне, Павлюк, 1974. Житомирська: Радомишльський, Коростишів, 1900, 08, 2, 1{, 1}, Артоболевський, 1927а; Новоград-Волинський, Новоград-Волинський, 1909, 05, 2—17, 14{, 33}, Солодовников, 1927; Новоград-Волинський, Новоград-Волинський, 1909, 05, 27, 3{, 21}, Солодовников, 1927. Закарпатська : Виноградівський, Виноградів, Kohaut, 1896; Pongrцcz, 1914; Ужгород, Kohaut, 1896; Pongrцcz, 1914; Ужгородський, Ореховиця, Kohaut, 1896; Pongrцcz, 1914; Ужгородський, Стрипа, Kohaut, 1896; Pongrцcz, 1914. Івано-Франківська: Коломийський, Коломия, в значній кількості в Карпатах, Dziędzielewicz, 1890; Надвірнянський, Надвірна, в значній кількості в Карпатах, Dziędzielewicz, 1890. Київська: Баришівський, Поділля, три озерця і заболочені луки, 1992, 08, 1, Горб, Горб, неопубл. дані; Бориспільський, звичайний, поляни, 1917, 06, 14, Артоболевский, 1917б; Бориспільський, звичайний, полюють під дощем, 1917, 07, 20, Артоболевский, 1917б; Згурівський, Мала Супоївка, р. Супій, заболочені луки, 1992, 08, 13, Горб, Горб, неопубл. дані; Згурівський, Усівка, біля р. Супій, ставок і заболочені луки, 1992, 08, 4, Горб, Горб, неопубл. дані; Київ, 1918, 06, 8, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, дача Бернера, 1919, 06, 19, 1}, Павлюк, 1990; Київ, дача Бернера, 1914, 06, 10, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, дача Бернера, 1914, 06, 4, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, дача Бернера, 1914, 06, 6, Шарлемань, Артоболевский, 1915; Київ, бот. сад, 1914, 05, 10, Шарлемань, Артоболевский, 1915; Київ, Рудня, 1914, 06, 26, 1{, Артоболевський, 1927а; Київ, Києво-Межигірська скарб. дача, 1918, 07, 22, 1{, Артоболевський, 1927а; Київ, Лук'янівка, 1918, 05, 28, 1{, Артоболевський, 1927а; Київ, Лук'янівка, 1918, 05, 28, 1{, Артоболевський, 1927а; Київ, Межигір'я, 1916, 05, 29, 3{, Артоболевський, 1927а; Київ, Межигір'я, 1914, 05, 18—22, 3{, Артоболевський, 1927а; Київ, Пуща, 1917, 06, 8, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, Святошин, 1914, Шарлемань, Артоболевский, 1915; Київ, Святошин, 1914, 05, 29, 5}, Артоболевський, 1927а; Київ, Святошин, 1914, 05, 31, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, Сирець, 1918, 08, 14, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, Труханів острів, 1914, 05, 15, Шарлемань, Артоболевский, 1915; Яготинський, 1919, Артоболевський, 1923; Яготинський, Сотниківка, ставок, 1992, 08, 9, Горб, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, парк, 1988, 05, 29, 3{, 6}, Горб, 1990; Яготинський, Яготин, парк, 1988, 06, 28, 4}, Горб, 1990; Яготинський, Яготин, парк, 1986, 05, 21, 1}, Горб, 1990; Яготинський, Яготин, парк, 1984, 06, 9, 1}, Горб, 1990; Яготинський, Яготин, парк, 1983, 05, 22, 1}, Горб, 1990; Яготинський, Яготин, парк, 1983, 06, 12, 1{, 1}, Горб, 1990; Яготинський, Яготин, оз. Супій, 1995, 06, 5, 5{, 5}, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, оз. Супій, 1993, 06, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, оз. Супій, парк, 1988, 05, 29, 2{, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, оз. Супій, парк, штучні озера та заболочені луки, 1992, 08, 8, Горб, Горб, неопубл. дані. Львівська: Бродівський, Пеняки, Dziędzielewicz, 1890; Дрогобицький, Доброгостів, Fudakowski, 1932а; Львів, Dziędzielewicz, 1890; Яворівський, Івано-Франково, Dziędzielewicz, 1890. Одеська: Одеса, 1903, 07, 20, Шугуров, 1903. Полтавська: звичайний в лісистих околицях,

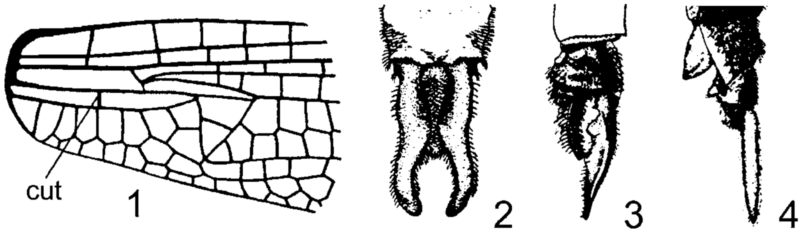

Рис. 67. *Somatochlora arctica*: 1 – основа переднього крила (cut – кубіто-анальні поперечні жилки); 2 – анальні придатки самця зверху; 3 – анальні придатки самця зліва; 4 – анальні придатки та генітальна пластинка самиці зліва. (Wendler, Nüβ, 1994).

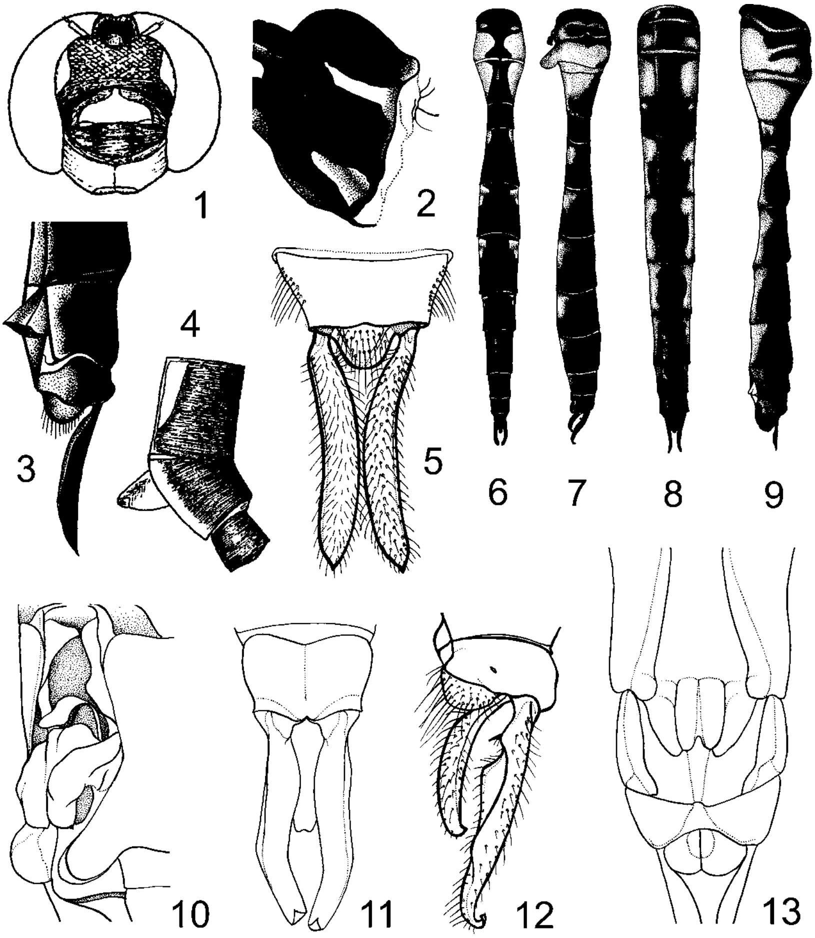

Рис. 68. *Somatochlora flavomaculata*: 1 – голова самиці спереду; 2 – груди самиці зліва; 3, 4 – генітальна пластинка самиці та анальні придатки зліва; 5 – анальні придатки самиці зверху; 6 – черевце самця зверху; 7 – черевце самця зліва; 8 – черевце самиці зверху; 9 – черевце самиці зліва; 10 – вторинний копулятивний апарат самця зліва; 11 – X сегмент черевця самця з анальними придатками зверху; 12 – X сегмент черевця самця з анальними придатками зліва; 13 – генітальна пластинка самиці знизу. 1, 4 (Бешовски, 1994); 2, 3, 5— 13 (оригінал).

06, 6, Артоболевський, 1929б; звичайний в лісистих околицях, 07, 5, Артоболевський, 1929б; Кобеляцький, 40 верст від Кобеляк, помістя Тарахтайка, 1/4 версти від Дніпра, декілька боліт, 1915, 05, 30, 1{, Артоболевский, 1917г; Полтава, Яреськи, 1921, Артоболевський, 1923. Тернопільська: Зборівський, Заложці, Dziędzielewicz, 1890. Хер сонськ а: Херсон, Херсон, декілька знахідок, 1896, 06, Браунер, 1902. Черк аська: Уманьский, с. Софіївка, 1923, 05, 29, Артоболевський, 1927а. Чернівецька: Вижницький, Мигово, вид численний, St. Quentin, 1932. Чернігівська: Остерський, Старосілля, 1919, 07, 5—11, 1{, 1}, Артоболевский, 1926.

51. Somatochlora metallica v. d. Linden, 1825

Рис. 69. Зареєстрований в Західному Лісостепу, Передкарпатті, Карпатах та Закарпатській низовині, в Житомирській, Київській, Полтавській та Херсонській областях. Переважно нечисленний або рідкісний. Різновидність var. *montana* Dziedz. відмічена в Карпатах в околицях Микуличина. Var. *atavica* Artob. – рідкісна різновидність з центральної частини України.

Волинська: Володимир-Волинський, Володимир-Волинський, р. Луга, 1971, 06, 15, 1{, Павлюк, 1990. Житомирська: Радомишльський, Ірпінь, f. *typica*, 1918, 06, 11, 1}, Артоболевський, 1927а; Радомишльський, Коростишів, f. *typica*, 1{, Артоболевський, 1927а; Новоград-Волинський, Новоград-Волинський, 1909, 05, 27, 2{, 1}, Солодовников, 1927; Новоград-Волинський, Новоград-Волинський, 1909, 06, 5—17, 2{, Солодовников, 1927. Закар патська: Виноградівський, Виноградів, Hrabar, 1905; Грабар,

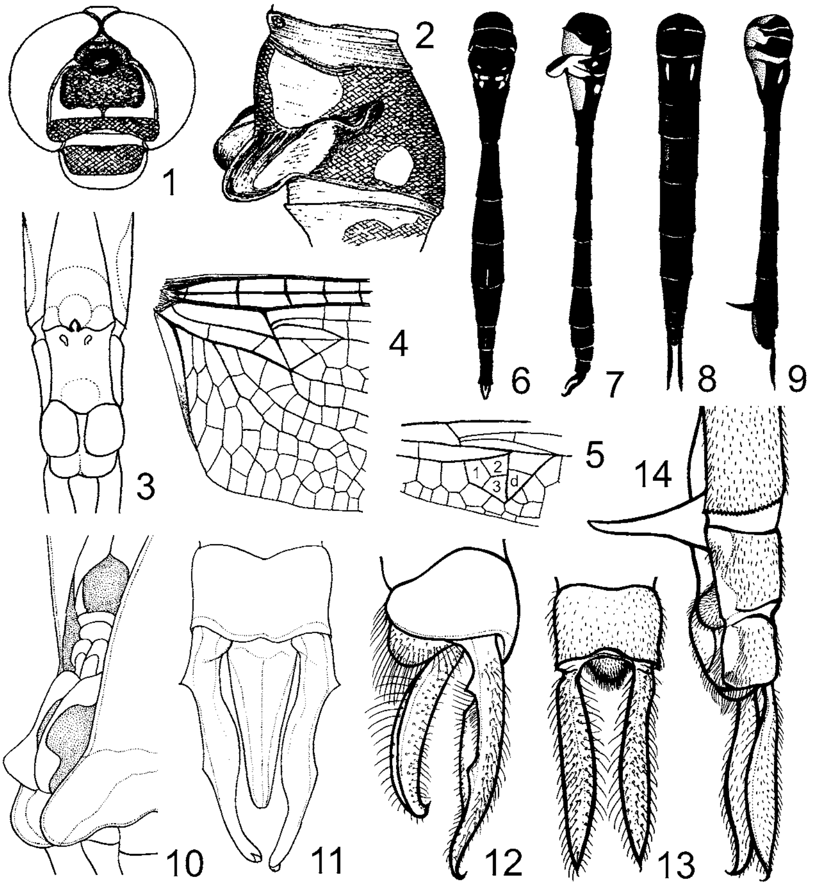

Рис. 69. *Somatochlora metallica*: 1 – голова самиці спереду; 2 – вторинний копулятивний апарат самця зліва; 3 – вторинний копулятивний апарат самця знизу; 4 – основа заднього крила самиці; 5 – деталь переднього крила самиці (субдискоїдальні клітини); 6 – черевце самця зверху; 7 – черевце самця зліва; 8 – черевце самиці зверху; 9 – черевце самиці зліва; 10 – вторинний копулятивний апарат самця зліва; 11 – X сегмент черевця самця з анальними придатками зверху; 12 – X сегмент черевця самця з анальними придатками зліва; 13 – X сегмент черевця самиці з анальними придатками зверху; 14 – генітальна пластинка самиці та анальні придатки зліва. 1, 2, 4—5 (Бешовски, 1994); 3, 6—14 (оригінал).

1933; Межигірський, оз. Синевір, 1970, 07, 4, Павлюк, 1990; Ужгород, Hrabar, 1905; Ужгород, Hrabar, 1905; Грабар, 1933. Іван о-Фр а нк івсь ка: Східні Карпати, var. *montana* Dziedz., Dzi**ę**dzielewicz, 1919; Івано-Франківськ, ставок, 1966, 07, 13—20, 5{, Павлюк, 1990; Коломийський, Лісова Слободка, Dzi**ę**dzielewicz, 1883; 1890; Коломийський, Коломия, Павлюк, 1990; Коломийський, Молодятин, Dzi**ę**dzielewicz, 1883; 1890; Надворнянський, Верхній Майдан, Dzi**ę**dzielewicz, 1883; 1890; Надворнянський, Микуличин, 4{, Павлюк, 1990; Надворнянський, Микуличин, var. *montana* Dziedz., 1}, Павлюк, 1990; Тисменецький, Тисмениця, канал біля ставка, 1974, 08, 7, 1{, Павлюк, 1990. Київсь ка: Бориспільський, 1917, 06, 1{, Артоболевский, 1917б; Київ, 1914, Аверин, 1915; Київ, 1914, Шарлемань, 1914; Київ, f. *typica*, 1916, 05, 29, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, дача Бернера, 1914, Шарлемань, Артоболевский, 1915; Київ, дача Бернера, ab. atavica Artob., 1916, 05, 4, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, дача Бернера, f. *typica*, 1914, 06, 4, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, Голосіївські озера, озеро, 1989, 05, 20, 1{, Горб, 1991а; Київ, Межигір'я, f. *typica*, 1916, 05, 29, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, Межигір'я, f. *typica*, 1914, 05, 20, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, Труханів острів, ab. atavica Artob., 1914, 05, 11, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, Труханів острів, ab. atavica Artob., 1914, 05, 14, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, Труханів острів, f. *typica*, 1914, 05, 11, 1{, Артоболевський, 1927а; Київ, Труханів острів, f. *typica*, 1914, 05, 15, 2}, Артоболевський, 1927а; Київ, Труханів острів, досить часто, ab. atavica Artob., 1919, 05, 15, 1}, Артоболевский, 1917б; Яготинський, Яготин, парк, 1988, 05, 29, 1}, Горб, 1990. Львівська: Бродівський, Пеняки, Dzi**ę**dzielewicz, 1883; 1890; Львів, Dzi**ę**dzielewicz, 1883; 1890; Миколаївський, Рудники, риб. ставок, 1969, 05, 22, 1{, Павлюк, 1990; Пустомитівський, Черкаси, р. Щирець, 1981, 07, 2, 1{, Павлюк, 1990; Яворівський, Івано-Франково, Dzi**ę**dzielewicz, 1883; 1890. Полтавська : 06, 7, Артоболевський, 1929б; ab. atavica Artob. (у самок під птеростигмою велика коричнева пляма), 07, 14, Артоболевський, 1929б; Кобеляцький, 40 верст від Кобеляк, помістя Тарахтайка, 1/4 версти від Дніпра, декілька боліт, 1915, 05, 25, 1{, Артоболевский, 1917г; Кобеляцький, 40 верст від Кобеляк, помістя Тарахтайка, 1/4 версти від Дніпра, декілька боліт, 1915, 06, 11, 1{, Артоболевский, 1917г; Полтава,

Яреськи, 1921, Артоболевський, 1923. Херсонська: Херсон, Херсон, звичайний, 1896, 05, 29—15, Браунер, 1902. Черкаська: Канівський, поблизу колишнього с. Решидьки, канал, 1989, 06, 15, 3{, 2}, Горб, 1992. Чернівецька: Вижницький, Мигово, St. Quentin, 1932; Сторожинецький, Жадова, St. Quentin, 1932.

Родина Libellulidae

52. Crocothemis erythraea Brulle, 1832

Рис. 70. Рідкісний вид. Трапляється лише на півдні: Закарпатська низовина, Одеська, Херсонська, Запорізька області. Личинки знайдені в р. Інгул.

Дніпропетровська: Артоболевський, 1929а. Закарпатська: Мукачівський, Мукачево, ставок, 1973, 09, 26, 1{, Павлюк, 1990; Ужгород, Грабар, 1933; Ужгород, Hrabar, 1905; Хустський, Хуст, р. Тиса, стариця, 1968, 06, 14, 1{, Павлюк, 1990. Запорізька: Запоріжжя, Артоболевський, 1929а. Одесь ка: Кілійський, Вилково, 1995, 09, 14, 2}, Gorb, Ermolenko, 1996; Кілійський, Вилково, 1995, 09, 19, 1{, Gorb, Ermolenko, 1996; Кілійський, озеро Сасик, західний берег, 1995, 09, 12, 1}, Gorb, Ermolenko, 1996; Кілійський, Приморське, 1995, 06, 15—28, 8{, Gorb, Ermolenko, 1996; Кілійський, Приморське, 1995, 06, 24, 1{, Gorb, Ermolenko, 1996; Кілійський, Приморське, 1995, 09, 22, 1}, Gorb, Ermolenko, 1996; Измаїльський, Измаїл, Браунер, 1903. Херсонська: Херсон, у великій кількості, копул. з кінця 06, 1896, 05, Браунер, 1902. Черкаська: Сторожинецький, Жадова, St. Quentin, 1932.

53. Leucorrhinia albifrons Burmeister, 1839

Рис. 71. Достовірно відомі два пункти, де були виявлено одинично особини цього північного виду на Україні: в Волинській та Київській областях. Повідомлення про знахідки личинок цього виду в дельті р. Дніпро викликає сумніви щодо правильності їх визначення.

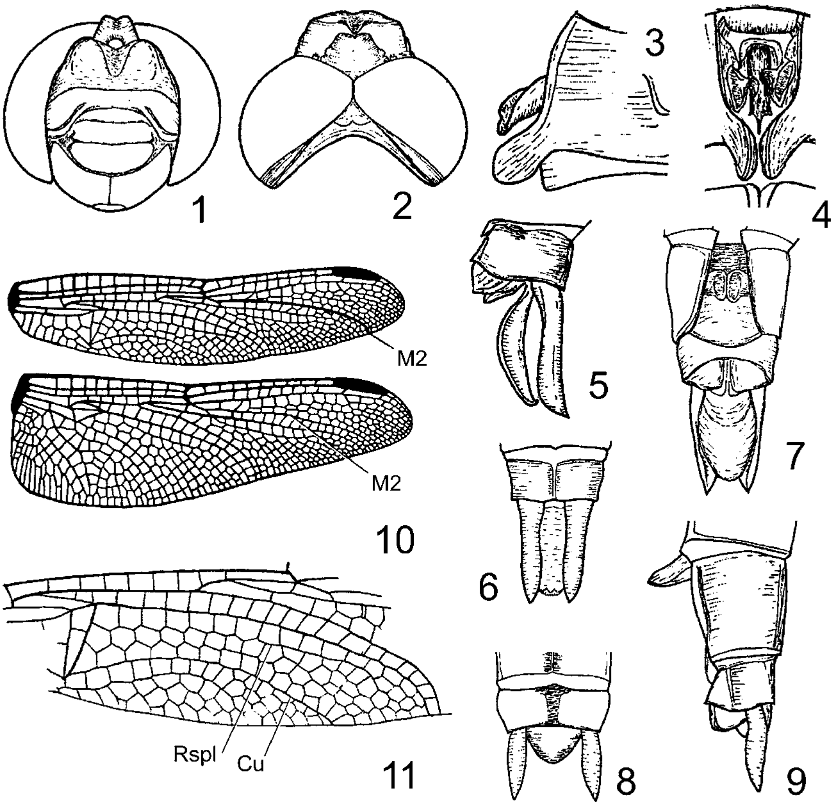

Рис. 70. *Crocothemis erythraea*: 1 – голова самця спереду; 2 – голова самця зверху; 3 – вторинні копулятивні органи самця зліва; 4 – вторинні копулятивні органи самця знизу; 5 – анальні придатки самця зліва; 6 – анальні придатки самця зверху; 7 – анальні придатки самця знизу; 8 – анальні придатки самиці зверху; 9 – анальні придатки та генітальна пластинка самиці зліва; 10 – крила; 11 – частина заднього крила з Cu та Rspl. 1—9, 11 (Бешовски, 1994); 10 (Wendler, Nüβ, 1994).

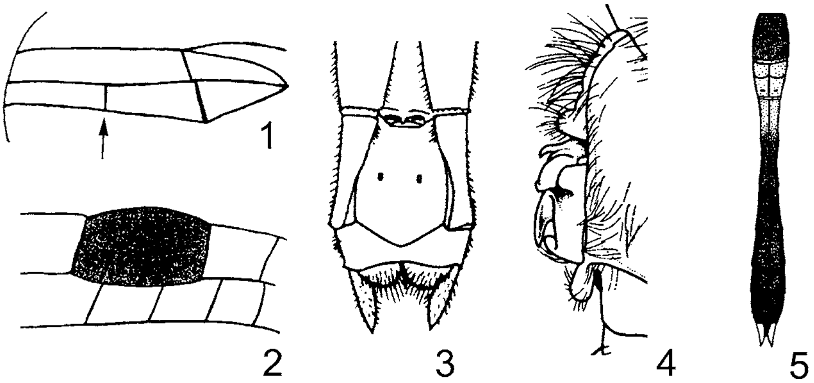

Рис. 71. *Leucorrhinia albifrons*: 1 – заднє крило з однією кубіто-анальною поперечною жилкою; 2 – птеростигма; 3 – анальні придатки та генітальна пластинка самиці знизу; 4 – вторинні копулятивні органи самця зліва; 5 – черевце самця зверху (Wendler, Nüβ, 1994).

Волинська: Любешівський, Мельники, оз. Пісочне, 1971, 06, 10—14, 4}, Павлюк, 1974; Любешівський, Мельники, оз. Пісочне, 1967, 06, 15, 1}, Павлюк, 1974. Київсь ка : Київ, Голосіївські озера, озеро, 1{, Горб, 1991a; Київ, оз. Рудня-Яблонівська, 1914, 05, 18, 1}, Шарлемань, Артоболевский, 1915; Київ, Мриги, біля Кончі-Заспи, сосновий ліс, f. *typica*, 1993, 05, 27, 3{, 1}, Горб, неопубл. дані. Хер сонсь к а : Дельта Дніпра, Волкова та ін., 1970 (помилкове визначення, див. Павлюк, 1973).

54. Leucorrhinia caudalis Charpentier, 1840

Рис. 72. Дуже рідкісний вид. Зареєстрований в Західноукр. Поліссі, Західному Лісостепу, в Київській, Полтавській та Харківській областях. Var. *ornata* Brittinger на заході України трапляється поряд з типовою формою. ab. *pteromaculata* Artob. трапляється рідко.

Волин ськ а : Горохівський, Берестечко, болото, 1981, 05, 28, 1}, Павлюк, 1990; Луцьк, Fudakowski, 1932a; 1932b; Любешівський, Мельники, оз. Пісочне, Павлюк, 1974; Любомльський, Радехів, болото, 1971, 06, 15, 1{, Павлюк, 1990; Любомльський, Шацьк, оз. Чорне, Павлюк, 1974; 1989. Закарпатська: Ужгород, Грабар, 1933; Ужгородський, Онoківці, Грабар, 1933. Івано-Франківська: Коломийський, Лісова Слободка, Dziędzielewicz, 1890; 1902; 1904; 1919; Надворнянський, Верхній Майдан, Dziędzielewicz, 1890; 1902; 1904; 1919. Київська: Київ, 1914, 05, 18, 1}, Шарлемань, Артоболевский, 1915; Київ, Голосіївські озера, озеро, 1989, 05, 30, 1{, Горб, 1991a; Київ, Рудня, 1914, 05, 18—19, 2}, Артоболевський, 1927a; Київ, Мриги, біля Кончі-Заспи, сосновий ліс, ab. *pteromaculata*, 1993, 05, 27, 1}, Горб, неопубл. дані; Київ, Мриги, біля Кончі-Заспи, сосновий ліс, f. *typica*, 1993, 05, 27, 1{, 3}, Горб, неопубл. дані; Яготинський, ab. *pteromaculata*, 1919, Артоболевський, 1923; Яготинський, ab. *pteromaculata*, 1919, 1{, Артоболевський, 1923. Ль в івсь ка: Бродівський, Пеняки, Dziędzielewicz, 1890; 1902; 1904; 1919; Дрогобицький, Дрогобич,

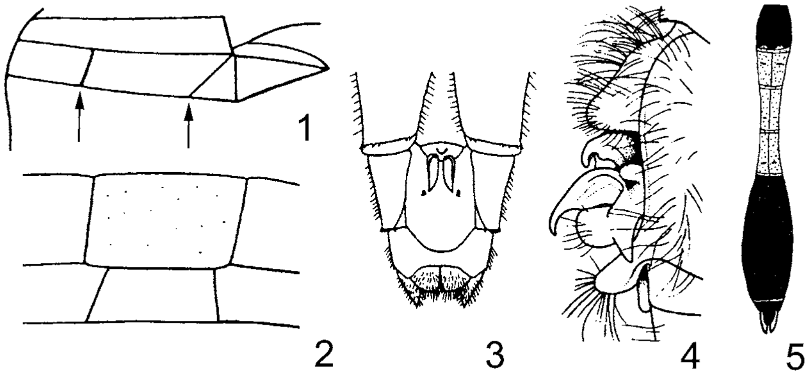

Рис. 72. *Leucorrhinia caudalis*: 1 – заднє крило з двома кубіто-анальними поперечними жилками; 2 – птеростигма; 3 – анальні придатки та генітальна пластинка самиці знизу; 4 – вторинні копулятивні органи самця зліва; 5 – черевце самця зверху. (Wendler, Nüβ, 1994).

Dzię̨dzielewicz, 1890; 1902; 1904; 1919; Львів, Павлюк, 1974; 1989; Львів, Брюховичі, 1{, Павлюк, 1990; Львів, Голоско, Dzię̨dzielewicz, 1890; 1902; 1904; 1919; Львів, Голоско, ставок, 1976, 06, 15, 1{, Павлюк, 1990; Нестерівський, Рава-Руська, Dzię̨dzielewicz, 1890; 1902; 1904; 1919; Сокальський, Городище, Dzię̨dzielewicz, 1890; 1902; 1904; 1919; Сокальський, Поториця, Dzię̨dzielewicz, 1890; 1902; 1904; 1919; Яворівський, Івано-Франково, Dzię̨dzielewicz, 1890; 1902; 1904; 1919; Яворівський, Івано-Франково, Dzię̨dzielewicz, 1890; 1902; 1904; 1919; Яворівський, Івано-Франково, ab. flavescens Dziedz., 1902, Dzię̨dzielewicz, 1890; 1902; 1904; 1919; Яворівський, Івано-Франково, var. ornata Britt., Павлюк, 1990; Яворівський, Рясне, Dzię̨dzielewicz, 1890; 1902; 1904; 1919. Полтавська: Полтава, Яреськи, 1925, 05, 22, Артоболевський, 1929б; Полтава, Яреськи, ab. *pteromaculata* Artob., 1925, 05, 22, 1}, Артоболевський, 1929б; Полтава, Яреськи, ab. *pteromaculata* Artob., 1921, Артоболевський, 1923. Рівненська: Рівненський, Решуцьк, ставок, 1968, 05, 29, 1{, Павлюк, 1990. Тернопільська: Борщівський, Більче-Золоте, Fudakowski, 1932a; 1932b; Кременецький, Лишня, р. Іква, 1959, 06, 8, 1{, Павлюк, 1990.

55. Leucorrhinia dubia v. d. Linden, 1825

Рис. 73. Надзвичайно рідкісний вид, виявлений в Київській області та на великій висоті в Карпатах. Повідомлення про знахідки личинок цього бореоальпійського виду в Дніпровсько-Бузькому лимані викликає сумніви щодо правильності їх визначення.

Зак арп атськ а: Рахівський, на. Пн.-Сх. від с. Луги, під г. Гутин, Frivaldszky, 1875. Іван о-Франківська: Брескульська полонина гірського хребта Чорногора, 1710 м н. р. м., озерце, Fudakowski, 1935. Ки ївсь к а: 1915, 05, 19, 1{, Артоболевский, 1917б; Київ, дача Бернера, 1914, 06, 19, 1{, Артоболевський, 1927а. Херсонська: Дельта Дніпра, Волкова та ін., 1970 (помилкове визначення, див. Павлюк, 1973).

56. Leucorrhinia pectoralis Charpentier, 1825

Рис. 74. Зареєстрований в Західноукр. Поліссі, Західному Лісостепу, Предкарпатті, Закарпатті, в Житомирській, Київській, Чернігівській, Полтавській, Харківській та

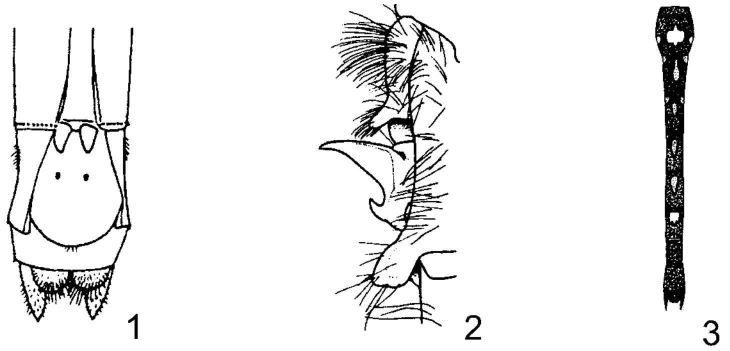

Рис. 73. *Leucorrhinia dubia*: 1 – анальні придатки та генітальна пластинка самиці знизу; 2 – вторинні копулятивні органи самця зліва; 3 – черевце самиці зверху. (Wendler, Nüβ, 1994).

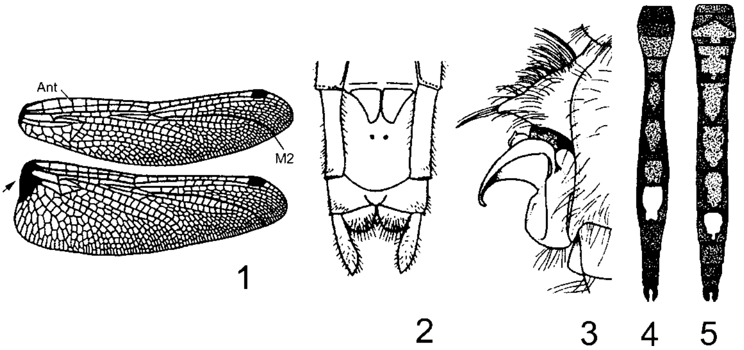

Рис. 74. *Leucorrhinia pectoralis*: 1 – крило представників роду *Leucorrhinia*; 2 – анальні придатки та генітальна пластинка самиці знизу; 3 – вторинні копулятивні органи самця зліва; 4 – черевце самця зверху; 5 – черевце самиці зверху. (Wendler, Nüβ, 1994).

Херсонській областях. Вид місцями звичайний, але частіше нечисленний або рідкісний. ab. *ochropteryx* Artob. трапляється зрідка.

Волинська: Луцьк, Fudakowski, 1932a. Житомирська: Новоград-Волинський, Новоград-Волинський, 1909—1910, 05, 27—31, Солодовников, 1927; Новоград-Волинський, Новоград-Волинський, 1909—1910, 06, 2—4, Солодовников, 1927. За карпатська: Ужгород, Hrabar, 1905. Київська: Баришівський, Поділля, три озерця і заболочені луки, 1992, 08, 1, Горб, Горб, неопубл. дані; Бориспільський, Котлів, у великій кількості, 1917, 06, Артоболевский, 1917б; Київ, 1914, Аверин, 1915; Київ, f. *typica*, 1918, 05, 9, 1{, Артоболевський, 1927а; Київ, дача Бернера, f. *typica*, 1919, 06, 6, 1{, Артоболевський, 1927а; Київ, дача Бернера, f. *typica*, 1914, 06, 10, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, дача Бернера, f. *typica*, 1914, 06, 9, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, Голосіївські озера, озеро, Горб, 1991а; Київ, Києво-Межигірське лісн., f. *typica*, 1914, 05, 18, 1{, Артоболевський, 1927а; Київ, Києво-Межигірська скарб. дача, ab. *ochropteryx* Artob., 1918, 06, 22, Артоболевський, 1927а; Київ, Міжгір'я, 1914, 06, 10, Шарлемань, Артоболевский, 1915; Київ, Межигір'я, ab. *ochropteryx* Artob., 1916, 05, 24—29, 6}, Артоболевський, 1927а; Київ, Межигір'я, ab. *ochropteryx* Artob., 1914, 05, 17—22, 6}, Артоболевський, 1927а; Київ, Межигір'я, f. *typica*, 1916, 05, 25, 1{, 4}, Артоболевський, 1927а; Київ, Межигір'я, f. *typica*, 1914, 05, 17—24, 2{, 10}, Артоболевський, 1927а; Київ, Мриги, біля Кончі-Заспи, сосновий ліс, f. *typica*, 1993, 05, 27, 3}, Горб, неопубл. дані; Київ, Пуща, f. *typica*, 1917, 06, 8, 2{, Артоболевський, 1927а; Київ, Пуща, f. *typica*, 1914, 06, 1, 2{, Артоболевський, 1927а; Київ, Святошин, f. *typica*, 1914, 05, 15, 1{, Артоболевський, 1927а; Київ, Святошин, f. *typica*, 1914, 05, 15—30, 1{, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, Харківське шосе, озера в сосн. лісі, 1993, 06, 4, 1{, Горб, неопубл. дані; Київ, Труханів острів, 1914, 05, Шарлемань, Артоболевский, 1915; Київ, Труханів острів, 1914, 05, 6—9, Шарлемань, Артоболевский, 1915; Київ, Труханів острів, ab. *ochropteryx* Artob., 1914, 05, 6, 2}, Артоболевський, 1927а; Яготинський, Яготин, парк, 1988, 05, 29, 1{, 6}, Горб, 1990; Яготинський, Яготин, парк, 1984, 05, 26, 1}, Горб, 1990; Яготинський, Яготин, парк, 1983, 05, 20, 1}, Горб, 1990; Яготинський, Яготин, парк, 1983, 05, 22, 1}, Горб, 1990; Яготинський, Яготин, оз. Супій, парк, 1988, 05, 29, 1{, 2}, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, оз. Супій, ставки рибгоспу, 1995, 06, 18, 2{, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, оз. Супій, р. Супій, заболочені луки, f. *typica*, 1995, 05, 30, 15{, Горб, неопубл. дані. Пол тавська: Кобеляцький, 40 верст від Кобеляк, помістя Тарахтайка, 1/4 версти від Дніпра, декілька боліт, 1915, 05, 24—31, 1{, 9}, Артоболевский, 1917г; Лубенський, Лубенський, 1922, 08, 9, Артоболевський, 1929б; Лубенський, Лубни, 1889, Иванов, 1895; Лубенський, Лубни, 1888, 1{, Родзянко, 1889; Полтава, Яреськи, 1921, Артоболевський, 1923. Тернопільська: Поділля, с. Більче-Золоте, 1}, Fudakowski, 1932b. Харківська: Куп'янск, 1876, 1{, Иванов, 1876. Херсон ська: Дельта Дніпра, Волкова та ін., 1970 (помилкове визначення, див. Павлюк, 1973); Херсон, 1902, 1{, Браунер, 1902; Херсон, 1896, 05, 16, 1{, 1}, Браунер, 1902. Ч ерк ась ка: Канівський, окол. с. Келеберда, озеро, 1989, 06, 12, 1{, Горб, 1992; Канівський, околиці Канівського заповідника, Криві озера, 1989, 06, 12, 1{, 1}, Горб, 1992. Чернігівська: Остерський, Сваролія, 1919, 06, 17, Артоболевский, 1926; Остерський, Сваролія, 1919, 06, 19, Артоболевский, 1926; Остерський, Старосілля, 1919, 06, 20, Артоболевский, 1926; Остерський, Старосілля, 1919, 06, 23, Артоболевский, 1926.

57. Leucorrhinia rubicunda Linnaeus, 1758

Рис. 75. В старих джерелах вказаний для Західного Лісостепу, Передкарпаття, Житомирської, Київської та Чернігівської областей. Надзвичайно рідкісний. Про його знаходження в післявоєнний час відомостей поки що немає. Var. *rubrodorsalis* Dziedz. відмічена на південному заході Львівської області. Дуже рідкісна.

Житомирська: Новоград-Волинський, Новоград-Волинський, 1910, 05, 13, 1{, Солодовников, 1927. Івано-Франківська: Коломийський, Коломия, Dzędzielewicz, 1890; 1902; 1904; 1919; Коломийсь-

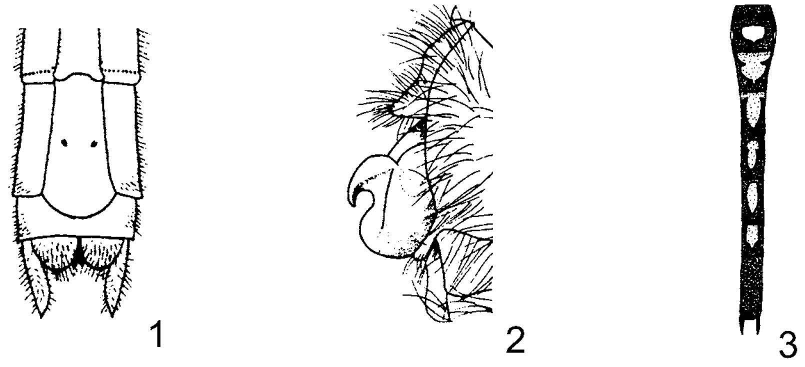

Рис. 75. *Leucorrhinia rubicunda*: 1 – анальні придатки та генітальна пластинка самиці знизу; 2 – вторинні копулятивні органи самця зліва; 3 – черевце самиці зверху. (Wendler, Nüβ, 1994).

кий, Молодятин, Dziędzielewicz, 1890; 1902; 1904; 1919. Київська: Київ, f. *typica*, 1918, 04, 24, 1{, Артоболевський, 1927a; Київ, Києво-Межигірське лісн., ab. ochromaculata Artob., 1918, 04, 28, 2}, Артоболевський, 1927a; Київ, Києво-Межигірське лісн., f. *typica*, 1918, 04, 28, Артоболевський, 1927a; Київ, оз. Імшане, f. *typica*, 1915, 05, 6, 2{, 2}, Артоболевський, 1927a; Київ, Щербинчик, f. *typica*, 1918, 06, 26, 1}, Артоболевський, 1927a. Львівська: Дрогобицький, Дрогобич, Dziędzielewicz, 1890; 1902; 1904; 1919; Львів, Брюховичі, Павлюк, 1990; Львів, Брюховичі, var. *rubrodorsalis* Dziedz., Павлюк, 1990; Нестерівський, Рава-Руська, Павлюк, 1990; Сокальський, Поториця, Dziędzielewicz, 1890; 1902; 1904; 1919; Яворівський, Івано-Франково, Dziędzielewicz, 1890; 1902; 1904; 1919. Чернігівська: Остерський, Старосілля, 1919, 07, 5, 1}, Артоболевский, 1926.

58. Libellula depressa Linnaeus, 1758

Рис. 76. Вид звичайний, відомий майже на всій території України.

Він ни цька: Belke, 1859. В олин ська: Ратнівський, Заболоття, оз. Тур, Павлюк, 1974; 1981; 1989; Луцьк, Fudakowski, 1932a; Луцьк, Fudakowski, 1932b; Любешівський, Мельники, оз. Пісочне, Павлюк, 1974; 1981; 1989. Донецька: Великоновосельський, Велике Новосілля, Олигер, 1975; Амвросіївський, Білоярівка, р. Кринка, 1988, 06, 26, Горб, неопубл. дані; Донецьк, р. Кальміус, стариці, Олигер, 1975. Житомирська: Радомишльський, Belke, 1866; Радомишльський, Коростишів, 1907, 05, 1, 1}, Артоболевський, 1927a; Новоград-Волинський, Новоград-Волинський, 1909—1910, 05, 9—27, Солодовников, 1927; Новоград-Волинський, Новоград-Волинський, 1909—1910, 06, 5—30, Солодовников, 1927; Новоград-Волинський, Новоград-Волинський, 1909—1910, 07, 5—7, Солодовников, 1927. Закарпатська: розповсюджений на всьому Закарпатті, Грабар, 1933; Виноградівський, Виноградів, риб. ставок, 1}, Павлюк, 1990; Мукачівський, Залужжя, риб. ставок, 1{, 6}, Павлюк, 1990; Мукачівський, Пістрялове, озеро, 3{, 2}, Павлюк, 1990; Мукачівський, Мукачево, р. Латориця, 1}, Павлюк, 1990; Ужгород, Kohaut, 1896; Ужгородський, Чоп, р. Латориця, стариця, 2}, Павлюк, 1990; Ужгородський, Середнє, струмок, 1{, Павлюк, 1990; Ужгородський, Циганівці, р. Цигани, болото, 1{, 2}, Павлюк, 1990; Хустський, Хуст, р. Тиса, болото, 3{, Павлюк, 1990; Хустський, Хуст, р. Тиса, стариця, 1{, Павлюк, 1990. Івано-Франківська: Івано-Франківськ, ставок, 15{, 6}, Павлюк, 1990; Івано-Франківськ, Вовчинець, Вовчинецька Гора, 2{, 2}, Павлюк, 1990; Івано-Франківськ, р. Надворнянська Бистриця, 8{, 6}, Павлюк, 1990; Галицький, Більшівці, риб. ставок, 1{, Павлюк, 1990; Галицький, Немшин, р. Дністер, стариця, 3{, 1}, Павлюк, 1990; Городенківський, Незвисько, Dziędzielewicz, 1883; 1890; 1902; 1919; Городенківський, Стрільче, в Галичині – скрізь, в Карпатах

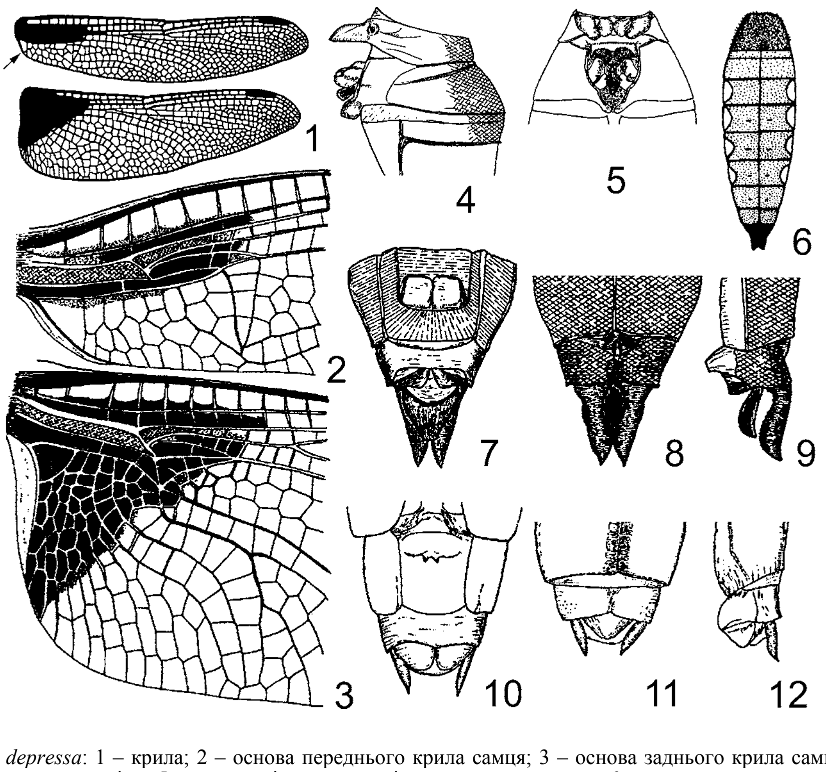

Рис. 76. *Libellula depressa*: 1 – крила; 2 – основа переднього крила самця; 3 – основа заднього крила самця; 4 – вторинні копулятивні органи самця зліва; 5 – вторинні копулятивні органи самця знизу; 6 – черевце самця зверху; 7 – анальні придатки самця знизу; 8 – анальні придатки самця зверху; 9 – анальні придатки самця зліва; 10 – анальні придатки та генітальна пластинка самиці знизу; 11 – анальні придатки самиці зверху; 12 – анальні придатки самиці зліва. 2—5, 7—12 (Бешовски, 1994); 1, 6 (Wendler, Nüβ, 1994).

до 1200 м н. р. м., Dzięndzielewicz, 1883; 1890; 1902; 1919; Коломийський, Лісова Слободка, Dzięndzielewicz, 1883; 1890; 1902; 1919; Коломийський, Коломия, Dzięndzielewicz, 1883; 1890; 1902; 1919; Надвірнянський, Ворохта, Павлюк, 1974; 1981; 1989; Надвірнянський, Микуличин, Павлюк, 1990; Тисменецький, Підпечери, поле, 1{, Павлюк, 1990; Тисменецький, Хом'яківка, риб. ставок, 7}, Павлюк, 1990. Київська: Баришівський, Новотроянда, два штучні ставки та заболочені луки, 1992, 07, 30, Горб, Горб, неопубл. дані; Київ, 1995, 06, 3, 1{, Горб, неопубл. дані; Київ, 1918, 05, 31, 3}, Артоболевський, 1927а; Київ, 1914, 1{, Артоболевський, 1927а; Київ, 1914, 05, 10—30, Шарлемань, Артоболевский, 1915; Київ, 1912, 06, 3}, Артоболевський, 1927а; Київ, зоопарк, 1995, 06, 3, 1{, 1}, Горб, неопубл. дані; Київ, Капитанівка, 1913, 07, 1{, Артоболевський, 1927а; Київ, Києво-Межигірське лісн., 1918, 06, 6, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, Кирилівське кладовище, 1920, 05, 23, 1{, Артоболевський, 1927а; Київ, Межигір'я, 1916, 05, 26—27, 2{, 2}, Артоболевський, 1927а; Київ, Межигір'я, біля с. Старі Петрівці, 1916, 05, 27, Артоболевский, 1917б; Київ, Мриги, біля Кончі-Заспи, сосновий ліс, 1993, 05, 27, Горб, неопубл. дані; Київ, Святошин, 1921, 06, 4, 1{, 2}, Артоболевський, 1927а; Київ, Святошин, 1919, 06, 24, 4{, 11}, Артоболевський, 1927а; Київ, Святошин, 1917, 05, 13, 2{, 4}, Артоболевський, 1927а; Київ, Святошин, 1916, 05, 20, Артоболевский, 1917б; Київ, Святошин, 1915, 05, 3—20, 4}, Артоболевський, 1927а; Київ, Святошин, 1914, 05, 11, 1{, Артоболевський, 1927а; Київ, Святошин, 1914, 05, 11, 1{, 4}, Артоболевський, 1927а; Київ, Святошин, 1914, 05, 31, 1{, 2}, Артоболевський, 1927а; Київ, Сирець, 1919, 07, 24, 1{, 3}, Артоболевський, 1927а; Київ, Сирець, 1918, 05, 21, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, Щербинчик, 1918, 06, 6, 1}, Артоболевський, 1927а; Яготинський, Панфили, ставок, 1992, 08, 2, Горб, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, 1983, 06, 2, 1}, Горб, 1990; Яготинський, Яготин, степові ділянки, 1995, 05, 30, 1{, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, р. Супій, 1993, 06, 30, 1{, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, р. Супій, 1988, 07, 2, 2{, 1}, Горб, 1990; Яготинський, Яготин, р. Супій, 1988, 07, 2, 1{, 1}, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, парк, 500 м від оз. Супій, 1995, 06, 1, 1{, 1}, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, оз. Супій, 1995, 06, 5, 1{, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, оз. Супій, 500 м від оз. Супій, 1993, 05, 30, 2}, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, оз. Супій, ставки рибгоспу, 1995, 06, 18, 2{, Горб, неопубл. дані. К р и мс ь к а : звичайний, 05—07, Мальцев, 1953; Чатирдаг, 1907, 04, 28, 1}, Бартенев, 1912а; г. Кастель, Алушта, Пд. Крим, 1900, 05, 26, 1}, Бартенев, 1912а; Сімферополь, 1894, 05, 5—13, Браунер, 1902. Львівська: Бродівський, Броди, струмок, 1}, Павлюк, 1990; Жидачівський, Солонське, риб. ставок, 2{, 2}, Павлюк, 1990; Городокський, Черляни, риб. ставок, 1}, Павлюк, 1990; Городокський, Комарне, риб. ставок, 1{, 1}, Павлюк, 1990; Радехівський, Лопатин, болото, 1{, Павлюк, 1990; Кам'янко-Бузький, Новий Яричів, болото, 1{, Павлюк, 1990; Кам'янко-Бузький, Старий Яричів, ставок, 3{, Павлюк, 1990; Львів, Павлюк, 1974; 1981; 1989; Львів, Брюховичі, болото, 2{, 2}, Павлюк, 1990; Львів, Голоско, Павлюк, 1990; Перемишлянський, Перемишляни, озеро, 2}, Павлюк, 1990; Нестерівський, Дубляни, болото, 1{, 1}, Павлюк, 1990; Нестерівський, Малехів, болото, 1{, Павлюк, 1990; Нестерівський, Малехів, струмок, 1}, Павлюк, 1990; Пустомитівський, Борщовичі, болото, 1{, 3}, Павлюк, 1990; Яворівський, Лелехівка, болото, 1}, Павлюк, 1990; Яворівський, Страдч, р. Верещиця, стариця, 1}, Павлюк, 1990. М ик олаїв ська: пониззя Пд. Бугу, Волкова та ін., 1970. О д ес ь к а : Одеса, 1902, 05, 15, Шугуров, 1903; Одеса, 1898, 07, 27—28, Шугуров, 1903; П о лт а в с ь к а : Зіньківський, Зіньків, 1921—1922, 06, 4—20, 3{, 1}, Артоболевський, 1929б; Лубенський, Лубни, 1905, 05, 27, 2{, Артоболевський, 1929б; Пирятинський, Смотрики, р. Оржиця, 1993, 07, 4, 1}, Горб, неопубл. дані; Полтава, Яреськи, ранній виліт, 1910, 04, 1, Артоболевський, 1923. Р і в н е н с ь к а : Рівненський, Решуцьк, ставок, 1}, Павлюк, 1990. Тернопільська: Гусятинський, Буцики, Павлюк, 1990; Лановецький, Барсуки, Fudakowski, 1932a; Лановецький, Барсуки, Fudakowski, 1932b; Кременецький, Лишня, р. Іква, 1{, 1}, Павлюк, 1990. Х е р с о н с ь к а : Херсон, у великій кількості, 05, 15, Браунер, 1902. Ч е р к а с ь к а : Звенигородський, Васильків, 1918, 07, 8—11, 1}, Артоболевський, 1927а; Канівський, Горб, 1992; Канівський, р. Рось біля с. Михайлівка, 1921, 06, 21, 1}, Артоболевський, 1927а; Канівський, Карапиші, 1921, 06, 1—9, 2{, 2}, Артоболевський, 1927а; Уманьський, Умань, с. Софіївка, 1923, 05, 29, 2}, Артоболевський, 1927а; Шевченківський, Киселівка, 1923, 05, 20, 1{, 1}, Артоболевський, 1927а. Чернівецька: Вижницький, Мигово, ставок, 1{, Павлюк, 1990; Кіцманський, Кіцмань, St. Quentin, 1932; Сторожинецький, Жадова, St. Quentin, 1932; Хотинський, Клишківці, Браунер, 1910; Хотинський, Клишківці, Браунер, 1910.

59. Libellula fulva Müller, 1764

Рис. 77. Цей рідкісний вид зареєстрований в Західному Лісостепу, Передкарпатті, Закарпатській низовині, в Східному Поділлі (на схід від р. Збруч), в дельті р. Дунай, в Київській, Чернігівській, Полтавській та Харківській областях. Var. *fulvissima* Dziedz. відмічена на півночі Львівські області. Var. *binervosa* Dziedz. – одна особина зловлена на півночі Тернопільської області.

Вінницьк а: Гайсинський, Гайсин, 1918, 06, 17, 3{, Артоболевський, 1927б. Волинська: Горохівський, Холонів, риб. ставок, 1968, 05, 28, 1{, Павлюк, 1990; Луцьк, Fudakowski, 1932a; Луцьк, Fudakowski, 1932b. З а к а р п а т с ь к а : Ужгород, Hrabar, 1905; Ужгород, Hrabar, 1905; Грабар, 1933. І в а н о -Франків ська: Івано-Франківськ, струмок, 1968, 05, 10, 1{, Павлюк, 1990; Тисменецький, Хом'яківка, струмок, 1968, 05, 10, 1{, Павлюк, 1990. К и ї в с ь к а : Васильківський, Вільшаниця, 1921, 06, 15, 1{, Артоболевський, 1927а; Васильківський, Дорогинка, 1917, 05, 28, 1{, Артоболевський, 1927а; Київ, Ірпінь, 1916, 05, 13, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, дача Бернера, 1919, 06, 19—27, 5{, 10}, Артоболевський, 1927а; Київ, дача Бернера, 1914, 04, 4, 1{, 4}, Артоболевський, 1927а; Київ, дача Бернера, 1914, 05, 4, Шарлемань, Артоболевский, 1915; Київ, дача Бернера, 1914, 06, 4, 2{, 3}, Артоболевський, 1927а; Київ, дача Бернера,

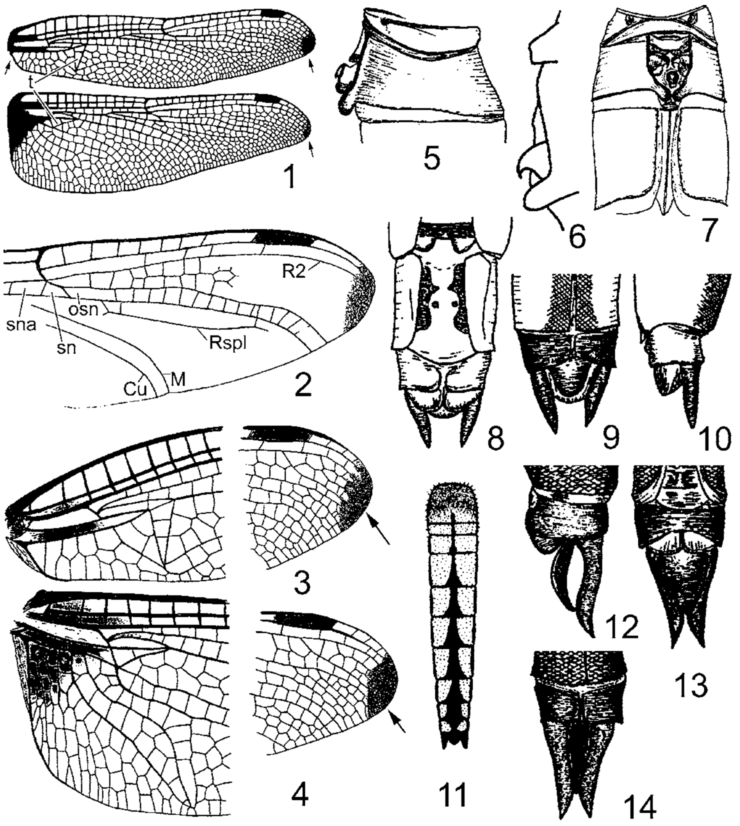

Рис. 77. *Libellula fulva*: 1 – крила (t – трикутник); 2 – дистальна половина переднього крила; 3 – основа та верхівка переднього крила; 4 – основа та верхівка заднього крила; 5, 6 – вторинні копулятивні органи самця зліва; 7 – вторинні копулятивні органи самця знизу; 8 – VIII—X сегменти черевця, анальні придатки та генітальна пластинка самиці знизу; 9 – анальні придатки самиці зверху; 10 – анальні придатки самиці зліва; 11 – черевце самиці зверху; 12 – анальні придатки самця зліва; 13 – анальні придатки самця знизу; 14 – анальні придатки самця зверху. 2—10, 12—14 (Бешовски, 1994); 1, 11 (Wendler, Nüβ, 1994).

1914, 06, 4—10, Шарлемань, Артоболевский, 1915; Київ, Ворзель, Артоболевський, 1929а; Київ, Києво-Межигірська скарб. дача, 1918, 06, 20, 3{, Артоболевський, 1927а; Київ, Лук'янівка, 1917, 05, 22, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, Межигір'я, 1916, 05, 27, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, Межигір'я, 1914, 05, 13— 22, 11{, 7}, Артоболевський, 1927а; Київ, Межигір'я, 1914, 05, 17—22, Шарлемань, Артоболевский, 1915; Київ, Пуща, 1914, 06, 1, 2{, 2}, Артоболевський, 1927а; Київ, Святошин, 1919, 06, 24, 4}, Артоболевський, 1927а; Київ, Святошин, 1917, 05, 29, 1{, Артоболевський, 1927а; Київ, Святошин, 1914, 05, 11, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, Святошин, 1914, 05, 11, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, Святошин, 1914, 05, 11, Шарлемань, Артоболевский, 1915; Київ, Сирець, 1919, 06, 13, 10}, Артоболевський, 1927а; Київ, Старо-Петровська лісова дача, 1918, 06, 13—27, 3{, 5}, Артоболевський, 1927а; Київ, Щербинчик, 1918, 06, 26, 2{, 2}, Артоболевський, 1927а; Яготинський, Яготин, оз. Супій, 1922, 08, 12, 1}, Артоболевський, 1929б. Львівсь ка: Бродівський, Пеняки, Dzięndzielewicz, 1890; 1902; 1904; 1919; Львів, Dzięndzielewicz, 1890; 1902; 1904; 1919; Львів, Павлюк, 1989; Львів, Голоско, 1{, Павлюк, 1990; Сокальський, Городище, Dzięndzielewicz, 1890; 1902; 1904; 1919; Сокальський, Поториця, Dzięndzielewicz, 1890; 1902; 1904; 1919; Сокальський, Скоморохи, Dzięndzielewicz, 1890; 1902; 1904; 1919; Яворівський, Івано-Франково, Dzięndzielewicz, 1890; 1902; 1904; 1919. Полтав ська: Полтава, Яреськи, звичайний, 1921, Артоболевський, 1923. Те рн о піль ська: Чортківський, Черкавщина, Dzięndzielewicz, 1890; 1902; 1904; 1919; Чортківський, Косов, Dzięndzielewicz, 1890; 1902; 1904; 1919; Чортківський, Мухавка, Dzięndzielewicz, 1890; 1902; 1904; 1919; Чортківський, Свидова, Dzięndzielewicz, 1890; 1902; 1904; 1919. Черк ась ка: Остерський, Старосілля, 1919, 06, 18, 1{, Артоболевский, 1926; Остерський, Старосілля, 1919, 06, 22, 1{, Артоболевский, 1926.

60. Libellula quadimaculata Linnaeus, 1758

Рис. 78. Цей звичайний, місцями численний вид розповсюджений по всій Україні (немає відомостей з Запорізької, Донецької та Луганської областей). ab. *praenubila* Newm. зрідка трапляється в різних місцях України. Особливе затемнення крил дуже

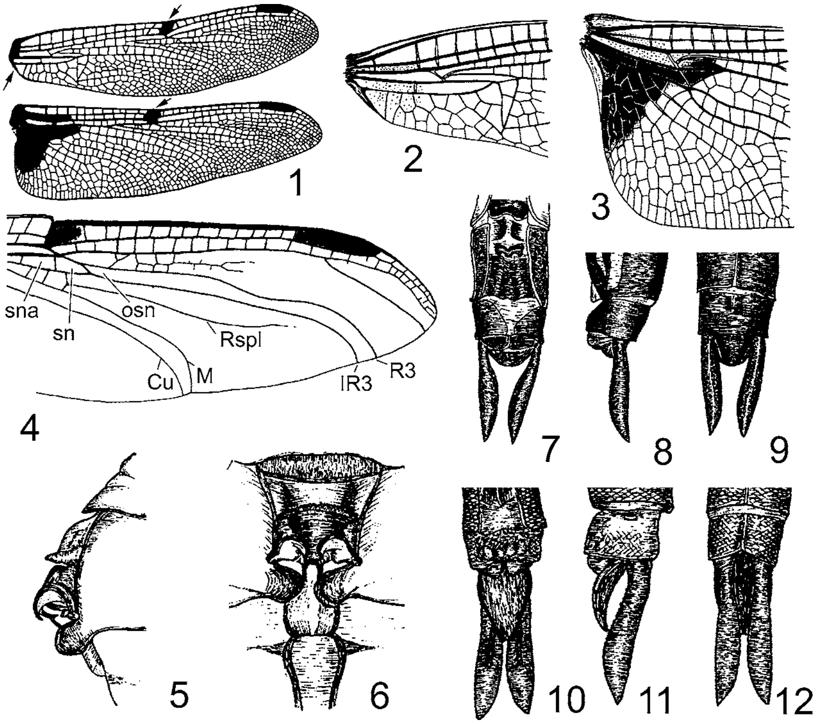

Рис. 78. *Libellula quadrimaculata*: 1 – крила; 2 – основа переднього крила; 3 – основа заднього крила; 4 – дистальна половина переднього крила; 5 – вторинні копулятивні органи самця зліва; 6 – вторинні копулятивні органи самця знизу; 7 – анальні придатки самиці знизу; 8 – анальні придатки самиці зліва; 9 – анальні придатки самиці зверху; 10 – анальні придатки самця знизу; 11 – анальні придатки самця зліва; 12 – анальні придатки самця зверху. 1 (Wendler, Nüβ, 1994). 2—12 (Бешовски, 1994);

виражене в популяціях з дельти р. Дунай. Var. *olivacea* Dziedz. – рідкісна різновидність, відмічена на півночі Львівської області.

Він ни цька: Балтський, Грушки, 1919, 06, 30, 1{, Артоболевський, 1927б; Питинський, 1917, 06, 13—25, 2}, Артоболевський, 1927б. Воли нс ька: Горохівський, Холонів, риб. ставок, 3{, 2}, Павлюк, 1990; Володимир-Волинський, Нововолинськ, ставок, 1{, Павлюк, 1990; Ратнівський, Заболоття, оз. Тур, 1{, Павлюк, 1990; Ратнівський, Ратне, р. Прип'ять, 3{, Павлюк, 1990; Ратнівський, Тур, оз. Довге, 1{, 1}, Павлюк, 1990; Луцьк, Fudakowski, 1932b; Луцьк, ставок, 1{, Павлюк, 1990; Луцьк, окол. Луцька, Fudakowski, 1932a; Любешівський, Мельники, оз. Пісочне, 21{, 6}, Павлюк, 1990; Любешівський, Мельники, оз. Мошне, 1{, Павлюк, 1990; Любомльський, Радехів, болото, 6{, Павлюк, 1990; Любомльський, Шацьк, оз. Чорне, Павлюк, 1974; 1989; Турійський, Крать, болото, 2}, Павлюк, 1990. Дніпропетровськ а : Павлоградський, Петропавлівка, 1913, 06, 14, 2{, Артоболевський, 1929а. Житомирська: Радомишльський, Belke, 1866; Радомишльський, Чари, поблизу ст. Тетерів, f. *typica*, 1918, 07, 9—11, 1{, Артоболевський, 1927а; Радомишльський, Коростишів, ab. *praenubila* Newm., 1907, 04, 30, 1{, Артоболевський, 1927а; Радомишльський, Коростишів, f. *typica*, 1907, 04—05, 2—30, 1{, 1}, Артоболевський, 1927а; Новоград-Волинський, Новоград-Волинський, 1909—1910, 05, 4—31, Солодовников, 1927; Новоград-Волинський, Новоград-Волинський, 1909—1910, 06, 2—30, Солодовников, 1927; Новоград-Волинський, Новоград-Волинський, 1909—1910, 07, 5—7, Солодовников, 1927; Новоград-Волинський, Новоград-Волинський, 1909— 1910, 07, 5—7, Солодовников, 1927. Закарпатська: Великоберезнянський, Великий Березний, Грабар, 1933; Виноградівський, Великі Ком'яти, Грабар, 1933; Виноградівський, Виноградів, Грабар, 1933; Виноградівський, Онок, Грабар, 1933; Перечинський, Перечин, Грабар, 1933; Перечинський, Порошкове, Грабар, 1933; Мукачівський, Пістрялове, ставок, 1{, Павлюк, 1990; Ужгород, Грабар, 1933; Ужгород, Hrabar, 1905; Ужгородський, Демечі, болото, 1{, Павлюк, 1990; Ужгородський, Лемківці, Грабар, 1933; Хустський, Хуст, Грабар, 1933; Хустський, Хуст, болото, 1{, Павлюк, 1990. Івано-Франківська: Івано-Франківськ, ставок, 11{, 4}, Павлюк, 1990; Івано-Франківськ, Угорники, калюжа, 1{, 2}, Павлюк, 1990; Долинський, Велика Тур'я, болото, 2{, 1}, Павлюк, 1990; Рогатинський, Загір'я, риб. ставок, 1}, Павлюк, 1990; Коломийський, Нижнє, в Галичині розповсюджений всюди, в Карпатах до висоти 800 м н. р. м., Dzi꜊dzielewicz, 1877; 1890; 1902; 1919; Коломийський, Отиня, ставок, 2{, 2}, Павлюк, 1990; Надвірнянський, Верхній Майдан, Dzi꜊dzielewicz, 1877; 1890; 1902; 1919; Тисменецький, Хом'яківка, риб. ставок, 1{, Павлюк, 1990; Тисменецький, Хом'яківка, струмок, 1{, Павлюк, 1990. Київська: околиці Києва, Мокрушов, 1972; 1982; Бориспільський, всюди: дороги, сади, телегр. проводи, ab. *praenubila* Newm., 1917, 06, 12, 1{, Артоболевс-

кий, 1917б; Київ, 1914, Аверин, 1915; Київ, 1914, Шарлемань, 1914; Київ, ab. *praenubila* Newm., 1919, 06, 11, 1{, Артоболевський, 1927а; Київ, ab. *praenubila* Newm., 1918, 06, 7, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, ab. *praenubila* Newm., 1914, Аверин, 1915; Київ, f. *typica*, 1914, 05, 7, 1{, 3}, Артоболевський, 1927а; Київ, дача Бернера, ab. *praenubila* Newm., 1919, 06, 19, 2{, Павлюк, 1990; Київ, дача Бернера, f. *typica*, 1919, 06, 19—28, 2{, 2}, Артоболевський, 1927а; Київ, дача Бернера, f. *typica*, 1916, 05, 14, 1{, Артоболевський, 1927а; Київ, дача Бернера, f. *typica*, 1915, 05, 15, 2}, Артоболевський, 1927а; Київ, Дарниця, 1915, 05, 13, Артоболевский, 1926; Київ, Дарниця, масовий переліт, 1917, 06, 16, Шарлемань, 1917; Київ, Голосіївські озера, озеро, Горб, 1991а; Київ, Капитанівка, f. *typica*, 1918, 07, 14, 1{, Артоболевський, 1927а; Київ, Києво-Межигірське лісн., f. *typica*, 1918, 04, 28, 2}, Артоболевський, 1927а; Київ, Києво-Межигірське лісн., f. *typica*, 1918, 06, 22, 4{, Артоболевський, 1927а; Київ, Кирилівське кладовище, f. *typica*, 1920, 05, 27, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, Межигір'я, 1914, 05, 17—18, Шарлемань, Артоболевский, 1915; Київ, Межигір'я, ab. *praenubila* Newm., 1916, 05, 29, 1{, 3}, Артоболевський, 1927а; Київ, Межигір'я, ab. *praenubila* Newm., 1914, 05, 20, 1{, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, Межигір'я, f. *typica*, 1916, 05, 29, 2{, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, Межигір'я, f. *typica*, 1914, 05, 17—18, 4{, Артоболевський, 1927а; Київ, оз. Імшане, f. *typica*, 1918, 04, 28, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, Мриги, біля Кончі-Заспи, сосновий ліс, 1993, 05, 27, Горб, неопубл. дані; Київ, Мостище, f. *typica*, 1918, 05, 8, 1{, Артоболевський, 1927а; Київ, Пуща, ab. *praenubila* Newm., 1924, 07, 2—3, 2}, Артоболевський, 1927а; Київ, Пуща, ab. *praenubila* Newm., 1914, 06, 1, 2{, 2}, Артоболевський, 1927а; Київ, Пуща, f. *typica*, 1924, 07, 3, 3{, Артоболевський, 1927а; Київ, Пуща, f. *typica*, 1918, 05, 22, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, Пуща, f. *typica*, 1918, 05, 8, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, Пуща, f. *typica*, 1914, 06, 4, 1{, Артоболевський, 1927а; Київ, Святошин, 1914, 05, 11—15, Шарлемань, Артоболевский, 1915; Київ, Святошин, ab. *praenubila* Newm., 1919, 06, 24, 1{, Павлюк, 1990; Київ, Святошин, ab. *praenubila* Newm., 1914, 05, 15—31, 4}, Артоболевський, 1927а; Київ, Святошин, f. *typica*, 1919, 06, 3—24, 2{, Артоболевський, 1927а; Київ, Святошин, f. *typica*, 1917, 05, 13, 4}, Артоболевський, 1927а; Київ, Святошин, f. *typica*, 1914, 05, 11, 6{, 3}, Артоболевський, 1927а; Київ, Святошин, f. *typica*, 1914, 05, 15, 2{, Артоболевський, 1927а; Київ, Святошин, f. *typica*, 1914, 05, 15, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, Сирець, f. *typica*, 1919, 05, 16, 1{, Артоболевський, 1927а; Київ, Сирець, f. *typica*, 1919, 06, 12, 1{, 4}, Артоболевський, 1927а; Київ, Сирець, f. *typica*, 1918, 06, 24, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, Харківське шосе, озера в сосн. лісі, ab. *praenubila* Newm., 1993, 06, 4, 1{, Горб, неопубл. дані; Київ, Харківське шосе, озера в сосн. лісі, f. *typica*, 1993, 06, 4, Горб, неопубл. дані; Київ, Царський Сад, ab. *praenubila* Newm., 1914, 06, 29, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, Труханів острів, 1914, 05, 9—30, Шарлемань, Артоболевский, 1915; Київ, Труханів острів, 1914, 08, 14, Шарлемань, Артоболевский, 1915; Київ, Труханів острів, f. *typica*, 1921, 05, 11, 1{, Артоболевський, 1927а; Київ, Щербинчик, f. *typica*, 1918, 06, 26, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, Щербинчик, f. *typica*, 1918, 06, 6, 2}, Артоболевський, 1927а; Яготинський, ab. *praenubila* Newm., 1919, 1{, Артоболевський, 1923; Яготинський, Яготин, парк, 1988, 05, 20, 3{, Горб, 1990; Яготинський, Яготин, парк, 1988, 05, 29, 1{, Горб, 1990; Яготинський, Яготин, парк, 1988, 06, 26, 1{, Горб, 1990; Яготинський, Яготин, парк, 1986, 05, 26, 1}, Горб, 1990; Яготинський, Яготин, парк, 1984, 06, 1, 1{, Горб, 1990; Яготинський, Яготин, парк, 1983, 06, 12, 2}, Горб, 1990; Яготинський, Яготин, парк, ab. *praenubila* Newm., 1983, 06, 12, 2}, Горб, 1990; Яготинський, Яготин, оз. Супій, парк, 1988, 05, 20, 1{, 1}, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, оз. Супій, парк, 1988, 06, 26, 1{, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, оз. Супій, ставки рибгоспу, 1995, 06, 18, 1}, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, оз. Супій, ставки рибгоспу, f. *typica*, 1995, 05, 30, 3{, 1}, Горб, неопубл. дані. К р и м с ь к а : Сімферополь, 1894, 05, Браунер, 1902. Л ь в і в с ь к а : Городокський, Комарне, риб. ставок, 1{, Павлюк, 1990; Кам'янко-Бузький, Новий Яричів, болото, 1}, Павлюк, 1990; Кам'янко-Бузький, Старий Яричів, болото, 1{, Павлюк, 1990; Львів, Павлюк, 1974; 1989; Львів, Брюховичі, ab. *praenubila* Newm., 1{, Павлюк, 1990; Львів, Сихів, ставок, 1{, Павлюк, 1990; Нестерівський, Великі Грибовичі, риб. ставок, 1{, Павлюк, 1990; Миколаївський, Рудники, риб. ставок, 1{, Павлюк, 1990; Пустомитівський, Пасіки-Зубрицькі, ab. *praenubila* Newm., 1{, Павлюк, 1990; Пустомитівський, Ставчани, ставок, 1{, 1}, Павлюк, 1990; Стрийський, Станків, риб. ставок, 1}, Павлюк, 1990; Стрийський, Стрий, болото, 1}, Павлюк, 1990; Яворівський, Івано-Франково, ab. *praenubila* Newm., 6{, Павлюк, 1990; Яворівський, Борки, ставок, 4{, 4}, Павлюк, 1990; Яворівський, Лелехівка, болото, 1{, Павлюк, 1990; Яворівський, Яворів, ставок, 1{, Павлюк, 1990. Полтавська: Кобеляцький, 40 верст від Кобеляк, помістя Тарахтайка, 1/4 версти від Дніпра, декілька боліт, 1915, 05, 16—26, 8{, Артоболевский, 1917г; Кобеляцький, 40 верст від Кобеляк, помістя Тарахтайка, 1/4 версти від Дніпра, декілька боліт, ab. *praenubila* Newm., 1915, 05, 19—24, 2{, 3}, Артоболевский, 1917г; Кобеляцький, 40 верст від Кобеляк, помістя Тарахтайка, 1/4 версти від Дніпра, декілька боліт, var. *sylvatica* Charlem., 1915, 05, 26—29, 2{, Артоболевский, 1917г; Кобеляцький, 40 верст від Кобеляк, помістя Тарахтайка, 1/4 версти від Дніпра, декілька боліт, var. *sylvatica* Charlem., 1915, 06, 6, 1{, Артоболевський, 1923; Полтава, Яреськи, ab. *praenubila* Newm., 1925, 05, 22, 1}, Артоболевський, 1929б; Полтава, Яреськи ab. *praenubila* Newm., 1921, Артоболевський, 1923. Рівненська: Дубнянський, Дубно, р. Іква, болото, вже осушене, 1{, 1}, Павлюк, 1990; Рівненський, Решуцьк, ставок, 1{, Павлюк, 1990. Сумська: Роменський, Глинське, 1922, 06, 4—20, Артоболевський, 1929б; Роменський, Глинське, ab. *praenubila* Newm., 1922, 06, 4—20, 1}, Артоболевський, 1929б. Т е р н о п і л ь с ь к а : Борщівка, р. Горинь, Fudakowski, 1932a; Поділля, с. Більче-Золоте, 1}, Fudakowski, 1932b; Бережанський, Потутори, риб. ставок, 1{, Павлюк, 1990; Зборівський, Заложці, риб. ставок, 1{, Павлюк, 1990; Лановецький, Барсуки, Fudakowski, 1932a; Лановецький, Барсуки, Fudakowski, 1932b; Лановецький, Борщівка, Fudakowski, 1932b; Кременецький, Лишня, р. Іква, 3{, Павлюк, 1990; Кременецький, Млинівці, р. Іква, 3{, 3}, Павлюк, 1990; Кременецький, окол. Кременця, Павлюк, Кузьмович, 1976. Хе рсонсь ка: Херсон, у великій кількості, копул. з 21.06, 1896, 05, 1, Браунер, 1902. Ч ер к а сь к а : Золотоноський, Миколаївка, 1922, 06, 25, 2}, Артоболевський, 1929б; Городищенський, Мліїв, ab. *praenubila* Newm., 1924, 06, 21, 1}, Артоболевський, 1927а; Городищенський, Мліїв, f. *typica*, 1924, 06, 18—21, 2}, Артоболевський, 1927а; Канівський, р. Рось під Богуславом,

f. *typica*, 1921, 06, 12, 1{, Артоболевський, 1927а; Канівський, Канів, держзаповідник, Скіфське городище, луки, 1988, 07, 8, Горб, 1991в; Канівський, Канівський заповідник, Скіфське городище, 1988, 07, 06, 1{, Горб, 1991в. Чернівецька: Вижницький, Мигово, St. Quentin, 1932; Сторожинецький, Жадова, St. Quentin, 1932. Чер нігівськ а: Чернігів, заболочені луки, 1918, 05, 29, Артоболевский, 1926; Чернігів, Жавінки, заболочені луки, 1916, 06, 1, Артоболевский, 1926; Бахмацький, Батурин, біля соснового лісу, 1988, 07, 15— 19, Горб, неопубл. дані; Остерський, Старосілля, 1919, 06, 21, Артоболевский, 1926; Остерський, Старосілля, 1919, 07, 5, Артоболевский, 1926; Остерський, Старосілля, ab. *praenubila* Newm., 1919, 06, 17, Артоболевский, 1926; Остерський, Старосілля, ab. *praenubila* Newm., 1919, 06, 23, Артоболевский, 1926.

61. Orthetrum albistylum Selys, 1848

Рис. 79. Відмічений в Західноукр. Поліссі, Західному Лісостепу, Передкарпатті, Закарпатті, Чернівецькій, Київській, Полтавській, Харківській, Одеській, Херсонській, Запорізькій та Донецькій областях. На півночі рідкісний, більш південний звичайний.

Волинська: Ратнівський, Заболоття, Турійський канал, Павлюк, 1974. Донецька: Мар'їнський, р. Вовча, Олигер, 1975. Закарпатсь ка: Виноградівський, Виноградів, риб. ставок, 1968, 06, 13, 1}, Павлюк, 1990; Виноградівський, Онок, Грабар, 1933; Мукачівський, Залужжя, озеро, 1967, 07, 14, 1}, Павлюк, 1990; Мукачівський, Пістрялове, озеро, 1967, 07, 15, 2{, 2}, Павлюк, 1990; Ужгород, Грабар, 1933; Ужгород, Hrabar, 1905; Ужгородський, Демечі, ставок, 1967, 07, 8, 1{, Павлюк, 1990; Ужгородський, Мала Добронь, болото, 1967, 07, 8, 4{, Павлюк, 1990; Хустський, Хуст, р. Тиса, стариця, 1968, 06, 14, 1{, 2}, Павлюк, 1990. Запоріжжя, Артоболевський, 1929а. Івано-Франківська: Івано-Франківськ, біля с. Вовчинець, болото, 1967, 08, 12, 2{, Павлюк, 1990; Івано-Франківськ, біля с. Вовчинець, болото, 1966, 07, 14—20, 3{, 2}, Павлюк, 1990; Коломийський, Нижній Вербіж, дуже рідкісний, Dzięzielewicz, 1890; 1902; 1919; Коломийський, Отиня, ставок, 1969, 07, 25, 1{, 2}, Павлюк, 1990; Тисменецький, Тисмениця, болото, 1966, 07, 11, 1{, 1}, Павлюк, 1990; Тисменецький, Хом'яківка, риб. ставок, 1968, 05, 10, 1{, Павлюк, 1990. Київська: Баришівський, Баришівка, р. Трубіж, 1992, 07, 28, Горб, Горб, неопубл. дані; Баришівський, Веселинівка, два ставки і заболочені луки, 1992, 08, 1, Горб, Горб, неопубл. дані; Баришівський, Лукаші, штучний ставок, 1992, 08, 8, Горб, Горб, неопубл. дані; Баришівський, Перемога, два маленькі ставки, 1992, 08, 8, Горб, Горб, неопубл. дані; Баришівський, Масківці, ставок у полі, 1992, 07, 23, Горб, Горб, неопубл. дані; Баришівський, Поділля, три озерця і заболочені луки, 1992, 08, 1, Горб, Горб, неопубл. дані; Баришівський, Новотроянда, два штучні ставки та заболочені луки, 1992, 07, 30, Горб, Горб, неопубл. дані; Баришівський,

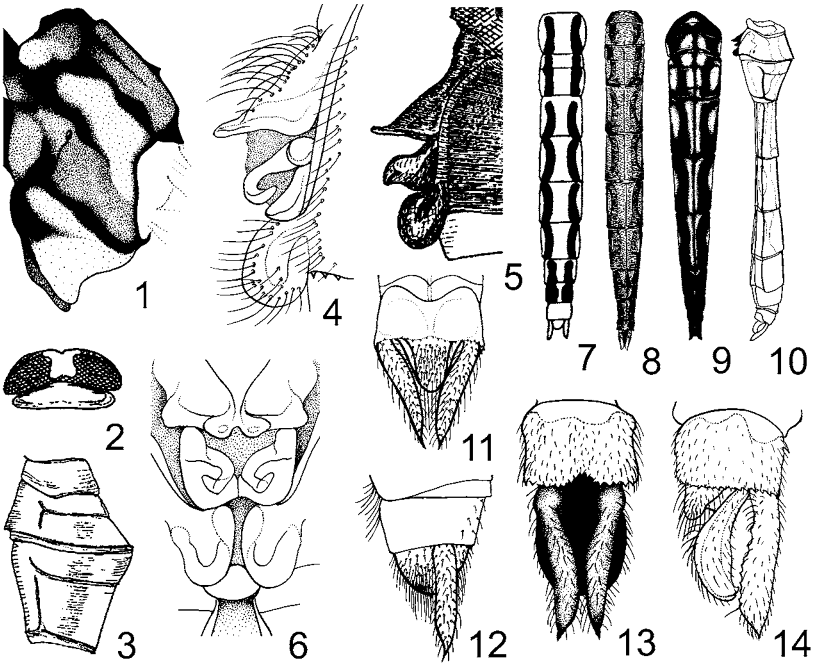

Рис. 79. *Orthetrum albistylum*: 1 – груди зліва; 2 – передньогруди зверху; 3 – перші три сегменти черевця самиці зліва; 4, 5 – вторинні копулятивні органи самця зліва; 6 – вторинні копулятивні органи самця знизу; 7 – черевце самиці зверху; 8, 9 – черевце самця зверху; 10 – черевце самця зліва; 11 – анальні придатки самиці зверху; 12 – анальні придатки самиці зліва; 13 – анальні придатки самця зверху; 14 – анальні придатки самця зліва. 2, 3, 5, 8 (Бешовски, 1994); 7 (Wendler, Nüβ, 1994); 1, 4, 6, 9—14 (оригінал).

Семенівка, 2 км Пн., два озера, 1992, 08, 5, Горб, Горб, неопубл. дані; Баришівський, Ярешки, р. Недра, 1992, 08, 4, Горб, Горб, неопубл. дані; Згурівський, Стара Оржиця, ставок, 1992, 08, 9, Горб, Горб, неопубл. дані; Київ, Голосіївські озера, озеро, Горб, 1991а; Переяслав-Хмельницький, Переяслав-Хмельницький, штучні ставки, 1992, 08, 15, Горб, Горб, неопубл. дані; Переяслав-Хмельницький, Ташань, р. Супій, 1992, 08, 2, Горб, Горб, неопубл. дані; Переяслав-Хмельницький, Улянівка, струмок, 1992, 08, 17, Горб, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, 1995, 06, 18, 30{, 10}, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, ставок в глин. кар'єрі, 1995, 07, 15, 10{, 10}, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Гензерівка, ставок, 1992, 07, 26, Горб, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Жоравка, ставок, 1992, 07, 25, Горб, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Годунівка, ставок, 1992, 07, 25, Горб, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Лемешівка, р. Оржиця, 1992, 07, 26, Горб, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Капустинці, біля р. Супій, 1992, 08, 2, Горб, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Фарбоване, біля р. Супій, ставки, 1992, 08, 2, Горб, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, оз. Супій, парк, штучні озера та заболочені луки, 1992, 08, 8, Горб, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, оз. Супій, ставки рибгоспу, 1995, 06, 18, 50{, 30}, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, оз. Супій, ставки рибгоспу, 1995, 06, 30, 10{, 5}, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, оз. Супій, р. Супій, ставки рибгоспу, 1993, 06, Горб, неопубл. дані. Крим сь ка: Бахчисарайський, Берегове, р. Альма, 1997, 07, Горб, неопубл. дані. Львівська: Городокський, Великий Любень, озеро, 1970, 06, 28, 1}, Павлюк, 1990; Городокський, Великий Любень, озеро, 1968, 07, 23, 1{, 1}, Павлюк, 1990; Кам'янко-Бузький, Старий Яричів, озеро, 1977, 07, 1, 1{, Павлюк, 1990; Яворівський, Івано-Франково, Dzi꜄dzielewicz, 1890; 1902; 1919. Одеська: Кілійський, Приморське, 1995, 06, 17—22, 1{, 3}, Gorb, Ermolenko, 1996; Измаїльський, Измаїл, Браунер, 1903. Полтавська: 06, 14, Артоболевський, 1929б. Хер сон ська: Дельта Дніпра, Волкова та ін., 1970; Херсон, Херсон, синій наліт з 01.06; копул. з 25.06, 1896, 06, 1—15, Браунер, 1902. Черкаська: Канівський, с. Келеберда, озеро, 1989, 06, 12, 3{, 1}, Горб, 1992. Чернівецька: Новоселицький, Припруття, озеро, 1968, 05, 14, 1{, Павлюк, 1990.

62. Orthetrum brunneum Fonscolombe, 1837

Рис. 80. Відомий в Західному Лісостепу, Передкарпатті, Карпатах та Закарпатській низовині, в Київській, Полтавській, Дніпропетровській, Одеській, Донецькій областях та в Криму. Вид нечисленний.

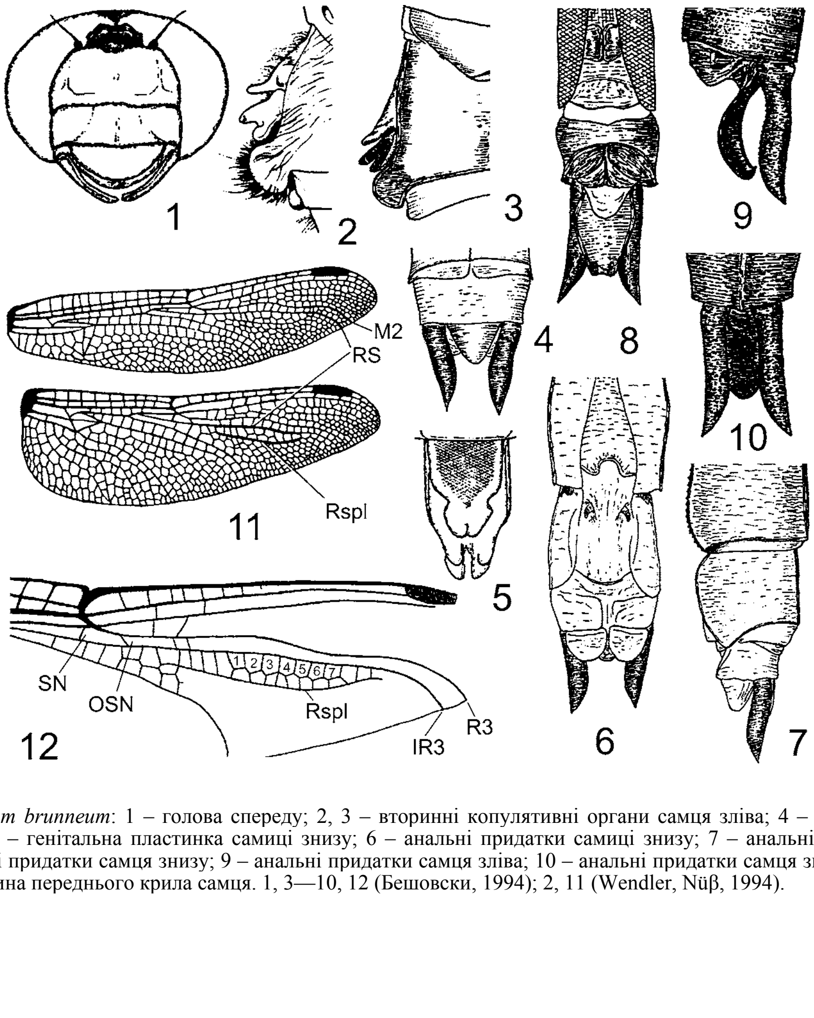

Рис. 80. *Orthetrum brunneum*: 1 – голова спереду; 2, 3 – вторинні копулятивні органи самця зліва; 4 – анальні придатки самиці зверху; 5 – генітальна пластинка самиці знизу; 6 – анальні придатки самиці знизу; 7 – анальні придатки самиці зліва; 8 – анальні придатки самця знизу; 9 – анальні придатки самця зліва; 10 – анальні придатки самця зверху; 11 – крила; 12 – верхня частина переднього крила самця. 1, 3—10, 12 (Бешовски, 1994); 2, 11 (Wendler, Nüβ, 1994).

Донецька: Донецьк, р. Кальміус, Олигер, 1975; Донецьк, р. Кальміус, заболочені луки, Олигер, 1975; Донецьк, р. Кальміус, стариці, Олигер, 1975; Олександрівський, це півн. границя розп. виду, Артоболевський, 1923; Новокнязівський, на піщаному лимані між солонуватим лиманом Азовського моря та Азовським морем, Олигер, 1975; Старобешівський, струмок, Олигер, 1975. І в а но- Фран ків ськ а : Івано-Франківськ, Dziędzielewicz, 1890; 1902; 1919; Івано-Франківськ, болото біля міського озера, вже осушене, 1966, 07, 17, 2{, 1}, Павлюк, 1990; Івано-Франківськ, болото біля міського озера, вже осушене, 1966, 07, 25, 1{, 3}, Павлюк, 1990; Калуський, Калуш, болото, вже осушене, 1967, 08, 20, 2{, 3}, Павлюк, 1990; Коломийський, Коломия, Dziędzielewicz, 1890; 1902; 1919; Косівський, Кути, Dziędzielewicz, 1890; 1902; 1919. Закарпатська: Виноградівський, Виноградів, не рідкісний, Hrabar, 1905; Грабар, 1933; Виноградівський, Онок, Hrabar, 1905; Грабар, 1933; Виноградівський, Шаланка, Hrabar, 1905; Грабар, 1933; Мукачівський, Залужжя, риб. ставок, 1967, 07, 14, 1{, 1}, Павлюк, 1990; Ужгород, Hrabar, 1905; Ужгород, Hrabar, 1905; Грабар, 1933; Ужгородський, Невицьке, Hrabar, 1905; Грабар, 1933; Ужгородський, Циганівці, болото, нечисленний, 1967, 07, 13, 1{, Павлюк, 1990. Кримська: звичайний, 07—09, Мальцев, 1953; 35 верст W від Керчі, Темеш, Каяли-Сарт, степові ставки, ssp. *brunneum* (Fon) Ris, Браунер, 1903; Бельбек, ssp. *brunneum* (Fon) Ris, 1897, 07, 16, 1{, Бартенев, 1912a; Ай-Петрі, ssp. *brunneum* (Fon) Ris, Браунер, 1903; Ай-Тодор, ssp. *brunneum* (Fon) Ris, Браунер, 1903; Бахчисарайський, Берегове, р. Альма, 1997, 07, Горб, неопубл. дані; Севастополь, окол. Севастополя, 1894, 07, 10, Браунер, 1902; Сімферополь, 1894, 07, 13, Браунер, 1902; Сімферополь, 1894, 10, 25, Браунер, 1902. Ль вівська: Радехівський, Радванці, Dziędzielewicz, 1890; 1902; 1919; Львів, Dziędzielewicz, 1890; 1902; 1919; Львів, Голоско, ставок, 1966, 06, 15, 1{, Павлюк, 1990; Нестерівський, Рава-Руська, Dziędzielewicz, 1890; 1902; 1919; Пустомитівський, Борщовичі, болото, 1968, 07, 27, 1{, Павлюк, 1990; Сокальський, Поториця, Dziędzielewicz, 1890; 1902; 1919. Одеська: Одеса, 1903, 08, 24, Шугуров, 1903. Полтав ська: рідко, 07—08, Артоболевський, 1929б; Полтава, Яреськи, 1921, Артоболевський, 1923. Чернівецька: Вижницький, Мигово, St. Quentin, 1932.

63. Orthetrum coerulescens Fabricius, 1798

Рис. 81. Зареєстрований в Західному Лісостепу, Передкарпатті, Закарпатській низовині, в дельті р. Дунай і в Донецькій області. Надзвичайно рідкісний.

Дон ецьк а: Донецьк, р. Кальміус, Олигер, 1975. Закар патська: Виноградівський, Виноградів, Грабар, 1933; Ужгород, Kohaut, 1896; Ужгород, Pongrцcz, 1914. Івано-Франківська: Івано-Франківськ, болото біля міського озера, 1966, 07, 17—27, 3{, Павлюк, 1990; Івано-Франківськ, біля с. Вовчинець, болото, 1966, 07, 19—23, 2{, 2}, Павлюк, 1990. Львівська: Львів, Брюховичі, Dziędzielewicz, 1890; 1902; 1919; Пустомитівський, Пасіки-Зубрицькі, Dziędzielewicz, 1890; 1902; 1919; Яворівський, Івано-Франково, 1{, Павлюк, 1990; Яворівський, Ставки, Dziędzielewicz, 1890; 1902; 1919. Одеська: Кілійський, Приморське, 1995, 06, 24, 1}, Gorb, Ermolenko, 1996. Тернопіль ськ а: Чортківський, Черкавщина, Dziędzielewicz, 1890; 1902; 1919; Чортківський, Мухавка, дуже рідкісний, Dziędzielewicz, 1890; 1902; 1919.

64. Orthetrum cancellatum Linnaeus, 1758

Рис. 82. Звичайний вид, розповсюджений майже по всій Україні, численний в північних областях. На великих висотах в Карпатах не відмічений.

Він ни ць ка: Балтський, 1914, 07, 2}, Артоболевський, 1927б; Питинський, 1917, 06, 25, 1{, Артоболевський, 1927б. Волин ськ а: Горохівський, Журавники, р. Липа, болото, 1969, 07, 3, 1{, Павлюк, 1990; Ратнівський, Тур, оз. Довге, 1976, 06, 23, 1{, Павлюк, 1990; Любешівський, Мельники, оз. Пісочне, Павлюк, 1974; Любешівський, Мельники, оз. Мошно, 1972, 06, 18, 1{, 2}, Павлюк, 1990; Любомльський, Свитязь, Павлюк, 1974. Донецьк, р. Кальміус, Олигер, 1975; Донецьк, р. Кальміус, стариці, Олигер, 1975. Дніпропетровська: Артоболевський, 1929a. Житомирська: Радомишльський, Belke, 1866; Радоми-

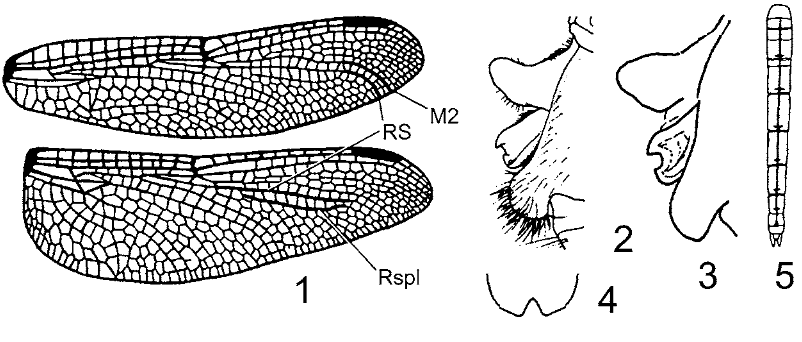

Рис. 81. *Orthetrum caerulescens*: 1 – крила; 2, 3 – вторинні копулятивні органи самця зліва; 4 – генітальна пластинка самиці знизу; 5 – анальні придатки самиці зліва. (Бешовски, 1994).

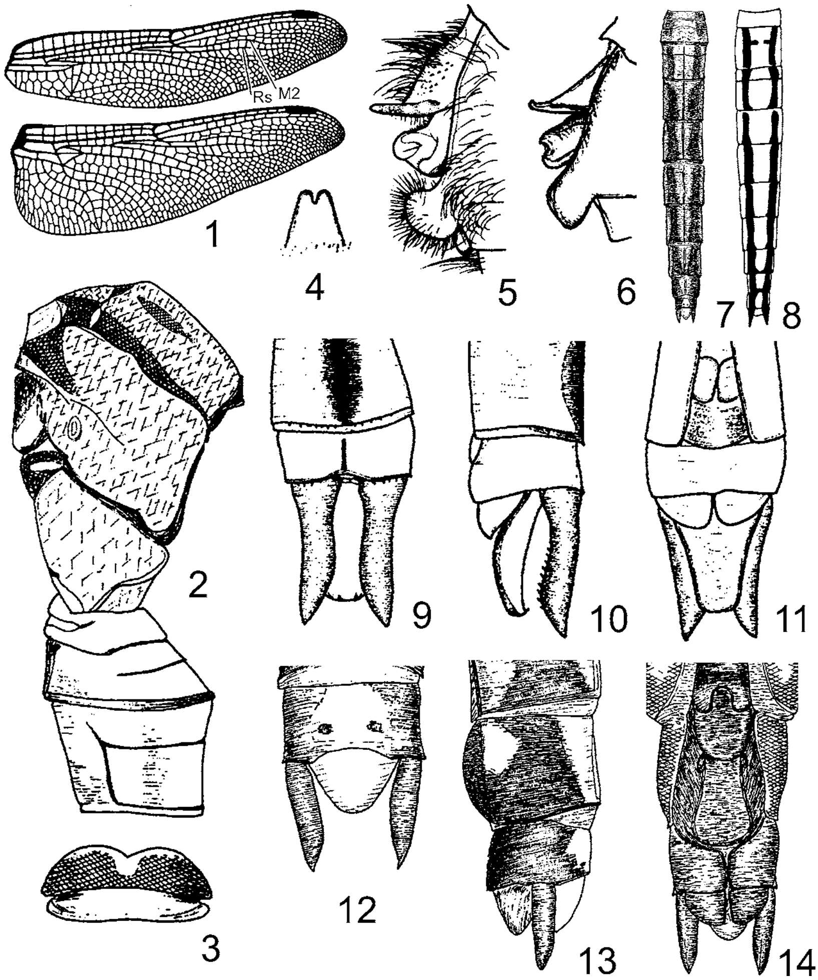

Рис. 82. *Orthetrum cancellatum*: 1 – крила; 2 – груди з першими трьома сегментами черевця самиці зліва; 3 – передньогруди зверху; 4 – передня пластинка вторинного копулятивного апарата самця спереду; 5, 6 – вторинні копулятивні органи самця зліва; 7, 8 – черевце самиці зверху; 9 – анальні придатки самця зверху; 10 – анальні придатки самця зліва; 11 – анальні придатки самця знизу; 12 – анальні придатки самиці зверху; 13 – анальні придатки самиці зліва; 14 – анальні придатки та генітальна пластинка самиці знизу. 2—7, 9—14 (Бешовски, 1994); 1, 8 (Wendler, Nüβ, 1994).

шльський, Коростишів, Артоболевський, 1927а. Закарпат ська: Виноградівський, Виноградів, Грабар, 1933; Ужгород, Грабар, 1933; Ужгород, Hrabar, 1905. Івано-Франківська: Івано-Франківськ, Dzędzielewicz, 1890; 1902; 1919; Коломийський, Лісова Слободка, Dzędzielewicz, 1890; 1902. 1919; Коломийський, Коломия, в Карпатах вище 500 м н. р. м. не відмічений, Dzędzielewicz, 1890; 1902; 1919. Київсь ка: Баришівський, Баришівка, р. Трубіж, 1992, 07, 28, Горб, Горб, неопубл. дані; Баришівський, Веселинівка, два ставки і заболочені луки, 1992, 08, 1, Горб, Горб, неопубл. дані; Баришівський, Новотроянда, два штучні ставки та заболочені луки, 1992, 07, 30, Горб, Горб, неопубл. дані; Бориспільський, 1917, 06, 1}, Артоболевский, 1917б; Київ, дача Бернера, 1914, 05, 4, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, дача Бернера, 1914, 06, 4, 1}, Шарлемань, Артоболевский, 1915; Київ, Голосіївські озера, озеро, Горб, 1991а; Київ, Мриги, біля Кончі-Засписосновий ліс, 1993, 05, 27, 1{, Горб, неопубл. дані; Київ, Пуща, 1914, 06, 1, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, Пуща, 1914, 06, 1, 1}, Шарлемань, Артоболевский, 1915; Київ, студмістечко КДУ, 1988, 07, 6, Горб, неопубл. дані; Яготинський, 1919, 1{, Артоболевський, 1923; Яготинський, Лемешівка, р. Оржиця, 1992, 07, 26, Горб, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Панфили, ставок, 1992, 08, 2, Горб, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, 05, 25, Артоболевський, 1929б; Яготинський, Яготин, парк, 1984, 05, 26, 1}, Горб, 1990; Яготинський, Яготин, парк, 1983, 05, 30, 2{, Горб, 1990; Яготинський, Яготин, парк, 1983, 07, 17, 1{, Горб, 1990; Яготинський, Яготин, ставки рибгоспу, 1988, 07, 2, 2{, Горб, 1990; Яготинський, Яготин, р. Супій, 1988, 07, 2, 2{, Горб, 1990; Яготинський, Яготин, р. Супій, 1988, 07, 2, 2{, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, оз. Супій, 1995, 06, 18, 5{, 2}, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, оз. Супій, парк, 1983, 07, 17, 1}, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, оз. Супій, парк., 1995, 06, 18, 1}, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, оз. Супій, парк., 1995, 06, 18, 1}, Горб, неопубл. дані;

Яготинський, Яготин, оз. Супій, ставки рибгоспу, 1995, 05, 30, 2{, 3}, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, оз. Супій, ставки рибгоспу, 1995, 06, 18, 15{, 3}, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, оз. Супій, р. Супій, 1995, 06, 30, 3{, 1}, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, оз. Супій, р. Супій, 1993, 06, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, оз. Супій, р. Супій, ставки рибгоспу, 1995, 07, 15, 10{, 1}, Горб, неопубл. дані. Бродівський, Пеняки, Dziędzielewicz, 1890; 1902; 1919; Дрогобицький, Пом'ярки біля Трускавця, Fudakowski, 1932a; 1932b; Жидачівський, Ходорів, озеро, 1969, 05, 31, 1{, Павлюк, 1990; Золочівський, Золочів, озеро, 1977, 07, 19, 1{, Павлюк, 1990; Львів, Dziędzielewicz, 1890; 1902; 1919; Перемишлянський, Добряничі, Dziędzielewicz, 1890; 1902; 1919; Нестерівський, Великі Грибовичі, риб. ставок, 1977, 06, 15, 1}, Павлюк, 1990; Нестерівський, Рава-Руська, Dziędzielewicz, 1890; 1902; 1919; Сокальський, Городище, Dziędzielewicz, 1890; 1902; 1919; Сокальський, Поториця, Dziędzielewicz, 1890; 1902; 1919; Яворівський, Івано-Франково, Dziędzielewicz, 1890; 1902; 1919; Яворівський, Лелехівка, болото, 1969, 06, 23, 1}, Павлюк, 1990. Кримська: 35 верст W від Керчі, Темеш, Каяли-Сарт, степові ставки, Браунер, 1903; Салькове, 1923, 05, 26, 1}, Артоболевський, 1929a; Тархан-Сунак, 1894, 06, 16, Браунер, 1902; Сімферополь, 1893, 07, 13, Браунер, 1902. Одеська: Кілійський, Приморське, 1995, 06, 17—25, 3{, 3}, Gorb, Ermolenko, 1996. Полтав ська: Кобеляцький, 40 верст від Кобеляк, помістя Тарахтайка, 1/4 версти від Дніпра, декілька боліт, 1915, 05, 30, 1}, Артоболевский, 1917г; Кобеляцький, 40 верст від Кобеляк, помістя Тарахтайка, 1/4 версти від Дніпра, декілька боліт, 1915, 06, 11—12, 2}, Артоболевський, 1923; Кобеляцький, 40 верст від Кобеляк, помістя Тарахтайка, 1/4 версти від Дніпра, декілька боліт, 1915, 07, 3, 1{, Артоболевский, 1917г; Лубенський, Лубни, 05, 25, Артоболевський, 1929б; Лубенський, Лубни, 08, 12, Артоболевський, 1929б; Полтава, Яреськи, 1921, Артоболевський, 1923. Рівненська: Сарнський, Сарни, р. Случ, стариця, 1968,
5, 31, 1}, Павлюк, 1990. Т е рн опільська : Чортківський, Черкавщина, Dziędzielewicz, 1890; 1902; 1919; Чортківський, Свидова, Dziędzielewicz, 1890; 1902; 1919; Борщівський, Скала-Подільська, 1{, Павлюк, 1990; Лановецький, Барсуки, Fudakowski, 1932a; 1932b; Кременецький, Гниле озеро (околиці Кременця), 1965,
6, 7, 1}, Павлюк, Кузьмович, 1976; Кременецький, Млинівці (околиці Кременця), р. Іква, 1965, 06, 4, 2}, Павлюк, Кузьмович, 1976; Кременецький, Млинівці (околиці Кременця), р. Іква, 1963, 06, 6, 3{, 2}, Павлюк, Кузьмович, 1976. Херсонська: Херсон, Херсон, синій наліт з 05.06; копул. з 21.07, 1896, 05, 24—24, Браунер, 1902. Черкаська: Городищенський, Мліїв, 1923, 05, 25, 1}, Артоболевський, 1927a; Канівський, біля колишнього с. Решидьки, канал, 1989, 06, 14, 4{, 2}, Горб, 1992; Канівський, р. Рось під Богуславом, 1921, 06, 12, 1{, 1}, Артоболевський, 1927a; Канівський, с. Келеберда, озеро, 1989, 06, 12, 5{, Горб, 1992. Чернівецька: Кіцманський, Кіцмань, St. Quentin, 1932; Хотинський, Клишківці, Браунер, 1910.

65. Sympetrum danae Sulzer, 1776

Рис. 83. В північних областях вид звичайний, але трапляється в невеликій кількості. В південному напрямку його чисельність скорочується, але в передгір'ях Карпат його чисельність знову зростає. В Причорноморській низовині (крім Одеської області) та в Криму не виявлений.

Він ни ць ка: Балтський, Грушки, 1919, 07, 16, 1{, Артоболевський, 1927б. Волин сь ка: Поділля, 1}, Fudakowski, 1932b; Володимир-Волинський, Нововолинськ, ставок, 1975, 09, 10, 1{, 1}, Павлюк, 1990; Володимир-Волинський, Нововолинськ, ставок, 1970, 09, 12, 1{, Павлюк, 1990; Любешівський, Любешів, Fudakowski, 1932a; 1932b; Любешівський, Мельники, оз. Пісочне та Мошно, Павлюк, 1974; Любешівський, окол. Любешева, Fudakowski, 1932a; Любомльський, Кам'янка, ставки рибгоспу "Ладинка" та урочище, Павлюк, 1974. Донецька: Амвросіївський, Степаново-Кринка, р. Кринка, 1988, 06, 26, Горб, неопубл. дані. Житомирська: Радомишльський, Коростишів, 1900, 08, 2, 2}, Артоболевський, 1927a; Радомишльський, Теремці, 1919, 08, 20—18, 34{, 43}, Артоболевський, 1927a; Новоград-Волинський, Новоград-Волинський, 1909—1910, 06, 30, Солодовников, 1927; Новоград-Волинський, Новоград-Волинський, 1909—1910, 07, 3—29, Солодовников, 1927. Закарпатсь ка: Виноградівський, Виноградів, Грабар, 1933; Виноградівський, Онок,

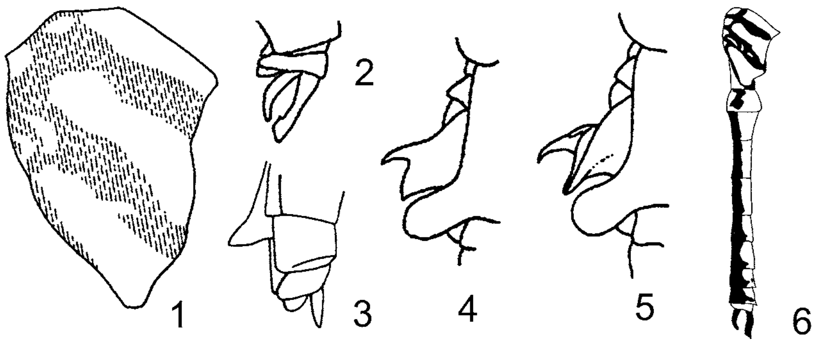

Рис. 83. *Sympetrum danae*: 1 – груди самця зліва; 2 – анальні придатки самця зліва; 3 – анальні придатки та генітальна пластинка самиці зліва; 4, 5 – вторинні копулятивні органи самця зліва; 6 – черевце самця зліва. 1, 2, 4 (Бешовски, 1994); 3, 5, 6 (Wendler, Nüβ, 1994).

Грабар, 1933; Перечинський, Перечин, Грабар, 1933; Мукачівський, Лалово, болото, 1973, 09, 27, 1{, Павлюк, 1990; Ужгород, Грабар, 1933; Ужгород, Hrabar, 1905; Ужгород, Kohaut, 1896; Ужгород, Pongrцcz, 1914. І в а н о - Ф ра н к і в с ь к а : Івано-Франківськ, болото біля озера, зараз осушене, 1966, 07, 26, 1{, Павлюк, 1990; Івано-Франківськ, болото біля озера, зараз осушене, 1966, 09, 13, 1{, 1}, Павлюк, 1990; Івано-Франківськ, болото біля озера, зараз осушене, 1966, 09, 6, 1{, Павлюк, 1990; Івано-Франківськ, болото біля озера, зараз осушене, 1965, 06, 16, 1{, 1}, Павлюк, 1990; Івано-Франківськ, ставок, 1974, 08, 11, 2{, 1}, Павлюк, 1990; Івано-Франківськ, ставок, 1971, 07, 23, 1}, Павлюк, 1990; Делятинський, Яблониця, Dziędzielewicz, 1884; 1890; 1902; 1904; 1919; Богородчанський, Солотвин, мілкі озера і болото, 1973, 08, 29, 11{, 10}, Павлюк, 1990; Богородчанський, Солотвин, мілкі озера і болото, 1970, 08, 17, 9{, 11}, Павлюк, 1990; Богородчанський, Старуня, Fudakowski, 1932a; 1932b; Калуський, Калуш, болото, вже осушене, 1967, 08, 20, 1{, Павлюк, 1990; Коломийський, Коломия, Dziędzielewicz, 1884; 1890; 1902; 1904; 1919; Коломийський, Молодятин, 1}, Павлюк, 1990; Надвornянський, Микуличин, 1}, Павлюк, 1990; Надвірнянський, Яремча, болото, 1973, 08, 23, 2{, 3}, Павлюк, 1990; Тисменецький, Пшеничники, риб. ставок, 1972, 09, 4, 3{, 4}, Павлюк, 1990; Тисменецький, Пшеничники, риб. ставок, 1970, 08, 21, 1{, Павлюк, 1990; Тисменецький, Тисмениця, ставок, 1974, 08, 11, 1{, 3}, Павлюк, 1990; Тисменецький, Тисмениця, ставок, 1974, 08,
5, 2{, 1}, Павлюк, 1990. К и ї в с ь к а : околиці Києва, Frantsevich, Mokrushov, 1984; Київ, дача Бернера, 1914, 07—09, Шарлемань, Артоболевский, 1915; Київ, Кирилівське кладовище, 1920, 06, 20, 1{, Артоболевський, 1927а; Київ, Святошин, 1919, 09, 13, 9{, 28}, Артоболевський, 1927а; Київ, Святошин, 1913, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, Сирець, 1919, 07, 20—25, 18{, 7}, Артоболевський, 1927а; Київ, Труханів острів, 1913, 08, 25—26, 1{, 1}, Артоболевський, 1927а; Яготинський, літ після заморозків, 1919, 1}, Артоболевський, 1923. Л ь в і в сь к а : Львів, Dziędzielewicz, 1884; 1890; 1902; 1904; 1919; Львів, Павлюк, 1989; Львів, Сихів, ставок, 1974, 08, 27, 2{, Павлюк, 1990; Перемишлянський, Добряничі, 1{, Павлюк, 1990; Нестерівський, Рава-Руська, Dziędzielewicz, 1884; 1890; 1902; 1904; 1919; Пустомитівський, Скнилів, болото, вже осушене, 1966, 08, 19, 1{, 1}, Павлюк, 1990; Пустомитівський, Скнилів, болото, вже осушене, 1966, 10, 5—
6, 3{, Павлюк, 1990; Сокальський, Городище, Dziędzielewicz, 1884; 1890; 1902; 1904; 1919; Сокальський, Поториця, Dziędzielewicz, 1884; 1890; 1902; 1904; 1919; Стрийський, Станків, риб. ставок, 1967, 08, 7, 1{, Павлюк, 1990; Яворівський, Івано-Франково, Dziędzielewicz, 1884; 1890; 1902; 1904; 1919; Яворівський, Борки, болото, 1976, 08, 25, 2{, Павлюк, 1990; Яворівський, Краковець, озеро, 1968, 07, 9, 1{, Павлюк, 1990; Яворівський, Краковець, озеро, 1967, 10, 13, 1{, Павлюк, 1990; Яворівський, Яворів, ставок, 1968, 08, 9, 1}, Павлюк, 1990. Полтавсь ка : всюди, 08, 17, Артоболевський, 1929б; всюди, 10, 3, Артоболевський, 1929б. Рівненська: Зарічненський, Кухотська Воля, Fudakowski, 1932a; 1932b; Сарнський, Сарни, р. Случ, стариця, 1988, 10, 16, 1}, Павлюк, 1990. Т е р н о п іл ь с ь к а : Чортківський, Чортків, Dziędzielewicz, 1884; 1890; 1902; 1904; 1919; Підволочиський, Підволочиськ, 2{, Павлюк, 1990. Ч ернівець ка: Вижницький, Мигово, St. Quentin, 1932; Сторожинецький, Жадова, St. Quentin, 1932. Ч е р н і г і в с ь к а : Конотопський, Гайворон, 1917, 08, 23, 1}, Артоболевский, 1926; Конотопський, Гайворон, 1917, 08, 6, 1}, Артоболевский, 1926; Остерський, Остер, Артоболевський, 1929а; Остерський, Остерське лісництво, 1919, 06, 28—29, Артоболевский, 1926; Остерський, Старосілля, 1919, 07, 11—12, 20—24 Артоболевский, 1926; Остерський, Старосілля, 1919, 08, 6—9, 18, Артоболевский, 1926; Остерський, Старосілля, 1919, 09, 5—7, 10—22, Артоболевский, 1926; Остерський, Старосілля, 1919, 10, 5, Артоболевский, 1926; Остерський, Ягодне, 1919, 07, 26, Артоболевский, 1926.

66. Sympetrum depressiusculum Selys, 1841

Рис. 84. Виявлений в Західноукр. Поліссі, Західному Лісостепу, Передкарпатті, Закарпатській низовині, в дельті р. Дунай та в Херсонській області.

Волинська: Володимир-Волинський, Нововолинськ, ставок, 2{, 2}, Павлюк, 1990; Любешівський, Мельники, оз. Пісочне, Павлюк, 1974; 1989; Любомльський, Кам'янка, ставки рибгоспу "Ладинка" та урочище, Павлюк, 1974; 1989; Любомльський, Піща, оз. Піщанське, Павлюк, 1974; 1989. Закарпатська: Мукачівський, Лалово, болото, 2{, 2}, Павлюк, 1990; Мукачівський, Мукачево, болото та ставок, 3{, 3}, Павлюк, 1990; Хустський, Хуст, болото, 3}, Павлюк, 1990; Хустський, Хуст, р. Тиса, стариця, 1}, Павлюк, 1990. І в а н о - Ф р а н к і в с ь к а : Івано-Франківськ, болото біля озера, зараз осушене, 26{, 21}, Павлюк, 1990; Івано-Франківськ, ставок, 1{, Павлюк, 1990; Івано-Франківськ, Угорники, калюжа в полі, 1}, Павлюк, 1990; Галицький, Медуха, риб. ставок, 6{, 1}, Павлюк, 1990; Богородчанський, Солотвин, болото та озерце, 1{, Павлюк, 1990; Долинський, Долина, озеро, 1{, 1}, Павлюк, 1990; Рогатинський, Загір'я, риб. ставок, 1}, Павлюк, 1990; Калуський, Калуш, болото, вже осушене, 3{, 3}, Павлюк, 1990; Тисменецький, Крихівці, болото, 1}, Павлюк, 1990; Тисменецький, Пшеничники, риб. ставок, 37{, 44}, Павлюк, 1990; Тисменецький, Тисмениця, ставок, 1{, 6}, Павлюк, 1990; Тисменецький, Хом'яківка, риб. ставок, 2{, 14}, Павлюк, 1990; Тлумачський, Нижнів, болото, 1{, Павлюк, 1990. Львівська: Городокський, Черляни, ставок, 1{, 2}, Павлюк, 1990; Кам'янко-Бузький, Старий Яричів, ставок, 1{, 1}, Павлюк, 1990; Львів, Павлюк, 1974; 1989; Львів, Брюховичі, Dziędzielewicz, 1902; 1904; 1919; Перемишлянський, Дусанів, риб. ставок, 1{, Павлюк, 1990; Нестерівський, Великі Грибовичі, риб. ставок, 22{, 3}, Павлюк, 1990; Пустомитівський, Борщовичі, болото, 1{, Павлюк, 1990; Пустомитівський, Скнилів, болото, вже осушене, 16{, 8}, Павлюк, 1990; Стрийський, Станків, риб. ставок, 7{, 15}, Павлюк, 1990; Яворівський, Івано-Франково, Dziędzielewicz, 1902; 1904; 1919; Яворівський, Івано-Франково, var. *nubicus* Dziedz., 1898, 08, 21—28, 7{, Павлюк, 1990; Яворівський, Івано-Франково, озеро, 5{, Павлюк, 1990; Яворівський, Яворів, ставок, 4{, 17}, Павлюк, 1990. Тернопільська: Бережанський, Підгайці, озеро, 1{, Павлюк, 1990; Бучацький, Бариш,

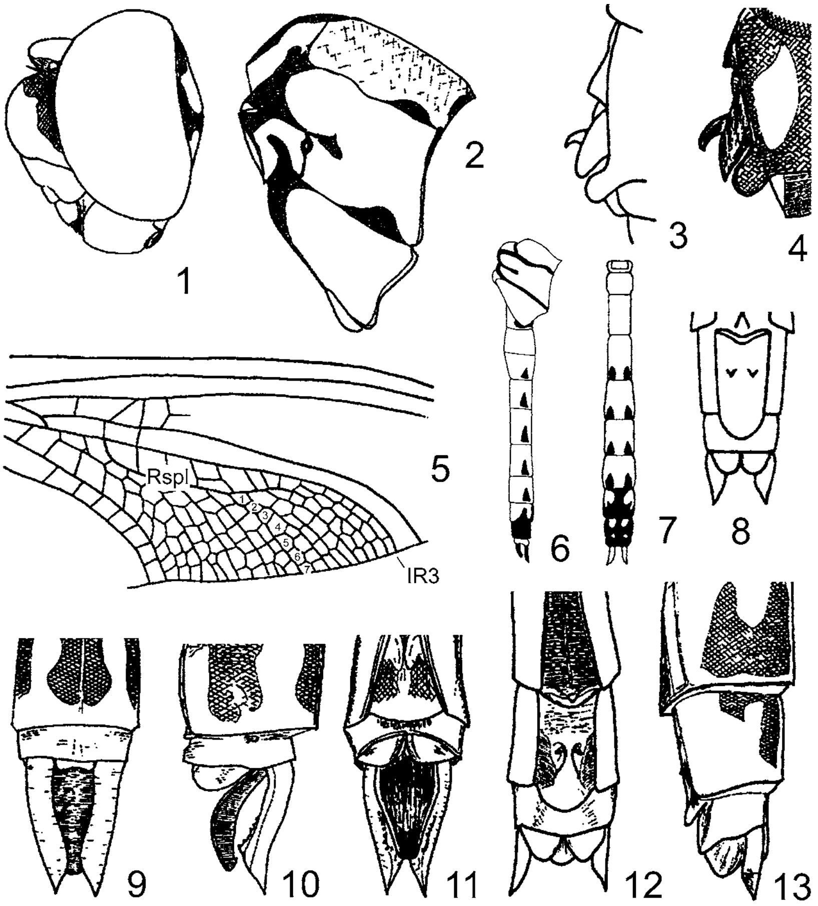

Рис. 84. *Sympetrum depressiusculum*: 1 – голова самця зліва; 2 – груди самця зліва; 3, 4 – вторинні копулятивні органи самця зліва; 5 – частина переднього крила самця; 6 – черевце самця зліва; 7 – черевце самця зверху; 8, 12 – анальні придатки та генітальна пластинка самиці знизу; 9 – анальні придатки самця зверху; 10 – анальні придатки самця зліва; 11 – анальні придатки самця знизу; 13 – анальні придатки самиці зліва. 1, 2, 4, 5, 9—13 (Бешовски, 1994); 3, 6—8 (Wendler, Nüβ, 1994).

риб. ставок, 1{, Павлюк, 1990; Бучацький, Дружба, риб. ставок, 2{, 5}, Павлюк, 1990; Шумський, Новостав, ставок, 1}, Павлюк, 1990. Херсон ська: Херсон, 1895, 06, 15—27, Браунер, 1902.

67. Sympetrum flaveolum Linnaeus, 1758

Рис. 85. Звичайний, місцями масовий вид, розповсюджений по всій Україні (немає відомостей з Криму). Часто трапляється var. *luteola* Selys, зрідка ab. *latreillei* Selys, var. *hyalinata* Rodz., ab. *innominata* Artob., ab. *neglecta* Artob. та єдиний раз у Львівській області var. *interpunctata* Dziedz.

Вінницька: Балтський, Грушки, 1915, 1{, Артоболевський, 1927б. Волинська: Поділля, 1}, Fudakowski, 1932b; Поділля, с. Виноград, 1}, Fudakowski, 1932b; Поділля, с. Підгатиці, 1}, Fudakowski, 1932b; Поділля, с. Слобода, 1}, Fudakowski, 1932b; Ситринець, Fudakowski, 1932a; Горохівський, Горохів, ставок, 1{, 1}, Павлюк, 1990; Володимир-Волинський, Володимир-Волинський, р. Луга, 4{, 14}, Павлюк, 1990; Володимир-Волинський, Нововолинськ, ставок, 3{, 13}, Павлюк, 1990; Ратнівський, Заболоття, оз. Тур та Довге, Павлюк, 1974; 1989; Ратнівський, Ратне, р. Прип'ять, Павлюк, 1974; 1989; Камінь-Каширський, Камінь-Каширський, ставок, 4{, 1}, Павлюк, 1990; Ковельський, Ковель, р. Тур'я, 1{, 3}, Павлюк, 1990; Луцьк, болото, 33{, 36}, Павлюк, 1990; Любешівський, Велика Глуша, болото, 2{, Павлюк, 1990; Любешівський, Мельники, оз. Пісочне, Павлюк, 1974; 1989; Любешівський, Мельники, оз. Мошно, 2{, Павлюк, 1990; Любомльський, Згорани, оз. Згоранське, Павлюк, 1974; 1989; Любомльський, Радехів, Павлюк, 1974; 1989; Любомльський, Куснища, озерце, 2{, 1}, Павлюк, 1990; Любомльський, Любомль, Павлюк, 1974; 1989; Любомльський, Піща, озеро Піщанське, Павлюк, 1974; 1989; Любомльський, Свитязь, оз. Свитязь, Павлюк, 1974; 1989; Любомльський, Шацьк, оз. Люцимер та Чорне, Павлюк, 1974; 1989; Турійський,

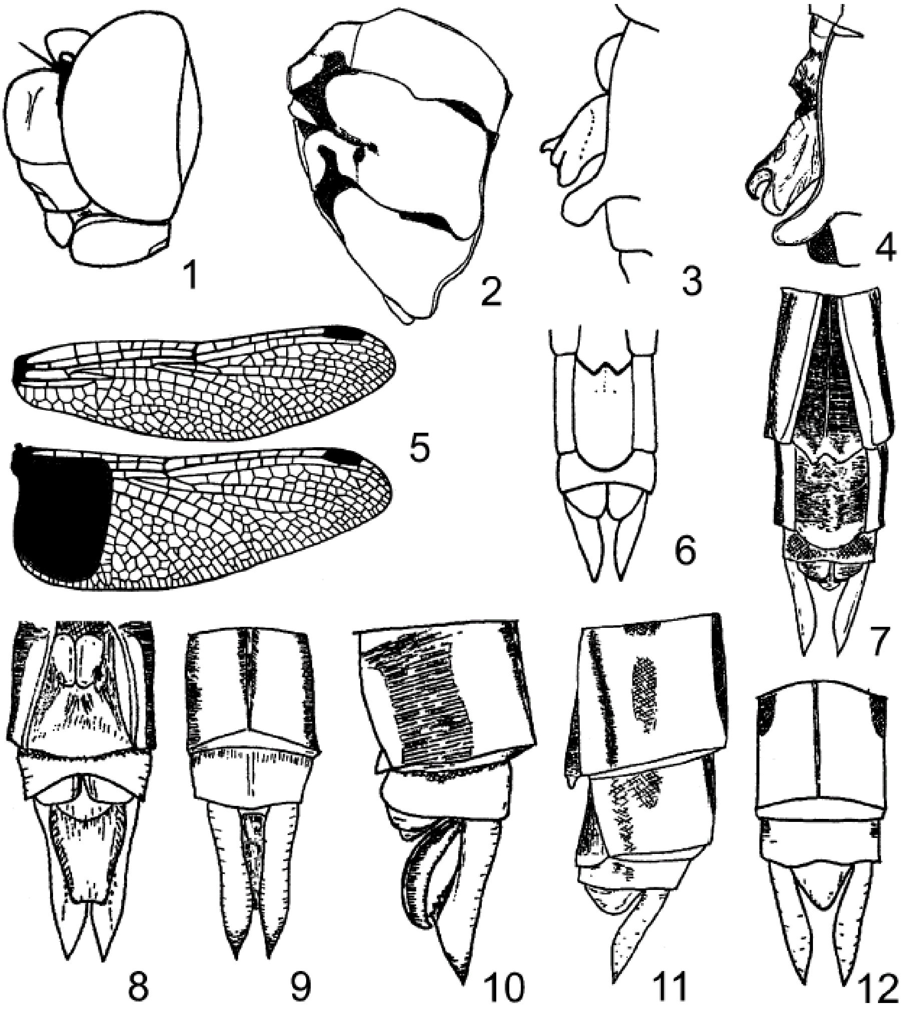

Рис. 85. *Sympetrum flaveolum*: 1 – голова самця зліва; 2 – груди самця зліва; 3, 4 – вторинні копулятивні органи самця зліва; 5 – крила самця; 6, 7 – анальні придатки та генітальна пластинка самиці знизу; 8 – анальні придатки самця знизу; 9 – анальні придатки самця зверху; 10 – анальні придатки самця зліва; 11 – анальні придатки та генітальна пластинка самиці зліва; 12 – анальні придатки самиці зверху. 1, 2, 4, 7—12 (Бешовски, 1994); 3, 5, 6 (Wendler, Nüβ, 1994).

Крать, болото, 4{, 6}, Павлюк, 1990. Дн іпр опетров ська: Павлоградський, Петропавлівка, 1913, 06, 15, Артоболевський, 1929а; Павлоградський, Петропавлівка, ab. *flaveolata* Selys, 1913, 06, 15, Артоболевський, 1929а. Донец ька: Амвросіївський, Білоярівка, р. Кринка, 1988, 06, 26, Горб, неопубл. дані; Амвросіївський, Білоярівка, р. Кринка, 1988, 06, 26, Горб, неопубл. дані. Житоми рська: Радомишльський, Belke, 1866; Радомишльський, Коростишів, f. *typica*, 07, 14, 1{, 1}, Артоболевський, 1927а; Радомишльський, Теремці, f. *typica*, 1919, 09, 18, 1}, Артоболевський, 1927а; Новоград-Волинський, Новоград-Волинський, ab. *flaveolata* Selys, 1909—1910, Солодовников, 1927; Новоград-Волинський, Новоград-Волинський, ab. *latreillei* Selys, 1909—1910, Солодовников, 1927. Закарпатська: Ужгород, Грабар, 1933; Ужгород, Hrabar, 1905; Ужгород, Hrabar, 1905; Ужгородський, Вовкове, Грабар, 1933; Ужгородський, Середнє, Грабар, 1933. Івано-Франківська: Івано-Франківськ, болото біля озера, зараз осушене, 8{, 8}, Павлюк, 1990; Івано-Франківськ, ставок, 6{, 2}, Павлюк, 1990; Івано-Франківськ, р. Надвornянська Бистриця, стариця, 1}, Павлюк, 1990; Івано-Франківськ, Угорники, калюжа в полі, 6{, 7}, Павлюк, 1990; Галицький, Немшин, р. Дністер, стариця, 1}, Павлюк, 1990; Богородчанський, Солотвин, мілкі озерця і болото, 3{, 3}, Павлюк, 1990; Богородчанський, Старуня, Fudakowski, 1932a; 1932b; 1935; Городенківський, Незвисько, Dziędzielewicz, 1883; 1890; 1902; 1919; Городенківський, Стрільче, Dziędzielewicz, 1883; 1890; 1902; 1919; Калуський, Калуш, болото, вже осушене, 3}, Павлюк, 1990; Коломийський, Виноград, Fudakowski, 1932a; 1932b; 1935; Коломийський, Лісова Слободка, Dziędzielewicz, 1883; 1890; 1902; 1919; Коломийський, Коломия, Dziędzielewicz, 1883; 1890; 1902; 1919; Коломийський, Отиня, озеро, 1{, Павлюк, 1990; Надвірнянський, Ворохта, болото, 1{, Павлюк, 1990; Надвірнянський, більш південний Ворохти на полонині Пожижевська; 1300 м н. р. м., на висоті 1700 м н. р. м. вважається залітним, Fudakowski, 1932a; 1932b; 1935; Тисменецький, Пшеничники, риб. ставок, 2{, 6}, Павлюк, 1990; Тисменецький, Тисмениця, ставок, 9{, 6}, Павлюк, 1990; Тлумачський, Нижнів, болото, 3{, 7}, Павлюк, 1990. Київська: околиці Києва, Frantsevich, Mokrushov, 1984; Бартенев, 1907; досить часто, ab. *flaveolata* Selys, Артоболевский, 1917б; досить часто, f. *typica*, Артоболевский, 1917б; Баришівський, Новотроянда, два штучні ставки та заболочені луки, 1992, 07, 30,

Горб, Горб, неопубл. дані; Баришівський, Ярешки, р. Недра, 1992, 08, 4, Горб, Горб, неопубл. дані; Васильківський, р. Рось нижче ст. Вільшаниця, f. *typica*, 1921, 06, 15, 1{, Артоболевський, 1927а; Бориспільський, ab. *flaveolata* Selys, 1917, 06, Артоболевский, 1917б; Бориспільський, ab. *innominata*, 1917, 06, Артоболевский, 1917б; Бориспільський, ab. *latreillei* Selys, 1917, 06, Артоболевский, 1917б; Згурівський, Вільне, три ставки, 1992, 08, 13, Згурівський, Згурівка, озеро, 1992, 08, 13, Горб, Горб, неопубл. дані; Згурівський, Усівка, біля р. Супій, ставок і заболочені луки, 1992, 08, 4, Горб, Горб, неопубл. дані; Київ, 1914, Шарлемань, Артоболевский, 1915; Київ, ab. *flaveolata* Selys, 1923, 08, 28, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, дача Бернера, f. *typica*, 1914, 06, 10, 1{, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, Видубецький монастир, ab. *flaveolata* Selys, 1923, 06, 30, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, Ворзель, Артоболевський, 1929а; Київ, Ворзель, ab. *flaveolata* Selys, Артоболевський, 1929а; Київ, заплавні луки, f. *typica*, 1917, 08, 26, 1{, Артоболевський, 1927а; Київ, Кирилівське кладовище, f. *typica*, 1920, 05, 27, 1{, Артоболевський, 1927а; Київ, Межигір'я, f. *typica*, 1916, 06, 8— 12, 1{, Артоболевський, 1927а; Київ, Московський район, 1988, 09, 9, Горб, неопубл. дані; Київ, Пуща, ab. *flaveolata* Selys, 1923, 06, 1, 1{, 2}, Артоболевський, 1927а; Київ, Пуща, ab. *flaveolata* Selys, 1917, 06, 8, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, Пуща, ab. *flaveolata* Selys, 1914, 06, 1, 2}, Артоболевський, 1927а; Київ, Святошин, ab. *flaveolata* Selys, 1917, 06, 16, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, Святошин, ab. *neglecta* Artob., 1919, 06, 24, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, Святошин, f. *typica*, 1923, 07, 26, 2{, Артоболевський, 1927а; Київ, Святошин, f. *typica*, 1914, 05, 31, 1{, Артоболевський, 1927а; Київ, Святошин, f. *typica*, 1914, 06, 31, 2{, 3}, Артоболевський, 1927а; Київ, Старо-Петровська лісова дача, f. *typica*, 1918, 07, 13, 1{, Артоболевський, 1927а; Київ, Труханів острів, ab. *flaveolata* Selys, 1914, 06, 10, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, Труханів острів, ab. *flaveolata* Selys, 1914, 06, 10, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, Труханів острів, ab. *neglecta* Artob., 1914, 06, 10—24, 2}, Артоболевський, 1927а; Київ, Труханів острів, f. *typica*, 1914, 06, 10, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, Труханів острів, f. *typica*, 1914, 06, 14, 1{, 1}, Артоболевський, 1927а; Яготинський, Гензерівка, ставок, 1992, 07, 26, Горб, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Панфили, 1988, 08, 31, 1}, Горб, 1990; Яготинський, Яготин, парк, 1988, 09, 3, 1}, Горб, 1990; Яготинський, Яготин, оз. Супій, болотисті ділянки, 1995, 07, 15, 1{, 1}, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, оз. Супій, ставки рибгоспу, 1995, 06, 18, 2{, 2}, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, оз. Супій, ставки рибгоспу, 1995, 06, 30, 1{, 1}, Горб, неопубл. дані. Льв івська: Городокський, Великий Любень, риб. ставок, 4{, 3}, Павлюк, 1990; Радехівський, Лопатин, болото, 2{, 6}, Павлюк, 1990; Кам'янко-Бузький, Добротвор, водосховище, 1{, Павлюк, 1990; Кам'янко-Бузький, Старий Яричів, ставок, 1977, 07, 1, 2{, Павлюк, 1990; Кам'янко-Бузький, Старий Яричів, ставок, ab. *latreillei* Selys, 1979, 09, 14, 1}, Павлюк, 1990; Львів, Павлюк, 1974; 1989; Львів, Брюховичі, болото, 2{, 6}, Павлюк, 1990; Львів, Голоско, ставок, 2{, 3}, Павлюк, 1990; Перемишлянський, Перемишляни, озеро, 1}, Павлюк, 1990; Нестерівський, Великі Грибовичі, риб. ставок, 1{, Павлюк, 1990; Нестерівський, Зашків, болото, 1{, 1}, Павлюк, 1990; Пустомитівський, Черкаси, р. Щирець, 2}, Павлюк, 1990; Пустомитівський, Борщовичі, болото, 1{, 4}, Павлюк, 1990; Пустомитівський, Поршна, болото, 2}, Павлюк, 1990; Самбірський, Малинів, струмок на торфянику, 4}, Павлюк, 1990; Яворівський, Івано-Франково, по всій Галичині: var. luteola Selys – звичайна на півн. низині; var. hyalinata Rd. – рідкісна, там же; var. interpunctata Dziedz., Dziędzielewicz, 1883; 1890; 1902; 1919; Яворівський, Борки, болото, 6{, 6}, Павлюк, 1990; Яворівський, Рясне, болото, вже осушене, 17{, 4}, Павлюк, 1990; Яворівський, Лелехівка, болото, 3}, Павлюк, 1990. О д е с ь к а : Одеса, 1901, 06, 17, Шугуров, 1903. П о л т а в с ь к а : Бартенев, 1907; всюди, ab. *flaveolata* Selys, 06, 2, Артоболевський, 1929б; всюди, ab. *innominata* Artob., 08, 24, Артоболевський, 1929б; всюди, ab. *latreillei* Selys, 08, 24, Артоболевський, 1929б; Кобеляцький, 40 верст від Кобеляк, помістя Тарахтайка, 1/4 версти від Дніпра, декілька боліт, 1915, 05, 28—31, 3}, Артоболевский, 1917г; Кобеляцький, 40 верст від Кобеляк, помістя Тарахтайка, 1/4 версти від Дніпра, декілька боліт, 1915, 06, 11—30, 2}, Артоболевский, 1917г; Полтава, Яреськи, ab. *flaveolata* Selys, 1921, 2}, Артоболевський, 1923; Полтава, Яреськи, ab. *innominata*, 1921, 2}, Артоболевський, 1923; Полтава, Яреськи, ab. *latreillei* Selys, 1921, 1}, Артоболевський, 1923; Полтава, Яреськи, ab. *neglecta* Artob., 1921, 1}, Артоболевський, 1923. Т е р н о п і л ь с ь к а : Борщівка, р. Горинь, Fudakowski, 1932a; Поділля, с. Більче-Золоте, 1}, Fudakowski, 1932b; Чортківський, Ягельниця, Łomnicki, 1877; Бережанський, Підгайці, Fudakowski, 1932a; 1932b; 1935; Бережанський, Підгайці, озеро, 1{, Павлюк, 1990; Борщівський, Більче-Золоте, Fudakowski, 1932a; 1932b; 1935; Бучацький, Бариш, риб. ставок, 2}, Павлюк, 1990; Бучацький, Дружба, риб. ставок, 1{, Павлюк, 1990; Бучацький, Озеряни, озеро, 7{, 8}, Павлюк, 1990; Бучацький, Осовці, болото, 1{, 3}, Павлюк, 1990; Гусятинський, Буцики, 1{, Павлюк, 1990; Зборівський, Зборів, болото, 1{, 1}, Павлюк, 1990; Лановецький, Борщівка, Fudakowski, 1932a; 1932b; 1935; Кременецький, Білокриниця, болото, 1}, Павлюк, 1990; Кременецький, Лишня, р. Іква, 1{, 1}, Павлюк, 1990; Кременецький, Млинівці, р. Іква, 1}, Павлюк, 1990; Кременецький, окол. Кременця, Павлюк, Кузьмович, 1976; Підволочиський, Підволочиськ, 5{, Павлюк, 1990; Шумський, Новостав, ставок, 2{, Павлюк, 1990. Х а р к і в с ь к а : Бартенев, 1907. Х е р с о н с ь к а : Пн. – Сх. області, Браунер, 1902; Херсон, у великій кількості, 1896, 06, 1, Браунер, 1902. Ч е р к а с ь к а : Городищенський, Городище, f. *typica*, 1916, 05, 26, Артоболевський, 1927а; Городищенський, Мліїв, ab. *flaveolata* Selys, 1924, 07, 24, 1}, Артоболевський, 1927а; Городищенський, Мліїв, ab. *flaveolata* Selys, 1923, 06, 18, Артоболевський, 1927а; Городищенський, Мліїв, f. *typica*, 1924, 06, 20, 1}, Артоболевський, 1927а; Городищенський, Мліїв, f. *typica*, 1923, 06, 18—22, 1{, 1}, Артоболевський, 1927а; Звенигородський, Васильків, f. *typica*, 1921, 07, 21, 1}, Артоболевський, 1927а; Канівський, Карапиші, f. *typica*, 1921, 06, 10, 1{, Артоболевський, 1927а; Канівський, Канів, держзаповідник, заболочені луки, 1988, 07, 11, Горб, 1991в; Канівський, Пекарі, озеро, 1988, 07, 8, 1}, Горб, неопубл. дані; Канівський, Пекарі, озеро, 1988, 07, 9, 2{, 3}, Горб, 1991в; Канівський, Пекарі, озеро, 1988, 07, 9, Горб, 1991в; Канівський, Пекарі, озеро, 1983, 07, 9, 1{, Горб, неопубл. дані; Канівський, с. Пекарі, озеро, 1988, 07, 09, 2{, 3}, Горб, 1991в. Чернівецька: Сторожинецький, між Жадово та Мигово, St. Quentin, 1932. Ч е р н і г і в с ь к а : Чернігів, 1919, 06, Артоболевский, 1926; Бахмацький, Батурин, біля соснового лісу, 1988, 07, 15—19, Горб, неопубл. дані; Бахмацький, Батурин, біля соснового лісу, 1988, 07,

19—30, Горб, неопубл. дані; Бахмацький, Батурин, біля соснового лісу, 1988, 08, 1—25, Горб, неопубл. дані; Конотопський, Гайворон, 1917, 08, 23, Артоболевский, 1926; Остерський, Жукин, 1919, 07, 27—28, Артоболевский, 1926; Остерський, Остер, ab. *flaveolata* Selys, Артоболевський, 1929a; Остерський, Остерське лісництво, 1917, 07, 28, Артоболевский, 1926; Остерський, Старосілля, 1919, 06, Артоболевский, 1926; Остерський, Старосілля, ab. *latreillei* Selys, 1928, 07, 18, 1}, Артоболевський, 1929a; Остерський, Ягодне, 1919, 07, 18—19, Артоболевский, 1926.

68. Sympetrum fonscolombei Selys, 1840

Рис. 86. Дуже рідкісний вид, зареєстрований в двох місцях Львівської та одному Івано-Франківської областей, а також в Київській області та в Криму.

Волинськ а: Поділля, біля Рогатина, 1}, Fudakowski, 1932b. Івано-Франківська: Галицький, Бовшів, Fudakowski, 1932a. Київська: Київ, Ворзель, 1928, 08, 4, 1{, Артоболевський, 1929a. Кримська: Алушта, Артоболевський, 1929a; Алушта, Пд. Крим, 1900, 08, 1, 1}, Бартенев, 1912a. Львівська: Дрогобицький, Пом'ярки біля Трускавця, Fudakowski, 1932a; Яворівський, Яворів, ставок, 1968, 07, 9, 1{, 3}, Павлюк, 1990. Одеська: Кілійський, Приморське, 1995, 09, 5—16, 2{, 6}, Gorb, Ermolenko, 1996; Комінтернівський, Калинівка—Широке, 1995, 09, 12, 1{, Gorb, Ermolenko, 1996.

69. Sympetrum meridionale Selys, 1841

Рис. 87. Вид зареєстровано в Західному Лісостепу, Передкарпатті, Карпатах та Закарпатській низовині (але біотопи, які він займає, та його чисельність в останні десятиліття дуже скоротились), на півдні Чернігівської області, а також в Київській, Полтавській, Одеській (дельта р. Дунай), Запорізькій, Донецькій областях та в Криму.

Дон ецьк а: Донецьк, р. Кальміус, Олигер, 1975; Донецьк, р. Кальміус, стариці, Олигер, 1975; Першотравневий, Олигер, 1975; Слов'янський, стариці Сів. Донця, біля с. Богородичне, Олигер, 1975. Зак арп атськ а: Іршавський, Сільце, Грабар, 1933; Виноградівський, Онок, Грабар, 1933; Перечинський, Перечин, Грабар, 1933; Ужгород, Грабар, 1933; Ужгород, Hrabar, 1905; Ужгород, Kohaut, 1896; Ужгородський, Середнє, Грабар, 1933; Хустський, Хуст, Грабар, 1933. Запорізька: Запоріжжя, Артоболевський, 1929a. Івано-Франківська: Івано-Франківськ, болото, вже осушене, 1965, 08, 15—16, 2{, 1}, Павлюк, 1990; Делятинський, Яблониця, в Карпатах до 1300 м н. р. м., Dziędzielewicz, 1890; 1902; Коломийський, Лісова

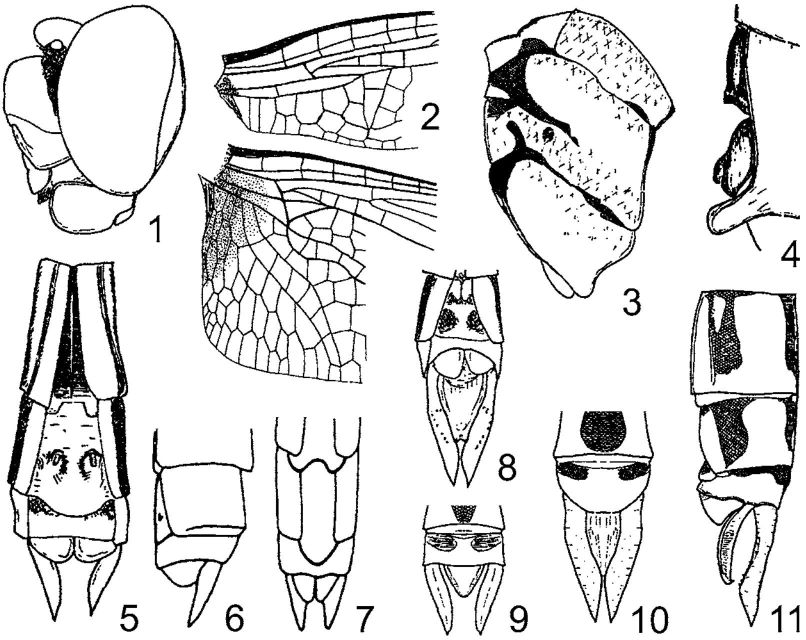

Рис. 86. *Sympetrum fonscolombei*: 1 – голова самця зліва; 2 – основа крил самиці; 3 – груди самця зліва; 4 – вторинні копулятивні органи самця зліва; 5, 7 – анальні придатки та генітальна пластинка самиці знизу; 6 – анальні придатки та генітальна пластинка самиці зліва; 8 – анальні придатки самця знизу; 9 – анальні придатки самиці зверху; 10 – анальні придатки самця зверху; 11 – анальні придатки самця зліва. 1—5, 8—11 (Бешовски, 1994); 6, 7 (Wendler, Nüβ, 1994).

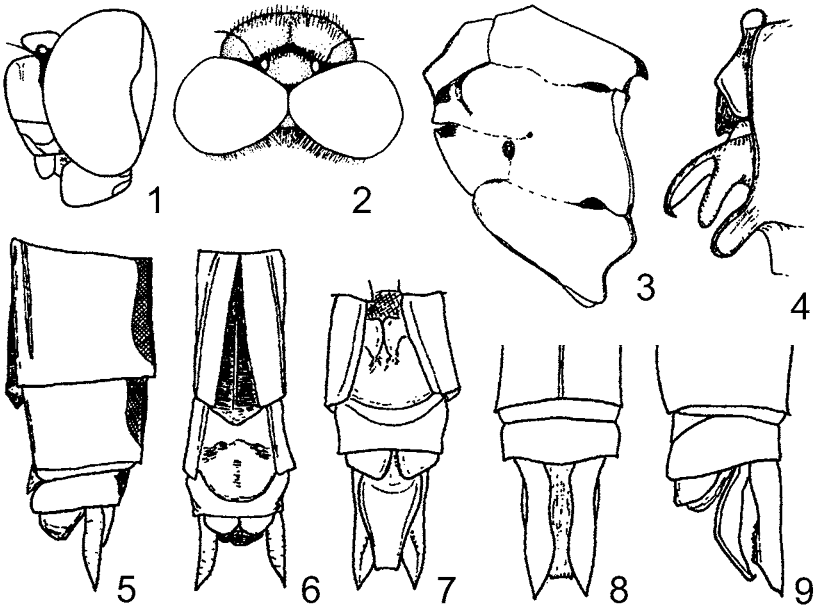

Рис. 87. *Sympetrum meridionale*: 1 – голова самця зліва; 2 – голова зверху; 3 – груди самця зліва; 4 – вторинні копулятивні органи самця зліва; 5 – анальні придатки та генітальна пластинка самиці зліва; 6 – анальні придатки та генітальна пластинка самиці знизу; 7 – анальні придатки самця знизу; 8 – анальні придатки самця зверху; 9 – анальні придатки самця зліва. 1, 3—9 (Бешовски, 1994); 2 (Wendler, Nüβ, 1994).

Слободка, Dziędzielewicz, 1890; 1902; Коломийський, Коломия, Dziędzielewicz, 1890; 1902; Коломийський, Нижнє, Dziędzielewicz, 1890; 1902; Коломийський, Молодятин, Dziędzielewicz, 1890; 1902; Косівський, Яворів, Dziędzielewicz, 1890; 1902; Надвірнянський, Верхній Майдан, Dziędzielewicz, 1890; 1902; Надвірнянський, Дора, Dziędzielewicz, 1890; 1902; Надвірнянський, Кременці, Dziędzielewicz, 1890; 1902; Надвірнянський, Микуличин, Dziędzielewicz, 1890; 1902; Надвірнянський, Яремча, 1{, Павлюк, 1990. Київська: Баришівський, Веселинівка, два ставки і заболочені луки, 1992, 08, 1, Горб, Горб, неопубл. дані; Баришівський, Поділля, три озерця і заболочені луки, 1992, 08, 1, Горб, Горб, неопубл. дані; Київ, 1920, 07, 17, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, 1917, 08, 9, 1{, Артоболевський, 1927а; Яготинський, Яготин, оз. Супій, парк, штучні озера та заболочені луки, 1992, 08, 8, Горб, Горб, неопубл. дані. Кримська: звичайний, 06, 10, Мальцев, 1953; звичайний, 09, 25, Мальцев, 1953; біля Алушти, Пд. Крим, 1900, 07, 8, 11{, 7}, Бартенев, 1912а; Алупка, Пд. Крим, 1900, 07, 5, 1}, Бартенев, 1912а; Алупка, Пд. Крим, 1899, 06, 4—21, 2{, Бартенев, 1912а; Мухалатка, Пд. Крим, 1902, 07, 11, 3{, 7}, Бартенев, 1912а; Тетерів, 1897, 08, 16—26, 3{, 1}, Бартенев, 1912а. Л ьвів ськ а : Дрогобицький, Трускавець, Fudakowski, 1932а; Радехівський, Поздимир, 1{, Павлюк, 1990; Кам'янко-Бузький, Старий Яричів, ставок, 1979, 09, 14, 1}, Павлюк, 1990; Перемишлянський, Добряничі, Dziędzielewicz, 1890; 1902; Сокальський, Поториця, 3{, Павлюк, 1990. Одеська: Кілійський, Вилково, 1995, 09, 12—20, 5{, 4}, Gorb, Ermolenko, 1996; Кілійський, Приморське, 1995, 06, 15—27, 7{, 3}, Gorb, Ermolenko, 1996; Кілійський, Приморське, 1995, 09, 2—9, 1{, 6}, Gorb, Ermolenko, 1996; Кілійський, окол. Вилково, острів Єрмаков, 1995, 09, 15—16, 2{, 3}, Gorb, Ermolenko, 1996; Полтавська: всюди, рідко, 07, 5, Артоболевський, 1929б; всюди, рідко, 08, 23, Артоболевський, 1929б; Кобеляцький, 40 верст від Кобеляк, помістя Тарахтайка, 1/4 версти від Дніпра, декілька боліт, 1915, 06, 27—30, 1{, 1}, Артоболевский, 1917г; Кобеляцький, 40 верст від Кобеляк, помістя Тарахтайка, 1/4 версти від Дніпра, декілька боліт, 1915, 07, 3, 1{, Артоболевський, 1923; Полтава, Яреськи, 1921, Артоболевський, 1923. Тернопільська: Борщівський, Бабинці, Dziędzielewicz, 1890; 1902; Борщівський, Бабинці, Łomnicki, 1877; Борщівський, Дзвенигород, Dziędzielewicz, 1890; 1902; Борщівський, Дзвенигород, Łomnicki, 1877; Заліщицький, Городок, Dziędzielewicz, 1890; 1902; Заліщицький, Городок, Łomnicki, 1877; Заліщицький, Заліщики, Dziędzielewicz, 1890; 1902; Заліщицький, Устечко, Dziędzielewicz, 1890; 1902. Черкаська : Канівський, околиці Канівського заповідника, заплавні луки на лівому березі Дніпра, 1988, 07, 6—8, 2{, 1}, Горб, 1992; Канівський, с. Пекарі, озеро, 1988, 07, 7, 2{, Горб, 1992. Чернівецька: Вижницький, Мигово, St. Quentin, 1932; Сторожинецький, Жадова, St. Quentin, 1932. Чер нігівсь ка: Остерський, Остер, 1928, 07, 13—28, 1{, 3}, Артоболевський, 1929а.

70. Sympetrum pedemontanum Allioni, 1766

Рис. 88. Рідкісний вид, трапляється в Західному Лісостепу, Передкарпатті та на невеликих висотах Карпат, в Закарпатській низовині, в Київській, Чернігівській та Полтавській областях.

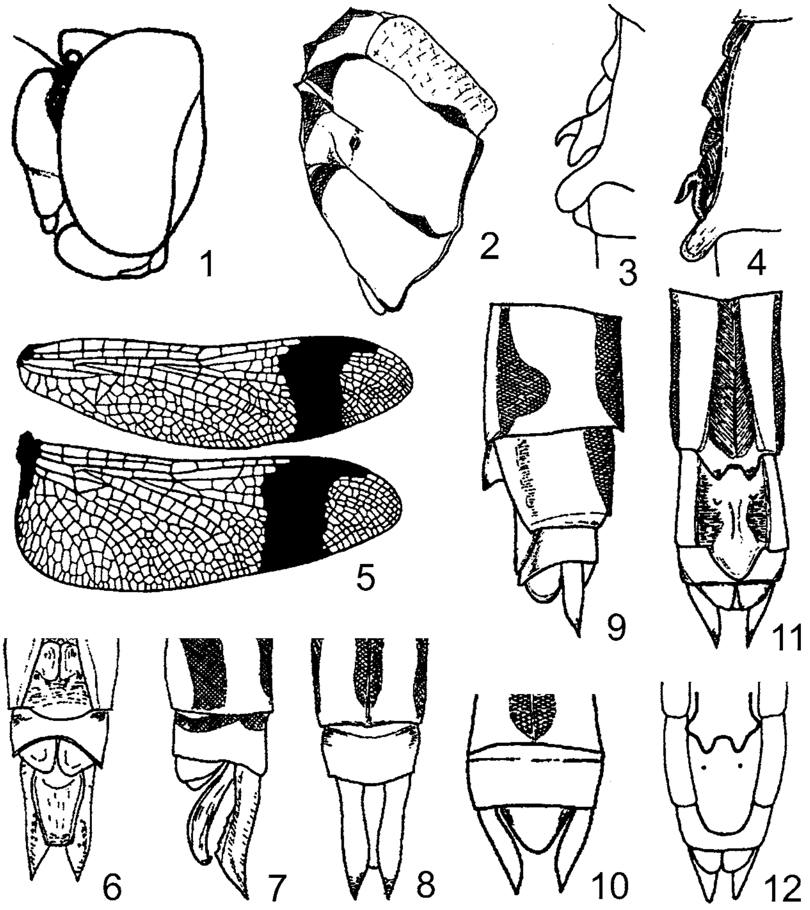

Рис. 88. *Sympetrum pedemontanum*: 1 – голова самця зліва; 2 – груди самця зліва; 3, 4 – вторинні копулятивні органи самця зліва; 5 – крила; 6 – анальні придатки самця знизу; 7 – анальні придатки самця зліва; 8 – анальні придатки самця зверху; 9 – анальні придатки та генітальна пластинка самиці зліва; 10 – анальні придатки самиці зверху; 11, 12 – анальні придатки та генітальна пластинка самиці знизу. 1, 2, 4, 6—12 (Бешовски, 1994); 3, 5 (Wendler, Nüβ, 1994).

Він ни цька: Бартенев, 1912a; Belke, 1859. Волин ськ а : Горохівський, Журавники, болото, 1975, 09, 11, 1}, Павлюк, 1990; Горохівський, Журавники, болото, 1971, 08, 17, 8{, 1}, Павлюк, 1990; Ківерцький, Ківерці, Fudakowski, 1932a; Ківерцький, Ківерці, Fudakowski, 1932a; 1932b. Закарпатська: Виноградівський, Виноградів, Hrabar, 1905; Грабар, 1933; Виноградівський, Онок, Hrabar, 1905; Грабар, 1933; Ужгородський, Минай, Hrabar, 1905; Грабар, 1933. Ів ано- Фр анківська: Івано-Франківськ, Dziędzielewicz, 1877; 1890; 1902; 1919; Івано-Франківськ, болото біля озера, зараз осушене, 1965, 08, 16, 1{, 1}, Павлюк, 1990; Івано-Франківськ, р. Надворнянська Бистриця, стариця, 1966, 07, 21, 2{, Павлюк, 1990; Галицький, Медуха, риб. ставок, 1969, 08, 7, 1{, Павлюк, 1990; Богородчанський, Солотвин, дрібні озерця та болото, 1973, 08, 29, 20{, 15}, Павлюк, 1990; Калуський, Калуш, болото, вже осушене, 1967, 08, 20, 1{, Павлюк, 1990; Коломийський, Коломия, Dziędzielewicz, 1877; 1890; 1902; 1919; Коломийський, Нижнє, Dziędzielewicz, 1877; 1890; 1902; 1919; Коломийський, Отиня, озеро, 1969, 07, 25, 1}, Павлюк, 1990; Надворнянський, Микуличин, 6{, Павлюк, 1990; Надворнянський, Яремча, болото, 1973, 07, 28, 1{, Павлюк, 1990; Тисменецький, Пшеничники, риб. ставок, 1972, 09, 4, 1{, 1}, Павлюк, 1990; Тисменецький, Пшеничники, риб. ставок, 1971, 07, 28, 1{, 1}, Павлюк, 1990; Тисменецький, Тисмениця, ставок, 1974, 08, 11, 8{, 6}, Павлюк, 1990; Тисменецький, Тисмениця, ставок, 1974, 08, 5—7, 18{, 9}, Павлюк, 1990. Київська: околиці Києва, Frantsevich, Mokrushov, 1984; Баришівський, Пилипча, р. Недра, 1992, 08, 4, Горб, Горб, неопубл. дані; Васильківський, Мотовилівка, 1917, 07, 29, 1{, Артоболевський, 1927a; Київ, 1917, 05, 29, 1}, Артоболевський, 1927a; Київ, Боярка, 1913, 09, 1{, Артоболевський, 1927a; Київ, Боярка, 1913, 09, Шарлемань, Артоболевский, 1915; Київ, Капитанівка, 1918, 08, 12—16, 1{, 1}, Артоболевський, 1927a; Київ, Музичі, струмок, 1983, 07, 19, 1{, Горб, неопубл. дані; Київ, Пуща, 1923, 07, 19, 1{, Артоболевський, 1927a; Київ, Пуща, 1919, 09, 23, 2}, Артоболевський, 1927a; Київ, Святошин, 1919, 09, 4—13, 6}, Артоболевський, 1927a; Київ, Святошин, 1913, 1{, Артоболевський, 1927a; Київ, Святошин, 1913, 08, 13, 1{, 1}, Артоболевський, 1927a; Київ, Святошин, 1913, 08, 13, Шарлемань, Артоболевский, 1915; Київ, Янковичі, 1918, 07, 12,

1}, Артоболевський, 1927а. Л ь в і в с ь к а : Дрогобицький, Доброгостів, Fudakowski, 1932a; 1932b; Львів, Dziędzielewicz, 1877; 1890; 1902; 1919; Львів, Павлюк, 1989; Львів, Брюховичі, 1{, Павлюк, 1990; Львів, Голоско, ставок, 1965, 09, 18—23, 2{, Павлюк, 1990; Львів, Сихів, ставок, 1974, 08, 23—27, 2{, Павлюк, 1990; Перемишлянський, Добряничі, Dziędzielewicz, 1877; 1890; 1902; 1919; Нестерівський, Великі Грибовичі, риб. ставок, 1975, 10, 2, 1{, Павлюк, 1990; Нестерівський, Рава-Руська, Dziędzielewicz, 1877; 1890; 1902; 1919; Пустомитівський, Давидів, ставок, 1971, 08, 15, 1}, Павлюк, 1990; Яворівський, Івано-Франково, Dziędzielewicz, 1877; 1890; 1902; 1919; Яворівський, Немирів, Dziędzielewicz, 1877; 1890; 1902; 1919. П о лт а в сь к а : Лубенський, Лубни, 1921, 08, 11, 1{, 11}, Артоболевський, 1929б; Полтава, Пушкарівка, 1921, 07, 23, 1{, 2}, Артоболевський, 1929б; Полтава, Яреськи, 1921, Артоболевський, 1923. Т е р н о п і л ь с ь к а : Чортківський, Чортків, Dziędzielewicz, 1877; 1890; 1902; 1919; Бучацький, Нові Петликівці, ставок, 1968, 09, 12, 1{, 1}, Павлюк, 1990; Заліщицький, Устечко, Dziędzielewicz, 1877; 1890; 1902; 1919. Ч е р к а с ь к а : Звенигородський, Васильків, 1918, 07, 11, 1{, 1}, Артоболевський, 1927а. Чернівецька: Вижницький, Мигово, St. Quentin, 1932. Ч е р н і г і в ь к а : Остерський, Ягодне, 1919, 07, 26, 2{, 2}, Артоболевский, 1926.

71. Sympetrum sanguineum Müller, 1764

Рис. 89. Звичайний вид, місцями численний, розповсюджений майже по всій Україні (немає даних з Криму та гірської частини Карпат).

Вінницьк а: Балтський, Грушки, 1916, 08, 16, 1{, Артоболевський, 1927б. В олинська: Борщівка, р. Горинь, Fudakowski, 1932a; Надрічне, оз. Добре, 2{, 3}, Павлюк, 1990; Поділля, 1}, Fudakowski, 1932b; Горохівський, Журавники, болото, 21{, 10}, Павлюк, 1990; Володимир-Волинський, Володимир-Волинський, р. Луга, 3{, 3}, Павлюк, 1990; Володимир-Волинський, Нововолинськ, ставок, 19{, 9}, Павлюк, 1990; Ратнівський, Ратне, р. Прип'ять, Павлюк, 1974; 1989; Ковельський, Ковель, р. Тур'я, 10{, 6}, Павлюк, 1990; Любешівський, Велика Глуша, болото, 12{, 1}, Павлюк, 1990; Любешівський, Мельники, оз. Пісочне та Мошно, Павлюк, 1974; 1989; Любешівський, Погулянка, болото, 4{, 2}, Павлюк, 1990; Любомльський, Згорани, оз. Згоранське, Павлюк, 1974; 1989; Любомльський, Кам'янка, рибгосп, Павлюк, 1974; 1989; Любомльський, Куснища, Павлюк, 1974; 1989; Любомльський, Любомль, Павлюк, 1974; 1989; Любомльський, Піща, оз. Піщанське, Павлюк, 1974; 1989; Любомльський, Свитязь, оз. Свитязь, Павлюк, 1974; 1989; Любомльський, Шацьк, оз. Люцимер та Чорне, Павлюк, 1974; 1989. Дніпропетровсь ка: Павлоградський, Дмитрівка, ab. *obsoletum* Bart., 1913, 06, 11, Артоболевський, 1929а. Д о н е ц ь к а : Слов'янський, стариці Сів. Донця, біля с. Богородичне, Олигер, 1975. Жит омирська: Житомир, ab. *obsoletum* Bart., 1897, 06, 10, 1}, Артоболевський, 1929а; Радомишльський, Коростишів, f. *typica*, 1900, 07, 14, 6{, 1}, Артоболевський, 1927а; Радомишльський, Теремці, f. *typica*, 1919, 09, 18, 3}, Артоболевський, 1927а; Новоград-Волинський, Новоград-Волинський, 1909—1910, 07, 10—29, Солодовников, 1927; Новоград-Волинський, Новоград-Волинський, 1909—1910, 08, 7, Солодовников, 1927; Новоград-Волинський, Новоград-Волинський, f. *rossicum* Bart., 1909—1910, 07, 7—29, Солодовников, 1927. З а к а р п а т с ь к а : Виноградівський, Великі Ком'яти, Грабар, 1933; Виноградівський, Виноградів, Грабар, 1933; Рахівський, Великий Бичків, Грабар, 1933; Мукачівський, Пістрялове, озеро, 1{, Павлюк, 1990; Ужгород, Грабар, 1933; Ужгород, Hrabar, 1905; Ужгород, Kohaut, 1896; Ужгородський, Невицьке, болото, 1{, Павлюк, 1990; Ужгородський, Мала Добронь, болото, 3{, Павлюк, 1990; Ужгородський, Струмківка, Грабар, 1933; Ужгородський, Циганівці, болото, 2{, 1}, Павлюк, 1990; Хустський, Хуст, Грабар, 1933; Хустський, Хуст, болото, 2{, Павлюк, 1990; Хустський, Хуст, р. Тиса, стариця, 2{, 1}, Павлюк, 1990. З а п о р і з ь к а : Запоріжжя, Артоболевський, 1929а. І в а н о - Ф р а н к і в с ь к а : Івано-Франківськ, болото біля озера, зараз осушене, 15{, 11}, Павлюк, 1990; Івано-Франківськ, ставок, 17{, 4}, Павлюк, 1990; Івано-Франківськ, р. Надворнянська Бистриця, стариця, 13{, 8}, Павлюк, 1990; Івано-Франківськ, Угорники, калюжа в полі, 1{, 1}, Павлюк, 1990; Галицький, Медуха, риб. ставок, 1{, 2}, Павлюк, 1990; Галицький, Немшин, р. Дністер, стариця, 1{, 1}, Павлюк, 1990; Богородчанський, Солотвин, озерця та болото, 8{, 7}, Павлюк, 1990; Богородчанський, Старуня, Fudakowski, 1932a; 1932b; Долинський, Долина, озеро, 2{, Павлюк, 1990; Рогатинський, Загір'я, риб. ставок, 1{, Павлюк, 1990; Калуський, Калуш, болото, вже осушене, 2{, Павлюк, 1990; Коломийський, Коломия, Dziędzielewicz, 1884; 1890; 1902; 1919; Тисменецький, Крихівці, болото, 2{, 1}, Павлюк, 1990; Тисменецький, Пшеничники, риб. ставок, 3{, 2}, Павлюк, 1990; Тисменецький, Тисмениця, ставок, 26{, 7}, Павлюк, 1990; Тлумачський, Нижнів, болото, 7{, 2}, Павлюк, 1990. Київська: околиці Києва, Frantsevich, Mokrushov, 1984; Баришівський, Березань, р. Недра, заболочені луки, 1992, 07, 30, Горб, Горб, неопубл. дані; Баришівський, Баришівка, 3 км S, р. Ільта, 1992, 08, 1, Горб, Горб, неопубл. дані; Баришівський, Баришівка, р. Трубіж, 1992, 07, 28, Горб, Горб, неопубл. дані; Баришівський, Веселинівка, два ставки і заболочені луки, 1992, 08, 1, Горб, Горб, неопубл. дані; Баришівський, Гостролуччя, ставок, 1992, 08, 8, Горб, Горб, неопубл. дані; Баришівський, Леляки, ставок, 1992, 08, 5, Горб, Горб, неопубл. дані; Баришівський, Лукаші, штучний ставок, 1992, 08, 8, Горб, Горб, неопубл. дані; Баришівський, Перемога, два маленькі ставки, 1992, 08, 8, Горб, Горб, неопубл. дані; Баришівський, Масківці, ставок у полі, 1992, 07, 23, Горб, Горб, неопубл. дані; Баришівський, Пилипча, р. Недра, 1992, 08, 4, Горб, Горб, неопубл. дані; Баришівський, Поділля, три озерця і заболочені луки, 1992, 08, 1, Горб, Горб, неопубл. дані; Баришівський, Новотроянда, два штучні ставки та заболочені луки, 1992, 07, 30, Горб, Горб, неопубл. дані; Баришівський, Семенівка, 2 км Пн., два озера, 1992, 08, 5, Горб, Горб, неопубл. дані; Баришівський, Хмельовик, ставок, 1992, 08, 5, Горб, Горб, неопубл. дані; Баришівський, Устинова Гребля, два струмки зі слабо проточною водою, 1992, 08, 23, Горб, Горб, неопубл. дані; Баришівський, Ярешки, р. Недра, 1992, 08, 4, Горб, Горб, неопубл. дані; Бориспільський, у великій кількості, ab. *obsoletum* Bart., 1917, 06, Артоболевский, 1917б; Згу-

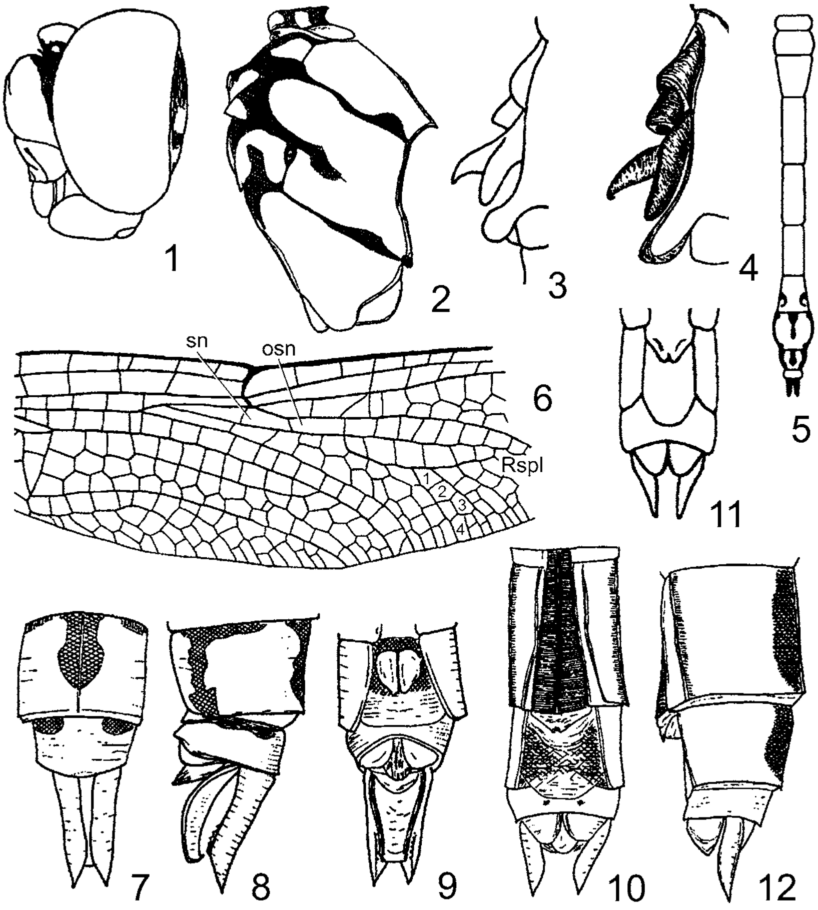

Рис. 89. *Sympetrum sanguineum*: 1 – голова самця зліва; 2 – груди самця зліва; 3, 4 – вторинні копулятивні органи самця зліва; 5 – черевце самця зверху; 6 – частина переднього крила самиці; 7 – анальні придатки самця зверху; 8 – анальні придатки самця зліва; 9 – анальні придатки самця знизу; 10, 11 – анальні придатки та генітальна пластинка самиці знизу; 12 – анальні придатки самиці зліва. 1, 2, 4, 6—10, 12 (Бешовски, 1994); 3, 5, 11 (Wendler, Nüβ, 1994).

рівський, Аркадіївка, ставок, 1992, 08, 9, Горб, Горб, неопубл. дані; Згурівський, Вільне, три ставки, 1992, 08, 13, Горб, Горб, неопубл. дані; Згурівський, Згурівка, озеро, 1992, 08, 13, Горб, Горб, неопубл. дані; Згурівський, Мала Березанка, два ставки, 1992, 08, 13, Горб, Горб, неопубл. дані; Згурівський, Мала Супоївка, р. Супій, заболочені луки, 1992, 08, 13, Горб, Горб, неопубл. дані; Згурівський, Стара Оржиця, ставок, 1992, 08, 9, Горб, Горб, неопубл. дані; Згурівський, Усівка, біля р. Супій, ставок і заболочені луки, 1992, 08, 4, Горб, Горб, неопубл. дані; Згурівський, Турівка, р. Перевод, 1992, 08, 9, Горб, Горб, неопубл. дані; Київ, f. *typica*, 1917, 07, 29, 1{, 2}, Артоболевський, 1927a; Київ, дача Бернера, 1914, 06, 10, Шарлемань, Артоболевский, 1915; Київ, дача Бернера, f. *typica*, 1914, 06, 10, 2}, Артоболевський, 1927a; Київ, дача Бернера, f. *typica*, 1914, 06, 19, 1{, 1}, Артоболевський, 1927a; Київ, Ворзель, ab. *obsoletum* Bart., Артоболевський, 1929a; Київ, Голосіївські озера, озеро, Горб, 1991a; Київ, Межигір'я, 1914, 05, 22, 1{, Шарлемань, Артоболевский, 1915; Київ, Межигір'я, f. *typica*, 1923, 06, 20, 1{, Артоболевський, 1927a; Київ, Межигір'я, f. *typica*, 1916, 06, 20, 1}, Артоболевський, 1927a; Київ, Межигір'я, f. *typica*, 1914, 05, 20, 3{, 6}, Артоболевський, 1927a; Київ, Московський район, 1988, 09, 9, Горб, неопубл. дані; Київ, Мостище, f. *typica*, 1918, 07, 21, 1}, Артоболевський, 1927a; Київ, Пуща, 1914, 06, 25, Шарлемань, Артоболевский, 1915; Київ, Пуща, ab. *obsoletum* Bart., 1924, 07, 3, 1}, Артоболевський, 1927a; Київ, Пуща, f. *typica*, 1924, 07, 1, 4}, Артоболевський, 1927a; Київ, Пуща, f. *typica*, 1922, 07, 26, 1{, 2}, Артоболевський, 1927a; Київ, Святошин, f. *typica*, 1914, 06, 14, 1{, Артоболевський, 1927a; Київ, Святошин, f. *typica*, 1914, 06, 16, 1}, Артоболевський, 1927a; Київ, Сирець, f. *typica*, 1919, 07, 19, 2{, 3}, Артоболевський, 1927a; Київ, Теремки, 1988, 07, 6, Горб, неопубл. дані; Київ, Труханів острів, 1914, 06, 26, 1{, Шарлемань, Артоболевский, 1915; Київ, Труханів острів, 1913, 08, 14, 1{, Шарлемань, Артоболевский, 1915; Київ, Труханів острів, f. *typica*, 1913, 08, 14, 1{, Артоболевський, 1927a; Переяслав-Хмельницький, Дем'янці, ставок, 1992, 08, 19, Горб, Горб, неопубл. дані; Переяслав-Хмельницький, Виповзки, ставок, 1992, 08, 2, Горб, Горб, неопубл. дані; Переяслав-Хмельницький, Дівички, ставок, 1992, 08, 15, Горб, Горб, неопубл. дані; Переяслав-Хмельницький, Лецьки, струмок, 1992, 08, 17, Горб, Горб, неопубл. дані; Переяслав-Хмельницький, Переяслав-Хмельницький, штучні ставки,

1992, 08, 15, Горб, Горб, неопубл. дані; Переяслав-Хмельницький, Пристроми, р. Трубіж, маленькі ставки біля річки, 1992, 08, 19, Горб, Горб, неопубл. дані; Переяслав-Хмельницький, Строкова, ставок, 1992, 08, 15, Горб, Горб, неопубл. дані; Переяслав-Хмельницький, Студеники, озеро в сосновому лісі, 1992, 08, 5—28, Горб, Горб, неопубл. дані; Переяслав-Хмельницький, Ташань, р. Супій, 1992, 08, 2, Горб, Горб, неопубл. дані; Переяслав-Хмельницький, Циблі, Канівське водосховище, заболочені луки, 1992, 08, 21, Горб, Горб, неопубл. дані; Переяслав-Хмельницький, Улянівка, струмок, 1992, 08, 17, Горб, Горб, неопубл. дані; Переяслав-Хмельницький, Хоцьки, Канівське водосховище, заболочені луки, 1992, 08, 17, Горб, Горб, неопубл. дані; Яготинський, 1919, Артоболевський, 1923; Яготинський, Гензерівка, ставок, 1992, 07, 26, Горб, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Жоравка, ставок, 1992, 07, 25, Горб, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Божки, ставок, 1992, 07, 26, Горб, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Годунівка, ставок, 1992, 07, 25, Горб, Горб, неопубл. дані; Яготинський, всюди, 1995, 07, 15, 90{, 90}, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Лемешівка, р. Оржиця, 1992, 07, 26, Горб, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Капустинці, біля р. Супій, 1992, 08, 2, Горб, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Панфили, 1988, 08, 29, 1{, Горб, 1990; Яготинський, Панфили, 1988, 08, 31, 1{, Горб, 1990; Яготинський, Сотниківка, ставок, 1992, 08, 9, Горб, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Фарбоване, біля р. Супій, ставки, 1992, 08, 2, Горб, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, парк, 1988, 06, 28, 2{, 1}, Горб, 1990; Яготинський, Яготин, парк, 1988, 06, 29, 1}, Горб, 1990; Яготинський, Яготин, парк, 1988, 09, 3, 1{, Горб, 1990; Яготинський, Яготин, парк, 1983, 07, 14, 1}, Горб, 1990; Яготинський, Яготин, парк, 1983, 07, 17, 1}, Горб, 1990; Gorb, 1994a. Яготинський, Яготин, ставки рибгоспу, 1988, 10, 7, 2{, Горб, 1990; Яготинський, Яготин, 1988, 07, 2, 1}, Горб, 1990; Яготинський, Яготин, 1988, 07, 2, 1}, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, р. Супій, 1995, 06, 18, 20{, 5}, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, оз. Супій, 1993, 07, 6, 1}, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, оз. Супій, парк, штучні озера та заболочені луки, 1992, 08, 8, Горб, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, оз. Супій, ставки рибгоспу, 1995, 06, 18, 40{, 10}, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, оз. Супій, ставки рибгоспу, 1995, 06, 30, 2{, 1}, Горб, неопубл. дані. Л ь в і в с ь к а : Бродівський, Станіславчик, р. Стир, стариця, 3{, 2}, Павлюк, 1990; Жидачівський, Ходорів, озеро, 3{, 1}, Павлюк, 1990; Городокський, Черляни, ставок, 2{, 1}, Павлюк, 1990; Городокський, Великий Любень, риб. ставок, 4{, 5}, Павлюк, 1990; Городокський, Городок, озеро, 2{, Павлюк, 1990; Городокський, Комарне, риб. ставок, 2}, Павлюк, 1990; Радехівський, Лопатин, болото, 1}, Павлюк, 1990; Кам'янко-Бузький, Добротвор, водосховище, 3{, 7}, Павлюк, 1990; Кам'янко-Бузький, Старий Яричів, ставок, 1}, Павлюк, 1990; Львів, Павлюк, 1974; 1989; Львів, Голоско, Павлюк, 1974; 1989; Львів, Сихів, Павлюк, 1974; 1989; Перемишлянський, Перемишляни, озеро, 2{, 5}, Павлюк, 1990; Нестерівський, Великі Грибовичі, Павлюк, 1974; 1989; Миколаївський, Рудники, риб. ставок, 5{, 2}, Павлюк, 1990; Миколаївський, Тростянець, р. Зубра, стариця, 9{, Павлюк, 1990; Пустомитівський, Давидів, ставок, 1{, 2}, Павлюк, 1990; Пустомитівський, Борщовичі, болото, 1}, Павлюк, 1990; Пустомитівський, Поршна, болото, 4{, 13}, Павлюк, 1990; Пустомитівський, Скнилів, Павлюк, 1974; 1989; Самбірський, Рудки, р. Вишенка, 1{, Павлюк, 1990; Сокальський, Червоноград, ставок, 3{, 2}, Павлюк, 1990; Сокальський, Великі Мости, р. Рата, 1{, 2}, Павлюк, 1990; Сокальський, Поториця, 2{, Павлюк, 1990; Яворівський, Івано-Франково, озеро, 3{, 1}, Павлюк, 1990; Яворівський, Борки, Павлюк, 1974; 1989; Яворівський, Рясне, Павлюк, 1974; 1989; Яворівський, Лелехівка, болото, 1{, Павлюк, 1990; Яворівський, Страдч, р. Верещиця, стариця, 1{, 1}, Павлюк, 1990. Одеська: Кілійський, Вилково, 1995, 6, 28, 2}, Gorb, Ermolenko, 1996; Кілійський, Приморське, 1995, 06, 24, 1{, Gorb, Ermolenko, 1996; Кілійський, окол. Вилково, острів Єрмаков, 1995, 07, 1, 1}, Gorb, Ermolenko, 1996; Одеса, 1903, 08, 21, Шугуров, 1903; Одеса, степовий ставок, 1893, 07, 28, Браунер, 1902. П о л т а в с ь к а : всюди, ab. *obsoletum* Bart., 06, 8, Артоболевський, 1929б; всюди, ab. *obsoletum* Bart., 08, 20, Артоболевський, 1929б; Кобеляцький, 40 верст від Кобеляк, помістя Тарахтайка, 1/4 версти від Дніпра, декілька боліт, 1915, 05, 25, 1{, Артоболевский, 1917г; Кобеляцький, 40 верст від Кобеляк, помістя Тарахтайка, 1/4 версти від Дніпра, декілька боліт, 1915, 06, 12—30, 34{, 22}, Артоболевський, 1923; Кобеляцький, 40 верст від Кобеляк, помістя Тарахтайка, 1/4 версти від Дніпра, декілька боліт, 1915, 07, 7, 1{, Артоболевский, 1917г; Кобеляцький, 40 верст від Кобеляк, помістя Тарахтайка, 1/4 версти від Дніпра, декілька боліт, ab. *obsoletum* Bart., 1915, 06, 6—30, 4}, Артоболевский, 1917г; Пирятинський, Смотрики, р. Оржиця, 1993, 07, 4, Горб, неопубл. дані; Полтава, Яреськи, ab. *obsoletum* Bart., 1921, 1{, Артоболевський, 1923. Р і в н е н с ь к а : Зарічненський, Іванчиці, Fudakowski, 1932a; 1932b; Острозький, Острог, р. Вілія, стариця, 1}, Павлюк, 1990; Сарнський, Сарни, р. Случ, стариця, 4{, 1}, Павлюк, 1990. Т е р н о п і л ь с ь к а : Поділля, с. Більче-Золоте, 1}, Fudakowski, 1932b; Бережанський, Підгайці, озеро, 7{, 1}, Павлюк, 1990; Борщівський, Більче-Золоте, Fudakowski, 1932a; 1932b; Борщівський, Коралівка, Łomnicki, 1877; Бучацький, Бариш, риб. ставок, 2{, Павлюк, 1990; Бучацький, Озеряни, озеро, 2{, 4}, Павлюк, 1990; Бучацький, Осовці, болото, 2{, Павлюк, 1990; Гусятинський, Буцики, 2{, Павлюк, 1990; Зборівський, Зборів, болото, 1{, Павлюк, 1990; Лановецький, Барсуки, Fudakowski, 1932a; Кременецький, Кременець, Павлюк, Кузьмович, 1976; Підволочиський, Підволочиськ, 1{, Павлюк, 1990; Шумський, Новостав, ставок, 24{, 1}, Павлюк, 1990; Херсонська: Пн. – Сх. області, Браунер, 1902; Пн.-Сх. області, Браунер, 1902; Херсон, 1896, 06, 5, Браунер, 1902. Ч е р к а с ь к а : Городищенський, Городище, f. *typica*, 1912, 07, 1{, Артоболевський, 1927а; Городищенський, Мліїв, f. *typica*, 1923, 06, 18, 3{, 1}, Артоболевський, 1927а; Канівський, Канів, держзаповідник, заболочені луки, 1988, 07, 11, Горб, 1991в; Канівський, Канів, держзаповідник, заболочені луки, 1988, 07, 6, 1}, Горб, 1991в; Канівський, Канів, держзаповідник, Скіфське городище, 1988, 07, 7, Горб, 1991в; Канівський, Канів, держзаповідник, Скіфське городище, луки, 1988,
7, 7, 1{, Горб, 1991в; Канівський, Канівський заповідник, Скіфське городище, 1988, 07, 07, 1{, Горб, 1991в; Канівський, Пекарі, озеро, 1988, 07, 8—9, 4{, Горб, 1991в; Канівський, Пекарі, озеро, 1988, 07, 9, Горб, 1991в; Канівський, Пекарі, озеро, 1988, 07, 9, 2{, Горб, неопубл. дані; Канівський, околиці Канівського заповідника, лівий берег Дніпра, заплавні луки, 1988, 07, 06, 1{, Горб, 1991в; Канівський, с. Пекарі, озеро, 1988, 07, 08—09, 4{, Горб, 1991в. Ч е р н і в е ц ь к а : Всюди, St. Quentin, 1932. Ч е р н і г і в с ь к а : Бахма-

цький, Батурин, біля соснового лісу, 1988, 07, 15—19, Горб, неопубл. дані; Бахмацький, Батурин, біля соснового лісу, 1988, 07, 19—30, Горб, неопубл. дані; Бахмацький, Батурин, біля соснового лісу, 1988, 08, 1—25, Горб, неопубл. дані; Остерський, Остер, Артоболевський, 1929а; Остерський, Остерське лісництво, 1919, 07, 28, 1}, Артоболевский, 1926; Остерський, Старосілля, 1919, 06, 22, Артоболевский, 1926; Остерський, Старосілля, 1919, 09, 16, Артоболевский, 1926; Остерський, Ягодне, 1919, 06, 18, Артоболевский, 1926; Остерський, Ягодне, 1919, 06, 19, Артоболевский, 1926.

72. Sympetrum striolatum Charpentier, 1840

Рис. 90. В Західному Лісостепу, Передкарпатті та Карпатах нечисленний, в Закарпатській низовині звичайний та по чисельності переважає над *S. vulgatum*. Зареєстрований в Східному Поділлі, в Київській, Одеській, Донецькій областях та в Криму.

Він ни цька: Гайсинський, Гайсин, 1918, 08, 6—13, 1{, 1}, Артоболевський, 1927б. Воли нсь ка : Поділля, с. Слобода, 1}, Fudakowski, 1932b. Донецька: Слов'янський, стариці Сів. Донця, біля с. Богородичне, Олигер, 1975. Закар патська: Іршавський, Сільце, Грабар, 1933; Виноградівський, Виноградів, Грабар, 1933; Виноградівський, Онок, Грабар, 1933; Перечинський, Перечин, Грабар, 1933; Мукачівський, Лалово, болото, 1973, 09, 25—27, 25{, 21}, Павлюк, 1990; Ужгород, Грабар, 1933; Ужгород, Hrabar, 1905; Ужгород, Kohaut, 1896; Ужгородський, Середнє, Грабар, 1933; Ужгородський, Середнє, болото, 1967, 07, 12, 1{, Павлюк, 1990; Хустський, Хуст, Грабар, 1933; Хустський, Хуст, болото, на Поліссі не виявлений, в Західному Лісостепу та Передкарпатті трапляється поодинно, в Закарпатті звичайний, 1968, 06, 14, 1}, Павлюк, 1990; Хустський, Хуст, р. Тиса, стариця, 1966, 09, 8—10, 4{, 3}, Павлюк, 1990; Тячівський, Буштина, Грабар, 1933. Іван о-Франківська: Івано-Франківськ, болото біля озера, зараз осушене, 1966, 09, 13, 1}, Павлюк, 1990; Івано-Франківськ, болото біля озера, зараз осушене, 1965, 07, 17, 1{, 2}, Павлюк, 1990;

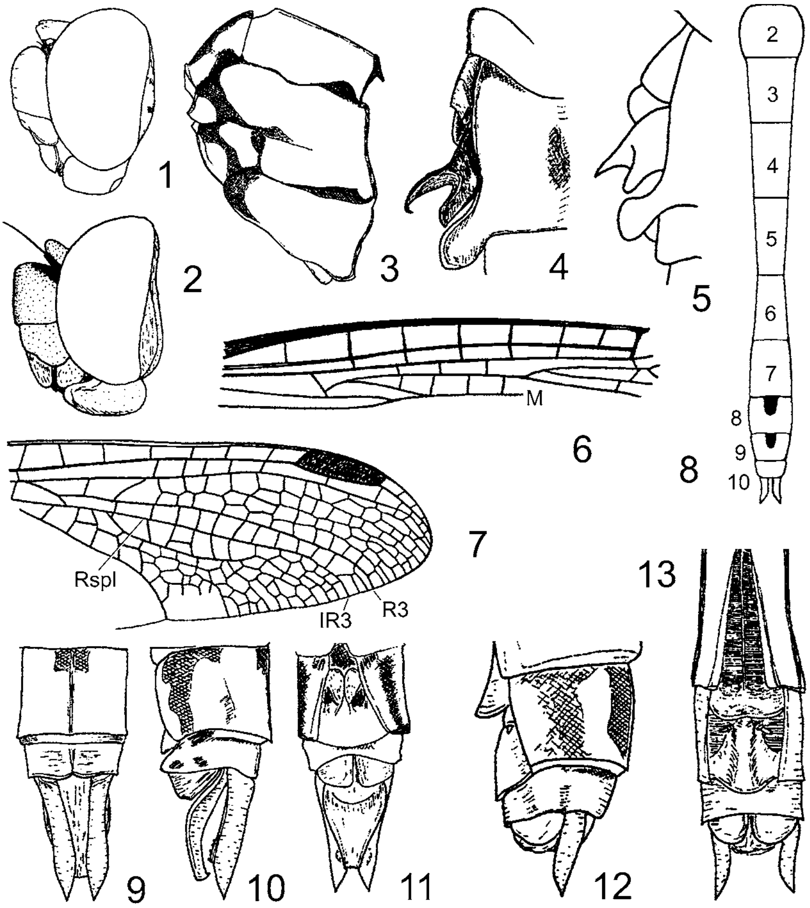

Рис. 90. *Sympetrum striolatum*: 1, 2 – голова зліва; 3 – груди самця зліва; 4, 5 – вторинні копулятивні органи самця зліва; 6 – деталі переднього крила самиці; 7 – деталі заднього крила самиці; 8 – черевце самця зверху; 9 – анальні придатки самця зверху; 10 – анальні придатки самця зліва; 11 – анальні придатки самця знизу; 12 – анальні придатки самиці зліва; 13 – анальні придатки самиці знизу. 1, 3, 4, 6, 7, 9—13 (Бешовски, 1994); 2, 5, 8 (Wendler, Nüβ, 1994).

Івано-Франківськ, болото біля озера, зараз осушене, 1965, 08, 16, 3{, 2}, Павлюк, 1990; Івано-Франківськ, р. Надвірнянська Бистриця, стариця, 1966, 07, 10, 1}, Павлюк, 1990; Коломийський, Коломия, в Карпатах до висоти 1000 м н. р. м., Dzi̧edzielewicz, 1890; 1902; 1919; Коломийський, Слобода, Fudakowski, 1932a. К и ї в с ь к а : Київ, берег Дніпра, 1912, 07, 17, Родзянко, 1914. К р и м с ь к а : Мухалатка, Пд. Крим, 1902, 07, 22, 1}, Бартенев, 1912a; Севастополь, 2000, 08, 20, Францевич, неопубліковані дані. Л ь в і в сь к а : Бродівський, Пеняки, Dzi̧edzielewicz, 1890; 1902; 1919; Городокський, Черляни, ставок, 1969, 09, 25, 1}, Павлюк, 1990; Городокський, Великий Любень, риб. ставок, 1968, 07, 23, 1{, Павлюк, 1990; Львів, Павлюк, 1989; Львів, Брюховичі, Dzi̧edzielewicz, 1890; 1902; 1919; Львів, Голоско, ставок, 1965, 09, 22—23, 4{, 2}, Павлюк, 1990; Нестерівський, Великі Грибовичі, риб. ставок, 1975, 10, 2, 1{, 1}, Павлюк, 1990; Нестерівський, Великі Грибовичі, риб. ставок, 1971, 10, 12, 2{, 1}, Павлюк, 1990; Нестерівський, Великі Грибовичі, риб. ставок, 1970, 10, 13, 6{, 2}, Павлюк, 1990; Пустомитівський, Поршна, болото, 1976, 09, 7, 3{, Павлюк, 1990; Пустомитівський, Скнилів, болото, вже осушене, 1966, 10, 12, 2{, 1}, Павлюк, 1990; Пустомитівський, Скнилів, болото, вже осушене, 1966, 10, 17, 1{, Павлюк, 1990; Пустомитівський, Скнилів, болото, вже осушене, 1966, 10, 5—6, 3{, 5}, Павлюк, 1990; Пустомитівський, Ставчани, ставок, 1967, 10, 24, 10{, 4}, Павлюк, 1990; Яворівський, Івано-Франково, Dzi̧edzielewicz, 1890; 1902; 1919; Яворівський, Краковець, озеро, 1968,
7, 9, 1}, Павлюк, 1990; Яворівський, Яворів, ставок, 1969, 08, 9, 1}, Павлюк, 1990. О д е с ь к а : Комінтернівський, Калинівка-Широке, 1995, 09, 26, 1}, Gorb, Ermolenko, 1996. Тернопільська: Гусятинський, Буцики, Dzi̧edzielewicz, 1890; 1902; 1919; Підволочиський, Підволочиськ, Dzi̧edzielewicz, 1890; 1902; 1919; Шумський, Новостав, ставок, 1970, 09, 23, 1{, Павлюк, 1990. Черкаська: Городищенський, Мліїв, 1924,
8, 30, 1{, Артоболевський, 1927a. Чернівецька: Вижницький, Мигово, St. Quentin, 1932; Сторожинецький, Жадова, St. Quentin, 1932.

73. Sympetrum vulgatum Linnaeus, 1758

Рис. 91. Широко розповсюджений та численний вид, але в Дніпропетровській, Запорізькій, Херсонській областях та в Криму не відмічений.

Вінниц ьк а: Гайсинський, Гайсин, 1918, 09, 13, 1}, Артоболевський, 1927б; Балтський, Грушки, 1919, 07, 1, 1{, Артоболевський, 1927б. В о л и н с ь к а : Надрічне, оз. Добре, 1}, Павлюк, 1990; Поділля, 1}, Fudakowski, 1932b; Поділля, с. Виноград, 1}, Fudakowski, 1932b; Поділля, с. Слобода, 1}, Fudakowski, 1932b; Ситринець, Fudakowski, 1932a; Горохівський, Журавники, болото, 11{, 6}, Павлюк, 1990; Володимир-Волинський, Володимир-Волинський, р. Луга, 1{, 1}, Павлюк, 1990; Володимир-Волинський, Нововолинськ, ставок, 3{, 2}, Павлюк, 1990; Камінь-Каширський, Камінь-Каширський, ставок, 1}, Павлюк, 1990; Ковельський, Бруховичі, риб. ставок, 2{, 1}, Павлюк, 1990; Ковельський, Ковель, р. Тур'я, 4{, 3}, Павлюк, 1990; Луцьк, Fudakowski, 1932a; Луцьк, Fudakowski, 1932a; 1932b; 1935; Любешівський, Мельники, оз. Пісочне, 25{, 28}, Павлюк, 1990; Любешівський, Мельники, оз. Мошно, 1{, 2}, Павлюк, 1990; Любомльський, Кам'янка, болото, 2{, 4}, Павлюк, 1990; Любомльський, Кам'янка, ставок рибгоспу "Ладинка", 4{, 3}, Павлюк, 1990; Любомльський, Куснища, озерце, 2{, 5}, Павлюк, 1990; Любомльський, Любомль, болото, 1{, Павлюк, 1990; Любомльський, Свитязь, оз. Свитязь, 2{, Павлюк, 1990; Любомльський, Шацьк, оз. Люцимер, 3{, 4}, Павлюк, 1990. Донецька: Слов'янський, стариці Сів. Донця, біля с. Богородичне, Олигер, 1975. Житомирська: Радомишльський, Belke, 1866; Радомишльський, Чари, поблизу ст. Тетерів, 1919, 07, 9—11, 1}, Артоболевський, 1927a; Радомишльський, Коростишів, 1900, 07, 22, 1{, 3}, Артоболевський, 1927a; Радомишльський, Теремці, 1919, 07, 15—18, 7{, 10}, Артоболевський, 1927a. З а к а р п а т с ь к а : Ясиня, Грабар, 1933; Іршавський, Сільце, Грабар, 1933; Берегівський, Берегове, Грабар, 1933; Виноградівський, Виноградів, Грабар, 1933; Виноградівський, Онок, Грабар, 1933; Перечинський, Перечин, Грабар, 1933; Мукачівський, Лалово, болото, 3{, 2}, Павлюк, 1990; Мукачівський, Пістрялове, озеро, 1{, Павлюк, 1990; Мукачівський, Мукачево, ставок, 1{, Павлюк, 1990; Свалявський, Вовкове, болото біля форелевого господарства "Свалява", 1}, Павлюк, 1990; Свалявський, Дусина, Грабар, 1933; Ужгород, Грабар, 1933; Ужгород, Hrabar, 1905; Ужгород, Kohaut, 1896; Ужгородський, Чоп, Грабар, 1933; Ужгородський, Невицьке, Грабар, 1933; Ужгородський, Невицьке, болото, 2{, Павлюк, 1990; Хустський, Хуст, Грабар, 1933; Хустський, Хуст, р. Тиса, стариця, 4{, Павлюк, 1990. І в а н о - Ф р а н к і в с ь к а : Всюди в Галичині, Dzi̧edzielewicz, 1884; 1890; 1902; 1919; Івано-Франківськ, болото біля озера, зараз осушене, 23{, 24}, Павлюк, 1990; Івано-Франківськ, ставок, 7{, 10}, Павлюк, 1990; Галицький, Бурштин, р. Гнила Липа, стариця, 10{, 10}, Павлюк, 1990; Галицький, Медуха, риб. ставок, 1{, 2}, Павлюк, 1990; Галицький, Немшин, р. Дністер, стариця, 1{, Павлюк, 1990; Богородчанський, Солотвин, озерця і болото, 18{, 10}, Павлюк, 1990; Богородчанський, Старуня, в Карпатах до висоти 1300 м н. р. м., Fudakowski, 1932a; 1932b; 1935; Рогатинський, Загір'я, риб. ставок, 1{, 2}, Павлюк, 1990; Коломийський, Виноград, Fudakowski, 1932a; 1932b; 1935; Надвірнянський, Микуличин, 1{, Павлюк, 1990; Надвірнянський, Яремча, болото, 10{, 19}, Павлюк, 1990; Тисменецький, Пшеничники, риб. ставок, 9{, 4}, Павлюк, 1990; Тисменецький, Тисмениця, ставок, 8{, 15}, Павлюк, 1990; Тисменецький, Хом'яківка, риб. ставок, 5{, 2}, Павлюк, 1990. Київська: околиці Києва, Frantsevich, Mokrushov, 1984; Баришівський, Веселинівка, два ставки і заболочені луки, 1992, 08, 1, Горб, Горб, неопубл. дані; Баришівський, Гостролуччя, ставок, 1992, 08, 8, Горб, Горб, неопубл. дані; Баришівський, Леляки, ставок, 1992, 08, 5, Горб, Горб, неопубл. дані; Баришівський, Лукаші, штучний ставок, 1992, 08, 8, Горб, Горб, неопубл. дані; Баришівський, Перемога, два маленькі ставки, 1992, 08, 8, Горб, Горб, неопубл. дані; Баришівський, Пилипча, р. Недра, 1992, 08, 4, Горб, Горб, неопубл. дані; Баришівський, Поділля, три озерця і заболочені луки, 1992, 08, 1, Горб, Горб, неопубл. дані; Баришівський, Новотроянда, два штучні ставки та заболочені луки, 1992, 07, 30, Горб, Горб, неопубл. дані; Баришівський, Семенівка,

2 км Пн., два озера, 1992, 08, 5, Горб, Горб, неопубл. дані; Баришівський, Устинова Гребля, два струмки зі слабо проточною водою, 1992, 08, 23, Горб, Горб, неопубл. дані; Баришівський, Ярешки, р. Недра, 1992, 08, 4, Горб, Горб, неопубл. дані; Васильківський, Мотовилівка, 1917, 07, 29, 5}, Артоболевський, 1927а; Бориспільський, 1917, 06, Артоболевский, 1917б; Згурівський, Аркадіївка, ставок, 1992, 08, 9, Горб, Горб, неопубл. дані; Згурівський, Вільне, три ставки, 1992, 08, 13, Горб, Горб, неопубл. дані; Згурівський, Згурівка, озеро, 1992, 08, 13, Горб, Горб, неопубл. дані; Згурівський, Згурівка, озеро, 1992, 08, 13, Горб, Горб, неопубл. дані; Згурівський, Мала Березанка, два ставки, 1992, 08, 13, Горб, Горб, неопубл. дані; Згурівський, Мала Супоївка, р. Супій, заболочені луки, 1992, 08, 13, Горб, Горб, неопубл. дані; Згурівський, Стара Оржиця, ставок, 1992, 08, 9, Горб, Горб, неопубл. дані; Згурівський, Усівка, біля р. Супій, ставок і заболочені луки, 1992, 08, 4, Горб, Горб, неопубл. дані; Згурівський, Турівка, р. Перевод, 1992, 08, 9, Горб, Горб, неопубл. дані; Київ, 1920, 09, 3, 1{, Артоболевський, 1927а; Київ, 1919, 09, 23, 2}, Артоболевський, 1927а; Київ, 1918, 08, 7, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, 1917, 07, 29, 1{, 4}, Артоболевський, 1927а; Київ, 1914, 06—08, Шарлемань, Артоболевский, 1915; Київ, дача Бернера, 1918, 08, 18—30, 3{, 3}, Артоболевський, 1927а; Київ, дача Бернера, 1914, 06, 19, 2{, Артоболевський, 1927а; Київ, дача Бернера, 1914, 06, 19—30, 1{, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, Германівка, 08, 13, 1{, Артоболевський, 1927а; Київ, Дарниця, 1918, 09, 10, Артоболевский, 1926; Київ, Гореничі, 1918, 09, 27, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, Голосіївські озера, озеро, Горб, 1991а; Київ, Гостомель, 1923, 07, 27, 1{, Артоболевський, 1927а; Київ, Капитанівка, 1918, 08, 25, 4{, 3}, Артоболевський, 1927а; Київ, Києво-Межигірське лісн., 1917, 08, 18, 1{, 2}, Артоболевський, 1927а; Київ, Кирилівські яри, 1920, 08, 19, 4{, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, Кирилівські яри, 1918, 08, 17—24, 1{, 2}, Артоболевський, 1927а; Київ, Пуща, 1923, 07, 23, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, Пуща, 1919, 08, 14, 4{, 6}, Артоболевський, 1927а; Київ, Пуща, 1919, 09, 23, 2{, 3}, Артоболевський, 1927а; Київ, Пуща, 1918, 09, 11, 1{, 1}, Артоболевський, 1927а; Київ, Святошин, 1919, 09, 13, 6{, 2}, Артоболевський, 1927а; Київ, Сирець, 1919, 07, 20—15, 9{, 10}, Павлюк, 1990; Київ, Сирець, 1919, 07, 22, 2{, 4}, Артоболевський, 1927а; Київ, Труханів острів, 1913, 08, 26, 1{, Артоболевський, 1927а; Переяслав-Хмельницький, Дем'янці, ставок, 1992, 08, 19, Горб, Горб, неопубл. дані; Переяслав-Хмельницький, Дівички, ставок, 1992,

08, 15, Горб, Горб, неопубл. дані; Переяслав-Хмельницький, Лецьки, струмок, 1992, 08, 17, Горб, Горб, неопубл. дані; Переяслав-Хмельницький, Переяслав-Хмельницький, штучні ставки, 1992, 08, 15, Горб, Горб, неопубл. дані; Переяслав-Хмельницький, Пристроми, р. Трубіж, маленькі ставки біля річки, 1992, 08, 19, Горб, Горб, неопубл. дані; Переяслав-Хмельницький, Строкова, ставок, 1992, 08, 15, Горб, Горб, неопубл. дані; Переяслав-Хмельницький, Студеники/Жовтневе, озеро в сосновому лісі, 1992, 08, 5—28, Горб, Горб, неопубл. дані; Переяслав-Хмельницький, Ташань, р. Супій, 1992, 08, 2, Горб, Горб, неопубл. дані; Переяслав-Хмельницький, Циблі, Канівське водосховище, заболочені луки, 1992, 08, 21, Горб, Горб, неопубл. дані; Переяслав-Хмельницький, Улянівка, струмок, 1992, 08, 17, Горб, Горб, неопубл. дані; Переяслав-Хмельницький, Хоцьки, Канівське водосховище, заболочені луки, 1992, 08, 17, Горб, Горб, неопубл. дані; Яготинський, 1919, Артоболевський, 1923; Яготинський, Гензерівка, ставок, 1992, 07, 26, Горб, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Лемешівка, р. Оржиця, 1992, 07, 26, Горб, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Капустинці, біля р. Супій, 1992, 08, 2, Горб, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Панфили, 1988, 08, 29, 1}, Горб, 1990; Яготинський, Панфили, 1988, 08, 31, 2}, Горб, 1990; Яготинський, Сотниківка, ставок, 1992, 08,

9, Горб, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Фарбоване, біля р. Супій, ставки, 1992, 08, 2, Горб, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, парк, 1988, 09, 14, 2{, Горб, 1990; Яготинський, Яготин, парк, 1988, 09, 3, 2{, 3}, Горб, 1990; Яготинський, Яготин, ставки рибгоспу, 1988, 08, 29, 2{, 1}, Горб, 1990; Яготинський, Яготин, ставки рибгоспу, 1988, 08, 29, 1{, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, оз. Супій, парк, 1983, 09, 3, 1{, Горб, неопубл. дані; Яготинський, Яготин, оз. Супій, парк, штучні озера та заболочені луки, 1992, 08, 8, Горб, Горб, неопубл. дані. Л ь в і в с ь к а : Дрогобицький, Трускавець, Fudakowski, 1932a; 1932b; 1935; Городокський, Черляни, ставок, 7{, Павлюк, 1990; Городокський, Городок, озеро, 3{, 8}, Павлюк, 1990; Радехівський, Поздимир, 3{, Павлюк, 1990; Кам'янко-Бузький, Добротвор, водосховище, 1}, Павлюк, 1990; Кам'янко-Бузький, Старий Яричів, ставок, 8{, 18}, Павлюк, 1990; Львів, Павлюк, 1989; Львів, Голоско, ставок, 4{, Павлюк, 1990; Львів, Сихів, ставок, 11{, 4}, Павлюк, 1990; Перемишлянський, Дусанів, риб. ставок, 1}, Павлюк, 1990; Нестерівський, Великі Грибовичі, риб. ставок, 68{, 6}, Павлюк, 1990; Нестерівський, Малехів, болото, 1}, Павлюк, 1990; Миколаївський, Тростянець, р. Зубра, стариця, 1{, Павлюк, 1990; Пустомитівський, Давидів, ставок, 2{, 1}, Павлюк, 1990; Пустомитівський, Борщовичі, болото, 3{, Павлюк, 1990; Пустомитівський, Звенигород, болото, 2{, Павлюк, 1990; Пустомитівський, Поршна, болото, 4{, 5}, Павлюк, 1990; Пустомитівський, Скнилів, болото, вже осушене, 22{, 13}, Павлюк, 1990; Пустомитівський, Ставчани, ставки, 6{, Павлюк, 1990; Самбірський, Рудки, р. Вишенка, 2{, 1}, Павлюк, 1990; Сокальський, Червоноград, ставок, 22{, 14}, Павлюк, 1990; Сокальський, Поториця, 1{, Павлюк, 1990; Яворівський, Івано-Франково, озеро, 3{, 5}, Павлюк, 1990; Яворівський, Борки, болото, 1{, 2}, Павлюк, 1990; Яворівський, Рясне, болото, вже осушене, 4}, Павлюк, 1990; Яворівський, Краковець, озеро, 16{, 2}, Павлюк, 1990; Яворівський, Страдч, р. Верещиця, стариця, 1{, Павлюк, 1990; Яворівський, Яворів, ставок, 2}, Павлюк, 1990. О д е с ь к а : Одеса, 1903, 07, 20, Шугуров, 1903; Одеса, 1903, 09, 14, Шугуров, 1903. П о л т а - вськ а: всюди, 06, 24, Артоболевський, 1929б; всюди, 10, 20, Артоболевський, 1929б; Кобеляцький, 40 верст від Кобеляк, помістя Тарахтайка, 1/4 версти від Дніпра, декілька боліт, f. *rossicum* Bart., 1915, 06, 11, 1{, Артоболевский, 1917г; Пирятинський, Смотрики, р. Оржиця, 1988, 10, 1, 2}, Горб, неопубл. дані; Пол тава, Яреськи, 1921, Артоболевський, 1923. Р і в н е н с ь к а : Зарічненський, Іванчиці, Fudakowski, 1932a; 1932b; 1935; Зарічненський, Кохотська Воля, Fudakowski, 1932a; 1932b; 1935; Острозький, Острог, р. Вілія, стариця, 3}, Павлюк, 1990. Тернопільська: Борщівка, р. Горинь, Fudakowski, 1932a; Борщівський, Скала-Подольська, Łomnicki, 1877; Бучацький, Бариш, риб. ставок, 1{, 2}, Павлюк, 1990; Бучацький, Дружба, риб. ставок, 1}, Павлюк, 1990; Бучацький, Нові Петликівці, ставок, 2{, Павлюк, 1990; Зборівський, Заложці, риб. ставок, 16{, 21}, Павлюк, 1990; Зборівський, Зборів, болото, 3{, 1}, Павлюк, 1990; Лановецький,

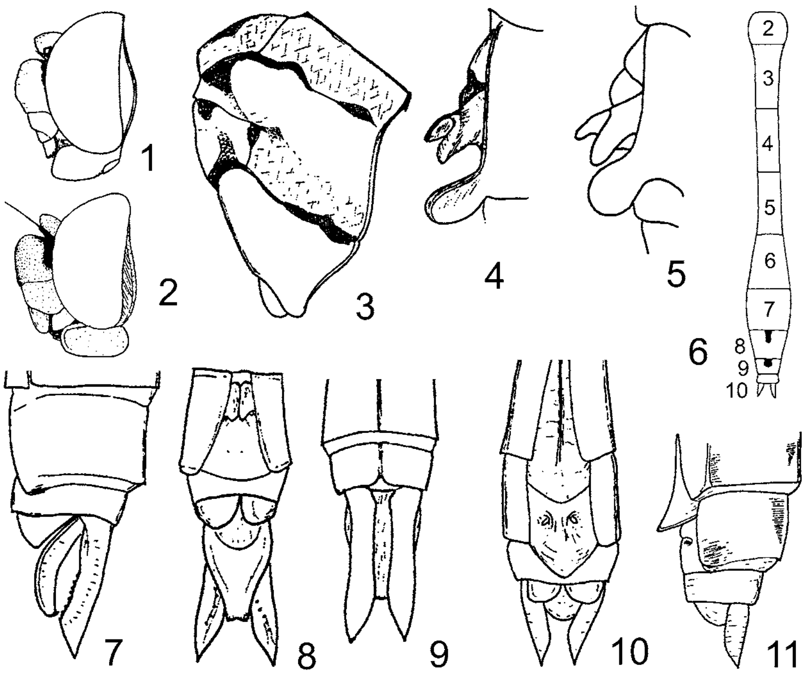

Рис. 91. *Sympetrum vulgatum*: 1, 2 – голова зліва; 3 – груди самця зліва; 4, 5 – вторинні копулятивні органи самця зліва; 6 – черевце самця зверху; 7 – анальні придатки самця зліва; 8 – анальні придатки самця знизу; 9 – анальні придатки самця зверху; 10 – анальні придатки та генітальна пластинка самиці знизу; 11 – анальні придатки та генітальна пластинка самиці збоку. 1, 3, 4, 7—11 (Бешовски, 1994); 2, 5, 6 (Wendler, Nüβ, 1994).

Барсуки, Fudakowski, 1932a; Лановецький, Барсуки, Fudakowski, 1932a; 1932b; 1935; Лановецький, Борщівка, Fudakowski, 1932a; 1932b; 1935; Кременецький, Кременець, Павлюк, Кузьмович, 1976; Кременецький, Кременець, болото, 3{, Павлюк, 1990; Кременецький, Лишня, р. Іква, 1}, Павлюк, 1990; Тернопіль, озеро, 1}, Павлюк, 1990; Шумський, Новостав, ставок, 14{, 3}, Павлюк, 1990. Черкаська: Мліїв, 1924, 06, 18—28, 6}, Артоболевський, 1927a; Звенигородський, Васильків, 1918, 07, 8, 4{, 6}, Артоболевський, 1927a; Канівський, Канів, держзаповідник, заболочені луки, 1988, 07, 11, Горб, 1991в; Канівський, Канів, держзаповідник, заболочені луки, 1988, 07, 6—8, 3}, Горб, 1991в; Канівський, околиці Канівського заповідника, лівий берег Дніпра, заплавні луки, 1988, 07, 08, Горб, 1991в. Чернівецька: Вижницький, Мигово, St. Quentin, 1932; Кіцманський, Кіцмань, St. Quentin, 1932; Сторожинецький, Жадова, St. Quentin, 1932; Сторожинецький, Слобода-Комаровці, St. Quentin, 1932. Чернігівська: Конотопський, Гайворон, 1917, 08, 23, Артоболевский, 1926; Ніжинський, Носовка, 1926, 09, 2, Артоболевский, 1926; Остерський, Жукин, 1919, 07, 27—28, Артоболевский, 1926; Остерський, Старосілля, 1919, 07, Артоболевский, 1926.

РОЗДІЛ 7. СПИСКИ БАБОК ОБЛАСТЕЙ УКРАЇНИ

Вінницька область

Aeshna cyanea............ Артоболевський, 19276
Aeshna grandis............ Артоболевський, 19276
Aeshna juncea............ Belke, 1859
Aeshna mixta............ Артоболевський, 19276
Anaciaeschna isoscelestes............ Артоболевський, 19276
Anax imperator............ Артоболевський, 19276
Brachytron hafniense............ Belke, 1859
Calopteryx splendens............ Артоболевський, 19276; 1929a
Calopteryx virgo............ Артоболевський, 1929a
Coenagrion ornatum............ Артоболевський, 19276
Coenagrion puella............ Артоболевський, 19276
Coenagrion pulchellum............ Артоболевський, 19276
Cordulia aenea............ Артоболевський, 19276
Enallagma cyathigerum............ Артоболевський, 19276; 1929a
Erythromma najas............ Артоболевський, 19276
Gomphus flavipes............ Belke, 1858; 1859
Gomphus vulgatissimus............ Артоболевський, 19276
Ischnura elegans............ Артоболевський, 19276
Ischnura pumilio............ Артоболевський, 19276
Lestes barbara............ Артоболевський, 19276
Lestes macrostigma............ Belke, 1859
Libellula depressa............ Belke, 1859
Libellula falva............ Артоболевський, 19276
Onychogomphus forcipatus............ Belke, 1859
Orthetrum cancellatum............ Артоболевський, 19276
Platycnemis pennipes............ Артоболевський, 19276
Somatochlora flavomaculata............ Артоболевський, 19276
Sympecma fasca............ Belke, 1859
Sympetrum danae............ Артоболевський, 19276
Sympetrum flaveolum............ Артоболевський, 19276
Sympetrum pedemontanum............ Belke, 1859; Бартенев, 1912a
Sympetrum sanguineum............ Артоболевський, 19276
Sympetrum striolatum............ Артоболевський, 19276
Sympetrum vulgatum............ Артоболевський, 19276

Волинська область

Aeshna qffinis............ Fudakowski, 1932b; Павлюк, 19906
Aeshna cyanea............ Fudakowski, 1932b
Aeshna grandis............ Fudakowski, 1932a; b; Павлюк, 19746; 1989a; 1989в; 19906
Aeshna juncea............ Fudakowski, 1932a; b; 1935
Aeshna mixta............ Fudakowski, 1932a; b; 1935; Павлюк, 19746; 1989a; 1989в; 19906
Anaciaeschna isoscelestes............ Fudakowski, 1932a; b
Calopteryx splendens............ Fudakowski, 1932a; b; Павлюк, 19746 19906
Calopteryx virgo............ Fudakowski, 1932a; b; Павлюк, 19906
Coenagrion armatum............ Павлюк, 19906
Coenagrion hastulatum............ Павлюк, 19746; 19906
Coenagrion lunulatum............ Павлюк, 19906
Coenagrion puella............ Fudakowski, 1932b; Павлюк, 19906
Coenagrion pulchellum............ Артоболевський, 1929a; Fudakowski, 1932b; Павлюк, 19746; 19906
Cordulia aenea............ Fudakowski, 1932a; b; Павлюк, 19746; 1989a; 1989в; 19906
Enallagma cyathigerum............ Fudakowski, 1932b; Павлюк, 19746; 1989a; 1989в; 19906
Epitheca bimaculata............ Павлюк, 19906
Erythromma najas............ Павлюк, 19746; 19906
Gomphus vulgatissimus............ Fudakowski, 1932a; b; Павлюк, 19746
Ischnura elegans............ Артоболевський, 1929a; Павлюк, 19746; 19906
Ischnura pumilio............ Fudakowski, 1932b; Павлюк, 19746; 19906
Lestes barbara............ Fudakowski, 1932b; Павлюк, 19746; 19906

Lestes dryas............ Fudakowski, 1932a; b; 1935; Павлюк, 19746; 19906

Lestes sponsa .... Fudakowski, 1932a; b; Павлюк, 19746; 19906
Lestes virens .... Fudakowski, 1932a; b; Павлюк, 19746; 19906
Leucorrhinia albifrons .... Павлюк, 19746
Leucorrhinia caudalis .... Fudakowski, 1932a; b; Павлюк, 19746; 1989a; 1989в; 19906
Leucorrhinia pectoralis .... Fudakowski, 1932a
Libellula depressa .... Fudakowski, 1932a; b; Павлюк, 19746; 1981a; 1989a; 1989в
Libellula falva .... Fudakowski, 1932a; b; Павлюк, 19906
Libellula quadrimaculata .... Fudakowski, 1932a; b; Павлюк, 19746; 1989a; 1989в; 19906
Nehalennia speciosa .... Павлюк, 19906
Onychogomphus forcipatus .... Fudakowski, 1932b
Orthetrum albistylum .... Павлюк, 19746
Orthetrum cancellatum .... Павлюк, 19746; 19906
Platycnemis pennipes .... Fudakowski, 1932b; Павлюк, 19906
Somatochlora flavomaculata .... Павлюк, 19746
Somatochlora metallica .... Павлюк, 19906
Sympecma paedisca .... Fudakowski, 1930; 1932a; Павлюк, 19746; 19906
Sympetrum danae .... Fudakowski, 1932a; b; Павлюк, 19746; 19906
Sympetrum depressiusculum .... Павлюк, 19746; 1989a; 1989в; 19906
Sympetrum flaveolum .... Fudakowski, 1932a; b; Павлюк, 19746; 1989a; 1989в; 19906
Sympetrum fonscolombei .... Fudakowski, 1932b
Sympetrum pedemontanum .... Fudakowski, 1932a; b; Павлюк, 19906
Sympetrum sanguineum .... Fudakowski, 1932a; b; Павлюк, 19746; 1989a; 1989в; 19906
Sympetrum striolatum .... Fudakowski, 1932b
Sympetrum vulgatum .... Fudakowski, 1932a; b; 1935; Павлюк, 19906

Дніпропетровська область

Aeshna qffinis .... Артоболевський, 1929a
Anaciaeschna isoscelestes .... Артоболевський, 1929a
Coenagrion puella .... Артоболевський, 1929a
Coenagrion pulchellum .... Артоболевський, 1929a
Crocothemis erythraea .... Артоболевський, 1929a
Enallagma cyathigerum .... Артоболевський, 1929a
Erythromma najas .... Артоболевський, 1929a
Erythromma viridulum .... Артоболевський, 1929a
Ischnura elegans .... Артоболевський, 1929a
Lestes barbara .... Артоболевський, 1929a
Lestes sponsa .... Артоболевський, 1929a
Libellula quadrimaculata .... Артоболевський, 1929a
Orthetrum cancellatum .... Артоболевський, 1929a
Platycnemis pennipes .... Браунер, 1902; Артоболевський, 1929a
Sympetrum flaveolum .... Артоболевський, 1929a
Sympetrum sanguineum .... Артоболевський, 1929a

Донецька область

Aeshna qffinis .... Горб, неопубл. дані
Aeshna mixta .... Олигер, 19756
Anaciaeschna isoscelestes .... Олигер, 19756
Anax imperator .... Олигер, 19756
Anax parthenope .... Олигер, 19756
Calopteryx splendens .... Олигер, 19756; Горб, неопубл. дані
Coenagrion puella .... Олигер, 19756
Coenagrion pulchellum .... Олигер, 19756
Cordulia aenea .... Олигер, 19756
Enallagma cyathigerum .... Олигер, 19756; Горб, неопубл. дані
Gomphus flavipes .... Олигер, 19756
Gomphus vulgatissimus .... Артоболевський, 1929a; Олигер, 19756
Ischnura elegans .... Олигер, 19756
Ischnura pumilio .... Олигер, 19756
Lestes sponsa .... Олигер, 19756
Libellula depressa .... Олигер, 19756; Горб, неопубл. дані
Orthetrum albistylum .... Олигер, 19756
Orthetrum brunneum .... Артоболевський, 1923; Олигер, 19756
Orthetrum cancellatum .... Олигер, 19756
Orthetrum caerulescens .... Олигер, 19756

Platycnemis pennipes .... Олигер, 19756; Горб, неопубл. дані
Sympecma paedisca .... Олигер, 19756
Sympetrum danae .... Горб, неопубл. дані
Sympetrum flaveolum .... Горб, неопубл. дані

Sympetrum meridionale .... Олигер, 19756
Sympetrum sanguineum .... Олигер, 19756
Sympetrum striolatum .... Олигер, 19756
Sympetrum vulgatum .... Олигер, 19756

Житомирська область

Aeshna grandis .... Belke, 1866; Артоболевський, 1927а
Aeshna juncea .... Солодовников, 1927
Aeshna mixta .... Артоболевський, 1927а; Солодовников, 1927
Anaciaeschna isoscelestes .... Солодовников, 1927
Brachytron hajhiense .... Солодовников, 1927
Calopteryx splendens .... Артоболевський, 1927а; Солодовников, 1927
Calopteryx virgo .... Belke, 1866; Артоболевський, 1929а
Coenagrion hastulatum .... Артоболевський, 1927а; Солодовников, 1927
Coenagrion puella .... Belke, 1866; Артоболевський, 1927а; Солодовников, 1927
Coenagrion pulchellum .... Артоболевський, 1927а; 1929а; Солодовников, 1927
Cordulia aenea .... Belke, 1866; Артоболевський, 1927а; Солодовников, 1927
Enallagma cyathigerum .... Артоболевський, 1927а
Epitheca bimaculata .... Артоболевський, 1927а; Солодовников, 1927
Gomphus vulgatissimus .... Артоболевський, 1927а; Солодовников, 1927
Ischnura elegans .... Артоболевський, 1927а; 1929а
Lestes barbara .... Солодовников, 1927
Lestes dryas .... Солодовников, 1927
Lestes sponsa .... Артоболевський, 1927а; Солодовников, 1927
Lestes virens .... Солодовников, 1927
Leucorrhinia pectoralis .... Солодовников, 1927
Leucorrhinia rubicunda .... Солодовников, 1927
Libellula depressa .... Belke, 1866; Артоболевський, 1927а; Солодовников, 1927
Libellula quadrimaculata .... Belke, 1866; Артоболевський, 1927а; Солодовников, 1927
Orthetrum cancellatum .... Belke, 1866; Артоболевський, 1927а
Platycnemis pennipes .... Артоболевський, 1927а; 1929а; Солодовников, 1927
Somatochlora arctica .... Солодовников, 1927
Somatochlora flavomaculata .... Артоболевський, 1927а; Солодовников, 1927
Somatochlora metallica .... Артоболевський, 1927а; Солодовников, 1927
Sympetrum danae .... Артоболевський, 1927а; Солодовников, 1927
Sympetrum flaveolum .... Belke, 1866; Артоболевський, 1927а; Солодовников, 1927
Sympetrum sanguineum .... Артоболевський, 1927а; 1929а; Солодовников, 1927
Sympetrum vulgatum .... Belke, 1866; Артоболевський, 1927а

Запорізька область

Aeshna qffinis .... Артоболевський, 1929а
Anax imperator .... Артоболевський, 1929а
Crocothemis erythraea .... Артоболевський, 1929а
Erythromma viridulum .... Артоболевський, 1929а
Ischnura elegans .... Артоболевський, 1929а
Orthetrum albistylum .... Артоболевський, 1929а
Platycnemis pennipes .... Артоболевський, 1929а
Sympetrum meridionale .... Артоболевський, 1929а
Sympetrum sanguineum .... Артоболевський, 1929а

Закарпатська область

Aeshna qffinis .... Kohaut, 1896; Hrabar, 1905—1906; Pongr6cz, 1914; Грабар, 1933
Aeshna cyanea .... Hrabar, 1905—1906; Грабар, 1933; Павлюк, 19906
Aeshna grandis .... Hrabar, 1905—1906; Грабар, 1933
Aeshna juncea .... Hrabar, 1905 1906
Aeshna mixta .... Kohaut, 1896; Hrabar, 1905—1906; Pongr6cz, 1914; Грабар, 1933; Павлюк, 19906
Anaciaeschna isoscelestes .... Hrabar, 1905—1906; Грабар, 1933; Павлюк, 19906
Anax imperator .... Hrabar, 1905—1906; Грабар, 1933; Павлюк, 19906

Brachytron hafniense .... Hrabar, 1905—1906; Грабар, 1933
Calopteryx splendens .... Kohaut, 1896; Грабар, 1933; Павлюк, 19906
Calopteryx virgo .... Mocsari, 1877; Kohaut, 1896; Hrabar, 1905—1906; Грабар, 1933; Павлюк, 19906
Chalcolestes viridis .... Hrabar, 1905—1906; Pongr6cz, 1914; Грабар, 1933; Павлюк, 19906

Coenagrion hastulatum .... Hrabar, 1905—1906; Грабар, 1933
Coenagrion ornatum .... Hrabar, 1905—1906
Coenagrion puella .... Hrabar, 1905—1906; Павлюк, 19906
Coenagrion pulchellum .... Грабар, 1933; Павлюк, 19906
Cordulegaster bidentata .... Грабар, 1933
Cordulia aenea .... Hrabar, 1905—1906; Грабар, 1933; Павлюк, 19906
Crocothemis erythraea .... Hrabar, 1905—1906; Грабар, 1933; Павлюк, 19906
Enallagma cyathigerum .... Kohaut, 1896; Hrabar, 1905—1906; Грабар, 1933; Павлюк, 19906
Erythromma najas .... Hrabar, 1905—1906; Грабар, 1933; Павлюк, 19906
Erythromma viridulum .... Hrabar, 1905—1906; Грабар, 1933; Павлюк, 19906
Ischnura elegans .... Hrabar, 1905—1906; Грабар, 1933; Павлюк, 19906
Ischnura pumilio .... Hrabar, 1905—1906; Грабар, 1933; Павлюк, 19906
Gomphus flavipes .... Павлюк, 19906
Gomphus vulgatissimus .... Hrabar, 1905—1906; Грабар, 1933; Павлюк, 19906
Lestes barbara .... Kohaut, 1886; Hrabar, 1905—1906; Грабар, 1933; Павлюк, 19906
Lestes dryas .... Kohaut, 1896; Pongr6cz, 1914; Fudakowski, 1932a; 1935; Павлюк, 19906
Lestes sponsa .... Kohaut, 1896; Hrabar, 1905—1906; Pongr6cz, 1914; Грабар, 1933; Павлюк, 19906
Lestes virens .... Kohaut, 1896; Hrabar, 1905—1906; Pongr6cz, 1914; Грабар, 1933; Павлюк, 19906
Leucorrhinia caudalis .... Грабар, 1933
Leucorrhinia dubia .... Frivaldszky, 1875
Leucorrhinia pectoralis .... Hrabar, 1905—1906
Libellula depressa .... Kohaut, 1896; Грабар, 1933; Павлюк, 19906
Libellula falva .... Hrabar, 1905—1906; Грабар, 1933
Libellula quadrimaculata .... Hrabar, 1905—1906; Грабар, 1933; Павлюк, 19906
Onychogomphus forcipatus .... Mocsari, 1877; Kohaut, 1896; Hrabar, 1905—1906; Грабар, 1933; Павлюк, 19906
Ophiogomphus serpentinus .... Hrabar, 1905—1906; Грабар, 1933
Orthetrum albistylum .... Hrabar, 1905—1906; Грабар, 1933; Павлюк, 19906
Orthetrum brunneum .... Hrabar, 1905—1906; Грабар, 1933; Павлюк, 19906
Orthetrum caerulescens .... Kohaut, 1896; Pongr6cz, 1914; Грабар, 1933
Orthetrum cancellatum .... Hrabar, 1905—1906; Грабар, 1933
Platycnemis pennipes .... Kohaut, 1896; Hrabar, 1905—1906; Грабар, 1933; Павлюк, 19906
Pyrrhosoma nymphula .... Павлюк, 19906
Somatochlora flavomaculata .... Kohaut, 1896; Pongr6cz, 1914
Somatochlora metallica .... Hrabar, 1905—1906; Грабар, 1933; Павлюк, 19906
Sympecma fasca .... Kohaut, 1896; Hrabar, 1905—1906; Грабар, 1933; Павлюк, 19906
Sympetrum danae .... Kohaut, 1896; Hrabar, 1905—1906; Pongr6cz, 1914; Грабар, 1933; Павлюк, 19906
Sympetrum depressiusculum .... Павлюк, 19906
Sympetrum flaveolum .... Hrabar, 1905—1906; Грабар, 1933
Sympetrum meridionale .... Kohaut, 1896; Hrabar, 1905—1906; Грабар, 1933
Sympetrum pedemontanum .... Hrabar, 1905—1906; Грабар, 1933
Sympetrum sanguineum .... Kohaut, 1896; Hrabar, 1905—1906; Грабар, 1933; Павлюк, 19906
Sympetrum striolatum .... Kohaut, 1896; Hrabar, 1905—1906; Грабар, 1933; Павлюк, 19906
Sympetrum vulgatum .... Kohaut, 1896; Hrabar, 1905—1906; Грабар, 1933; Павлюк, 19906

Івано-Франківська область

Aeshna qffinis .... Fudakowski, 1932a; Павлюк, 19906
Aeshna cyanea .... Dzięldzielewicz, 1877; 1883; 1902; 1919—1920; Fudakowski, 1932a; Павлюк, 1981a; 1989a; 1989в; 19906
Aeshna grandis .... Dzięldzielewicz, 1902; 1919—1920; Fudakowski, 1932a; Павлюк, 19906
Aeshna juncea .... Fudakowski, 1932b; 1935; Павлюк, 19906
Aeshna mixta .... Dzięldzielewicz, 1883; 1890; 1902; 1919—1920; Fudakowski, 1932a; b; 1935; Павлюк, 19906
Anaciaeschna isoscelestes .... Dzięldzielewicz, 1877; 1890; 1902; 1919—1920
Anax imperator .... Dzięldzielewicz, 1877; 1884; 1902; 1919—1920; Павлюк, 19906
Brachytron hafniense .... Dzięldzielewicz, 1883; 1884; 1890; Павлюк, 19906

Calopteryx splendens .... Dzi꜀dzielewicz, 1882; 1884; 1890; 1902; 1919—1920; Пав люк, 19906
Calopteryx virgo .... Dzię dzielewicz, 1890; 1902; 1904—1905; 1919—1920; Fuda kowski, 1932a; b; Павлюк, 19906
Coenagrion armatum .... Павлюк, 19906
Coenagrion hastulatum .... Dzięd zielewicz, 1883; 1890; 1902; 1919—1920; Павлюк, 19906
Coenagrion lunulatum .... Dzięd zielewicz, 1884; 1890
Coenagrion ornatum .... Павлюк, 19906
Coenagrion puella .... Dzięd zielewicz, 1884; 1890; 1902; 1919—1920; Павлюк, 19906
Coenagrion pulchellum .... Dzięd zielewicz, 1884; 1890; 1902; 1919—1920; Павлюк, 19906
Cordulegaster bidentata .... Dzięd zielewicz, 1883; 1890; 1904—1905; Fudakowski, 1932a
Cordulia aenea .... Павлюк, 19906
Enallagma cyathigerum .... Dzięd zielewicz, 1890; 1902; 1919—1920; Павлюк, 19906
Epitheca bimaculata .... Dzięd zielewicz, 1890; 1902; 1904—1905; 1919—1920
Erythromma najas .... Dzięd zielewicz, 1883; 1890; 1902; 1919—1920; Павлюк, 19906
Erythromma viridulum .... Павлюк, 19906
Gomphus vulgatissimus .... Dzięd zielewicz, 1877; 1883; 1884; 1890; 1902; Павлюк, 19906
Ischnura elegans .... Павлюк, 19906
Ischnura pumilio .... Dzięd zielewicz, 1883; 1890; 1902; 1919 1920; Fudakowki, 1932a; Павлюк, 1981a; 19906
Lestes barbara .... Dzięd zielewicz, 1902; 1919—1920; Fudakowski, 1932a; Пав люк, 19906
Lestes dryas .... Dzięd zielewicz, 1880; 1902; 1919—1920; Fudakowski, 1932a; 1935; Павлюк, 19906
Lestes sponsa .... Fudakowski, 1932a; b; Павлюк, 1981a; 19906
Lestes virens .... Dzięd zielewicz, 1890; 1902; 1919—1920; Fudakowski, 1932a; Павлюк, 19906
Leucorrhinia caudalis .... Dzięd zielewicz, 1890; 1902; 1904—1905; 1919—1920
Leucorrhinia dubia .... Fudakowski, 1935
Leucorrhinia rubicunda .... Dzięd zielewicz, 1890; 1902; 1904—1905; 1919—1920
Libellula depressa .... Dzięd zielewicz, 1883; 1890; 1902; 1919—1920; Павлюк, 19746; 1981a; 1989a; 1989в; 19906
Libellula quadrimaculata .... Dzięd zielewicz, 1877; 1890; 1902; 1919—1920; Павлюк, 19906
Nehalennia speciosa .... Dzięd zielewicz, 1890; 1902; 1919—1920
Onychogomphus forcipatus .... Dzięd zielewicz, 1877; 1883; 1890; Fudakowski, 1932a; 1935; Павлюк, 19906
Ophiogomphus serpentinus .... Dzięd zielewicz, 1877; 1890; 1902; 1919—1920
Orthetrum albistylum .... Dzięd zielewicz, 1890; 1902; 1919—1920; Павлюк, 19906
Orthetrum brunneum .... Dzięd zielewicz, 1890; 1902; 1919—1920; Павлюк, 19906
Orthetrum cancellatum .... Dzięd zielewicz, 1890; 1902; 1919 1920
Platycnemis pennipes .... Dzięd zielewicz, 1877; 1884; 1890; 1902; 1919—1920; Wierze-jski, 1883; Павлюк, 19906
Pyrrhosoma nymphula .... Dzięd zielewicz, 1890; 1902; 1904—1905; 1919—1920; Пав люк, 19906
Somatochlora alpestris .... Dzięd zielewicz, 1919—1920
Somatochlora flavomaculata .... Dzięd zielewicz, 1890
Somatochlora metallica .... Dzięd zielewicz, 1883; 1890; 1919—1920; Павлюк, 19906
Sympecma fasca .... Dzięd zielewicz, 1877; 1890; 1902; 1919—1920; Павлюк, 19906
Sympetrum danae .... Dzięd zielewicz, 1884; 1890; 1902; 1904—1905; 1919—1920; Fudakowski, 1932a; b; Павлюк, 19906
Sympetrum depressiusculum .... Павлюк, 19906

Sympetrum flaveolum .... Dzięd zielewicz, 1883; 1890; 1902; 1919—1920; Fudakowski, 1932a; b; 1935; Павлюк, 19906
Sympetrum fonscolombei .... Fudakowski, 1932a
Sympetrum meridionale .... Dzięd zielewicz, 1890; 1902; Павлюк, 19906
Sympetrum pedemontanum .... Dzięd zielewicz, 1877; 1890; 1902; 1919—1920; Павлюк, 19906
Sympetrum sanguineum .... Dzięd zielewicz, 1884; 1890; 1902; 1919—1920; Fudakowski, 1932a; b; Павлюк, 19906
Sympetrum striolatum .... Dzięd zielewicz, 1890; 1902; 1919—1920; Fudakowski, 1932a; Павлюк, 19906
Sympetrum vulgatum .... Dzięd zielewicz, 1884; 1890; 1902; 1919—1920; Fudakowski,

1932a; b; 1935; Павлюк, 19906

Київська область

Aeshna qffinis........ Артоболевский, 19176; 1927a; Горб, 1990a; неопубл. дані; Горб, Горб, неопубл. дані
Aeshna cyanea........ Шарлемань, Артоболевский, 1915; Артоболевський, 1927a; Мокрушов, Золотов, 1973; Мокрушов, Францевич, 1973; Горб, 1991a; неопубл. дані
Aeshna grandis........ Аверин, 1915; Шарлемань, Артоболевский, 1915; Артоболевский, 19176; 1923; 1927a; 1929a; Горб, 1990a; неопубл. дані
Aeshna juncea........ Шарлемань, Артоболевский, 1915; Артоболевський, 1927a; 19296; Горб, Горб, неопубл. дані
Aeshna mixta........ Шарлемань, Артоболевский, 1915; Артоболевский, 19176; 1923; 1927a; Горб, 1990a; 1991a; неопубл. дані; Горб, Горб, неопубл. дані
Aeshna viridis........ Шарлемань, Артоболевский, 1915; Артоболевский, 19176; 1923; 1927a; Горб, 1990a; неопубл. дані; Горб, Горб, неопубл. дані
Anaciaeschna isoscelestes........ Шарлемань, Артоболевский, 1915; Артоболевський, 1923; 1927a; Горб, 1990a; Горб, 1991a; неопубл. дані
Anax imperator........ Шарлемань, Артоболевский, 1915; Артоболевский, 19176; 1926; 1927a; Горб, 1990a; 1991a; неопубл. дані; Горб, Горб, неопубл. дані
Anax parthenope........ Артоболевський, 1927a
Brachytron hafniense........ Шарлемань, Артоболевский, 1915; Артоболевський, 1927a; Горб, 1990a; 1991a; неопубл. дані
Calopteryx splendens........ Шарлемань, Артоболевский, 1915; Артоболевский, 19176; 1927a; Горб, 1990a; 1991a; неопубл. дані; Горб, Горб, неопубл. дані
Calopteryx virgo........ Артоболевський, 1927a
Coenagrion armatum........ Артоболевський, 1927a; Горб, неопубл. дані
Coenagrion hastulatum........ Артоболевский, 19176; 1927a; 19296; Павлюк, 19906; Горб, 1991a
Coenagrion ornatum........ Горб, 1991a
Coenagrion puella........ Артоболевский, 19176; 1927a; Gorb, 1998a; Горб, 1990a; 1991a; неопубл. дані; Горб, Горб, неопубл. дані
Coenagrion pulchellum........ Артоболевский, 19176; 1923; 1927a; Горб, 1990a; 1991a; Горб, Горб, неопубл. дані
Cordulegaster annulata........ Gorb, 1991b
Cordulia aenea........ Шарлемань, 1914; Шарлемань, Артоболевский, 1915; Артоболевский, 19176; 1929a; Горб, 1990a; 1991a; неопубл. дані
Enallagma cyathigerum........ Шарлемань, Артоболевский, 1915; Артоболевский, 19176; 1923; 1927a; Павлюк, 19906; Горб, 1990a; 1991a; неопубл. дані; Горб, Горб, неопубл. дані
Epitheca bimaculata........ Артоболевський, 1927a; Горб, 1990a; 1991a; неопубл. дані
Erythromma najas........ Шарлемань, Артоболевский, 1915; Артоболевский, 19176; 1923; 1927a; Мокрушов, Францевич, 19766; Горб, 1990a; 1991a; неопубл. дані
Erythromma viridulum........ Горб, 1991a; неопубл. дані; Горб, Горб, неопубл. дані
Gomphus flavipes........ Шарлемань, Артоболевский, 1915; Артоболевский, 19176; 1927a
Gomphus vulgatissimus........ Шарлемань, Артоболевский, 1915; Артоболевский, 19176; 1927a; Павлюк, 19906

Hemianax ephippiger........ Gorb, 1996a
Ischnura elegans........ Артоболевський, 1927a; Gorb, 1999b; Горб, 1990a; 1991a; неопубл. дані; Горб, Горб, неопубл. дані
Ischnura pumilio........ Шарлемань, Артоболевский, 1915; Артоболевський, 1927a; Горб, 1990a; неопубл. дані; Павлюк, 19906
Lestes barbara........ Шарлемань, Артоболевский, 1915; Артоболевский, 19176; 1927a; Горб, неопубл. дані; Горб, Горб, неопубл. дані
Lestes dryas........ Шарлемань, Артоболевский, 1915; Артоболевский, 19176; 1927a; Горб, неопубл. дані
Lestes sponsa........ Шарлемань, Артоболевский, 1915; Артоболевский, 19176; 1923; 1927a; Павлюк, 19906; Горб, 1990a; неопубл. дані; Горб, Горб, неопубл. дані
Lestes virens........ Шарлемань, Артоболевский, 1915; Артоболевский, 19176; 1927a; 1929a; Горб, 1990a; неопубл. дані; Горб, Горб, неопубл. дані

Leucorrhinia albifrons .... Шарлемань, Артоболевский, 1915; Горб, 1991а; неопубл. дані

Leucorrhinia caudalis .... Шарлемань, Артоболевский, 1915; Артоболевський, 1923; 1927а; Горб, 1991а; неопубл. дані

Leucorrhinia dubia .... Артоболевский, 19176; 1927а

Leucorrhinia pectoralis .... Аверин, 1915; Шарлемань, Артоболевский, 1915; Артобо левский, 19176; 1927а; Горб, 1990а; 1991а; неопубл. дані; Горб, Горб, неопубл. дані

Leucorrhinia rubicunda .... Артоболевський, 1927а

Libellula depressa .... Шарлемань, Артоболевский, 1915; Артоболевский, 19176; 1927а; Горб, 1990а; неопубл. дані; Горб, Горб, неопубл. дані

Libellula falva .... Шарлемань, Артоболевский, 1915; Артоболевський, 1927а; 1929а; б

Libellula quadrimaculata .... Шарлемань, 1914; 1917; Аверин, 1915; Шарлемань, Арт оболевский, 1915; Артоболевский, 19176; 1923; 1926; 1927а; Павлюк, 19906; Мокрушов, 1972; 1982; Горб, 1990а; 1991а; неопубл. дані

Nehalennia speciosa .... Шарлемань, Артоболевский, 1915; Артоболевський, 1927а; Францевич, неопубл. дані

Ophiogomphus serpentinus .... Артоболевський, 1927а

Orthetrum albistylum .... Горб, 1991а; неопубл. дані; Горб, Горб, неопубл. дані

Orthetrum cancellatum .... Шарлемань, Артоболевский, 1915; Артоболевский, 19176; 1923; 1927а; 19296; Горб, 1990а; 1991а; неопубл. дані; Горб, Горб, неопубл. дані

Platycnemis pennipes .... Шарлемань, Артоболевский, 1915; Артоболевский, 19176; 1927а; Павлюк, 19906; Горб, 1991а; Горб, Горб, неопубл. дані;

Somatochlora flavomaculata .... Шарлемань, Артоболевский, 1915; Артоболевский, 19176; 1923; 1927а; Павлюк, 19906; Горб, 1990а; неопубл. дані; Горб, Горб, неопубл. дані

Somatochlora metallica .... Шарлемань, 1914; Аверин, 1915; Шарлемань, Артоболев ский, 1915; Артоболевский, 19176; 1927а; Горб, 1990а; 1991а

Sympecma jusca .... Родзянко, 1914

Sympecma paedisca .... Артоболевський, 19296; Gorb, 1994b; c; Горб, неопубл. дані

Sympetrum danae .... Шарлемань, Артоболевский, 1915; Артоболевський, 1923; 1927а; Frantsevich, Mokrushov, 1984

Sympetrum flaveolum .... Бартенев, 1907; Шарлемань, Артоболевский, 1915; Арт оболевский, 19176; 1927а; 1929а; Frantsevich, Mokrushov, 1984; Горб, 1990а; Горб, неопубл. дані; Горб, Горб, не опубл. дані

Sympetrum fonscolombei .... Артоболевський, 1929а

Sympetrum meridionale .... Артоболевський, 1927а; Горб, Горб, неопубл. дані

Sympetrum pedemontanum .... Шарлемань, Артоболевский, 1915; Артоболевський, 1927а; Frantsevich, Mokrushov, 1984; Горб, неопубл. дані; Горб, Горб, неопубл. дані

Sympetrum sanguineum .... Шарлемань, Артоболевский, 1915; Артоболевский, 19176; 1923; 1927а; 1929а; Frantsevich, Mokrushov, 1984; Gorb, 1994a; Горб, 1990а; 1991а; неопубл. дані; Горб, Горб, неопубл. дані

Sympetrum striolatum .... Родзянко, 1914

Sympetrum mlgatum .... Шарлемань, Артоболевский, 1915; Артоболевский, 19176; 1923; 1926; 1927а; Павлюк, 19906; Frantsevich, Mokrushov, 1984; Горб, 1990а; 1991а; неопубл. дані; Горб, Горб, неопубл. дані

Кримська область

Aeshna mixta .... Браунер, 1902; Мальцев, 1953
Aeshna viridis .... Мальцев, 1953
Anaciaeschna isoscelestes .... Бартенев, 1912а
Anax imperator .... Браунер, 1902; Артоболевский, 1915
Anaxparthenope .... Браунер, 1902; 1903; Бартенев, 1912а; Артоболевский, 1917в
Calopteryx splendens .... Selysrongshamps, Hagen, 1850; Selys-Longshamps, 1854; Браунер, 1902; Бартенев, 1912а; Горб, неопубл. дані
Calopteryx virgo .... Бартенев, 1912а
Coenagrion puella .... Бартенев, 1912а
Coenagrion scitulum .... Бартенев, 1912а
Enallagma cyathigerum .... Браунер, 1902; Мальцев, 1953
Erythromma najas .... Браунер, 1903
Gomphus vulgatissimus .... Браунер, 1902; Бартенев, 1912а
Ischnura elegans .... Браунер, 1903; Бартенев, 1912а; Мальцев, 1953
Ischnura pumilio .... Браунер, 1903; Бартенев, 1912а; Францевич, неопубл. дані
Lestes barbara .... Selysrongshamps, Hagen, 1850; Hagen, 1856; 1858; Брау нер, 1902; 1903; Бартенев, 1912а; Мальцев, 1953
Lestes dryas .... Бартенев, 1912а
Lestes macrostigma .... Браунер, 1902; Артоболевський, 1929а; Мальцев, 1953
Lestes sponsa .... Браунер, 1902; Мальцев, 1953
Lestes virens .... Бартенев, 1912а
Libellula depressa .... Браунер, 1902; Бартенев, 1912а; Мальцев, 1953
Libellula quadrimaculata .... Браунер, 1902
Nehalennia speciosa .... Бартенев, 1912а
Orthetrum albistylum .... Горб, неопубл. дані
Orthetrum brunneum .... Браунер, 1902; 1903; Бартенев, 1912а; Мальцев, 1953; Горб, неопубл. дані
Orthetrum cancellatum .... Браунер, 1902; 1903; Артоболевський, 1929а
Platycnemis pennipes .... Браунер, 1902; Бартенев, 1912а; Горб, неопубл. дані
Sympecma fasca .... Браунер, 1902
Sympetrum fonscolombei .... Бартенев, 1912а; Артоболевський, 1929а
Sympetrum meridionale .... Бартенев, 1912а; Мальцев, 1953
Sympetrum striolatum .... Бартенев, 1912а; Францевич, неопубл. дані

Львівська область

Aeshna qffinis .... Dziędzielewicz, 1890; 1902; 1919- 1920
Aeshna cyanea .... Павлюк, 1981а; 19896; 19906
Aeshna grandis .... Dziędzielewicz, 1902; 1919—1920; Павлюк, 19746; 19896; 19906
Aeshna juncea .... Dziędzielewicz, 1890; 1902; 1919—1920; Павлюк, 19896
Aeshna mixta .... Павлюк, 19746; 19896; 19906
Aeshna viridis .... Dziędzielewicz, 1890; 1902; 1919- 1920
Anaciaeschna isoscelestes .... Dziędzielewicz, 1877; 1890; 1902; 1919—1920
Anax imperator .... Dziędzielewicz, 1877; 1884; 1902; 1919—1920; Павлюк, 19896
Brachytron hafniense .... Dziędzielewicz, 1883; 1884; 1890; Павлюк, 19896; 19906
Calopteryx splendens .... Dziędzielewicz, 1882; 1884; 1890; 1902; 1919—1920; Fudakowski, 1932a; b; Павлюк, 19896
Calopteryx virgo .... Fudakowski, 1932a; 1932b; Павлюк, 19896; 19906
Chalcolestes viridis .... Dziędzielewicz, 1880; 1902; 1919—1920; Павлюк, 19896
Coenagrion armatum .... Dziędzielewicz, 1890; 1902; 1919—1920; Павлюк, 19896
Coenagrion hastulatum .... Dziędzielewicz, 1883; 1890; 1902; 1919—1920; Павлюк, 19896; 19906
Coenagrion lunulatum .... Dziędzielewicz, 1884; 1890; Павлюк, 19896; 19906
Coenagrion ornatum .... Dziędzielewicz, 1919—1920; Павлюк, 19896; 19906
Coenagrion puella .... Fudakowski, 1932a; Павлюк, 19896; 19906
Coenagrion pulchellum .... Fudakowski, 1932a; Павлюк, 19896; 19906

Cordulegaster bidentata...Fudakowski, 1932a
Cordulia aenea..Dzię̨dzielewicz, 1890; 1904—1905; 1919—1920; Павлюк, 19746; 19896; 19906
Enallagma cyathigerum...Dzię̨dzielewicz, 1890; 1902; 1919—1920; Павлюк, 19746; 19896; 19906
Epitheca bimaculata...Dzię̨dzielewicz, 1890; 1902; 1904—1905; 1919—1920; Пав люк, 19896
Erythromma najas..Павлюк, 19896
Ischnura elegans..Dzię̨dzielewicz, 1884; 1890; 1902; 1904—1905; 1919—1920; Fudakowski, 1932a; b; Павлюк, 19896; 19906
Ischnura pumilio..Dzię̨dzielewicz, 1883; 1890; 1902; 1919—1920; Павлюк, 19906
Gomphus flavipes..Dzię̨dzielewicz, 1890; 1902; 1919- 1920
Gomphus vulgatissimus...Dzię̨dzielewicz, 1877; 1883; 1884; 1890; 1902; Павлюк, 19906
Lestes barbara..Łomnicki, 1877; Dzię̨dzielewicz, 1902; 1919—1920; Fuda kowski, 1932a; Павлюк, 19896; 19906
Lestes dryas..Dzię̨dzielewicz, 1880; 1902; 1919; Павлюк, 19896; 19906
Lestes sponsa...Fudakowski, 1932a; 1932b; Павлюк, 19896; 19906
Lestes virens...Dzię̨dzielewicz, 1890; 1902; 1919—1920; Павлюк, 1987; 19906
Leucorrhinia caudalis...Dzię̨dzielewicz, 1890; 1902; 1904—1905; 1919—1920; Пав люк, 19746; 19896; 19906
Leucorrhinia rubicunda..Dzię̨dzielewicz, 1890; 1902; 1904—1905; 1919—1920; Пав люк, 19906
Libellula depressa..Павлюк, 19746; 1981a; 19896; 19906
Libellula falva...Dzię̨dzielewicz, 1890; 1902; 1904—1905; 1919—1920; Пав люк, 19896; 19906
Libellula quadrimaculata..Павлюк, 19746; 19896; 19906
Nehalennia speciosa...Dzię̨dzielewicz, 1890; 1902; 1919—1920
Onychogomphus forcipatus..Fudakowski, 1932a; 1935
Ophiogomphus serpentinus..Павлюк, 19906
Orthetrum albistylum..Dzię̨dzielewicz, 1890; 1902; 1919—1920; Павлюк, 19906
Orthetrum brunneum..Dzię̨dzielewicz, 1890; 1902; 1919—1920; Павлюк, 19906
Orthetrum caerulescens..Dzię̨dzielewicz, 1890; 1902; 1919—1920; Павлюк, 19906
Orthetrum cancellatum...Dzię̨dzielewicz, 1890; 1902; 1919—1920; Fudakowski, 1932a; b; Павлюк, 19906
Platycnemis pennipes..Dzię̨dzielewicz, 1877; 1884; 1890; 1902; 1919—1920; Пав люк, 19896; 19906
Pyrrhosoma nymphula...Dzię̨dzielewicz, 1890; 1902; 1904—1905; 1919—1920; Пав люк, 19896; 19906
Somatochlora flavomaculata..Dzię̨dzielewicz, 1890; Fudakowski, 1932a
Somatochlora metallica..Dzię̨dzielewicz, 1883; 1890; Павлюк, 19906
Sympecma jusca..Dzię̨dzielewicz, 1877; 1890; 1902; 1919—1920; Павлюк, 19896; 19906
Sympecma paedisca...Павлюк, 19896; 19906
Sympetrum danae...Dzię̨dzielewicz, 1884; 1890; 1902; 1904—1905; 1919—1920; Павлюк, 19896; 19906
Sympetrum depressiusculum...Dzię̨dzielewicz, 1902; 1904—1905; 1919—1920; Павлюк, 19746; 19896; 19906
Sympetrum flaveolum...Dzię̨dzielewicz, 1883; 1890; 1902; 1919—1920; Павлюк, 19746; 19896; 19906
Sympetrum fonscolombei..Fudakowski, 1932a; Павлюк, 19906
Sympetrum meridionale...Dzię̨dzielewicz, 1890; 1902; Fudakowski, 1932a; Павлюк, 19906
Sympetrum pedemontanum..Dzię̨dzielewicz, 1877; 1890; 1902; 1919—1920; Fudakowski, 1932a; b; Павлюк, 19896
Sympetrum sanguineum..Павлюк, 19746; 19896; 19906
Sympetrum striolatum..Dzię̨dzielewicz, 1890; 1902; 1919—1920; Павлюк, 19896; 19906
Sympetrum vulgatum..Fudakowski, 1932a; 1932b; 1935; Павлюк, 19896; 19906

Миколаївська область

Anax imperator..Волкова и др., 1970
Anax parthenope...Волкова и др., 1970
Calopteryx splendens..Волкова и др., 1970

Calopteryx virgo .... Волкова и др., 1970
Coenagrion mercuriale .... Волкова и др., 1970; Павлюк, 1973
Coenagrion puella .... Волкова и др., 1970
Enallagma cyathigerum .... Волкова и др., 1970
Erythromma viridulum .... Волкова и др., 1970
Gomphus flavipes .... Волкова и др., 1970
Gomphus vulgatissimus .... Волкова и др., 1970
Libellula depressa .... Волкова и др., 1970
Platycnemis pennipes .... Волкова и др., 1970

Одеська область

Aeshna qffinis .... Gorb, Ermolenko, 1996
Aeshna juncea .... Шугуров, 1903
Aeshna mixta .... Артоболевський, 1929a; Gorb, Ermolenko, 1996
Anaciaeschna isoscelestes .... Бартенев, Попова, 1928
Anax imperator .... Браунер, 1903
Anax parthenope .... Браунер, 1903; Шугуров, 1903; Артоболевский, 1917в; Gorb, Ermolenko, 1996
Calopteryx splendens .... Шугуров, 1903; Gorb, Ermolenko, 1996
Cercion lindeni .... Gorb, Ermolenko, 1996
Chalcolestes parvidens .... Gorb, Ermolenko, 1996
Coenagrion ornatum .... Бартенев, Попова, 1928
Coenagrion puella .... Шугуров, 1903
Coenagrion pulchellum .... Gorb, Ermolenko, 1996
Cordulia aenea .... Бартенев, Попова, 1928
Crocothemis erythraea .... Браунер, 1903; Gorb, Ermolenko, 1996
Enallagma cyathigerum .... Gorb, Ermolenko, 1996
Erythromma najas .... Бартенев, Попова, 1928
Erythromma viridulum .... Артоболевський, 1929a; Gorb, Ermolenko, 1996
Epitheca bimaculata .... Шугуров, 1903
Gomphus vulgatissimus .... Шугуров, 1903
Hemianax ephippiger .... Gorb, Ermolenko, 1996
Ischnura elegans .... Шугуров, 1903; Gorb, Ermolenko, 1996
Ischnura pumilio .... Браунер, 1902; Шугуров, 1903; Gorb, Ermolenko, 1996
Lestes barbara .... Артоболевський, 1929a; Gorb, Ermolenko, 1996
Lestes macrostigma .... Gorb, Ermolenko, 1996
Lestes sponsa .... Gorb, Ermolenko, 1996
Libellula depressa .... Шугуров, 1903
Orthetrum albistylum .... Браунер, 1903; Gorb, Ermolenko, 1996
Orthetrum brunneum .... Шугуров, 1903
Orthetrum caerulescens .... Gorb, Ermolenko, 1996
Orthetrum cancellatum .... Gorb, Ermolenko, 1996
Platycnemis pennipes .... Gorb, Ermolenko, 1996
Pyrrhosoma nymphula .... Шугуров, 1903
Somatochlora flavomaculata .... Шугуров, 1903
Sympecma fasca .... Gorb, Ermolenko, 1996
Sympetrum flaveolum .... Шугуров, 1903
Sympetrum fonscolombei .... Gorb, Ermolenko, 1996
Sympetrum meridionale .... Gorb, Ermolenko, 1996
Sympetrum sanguineum .... Браунер, 1902; Шугуров, 1903; Gorb, Ermolenko, 1996
Sympetrum striolatum .... Gorb, Ermolenko, 1996
Sympetrum vulgatum .... Шугуров, 1903

Полтавська область

Aeshna qffinis .... Артоболевский, 1917г; 1923; 19296; Горб, неопубл. дані
Aeshna grandis .... Артоболевський, 1923; 19296
Aeshna mixta .... Артоболевський, 1923; 19296
Aeshna viridis .... Артоболевський, 1923; 19296
Anaciaeschna isoscelestes .... Артоболевский, 1917г; 1923; 19296
Anax imperator .... Артоболевський, 1923; 19296
Anax parthenope .... Артоболевський, 1917г; 19296
Brachytron hafniense .... Артоболевський, 1917г; 1923; 19296
Calopteryx splendens .... Артоболевский, 1917г; 1923; 19296
Coenagrion hastulatum .... Артоболевський, 19296
Coenagrion lunulatum .... Артоболевський, 19296

Coenagrion puella .... Артоболевский, 1917г; 1923
Coenagrion pulchellum .... Артоболевский, 1917т; 1923; 19296
Cordulia aenea .... Артоболевский, 1917г; 1923; 19296
Enallagma cyathigerum .... Артоболевский, 1917г; 1923; 19296
Epitheca bimaculata .... Артоболевський, 19296
Erythromma najas .... Артоболевский, 1917г; 1923; 19296
Erythromma viridulum .... Родзянко, 1887
Gomphus flavipes .... Родзянко, 1889; 1895; Артоболевский, 1917г; 19296; Горб, неопубл. дані
Gomphus vulgatissimus .... Артоболевский, 1917г; 1923; 19296
Ischnura elegans .... Артоболевський, 1923; 19296
Ischnura pumilio .... Артоболевський, 19296
Lestes barbara .... Артоболевский, 1917г; 1923; 19296
Lestes dryas .... Артоболевский, 1917г; 1923; 19296
Lestes sponsa .... Артоболевський, 19296
Lestes virens .... Родзянко, 1887; 1889; Артоболевский, 1917г; 19296
Leucorrhinia caudalis .... Артоболевський, 1923; 19296
Leucorrhinia pectoralis .... Родзянко, 1889; Иванов, 1876; Артоболевский, 1917г; 1923; 19296
Libellula depressa .... Артоболевський, 1923; 19296; Горб, неопубл. дані
Libellula falva .... Артоболевський, 1923
Libellula quadrimaculata .... Артоболевский, 1917г; 1923; 19296
Nehalennia speciosa .... Родзянко, 1895; Артоболевський, 19296
Orthetrum albistylum .... Артоболевський, 19296
Orthetrum brunneum .... Артоболевський, 1923; 19296
Orthetrum cancellatum .... Артоболевский, 1917г; 1923; 19296
Platycnemis pennipes .... Артоболевский, 1917г; 1923; 19296; Gorb, 1992
Somatochlora flavomaculata .... Артоболевский, 1917г; 1923; 19296
Somatochlora metallica .... Артоболевский, 1917г; 1923; 19296
Sympecma fasca .... Артоболевський, 19296
Sympecma paedisca .... Артоболевський, 19296
Sympetrum danae .... Артоболевський, 19296
Sympetrum flaveolum .... Бартенев, 1907; Артоболевский, 1917г; 1923; 19296
Sympetrum meridionale .... Артоболевский, 1917г; 1923; 19296
Sympetrum pedemontanum .... Артоболевський, 1923; 19296
Sympetrum sanguineum .... Артоболевский, 1917г; 1923; 19296; Горб, неопубл. дані
Sympetrum vulgatum .... Артоболевский, 1917г; 1923; 19296; Горб, неопубл. дані

Рівненська область

Brachytron hajhiense .... Павлюк, 19906
Calopteryx splendens .... Павлюк, 19906
Coenagrion hastulatum .... Павлюк, 19906
Coenagrion ornatum .... Павлюк, 19906
Coenagrion puella .... Павлюк, 19906
Coenagrion pulchellum .... Павлюк, 19906
Cordulia aenea .... Павлюк, 19906
Enallagma cyathigerum .... Fudakowski, 1932a; b
Erythromma najas .... Павлюк, 19906
Gomphus vulgatissimus .... Павлюк, 19906
Ischnura elegans .... Павлюк, 19906
Ischnura pumilio .... Павлюк, 19906
Lestes virens .... Павлюк, 19906
Leucorrhinia caudalis .... Павлюк, 19906
Libellula depressa .... Павлюк, 19906
Libellula quadrimaculata .... Павлюк, 19906
Ophiogomphus serpentinus .... Павлюк, 19906
Orthetrum cancellatum .... Павлюк, 19906
Platycnemis pennipes .... Павлюк, 19906
Sympecma paedisca .... Павлюк, 19906
Sympetrum danae .... Fudakowski, 1932a; b; Павлюк, 19906
Sympetrum sanguineum .... Fudakowski, 1932a; b; Павлюк, 19906
Sympetrum vulgatum .... Fudakowski, 1932a; b; 1935; Павлюк, 19906

Сумська область

Coenagrion hastulatum .... Артоболевський, 19296

Ischnura elegans .... Артоболевський, 19296
Libellula quadrimaculata .... Артоболевський, 19296

Тернопільська область

Aeshna qffinis .... Łomnicki, 1877
Aeshna grandis .... Dziędzielewicz, 1902; 1919—1920; Fudakowski, 1932a; Павлюк, 19906
Aeshna mixta .... Павлюк, 19906
Anaciaeschna isoscelestes .... Dzіędzielewicz, 1877; 1890; 1902; 1919—1920; Павлюк, Кузьмович, 1976
Anax imperator .... Dzіędzielewicz, 1877; 1884; 1902; 1919—1920; Fudakowski, 1932a; b; Павлюк, Кузьмович, 1976
Brachytron hajhiense .... Павлюк, Кузьмович, 1976
Calopteryx splendens .... Fudakowski, 1932a; b; Павлюк, Кузьмович, 1976; Павлюк, 19906
Calopteryx virgo .... Fudakowski, 1932a; b Павлюк, Кузьмович, 1976; Павлюк, 19906
Coenagrion hastulatum .... Павлюк, Кузьмович, 1976; Павлюк, 19906
Coenagrion lunulatum .... Павлюк, Кузьмович, 1976; Павлюк, 19906
Coenagrion ornatum .... Павлюк, 19906
Coenagrion puella .... Wierzejski, 1883; Fudakowski, 1932a; b; Павлюк, Кузьмо вич, 1976; Павлюк, 19906
Coenagrion pulchellum .... Fudakowski, 1932a; b; Павлюк, Кузьмович, 1976; Павлюк, 19906
Cordulia aenea .... Павлюк, 19906
Enallagma cyathigerum .... Fudakowski, 1932a; b; Павлюк, Кузьмович, 1976; Павлюк, 19906
Epitheca bimaculata .... Павлюк, Кузьмович, 1976
Erythromma najas .... Lomnicky, 1877; Fudakowski, 1932a; b; Павлюк, Кузьмо вич, 1976; Павлюк, 19906
Gomphus vulgatissimus .... Павлюк, Кузьмович, 1976; Павлюк, 19906
Ischnura elegans .... Dzіędzielewicz, 1884; 1890; 1902; 1904—1905; 1919—1920; Fudakowski, 1932a; b; Павлюк, 19906
Ischnura pumilio .... Dzіędzielewicz, 1883; 1890; 1902; 1919—1920; Павлюк, Кузьмович, 1976; Павлюк, 19906
Lestes barbara .... Dzіędzielewicz, 1902; 1919—1920; Fudakowski, 1932a; b; Павлюк, Кузьмович, 1976; Павлюк, 19906
Lestes dryas .... Łomnicki, 1877; Fudakowski, 1932a; 1935; Павлюк, Кузь мович, 1976; Павлюк, 19906
Lestes sponsa .... Fudakowski, 1932a; 1932b; Павлюк, Кузьмович, 1976; Павлюк, 19906
Lestes virens .... Łomnicki, 1877; Dzіędzielewicz, 1890; 1902; 1919—1920; Павлюк, 19906
Leucorrhinia caudalis .... Fudakowski, 1932a; 1932b; Павлюк, 19906
Libellula depressa .... Fudakowski, 1932a; b; Павлюк, 19906
Libellula falva .... Dzіędzielewicz, 1890; 1902; 1904—1905; 1919—1920
Libellula quadrimaculata .... Fudakowski, 1932a; b; Павлюк, Кузьмович, 1976; Павлюк, 19906
Onychogomphus forcipatus .... Dzіędzielewicz, 1877; 1883; 1890; Łomnicki, 1877; Fuda kowski, 1932a; 1935
Ophiogomphus serpentinus .... Павлюк, Кузьмович, 1976
Orthetrum caerulescens .... Dzіędzielewicz, 1890; 1902; 1919- 1920
Orthetrum cancellatum .... Fudakowski, 1932a; b; Павлюк, Кузьмович, 1976; Павлюк, 19906
Platycnemis pennipes .... Łomnicki, 1877; Fudakowski, 1932a; b; Павлюк, Кузьмо вич, 1976; Павлюк, 19906
Pyrrhosoma nymphula .... Павлюк, Кузьмович, 1976; Павлюк, 19906
Somatochlora flavomaculata .... Dzіędzielewicz, 1890
Sympecma fasca .... Łomnicki, 1877; Павлюк, 19906
Sympecma paedisca .... Fudakowski, 1930; 1932a; 1932b
Sympetrum danae .... Dzіędzielewicz, 1884; 1890; 1902; 1904—1905; 1919—1920; Павлюк, 19906
Sympetrum depressiusculum .... Павлюк, 19906
Sympetrum flaveolum .... Łomnicki, 1877; Fudakowski, 1932a; b; 1935; Павлюк, Кузьмович, 1976; Павлюк, 19906
Sympetrum meridionale .... Łomnicki, 1877; Dzіędzielewicz, 1890; 1902

Sympetrum pedemontanum... Dzędzielewicz, 1877; 1890; 1902; 1919—1920; Павлюк, 19906
Sympetrum sanguineum... Łomnicki, 1877; Fudakowski, 1932a; b; Павлюк, Кузьмович, 1976; Павлюк, 19906
Sympetrum striolatum... Dzędzielewicz, 1890; 1902; 1919—1920; Павлюк, 19906
Sympetrum vulgatum.. Łomnicki, 1877; Fudakowski, 1932a; b; 1935; Павлюк, Кузьмович, 1976; Павлюк, 19906

Харківська область

Brachytron hajhiense.. Аверин, 1915
Lestes virens.. Иванов, 1876; Ярошевский, 1881; Родзянко, 1889
Leucorrhinia pectoralis... Иванов, 1876
Onychogomphus forcipatus... Артоболевський, 1929а
Sympetrum flaveolum... Бартенев, 1907

Херсонська область

Aeshna affinis.. Браунер, 1902
Aeshna mixta... Браунер, 1902
Aeshna viridis.. Браунер, 1902
Anaciaeschna isoscelestes... Браунер, 1902
Anax imperator... Браунер, 1902; Волкова и др., 1970
Anaxparthenope.. Браунер, 1902; Артоболевский, 1917в; Волкова и др., 1970
Brachytron hajhiense.. Браунер, 1902
Calopteryx splendens.. Браунер, 1902
Calopteryx virgo... Браунер, 1902
Coenagrion ornatum... Браунер, 1902
Coenagrion puella... Артоболевський, 1929а
Coenagrion pulchellum.. Браунер, 1902
Coenagrion scitulum... Волкова и др., 1970; Павлюк, 1973
Crocothemis erythraea.. Браунер, 1902
Enallagma cyathigerum... Браунер, 1902
Erythromma najas... Браунер, 1902; Волкова и др., 1970
Erythromma viridulum... Браунер, 1902
Gomphus flavipes.. Браунер, 1902; Волкова и др., 1970
Gomphus vulgatissimus... Артоболевский, 1917в
Ischnura elegans.. Браунер, 1902
Lestes barbara.. Браунер, 1902; Волкова и др., 1970
Lestes dryas... Браунер, 1902
Lestes macrostigma... Браунер, 1902
Lestes sponsa.. Браунер, 1902; Волкова и др., 1970
Lestes virens.. Браунер, 1902
Nehalennia speciosa.. Браунер, 1902
Leucorrhinia albifrons... Волкова и др., 1970; Павлюк, 1973
Leucorrhinia dubia.. Волкова и др., 1970; Павлюк, 1973
Leucorrhinia pectoralis... Браунер, 1902; Волкова и др., 1970; Павлюк, 1973
Libellula depressa.. Браунер, 1902
Libellula quadrimaculata.. Браунер, 1902
Orthetrum albistylum.. Браунер, 1902; Волкова и др., 1970
Orthetrum cancellatum.. Браунер, 1902
Platycnemis pennipes.. Браунер, 1902; Волкова и др., 1970
Somatochlora flavomaculata....................................... Браунер, 1902
Somatochlora metallica... Браунер, 1902
Sympecma fasca... Браунер, 1902
Sympetrum depressiusculum....................................... Браунер, 1902
Sympetrum flaveolum.. Браунер, 1902
Sympetrum sanguineum... Браунер, 1902

Черкаська область

Aeshna affinis.. Горб, 1991в
Anaciaeschna isoscelestes... Артоболевський, 1927а; Горб, 1992
Anax imperator... Горб, 1991в
Brachytron hajhiense.. Горб, 1991в; 1992
Calopteryx splendens.. Артоболевський, 1927а
Coenagrion hastulatum.. Артоболевський, 1927а

Coenagrion ornatum .... Горб, 1992
Coenagrion puella .... Артоболевський, 1927а; Горб, 1992
Coenagrion pulchellum .... Артоболевський, 1927а; Горб, 1991в
Cordulia aenea .... Артоболевський, 1927а; Горб, 1992
Enallagma cyathigerum .... Артоболевський, 1927а; Горб, 1991в; неопубл. дані
Epitheca bimaculata .... Горб, 1992
Erythromma najas .... Артоболевський, 1927а; Горб, 1991в; неопубл. дані
Gomphus vulgatissimus .... Артоболевський, 1927а; Горб, 1992
Ischnura elegans .... Артоболевський, 1927а; Горб, 1991в
Lestes barbara .... Горб, 1991в; неопубл. дані
Lestes dryas .... Горб, 1992
Lestes sponsa .... Артоболевський, 1927а; Горб, 1991в; неопубл. дані
Lestes virens .... Артоболевський, 1927а; Горб, 1991в; неопубл. дані
Leucorrhinia pectoralis .... Горб, 1992
Libellula depressa .... Артоболевський, 1927а; Горб, 1992
Libellula quadrimaculata .... Артоболевський, 1927а; 19296; Горб, 1991в
Orthetrum albistylum .... Горб, 1992
Orthetrum cancellatum .... Артоболевський, 1927а; Горб, 1992
Platycnemis pennipes .... Артоболевський, 1927а; Горб, 1992
Somatochlora flavomaculata .... Артоболевський, 1927а
Somatochlora metallica .... Горб, 1992
Sympecma fasca .... Артоболевський, 1927а; Горб, 1992
Sympecma paedisca .... Артоболевський, 1927а
Sympetrum flaveolum .... Артоболевський, 1927а; Горб, 1991в; неопубл. дані
Sympetrum meridionale .... Горб, 1992
Sympetrum pedemontanum .... Артоболевський, 1927а
Sympetrum sanguineum .... Артоболевський, 1927а; Горб, 1991в; неопубл. дані
Sympetrum striolatum .... Артоболевський, 1927а
Sympetrum vulgatum .... Артоболевський, 1927а; Горб, 1991в

Чернівецька область

Aeshna qffinis .... Браунер, 1910; St. Quentin, 1932   1933
Aeshna cyanea .... St. Quentin, 1932—1933
Aeshna grandis .... St. Quentin, 1932—1933
Aeshna juncea .... St. Quentin, 1932—1933
Aeshna mixta .... St. Quentin, 1932—1933
Anax imperator .... St. Quentin, 1932—1933
Calopteryx splendens .... Браунер, 1910; St. Quentin, 1932   1933
Calopteryx virgo .... Браунер, 1910; St. Quentin, 1932   1933
Coenagrion hastulatum .... Павлюк, 19906
Coenagrion ornatum .... Браунер, 1910
Coenagrion puella .... Браунер, 1910; St. Quentin, 1932—1933; Павлюк, 19906
Coenagrion pulchellum .... Браунер, 1910; St. Quentin, 1932—1933; Павлюк, 19906
Cordulegaster annulata .... Браунер, 1910
Cordulegaster bidentata .... St. Quentin, 1932- 1933
Cordulia aenea .... Браунер, 1910
Crocothemis erythraea .... St. Quentin, 1932- 1933
Enallagma cyathigerum .... St. Quentin, 1932—1933; Павлюк, 19906
Erythromma najas .... St. Quentin, 1932—1933; Павлюк, 19906
Ischnura elegans .... St. Quentin, 1932—1933; Павлюк, 19906
Ischnura pumilio .... St. Quentin, 1932—1933; Павлюк, 19906
Gomphus vulgatissimus .... St. Quentin, 1932- 1933
Lestes barbara .... Браунер, 1910; St. Quentin, 1932   1933
Lestes dryas .... St. Quentin, 1932—1933
Lestes sponsa .... St. Quentin, 1932—1933
Lestes virens .... St. Quentin, 1932—1933
Libellula depressa .... Браунер, 1910; St. Quentin, 1932—1933; Павлюк, 19906
Libellula quadrimaculata .... St. Quentin, 1932—1933
Onychogomphus forcipatus .... Браунер, 1910; St. Quentin, 1932   1933
Ophiogomphus serpentinus .... St. Quentin, 1932- 1933
Orthetrum albistylum .... Павлюк, 19906
Orthetrum brunneum .... St. Quentin, 1932- 1933
Orthetrum cancellatum .... Браунер, 1910; St. Quentin, 1932   1933
Platycnemis pennipes .... Браунер, 1910; St. Quentin, 1932—1933; Павлюк, 19906
Pyrrhosoma nymphula .... Павлюк, 19906
Somatochlora flavomaculata .... St. Quentin, 1932—1933

Somatochlora metallica .... St. Quentin, 1932—1933
Sympecta fasca.. St. Quentin, 1932—1933; Павлюк, 19906
Sympetrum danae .... St. Quentin, 1932—1933
Sympetrum flaveolum .... St. Quentin, 1932—1933
Sympetrum meridionale.. St. Quentin, 1932—1933
Sympetrum pedemontanum .... St. Quentin, 1932—1933
Sympetrum sanguineum....................................... St. Quentin, 1932—1933
Sympetrum striolatum.. St. Quentin, 1932—1933
Sympetrum vulgatum .... St. Quentin, 1932—1933

Чернігівська область

Aeshna affinis.. Артоболевський, 1929а; Горб, неопубл. дані
Aeshna grandis... Артоболевский, 1926; 1929а
Aeshna mixta .... Артоболевский, 1926
Aeshna viridis.. Артоболевский, 1926
Brachytron hafniense... Артоболевський, 1929а
Coenagrion hastulatum .... Артоболевский, 1926
Coenagrion pulchellum .... Артоболевский, 1926
Cordulia aenea .... Артоболевский, 1926
Enallagma cyathigerum.. Артоболевский, 1926
Erythromma najas.. Артоболевский, 1926
Gomphus flavipes .... Артоболевский, 1926
Lestes barbara .... Артоболевский, 1926; Горб, неопубл. дані
Lestes sponsa .... Артоболевский, 1926; Горб, неопубл. дані
Lestes virens.. Бартенев, 1907; Артоболевский, 1926; Горб, неопубл. дані
Leucorrhinia pectoralis .... Артоболевский, 1926
Leucorrhinia rubicunda .... Артоболевский, 1926
Libellula falva .... Артоболевский, 1926
Libellula quadrimaculata..................................... Артоболевский, 1926; Горб, неопубл. дані
Nehalennia speciosa.. Артоболевский, 1926
Somatochlora flavomaculata .... Артоболевский, 1926
Sympecma paedisca... Артоболевский, 1926
Sympetrum danae .... Артоболевський, 1926; 1929а
Sympetrum flaveolum .... Артоболевский, 1926; 1929а; Горб, неопубл. дані
Sympetrum meridionale.. Артоболевський, 1929а
Sympetrum pedemontanum .... Артоболевский, 1926
Sympetrum sanguineum....................................... Артоболевский, 1926; 1929а; Горб, неопубл. дані
Sympetrum vulgatum .... Артоболевский, 1926

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Аверин В. Г. О массовом лете стрекоз летом 1914 г. в Европейской России // Бюл. о вредителях сельского хозяйства. – 1915. – **2**. – С. 1—10.

Артоболевский Г. В. Дополнение к фауне стрекоз Крыма // Энтомол. вестн. – 1915. – **2**(2). – С. 113—114.

*Артоболевский Г. В.*К фауне стрекоз Бессарабии // Материалы к познанию фауны юго-западной России. – 1917а. – **2.** – С. 58.

Артоболевский. Г. В. Новые данные о стрекозах окрестностей Киева // Материалы к познанию фауны юго- западной России. – 1917б. – **2**. – С. 29—34.

Артоболевский Г. В. Дополнение к списку стрекоз Херсонской губернии // Материалы к познанию фауны юго-западной России. – 1917в. – **2. –** С. 58.

Артоболевский Г. В. Заметки о стрекозах Полтавской губернии. 1 // Материалы к познанию фауны юго- западной России. – 1917г. – **2**. – С. 17—29.

Артоболевский Г. В. К распространению Orthetrum brunneum (Fonsc.) в Европейской России // Материалы к познанию фауны юго-западной России. – 1917д. – **2**. – С. 58.

Артоболевський Г. В. До одонатофауни Полтавщини // Укр. зоол. журн. – 1923. – № **2. –** С. 12.

Артоболевський Г. В. До фавни бабок (Odonata) Чернігівщини // Зап. Київ. товва природознавців. – 1926. – **27, №** 1. – С. 86—89.

Артоболевський Г. В. Бабки (Odonata) Київських околиць // Зб. праць Зоол. муз., Українська Академія наук: Тр. фізико-математичного відділу. – 1927а. – **7**, № 1/3. – С. 65—118.

Артоболевський Г. В. До вивчення бабок Поділля (Odonata) // Зб. праць зоол. муз., Українська Академія наук : Тр. фізико-математичного відділу. – 1927б. – **7**, № 1/3. – С. 159—162.

Артоболевский Г. В. Заметки о стрекозах Полтавской губернии // Зб. Полтав. держ. муз. ім. В. Г. Короленка. – 1928. – **1**. – С. 229—245.

Артоболевський Г. В. Матеріали до фавни бабок України // Зб. праць зоол. муз., Всеукраїнська Академія наук : Тр. фізико-математичного відділу. – 1929а. – **13**, № 1/7. – С. 141—144.

Артоболевський Г. В. Нотатки про бабок Полтавщини. 4 // Зб. праць зоол. муз., Всеукраїнська Академія наук : Тр. фізико-математичного відділу. – 1929б. – **13**, № 1/7). – С. 5—29.

Артоболевский Г. В. Стрекозы Крыма // Бюл. Об-ва натуралистов и друзей природы Крыма. – 1929в. – **11**. – С. 139—150.

Барсов В. А. Распространение южных элементов энтомофауны в ландшафтах степного Приднепровья // III Съезд УЭО : Тез. докл., Киев. – 1987. – 20 с.

Бартенев А. М. Odonata Подольской и Виленской экспедиций : Тр. студен. кружка для исслед. Русской природы, состоящего при Москов. Импер. ун-те. – 1907. – **3**. – С. 133—146.

Бартенев А. М. К фауне стрекоз Крыма // Ежегод. Зоол. муз. Импер. Академии наук. – 1912а. – **17**. – С. 281—288.

Бартенев А. М. Палеарктические и восточноазиатские виды и подвиды рода Calopteryx Leach // Работы лаборат. зоол. кабинета Варшав. ун-та. – 1912б. – **1**. – С. 163—257.

Бартенев А. Н. Насекомые ложносетчатокрылые. 1. Libellulidae // Фауна России и сопредельных стран. – С.-Пб., 1915. – Вып. 1. –С. 1—352.

Бартенев А. Н. Насекомые ложносетчатокрылые. 1. Libellulidae // Фауна России и сопредельных стран –. С.-Пб., 1919. – Вып. 2. – С. 353—576.

Бартенев А. Н. О видовых группах Aeschna juncea и Aeschna clepsydra в Палеарктике // Тр. Северо-Кавказ. Ассоц. научно-исследов. ин-тов. – 1929. – **54**.

Бартенев А. М. Опыт биологической группировки стрекоз Европейской части СССР // Рус. зоол. журн. – 1930а. – **10**, № 4. – С. 58—131.

Бартенев А. М. О случаях определенной ориентировки стрекоз по отношению к странам света // Рус. зоол. журн. – 1930б. – **10**, № 1. – С. 53—64.

Бартенев А. М. К вопросу о зимовках имаго стрекоз // Рус. зоол. журн. – 1930в. – **10**, № 1. – С. 65—92.

Бартенев А. М., Попова А. Н. Материалы по фауне стрекоз Палеарктики // Рус. энтомол. обозрен. – 1928. – **22**, № 3—4. – С. 235—239.

Белышев Б. Ф. Сельскохозяйственное значение стрекоз // Сельское хозяйство Сибири. – 1961. – **7**. – С. 65—66.

Бешовски В. Л. Фауна на България. 23. Insecta, Odonata. – София : Изд-во на Бълг. Акад. наук, 1994. – 372 с.

Боднек В. М. Данные о питании окуня в Плявиньском водохранилище в период его становления // Ученые зап. Латв. гос. ун-та им. П. Стучки // Вопросы физиол. и зоол. – 1969. – **100. –** С. 114—130.

Браунер А. А. Заметки о стрекозах Херсонской губернии и Крыма // Зап. Новорос. об-ва естествоиспыт. – 1902. – **24**, № 2. – С. 73—102.

Браунер А. А. Заметки о стрекозах (Odonata) // Рус. энтомол. обозрен. – 1903. – **3**, № 2. – С. 89—91.

Браунер А. А. Заметки о стрекозах Бессарабии // Тр. Бессараб. об-ва естествоиспыт. – 1910. – **2**, № 1. – С. 34—36.

Волкова Л. А., Григорьев Б. Ф., Гурьевская Л. И. Личинки стрекоз Днепровско-Бугской устьевой области // Вопр. рыбохозяйств. освоения и сан. – биол. режима водоемов Украины. – 1970. – **1. –** С. 65—67.

Горб С. Н. Морфология системы фиксации головы у равнокрылых стрекоз // Пробл. соврем. биол. : Тр. 19 науч. конф. молодых ученых биол. ф-та МГУ, Москва, 25—29 апреля, 1988 г. – 1988. – **1**. – С. 113—117. – Деп. в ВИНИТИ 24.08.88. № 6710, В88.

Горб С. Н. Функциональная морфология системы "арретира" у стрекоз // Вестн. зоологии. – 1989. – № 3. С. 62—67.

Горб С. Н. Стрекозы (Odonata) оз. Супой и его окрестностей (Киевская обл.) // Latv. Entomol. – 1990а. – **33**. – С. 31—36.
Горб С. Н. Микроскульптура системы фиксации головы у стрекоз в сканирующем электронном микроскопе // Зоол. журн. – 1990б. – **69**, № 2. – С. 148—154.
Горб С. Н. Внутренняя морфология системы арретира у стрекозы Erythromma najas Hansemann (Zygoptera, Coenagrionidae) // Вестн. зоологии. – 1990в. – № 6. – С. 59—62.
Горб С. Н. Внешняя морфология системы фиксации головы у стрекоз надсемейства Calopterygoidea (Odonata, Zygoptera) // Зоол. журн. – 1990г. – **69**, № 11. – С. 37—45.
Горб С. Н. Стрекозы Голосеевских озер (г. Киев) // Latv. Entomol. – 1991а. – **34**. – С. 96—102.
Горб С. Н. The dragonfly Cordulegaster boltoni Donovan, 1807 (Odonata, Cordulegastridae) in the Ukraine // Acta Hydroentomol. Latv. – 1991б. – **1. –** С**.** 24—27.
Горб С. Н. Стрекозы (Odonata) Каневского заповедника и его окрестностей. I // Пробл. общей и молекуляр. биол. – 1991в. – **9. –** С. 48—51.
Горб С. Н. Сенсиллы в системе арретира у стрекоз (Odonata) // Вестн. зоологии. – 1991г. – № 1**.** – С. 61—68.
Горб С. Н. Рефлексы фиксации головы при полете у стрекоз (Odonata) // Журн. эволюц. биохим. и физиол. – 1991д. – **27**, № 4. – С. 472—478.
Горб С. Н. Бабки (Odonata) Канівского заповідника та його околиць. II // Пробл. загальн. та молекуляр. біол. – 1992. – **10. –** С. 11—13.
Горб С. Н., Павлюк Р. С. Появление стрекозы Hemianax ephippiger Burmeister (Odonata, Aeshnidae) на Украине // Acta Hydroentomol. Latv. – 1993а. – **2. –** С. 18—21.
Горб С. Н., Павлюк Р. С. Периоды лета стрекоз в центральных и западных областях Украины // Вестн. зоологии. – 1993б. – № 3. – С. 50—59.
Грабар А. Важки Підкарпатської Руси. Odonata Carpathorossica // Підкарпатська Русь. – 1933) **10**: 34—38. *Заика С. Н., Воронова И. А.* Поведение стрекоз в озерной степи Западной Сибири // Этологические проблемы экологии насекомых Сибири. – Новосибирск : Изд-во Новосибир. ун-та. – 1977. – С. 82—105.
Захаренко В. Б. Насекомые прудов и временных водоемов северо-восточной части Левобережной Украины Автореф. дис. … канд. биол. наук. – Харьков, 1955. – 14 с.
Захаренко В. Б. Насекомые прудов северо-восточной части Левобережной Украины // Биол. наука в университетах и педагогических институтах Украины за 50 лет : Материалы Межвузов. республ. конф. – Харьков, 1968. – С. 262—263.
Здун В. И., Павлюк Р. С. Об изменениях в структуре фауны стрекоз (Odonata) на западе Украины // Актуальные вопросы зоогеографии : Тез. докл. VI Всесоюз. зоогеограф. конф. – Кишинев : Штииница. – 1975. – С. 91—92.
Здун В. И., Павлюк Р. С. Об изменении границ ареалов некоторых видов стрекоз // Материалы VII Междунар. симпоз. по энтомофауне Средней Европы. – Л., 1979. – С. 367—369.
Зимбалевская Л. Н. Зоофитос. Беспозвоночные и рыбы Днепра и его водохранилищ. – Киев : Наук. думка. – 1989. – С. 54—73.
Зограф Ю. Н. К фауне Odonata Донецкой области // Тр. студ. кружка исслед. русской природы при Москов. ун-те. – 1909. – **4. –** С. 94—96.
Иванов П. В. Материалы для энтомологии Харьковской губернии. Описание стрекоз окрестностей города Купянска Харьковской области // Тр. Об-ва испытателей природы Харьков. ун-та. – 1876. – **10**. – С. 51—168.
Ицкал А. К биологии рода Arrhenurus Dug. (Hydracarina) // Тр. Ленингр. об-ва естествоиспыт. – 1928. – **43**, № 2. – С. 3—26.
Колосов Ю. М. Заметка о насекомых Полтавской губернии // Зап. Ураль. об-ва любителей естествознания. – 1914. – **34. –** С. 34.
Логвинов К. Т., Щебань М. И. (отв. ред.) Природа Украинской ССР. Климат. – Киев : Наук. думка. – 1984. – 231 с.
Мальцев И. В. Вредные и полезные насекомые лесонасаждений степного Крыма // Тр. Крым. фил. АН СССР. – 1953. – **3**, № 2. – С. 58—59.
Маринич А. М. (отв. ред.) Природа Украинской ССР. Ландшафты и физико-географическое районирование. – Киев : Наук. думка. – 1985. – 222 с.
Матушкина Н. А., Горб С. Н. Скелетно-мышечная организация яйцеклада эндофитного типа у стрекоз (Odonata) // Вестн. зоологии. – 1997. – **31**, № 5—6. – С. 57—70.
Медведев С. И. Краткие сведения об энтомофауне болот северо-восточной Украины // Ученые записки. – 1963. – С. 75—81. – (Тр. биол. ф-та Харьк. ун-та им. А. М. Горького; Т. 36.)
Мокрушов П. А. Зрительные стимулы в поведении стрекоз. 1. Охота и посадка у стрекозы четырехпятнистой (Libellula quadrimaculata L.) // Вестн. зоологии. – 1972. – № 4. – С. 46—51.
Мокрушов П. А. Зрительные стимулы в поведении личинок и взрослых стрекоз // Поведение водных беспозвоночных. – Борок, 1975. – С. 52—53.
Мокрушов П. А. Территориальное поведение четырехпятнистой стрекозы Libellula quadrimaculata L. (Odonata, Anisoptera) // Вестн. зоологии. – 1982. – № 2. – С. 58—62.
Мокрушов П. А., Золотов В. В. Зрительные стимулы в поведении стрекоз. 2. Охота и бегство у личинок коромысла синего Aeschna cyanea Mыll. // Вестн. зоологии. – 1973. – № 6. – С. 75—77.
Мокрушов П. А., Францевич Л. И. Нейроны, чувствительные к движению контрастных объектов, у личинок стрекозы Aeschna cyanea // Журн. эволюц. биохимии и физиологии. – 1973. – **9**, № 2. – С. 189—194.

Мокрушов П. А., Францевич Л. И. Зрительные интернейроны, чувствительные к к размеру объектов и направлению движения, у стрекоз рода Sympetrum // Журн. эволюц. биохимии и физиологии. – 1976а. – **12**, № 4. – С. 341—346.

Мокрушов П. А., Францевич Л. И. Зрительные стимулы в поведении стрекоз. 3. Выбор места для посадки у стрекозы-наяды Erythromma najas Hansem // Вестн. зоологии. – 1976б. – № 4. – С. 20—24.

Олигер А. И. К вопросу о зараженности стрекоз (Odonatoptera) клещами семейства Arrhenuridae в Донбассе // Пробл. паразитологии. – 1975а. – **2. – С.** 78—80.

Олигер А. И. О фауне личинок стрекоз (Odonatoptera) водоемов Донецкой области // Вестн. зоологии. – 1975б. – № 1. – С. 82—84.

Олигер А. И. Эколого-фаунистическая характеристика стрекоз (Odonatoptera) Донбасса : Автореф. дис. … канд. биол. наук. – Донецк, 1975в. – 20 с.

Олигер А. И. Фенология и суточная активность стрекоз (Odonata) в юго-восточной части Украины // Зоол. журн. – 1980. – **59**, № 9. – С. 1425—1427.

Олигер А. И. О биотопическом распределении стрекоз Донецкой области // Бюл. МОИП. Отд. биол. – 1985. – **90**, № 5. – С. 25—33.

Павленко Т. А. О насекомоядных млекопитающих Южного Узбекистана // Зоол. журн. – 1962. –**41,** № 11. – С. 1693—1699.

Павлюк Р. С. Об эктопаразитах стрекоз (Odonata) – личинках водяных клещей рода Arrhenurus // V Всесоюз. совещ. по болезням и паразитам рыб и водных беспозвоночных. – Л. : Наука. – 1968. – С. 91— 92.

Павлюк Р. С. До питання про охорону бабок (Odonata, Insecta). Охорона природи та раціональне використання природних ресурсів УРСР // Матеріали Конф. молодих вчених. – Київ : Наук. думка. – 1970. – С. 192—195.

Павлюк Р. С. О необходимости тщательного видового определения личинок стрекоз // Гидробиол. журн. – 1973. – **9**, № 4. – С. 129—131.

Павлюк Р. С. Фауна личинок бабок (Insecta, Odonata) малих річок України. – Київ, 1974а. – С. 116—118.

Павлюк Р. С. Фауна бабок (Insecta, Odonata) північно-західної частини Волинського Полісся // Вісн. Львів. держ. ун-ту ім. І. Франка. Сер. біол. – Львів : Вища школа. – 1974б. – **7.** – С. 74—84.

Павлюк Р. С. Стрекозы (Insecta, Odonata) Западных областей УССР, их паразиты и враги : Автореф. дис. … канд. биол. наук. – Львов, 1975. – 29 с.

Павлюк Р. С. К фенологии стрекоз Западной Лесостепи // Исслед. по энтомол. и акарол. на Украине : Тез. докл. II Съезда УЭО. – Ужгород, 1980. – С. 51—52.

Павлюк Р. С. До вивчення бабок (Insecta, Odonata) Чорногори та суміжних гірських територій // Вісн. Львів. держ. ун-ту. Сер. біол. – Львів : Вища школа. – 1981а. – **12.** – С. 113—115.

Павлюк Р. С. К изучению фауны стрекоз (Insecta, Odonata) дельты Дуная // Вестн. зоологии.– 1981б. – № 3. – С. 94—95.

Павлюк Р. С. К составлению кадастра стрекоз в Украинской ССР. Всесоюзное совещание по проблеме кадастра и учета животного мира : Тез. докл. – Уфа : Башкир. кн. изд-во, 1989а. – **3.** – С. 241—216.

Павлюк Р. С. Стрекозы (Insecta, Odonata) окрестностей Львова : Тез. докл. науч. конф. Львов. ун-та. Секция биол. наук (Львов, 9—14 февраля 1987). – 1989б. – Деп. в УкрИНИТИ, 06.02.1989, № 516—89.

Павлюк Р. С. О состоянии изученности фауны стрекоз на Украине. Проблемы экологии горных регио-нов : Тез. докл. Всесоюз. науч. – практ. конф. Секц. одонотологии (Душанбе, 9—13 октября 1989). – 1989в. – С. 10—17.

Павлюк Р. С. Редкие виды стрекоз фауны Украины // Latv. Entomol. – 1989г. – **32.** – S. 101—105. *Павлюк Р. С.* О прошлом и настоящем состоянии одонатофауны Росточья. Badania biologiczne ekosystemow lądowych i wodnych Rostocza i Karpat Wschodnich w warunkach antropopresji. Lubelsko-Lwowska Sesja naukowa (25—27września1989. Instytut biologii Uniwersytetu marii Curie-Skłodowskiej). —Lublin, 1990a. – S. 107—109.

Павлюк Р. С. Стрекозы западных областей Украины // Latv. Entomol. – 1990б. – **33.** – S. 38—80.

Павлюк Р. С. История изучения и состав фауны стрекоз (Odonata) Украины // Acta Hydoentomol. Latv. – 1992. – N 2. – S. 27—51.

Павлюк Р. С., Кузьмович Л. Г. Стрекозы (Insecta, Odonata) окрестностей г. Кременца Тернопольской области // Вестн. зоологии. – 1976. – № 3. – С. 82—84.

Павлюк Р. С., Стражник Л. В. Краткий очерк истории изучения фауны и экологии стрекоз (Insecta, Odonata) на Украине // Вестн. зоологии. – 1985. – Деп. в ВИНИТИ, 17.04.1985, № 2560—85.

Павлюк Р. С., Харитонов А. Ю. Номенклатура стрекоз (Insecta, Odonata) СССР. Полезные и вредные насекомые Сибири. – Новосибирск : Наука. – 1982. – С. 12—42.

Плигин Ю. В. Макрозообентос. Беспозвоночные и рыбы Днепра иего водохранилищ. – Киев : Наук. думка. – 1989. – С. 54—73.

Поліщук В. В. Гідрофауна пониззя Дунаю в межах України. – Київ : Наук. думка. – 1974. – 290 с.

Родзянко В. Н. Список стрекоз, водящихся в Полтавской губернии // Тр. Об-ва испытателей природы при Харьков. ун-те. – 1887. – **20.** – С. 97—104.

Родзянко В. Н. К сведениям об одонатофауне Харьковськой и Полтавськой губерний // Тр. Об-ва испытателей природы при Харьков. ун-те. – 1889. – **22.** – С. 209—224.

Родзянко В. Н. О миграциях Libellula quadrimaculata в 1881 г. близ Лубен Полтавской губернии. Отд. оттиск. – 1892. – С. 58—64.

Родзянко В. Н. Новые сведения о фауне стрекоз Полтавской и Харьковской губерний // Бюл. МОИП. – 1895. – **9.** – С. 119—127.

Родзянко В. Н. Днепровские стрекозы // Тр. Днепровской биол. станции. – 1914. – **1.** – С. 112.
Рязанцева А. Е., Пушкарь Е. Н. Редкие и исчезающие виды насекомых Донецкой области // Тез. докл. III Съезда УЭО. – Киев, 1895. – С. 171—172.
Самородов Ю. А., Рябов В. Ф. Питание черноголового хохотуна Larus ichthyaëtus Pall. Кустанайской области // Вестн. МГУ. – 1971. – **2**. – С. 29—33.
Солодовников С. В. Бабки (стрекавки) Волині // Вісті Харків. сільськогосподар. ін-ту ім. тов. Раковського. – 1927. – **8—9.** – С. 55—62.
Солодовников С. В. Материалы к фауне и биологии личинок стрекоз р. Донца и некоторых его притоков // Тр. Харьков. об-ва испытателей природы. – 1929. – **3.** – С. 249—268.
Спурис З. Д. Стрекозы Латвийской ССР. – Рига, 1956.
Спурис З. Д. Отряд Odonatoptera (Odonata) – Стрекозы / Под ред. Г. Я. Бей-Биенко. Определитель насекомых Европейской части СССР. 1. – М. ; Л. : Наука. – 1964. – С. 137—161.
Спурис З. Д. История изучения, состав и генезис фауны. Европейская часть СССР // Фауна и экология стрекоз. – Новосибирск : Наука. – 1989. – С. 5—11.
Украинская ССР. Административно-территориальное деление. – Киев, 1979. – 512 с.
Українська РСР. Адміністративно-територіальний устрій. – Київ, 1987. – 504 с.
Ульянин В. Материалы для энтомологии губерний Московского учебного округа. 2. Список сетчатокрылых и прямокрылых насекомых // Изв. Импер. об-ва любителей естествознания, антропол. и этнограф. – 1869. – **6**, № 2. – С. 1—120.
Фадеев Н. Н. Каталог водных животных, найденных в болоте р. Донца и прилежащих местностей за период работ с 1917 по 1927 гг. // Тр. Харьков. об-ва испытателей природы. Работы секции зоологии безпозвоночных Харьков. науч.-исслед. каф. зоол. – 1929. – **52**, № 1. – С. 7.
Францевич Л. И. Взаимодействие оптических ключевых стимулов, вызывающих у стрекоз атаку и бег-ство // Журн. эволюц. биохим. и физиол. – 1982. – **18**, № 2. – С. 150—154.
Францевич Л. И., Мокрушов П. А. Ответы нейронов – высокочастотных детекторов движения у личинок стрекозы на движение одиночных объектов // Нейрофизиология. – 1974. – **6**, № 1. – С. 68—74.
Францевич Л. И., Пичка В. Е. Размеры бинокулярной зоны поля зрения у насекомых // Журн. эволюц. биохим. и физиол. – 1976. – **12**, № 5. – С. 461—465.
Фурсов В. Н. К изучению фауны и биологии хальцид (Hymenoptera, Chalcidoidea) – паразитов яиц водных насекомых // Материалы IX Съезда Всесоюз. энтомол. об-ва. – Киев, 1984. – 2. – С. 214.
Фурсов В. Н., Костюков В. В. Новые виды рода Tetrastichus (Hymenoptera, Eulophidae) – паразиты яиц стрекоз и жуков-плавунцов // Зоол. журн. – 1987. – **66**, № 2. – С. 217—228.
Шарлемань Э. В. Массовый перелет четырехпятнистых стрекоз в окрестностях Киева // Любитель природы. – 1914. – **6.** – С. 186—186.
Шарлемань Э. В. К вопросу о пище стрекоз // Любитель природы. – 1915. – **7.** – С. 14—15.
Шарлемань Э. В. Массовый лет Leptetrum quadrimaculatum L. // Материалы к познанию фауны Юго-Западной России. – 1917. – **2.** – С. 58.
Шарлемань Э. В., Артоболевский Г. В. Материалы к фауне стрекоз окрестностей Киева // Материалы к познанию фауны Юго-Западной России. – 1915. – **1.** – **С.** 1—25.
Шерстюк В. В., Северенчук Н. С. Беспозвоночные как кормовые обьекты рыб. Беспозвоночные и рыбы Днепра и его водохранилищ. – Киев : Наук. думка. – 1989. – С. 117—135.
Шугуров А. М. Биологические заметки о стрекозах // Естествозн. и географ. – 1903. – **9.** – С. 86—87.
Щербак М. М. Про живлення крячків (Sternidae) в районі Середнього Дніпра // Тр. Зоол. музею КДУ. – 1959. – **6.** – С. 151—154.
Якобсон Т. Т., Бианки В. Л. Прямокрылыя и ложносетчатокрылыя Российской империи и сопредельных стран. – С.-Пб., 1905. – 951 с.
Ярошевский В. А. Перечень сетчатокрылых (Neuroptera), встречающихся в Харьковской губернии // Тр. об-ва испытателей природы при Харьков. ун-те. – 1881. – **15.** – С. 95—99.
Belke G. Krotki rys historyi naturalnej Kamianca Podolskiego. Biblioteka Warszawska. – Warszawa, 1858. – **3.** – 369 s.
Belke G. Esquisse de l'histoire naturelle de Kamienetz-Podolski, prйcйdйe d'un copd' oeil sur les travaux der naturalistes de provinces occidentales de la Russie et du Rayame de Pologne an XIX ciйcle // Bull. de la Soc. Nat. – Moscou. – 1859. – **1.** – P. 64—66.
Belke G. Notice sur l'histoire natulelle du district de Radomysl Gov. de Kieff: Catalogue des animaux qui habitant le district de Radomysl // Bull. de la Soc. Nat. – Moscou. – 1866. – **2.** – P. 11.
Bezvali V. Odonata de Bessarabie // Bull. Muz. Nat. Ist. Nat. din Chisinau. – 1931. – P. 68—69.
Conci C., Nielsen C. Odonata. Fauna d'Italia. – 1956. – **1**.
Corbet P. S. Dragonflies: Behaviour and Ecology of Odonata // Martins et al.: Harley Books. – 1999. – 829 p.
Dzińdzielewicz J. Wykaz Prasiatnic i Sieciarek na porzeczach Prutu po Kołomyję i Bystrzycy Nadworniańskiej. Pamiętnik To-warzystwa Tatrzańskiego. — Krakyw, 1877. — S. 68—69
Dzińdzielewicz J. Sieciywki (Neuroptera) zebrane v okolicach Kołomyi i nad Dniestrem w r. 1882. Sprawozdanie Komisyi Fizyograficznej. – Krakyw, 1883. – **17.** – **S.** 244—252.
Dzińdzielewicz J. Sieciywki (Neuroptera) i Prasiatnice (Pseudoneuroptera) zebrane na Pokuciu w ciągu lata 1883 // Sprawozdanie Komisyi Fizyograficznej. – Krakyw, 1884. – **18.** – **S.** 225—229.
Dzińdzielewicz J. Przegląd fauny krajowej owadyw siatkoskrzydłych (Neuroptera, Pseudoneuroptera). – Krakyw : Druk. Uniwersytetu Jagillonskiego. – 1890.

Dziędzielewicz J. Ważki Galicyi i przyległych krajyw Polskich (Odonata Haliciae) // Rozprawy i wiadomości z Muzeum. Dzieduszyckich we Lwowie. – 1902. – **5.** – S. 1—176.

Dziędzielewicz J. Sieciarki (Neuroptera genuina) i Prasiatnice (Archiptera) zebrane w ciągu lat 1902 i 1903 // Sprawozdanie Komisyi Fizyograficznej. – Krakyw, 1904—1905. – **38.** – S. 104—125.

Dziędzielewicz J. Owady siatkoskrzydłowate ziem Polskich. Rozprawy i wiadomości z Muzeum im Dzieduszyckich we Lwowie. – 1919—1920. – **3**, N 3—4. – S. 105—161.

Eichwald P. P. O. Zoologia specialis, etc. Pars 2. – Vilnae, 1830. – P. 223—224.

Frantsevich L. I., Mokrushov P. A. Visual stimuli releasing attack of a territorial male in Sympetrum (Anisoptera, Libellulidae) // Odonatologica. – 1984. – **13.** – P. 335—350.

Frivaldszky J. Adatok Мбrmoros vбrmegye faunбjahoz. – Mathematikai йs termйszuttudomбnyi kцzlemйnyek // Magyar Tud. Acad. Mathem. йs Termйszettud Бllandy Birottsбgo. – Budapest, 1875. – **9**, N 7.

Fudakowski J. Sympycna paedisca Brauer und Somatochlora arctica Zett., fьr Polen neue Libellen-Arten // Fragmenta Faunistica Mus. Zool. Pol. – 1930. – **1.** – **P.** 193—195.

Fudakowski J. Nowe przyczynki do fauny ważek Polski // Fragmenta faun. Muz. zool. Pol. – 1932a. – **1**, N 15. – P. 389—401.

Fudakowski J. Przyczynek do fauny ważek Wolynia // Fragmenta faun. Muz. zool. Pol. – 1932b. – **1**, N 15. – P. 402—403.

Fudakowski J. Biologische Beobachtungen an einigen Aeshna-Arten (Odonata) // Fragmenta faun. Muz. zool. Pol. – 1932c. – **1**, N 15. – P. 408—411.

Fudakowski J. Ważki (Odonata). Przyczynek do znajomości fauny Czarnohory // Rozprawy i sprawozdanie Inst. Badawczy lasyw państwowych. Ser. A. – 1935. – **8**.

Gorb S. N. Faunistische Untersuchungen der Libellen (Odonata) eines Kanew-Reserwats an der Mitteldnieper. Abstr. Pap. 4th Europ. Congr. Ent. 13th Int. Symp. Ent. Faun. Mittel-Europ., Gцdцllц. – Budapest : Hung. Nat. Hist. Mus. – 1991a. – 68 p.

Gorb S. N. The dragonfly Cordulegaster boltoni Donovan, 1807 (Odonata, Cordulegastridae) in the Ukraine // Acta Hydroentomol. Latv. – 1991b. – **1**. – P. 24—27.

Gorb S. N. An experimental study of refusal display in the damselfly Platycnemis pennipes Pall. (Zygoptera: Platycnemididae) // Odonatologica. – 1992. – **21**, N 3. – P. 299—307.

Gorb S. N. Female perching behaviour in Sympetrum sanguineum (Müller) at feeding places (Anisoptera: Libellulidae) // Odonatologica. – 1994a. – **23**, N 4. – P. 341—353.

Gorb S. N. Some observations on the behaviour of Sympecma annulata Selys (Zygoptera; Lestidae) in Autumn in the Central Ukraine // Argia. – 1994b. – **6**, N 1—2. – P. 15.

Gorb S. N. Central projections of ovipositor sense organs in the damselfly Sympecma annulata (Zygoptera, Lestidae) // Journ. Morphol. – 1994c. – **220**, N 2. – P. 139—147.

Gorb S. N. Scanning electron microscopy of pruinosity in Odonata // Odonatologica. – 1995. – **24**, N 2. – P. 225—228.

Gorb S. N. A new record of Hemianax ephippiger (Burm.) from Central Ukraine (Anisoptera: Aeshnidae) // Notulae Odonatologicae. – 1996a. – **4**, N 7. – 123 p.

Gorb S. N. Initial stage of tandem contact in Platycnemis pennipes Pall. (Zygoptera; Platycnemididae) // Odonatologica. – 1996b. – **25**, N 4. – P. 371—376.

Gorb S. N. Design of insect unguitractor apparatus // Journ. Morphol. – 1996c. – **230.** – **P.** 219—230.

Gorb S. N. Visual cues in mate recognition by males of the damselfly Coenagrion puella (L.) (Odonata: Coenagrionidae) // Journ. of Insect Behavior. – 1998a. – **11**, N 1. – P. 73—92.

Gorb S. N. Origin and pathway of the epidermal secretion in the damselfly head-arresting system (Insecta: Odonata) // Journ. Insect Physiology. – 1998b. – **44**, N 11. – P. 1053—1061.

Gorb S. N. Serial elastic elements in the damselfly wing: mobile vein joints contain resilin // Naturwissenschaften. – 1999a. – **86.** – P. 552—555.

Gorb S. N. Visual cues in mate recognition in the damselfly Ischnura elegans Vander Linden (Zygoptera: Coenagrionidae) // Internat. Journ. Odonatology. – 1999b. – **2**, N 1. – P. 83—93.

Gorb S. N. Evolution of the dragonfly head-arresting system // Proc. Royal Society Lond. B. – 1999c. – **266.** – P. 525—535.

Gorb S. N. Ultrastructure of the neck membrane in dragonflies (Odonata) // Journ. Zool. Lond. – 2000. – **250.** – P. 479—494.

Gorb S. N., Ermolenko V. M. Odonata of Danube Delta // Notulae Odonatologicae. – 1996. – **4**, N 8. – P. 125— 127.

Hagen H. A. Odonates de la Russie // Etud. Entomol. –1856. – P. 52—59.

Hagen H. A. Beitrag zur Odonaten // Fauna des Russischen Reiches. – 1858. – **19.** – **P.** 96—101.

Hilton D. F. Flight peroids of Odonata inhabiting a black spruce-sphagnum bog in South eastern Quebec, Canada // Notulae Odonatologicae. – **1**, N 8. – P. 125—140.

Hrabar S. Ung йs Ugocsa magyйk szitakцtц faunбja // Rovartani Lapok. – 1905—1906. – P. 101—103.

Jцdicke R. Die Binsenjungfern und Winterlibellen Europas: Lestidae. – Magdeburg : Westarp-Wiss, 1997. – 277 S.

Kohaut R. A magyarorszбgi szitakцtцfйlйk termйszetrajza. – Budapest, 1896.

Kuntze R., Noskiewicz J. Odonata. Narys Zoogeografii Polskiego Podola. – Lwow, 1938. – P. 277—278.

Łomnicki M. Sprawozdanie z wycieczki zoologicznej odbytej na Podolu w r. 1876 pomiedzu Ceretem, Zbruczem a Dniestrem. Prasiatnoce-Sieciywki. Sprawozdanie Komisyi Fizyograficznej. – Krakyw, 1877. – **11.** – S. 146— 147.